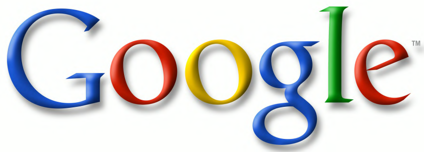
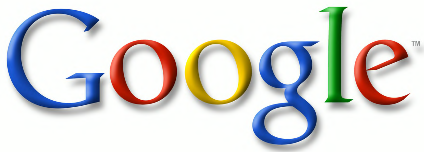

Erindringer

af mit Liv.

Ved

K. L. Rahbek,
Professor og Theaterdirecteur, Ridder af Dannebrogen.

Anden Deel.

Kjöbenhavn.
Trykt hos og forlagt af Directeur Jens Hostrup Schultz,
Kongelig og Universitets-Bogtrykker.

1825.

Patriæ qvis exsul

Se qvoqve fugit?

***Hor. Carm. libr.* 2 *od.* 16 *v.* 19-20.**

Til

Hr. Doctor Theologiæ

J. P. Mynster.

Min Ven!

Uagtet det ikke er Skik og Brug, flere Gange, forved de forskiellige Bind af et og samme Skrift, at sætte gientagen Tilegnelse til samme Mand, og uagtet nærværende Skrift uden al formelig Tilegnelse vilde være den Mand helliget, hvis venlige Opfordring gav det sin Tilværelse, hvis kierlige Opmuntring har fremskyndet dets Fortsættelse, synes det dog paa den anden Side naturligst, at man med det, man om et saadant Skrift kan have offentlig at sige, henvender Talen til den, der i mere end een Henseende her har den første Stemme.

At det, for enhver Forfatter saa høist critiske, Spørgsmaal: qvid dem? qvid non dem? med dobbelt Betænkelighed maa fremstille sig for den, der drister sig at levere en Autobiographie, vil vel neppe nogen kalde i Tvivl; og at det fremfor Alt maa være mig af yderste Vigtighed, ikke ved noget, jeg her maatte meddele eller fremføre, at formindske eller forspilde det hæderfulde Vidnesbyrd, Du, som en høisthæderværdig Forsamlings Ordfører, i Overværelse af ikke Faa af Danparnassets Ypperste, ved en videnskabelig Borgerfest, gav mig med de stolteste Ord, der nogensinde over

mig ere udsagte, og der langt overgaae min dristigste Forhaabning, er en hellig Giæld, ikke mindre til Dig, end til mig selv. Men hvis paa den anden Side, efter Digteren Dorats Sandsagn, enhver Skribent er sig selv Sandheden skyldig, da hviler ustridig denne Forpligtelse, om muligt med dobbelt Ubrødelighed, paa den, der har fordristet sig at betræde Autobiographens vanskelige og mislige Bane.

"Den fuldkomneste og lærerigste Classe af Levnetsbeskrivelser — siger vor fælles dyrebare Ungdomsven, den saa hæderligen ærværdige Liebenberg, i den Biographie af Addison, hvormed han har prydet sin Vens Qvistgaards efterladte Oversættelse af dennes Cato — staaer endnu tilbage: den mærkelige, den kyndige Mand kan selv sætte Haand til Papiret, og lade os skue ind i sin Siel. Ja! naar han besidder en Rousseaus Redelighed og Aabenhiertighed, en Moritzes Skarpsindighed, da bliver han sin Slægts sande Velgiører, om end den samme Hytte, hvor Lyset første Gang mødte hans Øie, havde indsluttet ham inden sine Vægge, indtil han omskiftede dem med Kistens end snævrere Fiæle — — Besidder han ikke disse Egenskaber, da lægge han Pen-

nen bort," hans Arbeid vilde blive af liden eller ingen Nytte."

Er det ei gavnligt, vi giøre, er al vor Hæder en Daarskab! Disse Phædri Ord, som vare Valgsproget paa det tidligste Arbeid, hvormed jeg fremtraadde for mine Medborgeres Øine, er hele min lange Bane igiennem vedblevne at være mit uforanderlige Løsen; og med dette i Hiertet, haaber, og ønsker jeg, at nedlægge den sidste af mine slovskrevne Penne, naar den skal samles til de øvrige, for at lægges, efter min hedengangne Islands mig uforglemmelige Broderord, under mit Hoved, at berede mig et blødt Leie i den sidste Stund.

At dette med et Arbeid, som nærværende, af mere end een Aarsag, maa fremfor Alt være min Idræt, behøver jeg neppe at sige. Ikke drømmer jeg — for at bruge vor Liebenbergs Udtryk — om at blive ved denne Skrift mine Brødres Velgiører; hvad jeg fattes hertil, veed maaskee ingen bedre, end jeg; at det midlertid ikke er Villien, jeg savner, tager jeg ikke i Betænkning at tilsige. De Talenter, jeg maatte mangle, staaer det ikke i min Magt at give mig; desmere bliver det min Pligt, at man ikke skal savne, hvad jeg

ere istand til at yde, og dette er Aabenhiertighed og Redelighed; jeg paaskiønner med Taknemmelighed, at Personer, som det er Hæder at behage, i det forrige Bind have erkiendt og bifaldet disse Egenskaber, og jeg smigrer mig med det Haab, at de ikke i mindre Grad ville findes i dette. At mig vigtige og dyrebare Stemmer have havt at indvende mod adskillige af mine Bekiendelser, i Henseende til mine videnskabelige Efterladelses-Synder, har jeg i selve dette Bind berørt, og besvaret, og vil kun her takke dem, fordi de, frikiendende mig for al skrømtet Beskedenhed, i hine Bekiendelser blot have troet at finde Spor af den tungsindige Stemning, som vist nok Aarene ikke formindske. Da jeg i nærværende Bind med samme Frimodighed har tilstaaet adskillige Ubesindighedet, Daarskaber, Ungdomsstreger, som jeg er saare langt fra at besmykke, men som, man muligt kunde finde, jeg bedre kunde fortiet, tillade man mig blot at spørge: havde da dette Skrift endog været et sandru Skilderi af mig selv?

Dig — kiæreste Mynster! — behøver jeg ikke at føre denne Undskyldning for; det var i mine Ungdomsaar, og da hin Ungdommelighed var saare langt fra

at være i Affagende, Du skienkede mig det Venskab, som snart to Aarsnese have befæstet og beseglet; ikke har Du først af den os begge saa kiære Nathan den Vise behøvet at lære?

Hvis Feil vor Dyd stundom styrker af;

det er ikke blot Digteren, der efter Boileaus skarpsindige Anmærkning, stundum hæver sig med dobbelt Kraft, fordi han føler, hun har Feiltrin at gienløbe; og lykkes end dette ikke altid, som jeg paa ingen Maade tør giøre denne Paastand med Hensyn til mig, da er selv Bestræbelsen derfor et gavnligt, et ikke ulærerigt Exempel.

End lettere vil jeg hos Dig finde Overbærelse med mange Ubetydeligheder, som her ere bevarede; deels er det disse parva, nisi fiunt quotidie, der udgiøre Menneskets egenlig Caracteristiske; i de store lidenskabelige Øieblikke er man stundum over, ikke siælden under sig selv; kun i Hverdagslivet er man, hvad man er; ogsaa tør det nu og da være Tilfældet, at den Begivenhed, der nu synes ubetydelig, var en Fugl, der i det, den fløi over vore Hoveder, lod et Frø falde, der først efter en Aar-

vække vil spire, og blomstre, og frembringe, hvad man da vil studse over, hveden det kom.

Hvad jeg imidlertid, ved at giennemløbe paa ny dette Bind, med Stolthed har følt, og hvad jeg med fornyet Glæde føler, i det jeg slutter denne Tilskrift, er, med hvor fuld Føie jeg kan her giøre hin brittiske Digters Ord til mine:

Friends I have made, that envy must commend,
But not a foe, that I might wish a friend.

Bakkehuset, den 14 April 1825.

Din Ven
K. L. Rahbek.

Mine Vandreaar.

Fuimus Troes.

Virg. Æn. Libr. 2. v. 325.

"Den Afskeedstagen har Gottsched fundet op," skal, efter Carl Cramers Fortælling, Klopstock have havt til Mundheld, for at betegne, hvor keedsommelig han fandt denne Ceremonie. I Begyndelsen var jeg vel ikke saa aldeles villig til at samtykke dette Sandsagn, da jeg tvertimod med min hele Forkiærlighed for det høitidelig Vemodsfulde giennemnød, hvad Gøcking i fire Linier, der ere blevne mig uforglemmelige, saa ganske efter mit Hierte har skildret:

Det er saa sødt, naar man tilsidst
I Taare, Bryst ved Bryst, henrinder,
Til Giensyn Mulighed udfinder,
Og sætte stedse meer kortvarig Frist.

Ogsaa var det, ligesom ikke blot alle Mine, fra min ædle Fader, og min kierlige Moder, og min barnlighulde Søster Sophie af, men endog de, jeg hidtil mere havde regnet for blotte Bekiændte end for egent-

lige Venner, ved min tilstundende Bortgang opbød Alt for at binde mig til det Fædreland, som det maaskee just faldt mig saa tungt at forlade, fordi jeg ansaae det for uafgiort, om jeg i sin Tid kunde og burde ønske at see det igien; og mindes jeg fra hine Dage mere end een skiøn giennemnydt Aften, hvis Honningbæger var saa meget mere berusende, da det uventet og aldeles tilfældig frembød sig, og hvoriblandt især een staaer mig i kiær Erindring, da jeg paa en Spadseretour fra mit kiære Jægersborg, hvor jeg var ude at tage Afskeed med Tante Lyne, traf uformodentlig Rosings i Dyrehaugen, og nu nød det nogle fredensborgskidylliske Timer med dem. Uforglemmeligt, skiøndt betegnet med et jovialere Stempel, er mig et Afskedsgilde, jeg hos mig selv gav en Kreds, der kaldte sig de Tolv — (Rosing, Wiwet, Holm, Cold, Kiærulf, Brorson, Tetens, Estrup, Zahrtman, Rogerth, og jeg troer, M. W. Kall), og hvis Munterhed særdeles forhøiedes, da min Fader — der i Forveien havde spurgt mig, om jeg ikke bad ham, og faaet til Svar: det torde jeg ikke, men velkommen skulde han være, om han kom — midt under Maaltidet paa sin Hiemvei fra Dreyers Club kom over til os med sin Svoger, min Barndoms Kammerat P. Olrog. Hvormeget Liv derved kom i Tingene, viiste adskillige fra den Aften bevarede Anecdoter. Saaledes traede Rosing at vise megen Fornuftighed ved at liste sig bort noget før de øvrige, da det allerede var temmelig silde; men kunde

ikke begribe, hvorfor de, han mødte paa Gaden, saae saa vist efter ham, indtil han næste Dag erindrede, at han i klart Maaneskin var gaaet hiem med udslaget Paraply, ja endog havde strøget Regndraaberne af ved sin Port; saaledes formanede vel min Fader de Øvrige, der samtlig fulgte ham hiem, til at være mindre høirøstede; men da de naaede store Kongensgade, gav han ikke blot Ævret op, da de nu vare i hans Gade, hvor Vægteren kiændte ham, men opfordrede ydermere dem samtlig til at bringe Røsing en god Nat, da de saae Lys paa hans Vindue i tredie Etage; saaledes erkiændte Wiwet Dagen derpaa, da vi atter vare samlede hos Cold, at han forrige Aften havde havt sin Bekomst, siden han var klavret over Jerngitterporten ved Frederiks Hospital, og kommet vel derfra, hvilket han i ædru Stand ikke trøstede sig til at giøre efter; saaledes tilstod Kierulf, at han den Aften havde faaet et Begreb om det, Sømændene kalde Misviisning, da han paa Hiemveien fra Hospitalet havde listet sig forved de andre, og troede at styre Coursen lige ad Østergade, indtil han med Forundring fandt sig midt i Viingaardsstræde.

Men efterhaanden begyndte formeget dog at blive formeget, især da jeg ti Dage for Modvind maatte opholde mig i Kiøbenhavn, efterat mit Tøi var ombord paa Paketbaaden, hvormed jeg skulde afgaae, og een efter en anden af mine kiæreste selv bad mig, ikke daglig ved nye Afskeder at oprive det noksom blødende

Saar. Blandt disse var min kierlige Moder, der, om jeg ikke husker meget feil, laae i Barselseng, og altsaa ingen Sindsbevægelse taalte. Sophie Melchior havde man faaet paa Landet, da man frygtede, at vor Affkeed vilde virke for hæftig paa hende; da hun midlertid ved min forsinkede Afreise kom tilbage, medens jeg var her, fik hun alligevel mit skriftlige Farvel, og man bildte hende ind, jeg var alt borte; men hun blev ikke lidet forundret og fortrydelig, da hun ved min endelige Afgang fik et nyt Affkedsbrev fra mig, med Svar paa et, hun havde skrevet til mig, i den Tanke, det skulde møde mig i Kiel, men som jeg modtog her. Jeg maatte altsaa tilsidst opholde mig i et Slags Incognito, og det eneste Huus der vedblev at staae mig aabent til den sidste Aften, var Rosings, hvor da hun ogsaa tog endelig Affkeed med mig. Nu havde jeg da det Held, for saavidt at slippe bort næste Morgen, da Rosing og Wiwet fulgte mig paa Toldboden; jeg rev mig af deres Arme, saae endnu eengang efter dem, søndertraadde i mismodig Harme mit Dieglas, som et mig herefter ubrugeligt Redskab, og blev nu ført ombord paa Paketbaaden. Men derfor var jeg ikke stort videre; to Dage maatte jeg ligge for Anker i Sigte af Kjøbenhavn, og harme mig over Savnet af mit Dieglas. Vel stræbte jeg der efter Evne at forslaae Grillerne deels med en ganske snorrig fransk Kiøbmand, som strax ved sin Ankomst paa Skibet tildrog sig min Opmærksomhed, ved den meget

tragiske Tone, hvori han, da han savnede sin Madkurv, udbrød: "Diable! ou sont mes saucissons? jeg ave tabt mine pauvre saucissons;" deels mellem Skibsfolket, hvis mig nye Sprog og Væsen morede mig, og hvis store Naade jeg vandt ved at forelæse dem paa Begiæring Jeppe paa Bierget. Men Savn og Sorg drev mig dog snart ned i min Cahyt, hvor jeg maatte udgyde mit Hierte i et Brev, som i dette Øieblik ligger for mig, og hvor jeg høitidelig gientog en Ven det Ord, jeg havde givet mig selv, ikke at komme tilbage, uden jeg havde den Forvisning, at komme min fordums Kreds til Glæde.

Snart gav to Dages Storm mig andet at tænke paa; endelig naaede vi ned til Vordingborg; jeg betraadde uventet Sielland igien, overraskedes af hiint mit stedse siden saa høitelskede Yndlingssteds romantiske Beliggenhed, gik derfra over til den liden i Nærheden liggende Ø, Masned, hvor jeg tilbragte et Par meget behagelige Timer, mindre med at spille Kegler, end ved en Samtale med en ligeledes for Modvind der ankret Medicus Burchardi, med hvem jeg kunde tale om vor Litteratur, og vor Skueplads, og der talte om begge efter mit Sind. Men da vi nu skulde derfra igien, havde Capitainen, paa min Forbøn, givet den ene af vore to Mand Lov at blive i Land hos sin Kone, som boede der paa Øen, og den anden havde drukket sig en forsvarlig Ruus; der havde reist sig en stærk Vind, som slog vore Seil i Stykker; vi skulde

nu roe ad til vort Fartøi, og Capitainen ispændte i, som en Mand; men Strøm og Storm blev stedse værre; jeg mistede min Hat i den Fart, og Regnen og Bølgerne slog mig over Hovedet; Franskmanden, som var med, vreed sine Hænder i eet væk, og raabte: "Ah Monsieur! nous sommes perdus, nous coulons a fond;" hvorpaa jeg ikke vidste at give ham anden Trøst, end et meget koldsindigt: "ça se peut bien;" endelig efter halvanden Times Møie og Besvær, kom vi de øvrige Skibe saa nær, at en anden Paketbaad, som laae der for Modvind, fik et Toug stukket ud til os ved Hielp af en Tønde, og vi saaledes først kom ombord der, og saa til os selv. Mærkeligt er det midlertid, at jeg, som ellers er saa uhyre tilbøielig til Søsyge, paa tvende høist eventyrlige Seiladser af dette Slags, jeg har havt — den anden i 1796 fra Landskrone med Malte Brun og Carl Heger — ikke har havt mindste Mindelse deraf, formodentlig fordi i en saa erkiændt Fare Siælen, endog uden at føle Frygt, er saa spændt, at det døver de legemlige Fornemmelser.

Efter 10-12 Dages Seilads naaede jeg da omsider Kiel, og samledes med Samsø, der var afgaaet fra Kiøbenhavn, medens jeg var paa Fredensborg, og altsaa allerede nogen Tid havde været paa sit Deportationssted, og var hiertelig kied deraf. Midlertid havde vi den Lykke, strax at træffe her paa vakkre Landsmænd, især den brave Keyser, der var, som Hovme-

ker, med en for ikke længe siden afdød Baron Walmoden, og kom ved dem i Kiændskab med adskillige flinke Kielere, særdeles nuværende Etatsraad Niemann, paa hvis Værelser vi kom til at boe, da han skulde forlade Academiet for at gaae til Gøttingen med en Grev Ahlefeldt, samt en ved Caracter og Kundskaber udmærket Theolog Thormöhlen, nu Præst i Siebeneichen. Senere blev jeg kiændt med nuværende Geheimeraad P. C. Stemann, der snart fra mange Sider fordunklede dem alle hos mig, og med hvem jeg kom i saameget nøiere Forbindelse, da han boede i et dansk Huus hos Justiceraad Iselins, hvor jeg efter nogen Tid snart blev som Søn af Huset.

Alt dette kunde midlertid paa ingen Maade erstatte mig, hvad jeg savnede og havde forladt i Kiøbenhavn; saameget mere, som mit hele Liv i Kiel i Begyndelsen var travel Ørkesløshed, da det var mod Enden af Sommerhalvaaret, saa der ingen Collegia havde været for mig at besøge, om jeg end havde havt Tilbøielighed dertil, og da min i Begyndelsen meget indskrænkede Kreds aldeles ikke var indrettet til at forsyne mig med ny interessant Læsning, saa næsten det hele min Tid hengik med at længes efter Breve fra Kiøbenhavn, og skrive derhen; thi selv Kiels deilige Egne, som siden ere blevne mig saa usigelig kiære, vare mig tomme, da der ingen var, der kunde indvie dem for mig, som fordum mit dyrebare Fredensborg; især vare Aftenerne mig uudholdelige.

Under disse Omstændigheder var det meget let for Riemann, der, inden han reiste til Langeland efter sin Greve, vilde til Altona at besøge sine Forældre, at overtale Samsøe og mig til at tage derhen med ham, og kan jeg ikke nægte, at denne By paa denne Reise fik det Sted i min Naade, som den siden har bevaret; dens yndige Beliggenhed, især det fortryllende Bannershof, nu Rainvilles Hauge; den Fornøielse, i Floks overmaade vakre Auberge, at træffe paa adskillige Landsmænd, i Særdeleshed en gammel Litterator ved Navn Zwergius, da ansat ved Tallotteriet, der fra mangfoldige Sider interesserede mig meget, og fattede særdeles Godhed for mig; ikke at tale om den Glæde, i det nærliggende Hamborg at kunne see Skuespil, gjorde mig Altona saare kiært.

Uhældigviis var dog dette i den mislige dreierske Entreprises Periode, da, efter Schüzzes meget rigtige Ytring i hans hamborgske Theaterhistorie, til Kunstens og Smagens Skade, det reciterende Skuespil sattes tilbage for det mindre vigtige pantomimiske og musikalske. Ogsaa fik jeg i de tvende Forestillinger, jeg bivaanede, kun eet Skuespil, Amtmann Graumann, en schrødersk Bearbeidelse af den ogsaa hos os, for Hovedrollernes mesterlige Fremstilling, saa yndede Bonden som Dommer, men to Syngespil, hvoraf det ene var den berygtede Pudderoper, som Schütz kalder det, de forliebte Haandværksfolk, hvor Samsøe og jeg vare fuldkommen enige om, hvad Schüz siden har

sagt til Roes for Stegman, som Skomager Bendt, Eule, som Smedden, og fremfor Alt, Unzelmann, som en uovergaaelig Partout, der fortiente den Roes, som i slige Roller er saa siælden, at hans Affectation var aldeles uaffecteret, og der saa meget mere faldt mig paa, da jeg faa Uger tilforn paa Fredensborg til Audientsen hos Dronningen var blevet friseret af en virkelig Partout, en Theaterfriseur Saner, som i det han satte min ene Bukkel, sang af Wielands Alceste: Freund, zittre nicht! derpaa i det han gik over til den anden, giorde en Pirouette bag min Ryg til de Ord: Was Herkules verspricht, og nu tog fat paa Bukkelen, syngende med de behørige Trimulanter: das wird er ha—a—alten. Ligeledes seer jeg, saavel af min dramatiske Dagbog, som af et Brev til Rosing, at Sangerinderne Dem. Keilholtz og Mad. Müller ikke fandt mindre Naade for vore Øine, hvilket midlertid ikke i samme Grad var Tilfældet med Mad. Stegman, som Constance. Den anden Operette var det foregivne Hexeri, hvor Spillet mindre fyldestgiorde mig, da jeg hiemme fra havde medbragt Idealer, som jeg her ikke fandt opnaaede.

Af Amtmann Grauman, kom jeg, ved hvad Tilfælde, veed jeg ikke mere, til at forsømme første Act, og kunde altsaa, da Stykket var mig ukiændt, ikke ret sætte mig ind deri. Her saae jeg første Gang tree Kunstnere, der i det følgende oftere vil forekomme: Fleck, hvem jeg samme Aften giorde Kiendskab med,

der vel ikke fyldestgiorde mig i Bondens Rolle, men hvis sieldne Kunstanlæg jeg dog erkiændte; Zuccarini, hvis Værd i faste og stolte Roller alt her faldt mig paa, og den ældre — siden frankfurtske — Beck, der især vandt min Naade ved den Ild og Natur, hvormed han greb sin Flint, og foer ud, da han hørte, hans Søster var voldført. Meget interessérede mig ogsaa — den i Schrøders Levnet ofte omtalte — Dem. Reimers, hans Moders Fosterdatter, og just ved de Egenskaber, det meget har glædet mig baade hos Meyer og Schütze at have fundet anpriste, Natur og Hiertelighed. Ogsaa Unzelmanns gamle General fandt jeg præget med Geniets Stempel, men der nok ikke var aftrykt med vedbørlig Flid. I øvrigt kan jeg ikke undlade at anmærke, at jeg alt da, som det hamborgske Theaters Hovedfortrin, erkiændte den naturlige Conversationstone og det huuslige Spil, der endnu, 42 Aar efter, den Dag i Dag giør mig denne trolig vedligeholdte Skole saa kiær, og der saa forunderlig contrasterer med det nyere Kunstleri, som fra Tid til Tid med saamegen Prætension træder op ved Siden deraf, uden at drømme om, hvor ilde det i Sammenligningen tager sig ud. Dog maa jeg tilstaae, at dette vel kun tør være Tilfældet i de Øine, for hvilke Schrøders, Mad. Schrøders, Mad. Starkes, og deres ædle Jævningers Skygger uafladelig svæve over den Skueplads, de fordum indviede, som de svæve for mine.

Vort Ophold i Hamborg og Altona var midlertid hverken synderlig langt, da vi forlod Kiel den fierde September, og alt var der igien den ellevte, heller ikke blev det saa behageligt, som det tegnede, da Samsø der, og ved en meget ubehagelig Anledning, i et Besøg hos Riemanns vakkre Familie, fik et Anstød af sin Sygdom; at midlertid Kiel ved Hiemkomsten endnu mindre vilde smage, end forhen, er meget ligefrem.

En i sig selv høist ubetydelig, men dog ved Omstændighederne mærkelig Forandring, som jeg strax ved mit Komme til Kiel foretog, var, at jeg lod mit røde Haar aftage, og anlagde en blond Paryk, som jeg havde medbragt fra Kiøbenhavn. At det ikke var for at bøde paa mit angenemme Udseende — som et da giengs Mundheld lød — behøver jeg neppe at forsikre; deels var det væmmelige Smukheds Coquetterie og Adonis Prætensionerne mellem vort Kiøn dengang aldeles ikke Dagens Orden, og det var nok til at giøre et Menneske latterligt, at han gav Anledning til at kunne mistænkes for sligt; deels var det mig fra min Skolegang, om ikke maaskee alt før den Tid, dybt indprentet, og ved mine sceniske Forsøg ydermere indskiærpet, at jeg i saa Henseende aldeles ingen Fordringer havde at giøre; men ikke desmindre havde mit Haars eengang for alle bandlyste Farve spilt en saa harmelig Rolle i mit Livs Drama, at en Forandring

i saa Henseende hørte med mellem de Betingelser, jeg fastsatte mig selv, inden jeg vilde tænke paa at see Danmark igjen. Midlertid maa jeg tilføie, at mine Parykker vare saaledes giorte, at, da de daglig efter daværende Skik blev friserede paa mit Hoved, endog mine særdeles nøie Bekiændte toge dem for eget Haar, skiøndt det aldrig faldt mig ind at udgive dem derfor, og at f. Ex. min Ven Jünger Dagen før, jeg reiste fra Leipzig, blev særdeles forundret over at see dem hænge oppe hos mig, og giorde sig en Spøg af, da jeg netop paa Reisen aflagde dem, i den Indbildning, at mit nyvorne Haar i de halvandet Aar havde skiftet Farve, med min Hirschfænger at giennembore disse to Paradiisfugle, som han kaldte dem.

Strax efter min Hiemkomst til Kiel afgik Niemann til Langeland at hente sin Greve, og bivaanede jeg da ved hans Affkeedsgilde den første Landesvater, men som ikke nær havde den høitidelige Interesse for mig, den siden fik; deels maaskee, fordi det da endnu var Brug i Kiel at synge Keiser Joseph, hvilket forargede mig som dansk, og som, jeg ikke længe efter blev Anledning til, blev forandret; deels maaskee og fordi ved denne Leilighed den da nys af Niemann udgivne academisches Liederbuch blev ligesom indviet, hvis nye og forfinede Sange ikke for de gamle Forsangere, og altsaa heller ikke for de Medsyngende, og Tilhørende, havde den Interesse, som de giennem en lang Række af Generationer overantvordede, af mange

og mangehaande Erindringer indviede ældgamle Burschenlieder. I øvrigt seer jeg, at jeg i mit Brev til Rosing har anmærket, at dette Affkeedsgilde gik af uden al Ruus, hvilket jeg overhovedet saa temmelig uden Undtagelse maa sige de kielske Studentercommercer paa, og hvortil maaskee den derved herskende Høitidsorden, der giver den saakaldte Præses det i Magt, at slutte, naar han i mindste Maade forudseer, det tegner til Uorden, ikke lidet bidroge, og var især den daværende Almeenpræses, min Ven Bremer, der endnu som en agtet Olding lever i Nærheden af Kiel, ogsaa fra denne Side, en mageløs Formand.

En anden hermed ikke ubeslægtet Anecdote, som omtrent maa være samtidig hermed, vil jeg ved denne Leilighed medtage. Jeg har i det foregaaende tilstaaet, at skiøndt jeg saalidet til Tid og Sted ansaae det for Vanhæder at sees med en ærlig Ruus, at jeg ikke engang vilde give den, i hvem jeg ellers erkiændte mit Livs gode Genius, mit Ord paa, at vogte mig derfor, medens jeg var ude, har jeg dog altid havt en Modbydelighed for al Morgenpimpen. Frokoster vare midlertid den Gang Mode i Kiel. En vakker ung Landsmand, nuværende Generalkrigscommissair von Deurs, som boede i Huus med Samsø og mig, indbød os til en Frokost; Samsø, som ikke sjælden spøttede Blod efter at drikke een Sopken, og som overalt unddrog sig den kielske Studentercommerce, undslog sig for at komme; desmindre fandt jeg mig

befriet at udeblive, da det var hos en dansk; derimod undskyldte jeg mig for at snapse. Da man nu naturligviis begyndte at formalisere sig derover, tog jeg min Beslutning meget kort, og sagde: naar jeg drak Brændeviin, drak jeg det aldrig af Fugleglas. Værten bragde mig da, med Forsikring, at den Hindring var let at hæve, et Viinglas, der holdt en Pægel, og skiænkede det fuldt af Conjac, som jeg strax stak ud; min Sidemand, der var sagkyndig Mand *) i saa Henseende, brød ud: "de Kerl kann soopen;" "mine Brødre! tog jeg til Orde: de har nu seet, at det ikke var af Snærperi, jeg undslog mig, og at jeg kan tage mit Glas; nu tillader De mig at erklære, at, saa længe jeg er i Kiel, smager jeg ikke Viin eller Brændeviin om Morgenen hos noget Menneske; om Aftenen er jeg til Tiene-

*) At jeg ikke giver den her omhandlede en ufortient Berømmelse, viser følgende Anecdote: Han var en stadig Giæst paa et Spiseqvarteer, hos en Viintapper Straus, og altid den første, der kom, og den sidste, der gik; og lod sig i denne lange Session den ene Pæl give efter den anden; da dette nu gik temmelig tit paa, foreslog jeg ham en Aften, at giøre det kortere, ved at lade sig strax, naar han kom, give fire Flasker; men han svarte mig ganske troskyldig: "Ak Broder! ich denk immer, ich will mit een Viertel utkommen." Da han midlertid i det Aar, vi var sammen i Kiel, saa temmelig giorde denne Misregning hver Aften, vil man alt deraf see, at han var en vedbørlig inddrukken Mand.

ske;" og blev mig denne Erklæring meget vel optaget, og jeg ingensinde siden fristet at overtræde den.

Overalt kom man mig fra alle Sider mere og mere med Godhed imøde, og var een af de første, der viiste mig saadan Forekommenhed, Professor Carl Cramer; ogsaa Fabricius og Christiani vare ualmindelig forbindtlige mod mig; fremdeles aabnede Murreriet mig Tid efter anden behagelige Bekiendtskaber; men fremfor Alt viiste man mig i det iselinske Huus et Venskab, der virkelig overraskede mig, indtil jeg i Fru Iselin lærte at kiende et af de vennesaligste Hierter, der maaskee nogensinde har slaaet i qvindeligt Bryst, og der ved Tabet af Riigdom, Skiønhed, Fædreland, Vennekreds, og kort sagt Alt, hvad en ublid Lykke uventet paa eengang havde berøvet hende, ikke vidste anden eller bedre Trøst, end at lette Livets Byrder og Sorger for Andre. Hvorvidt det, at det, som hun selv sagde mig, engang havde staaet til hende at blive min Stedmoder, gav hende moderlig Deeltagelse for mig, vover jeg ikke at afgiøre; men at min Hiemvee, som hun selv deelte, men i ædel Virksomhed overvandt, min dybe Længsel efter min forladte Kreds, og mine tabte Glæder, maatte finde sympathetisk Gienklang i et Hierte, som hendes, var saare naturligt. Midlertid var den Lykke, her frembød sig for mig, virkelig for stor til, at jeg fra Begyndelsen af kunde fæste fuld Tro til; og underkastede jeg derfor en Tid lang mine Besøg der i Huset

alle Conveniencsomgangens Baand, inden jeg dristede mig at troe dem paa deres Ord, at det var en daglig Huusven, en udkaaret Søn, de ventede, og søgte i mig, og som jeg da, især i det sidste halve Deel af mit kielske Ophold, mig i hver Henseende til uberegneligt Gavn, mere og mere blev dem. Ikke uden Føie kaldte jeg den ædle Fru Iselin min kielske Moder; og hvo der af det foregaaende har seet, hvad Modernavnet fra tidlige Aar har været, og maattet være, og hvad det bestandig er blevet mig mere og mere, har jeg her i denne Benævnelse sagt, hvormeget jeg føler mig denne hine onde Dages veldædige Skytsengel skyldig.

Umiddelbar efter jeg var kommet tilbage fra Altona, var midlertid en Periode, da Opholdet i Kiel var mig saa uudholdeligt, at jeg ikke alene var i en meget alvorlig Fristelse, at bryde overtvert, og gaae med Samsøes Broder, som førte en Paketbaad, kort og godt hiem igien, men at jeg endog, i de meest bestemte Udtryk, bad min redelige Zeuthen arbeide paa min Hiemkaldelse, da jeg ikke længere kunde holde det ud, hvor jeg hverken kunde spise eller sove, læste uden at begribe eller erindre, og gav ham endelig aldeles fri Haand i Henseende til alle Betingelser, naar jeg blot kom tilbage til Kiøbenhavn, og at Samsø, der var Vidne til det sørgelige Liv, jeg førte, aldeles billigede min Beslutning, og var end ydermere i Begreb

at reise selv til Kiøbenhavn for at understøtte min Fordring.

Men pludselig lagde sig denne Opbrusning; jeg begreb, at de samme Grunde, der havde giort min Reise fornøden, vilde giøre min Hiemkomst upassende, og jeg skyndte mig at skrive til Zeuthen for at tage min Begiæring tilbage, hvilket han med ikke mindre Forundring end Redebonhed efterkom. Ogsaa begyndte jeg nu at bruge det eneste Huusraad, jeg fra Arilds Tid af mod min Sindsuro havde fundet probat, at skaffe mig brav at bestille. Med mine egne Arbeider, som jeg helst havde villet sysle med, havde det rigtig nok en seen og tvær Gang, da jeg fattedes enhver Spore, der ellers pleiede at fremskynde mig; at besøge Collegier, som det nye Semestre nu gav mig Leilighed til, var jeg for afvant med, til at blive meget stærk i, og indskrænkede jeg mig da for det Halvaar til to, et over Philosophie hos Tetens, og et over skiønne Videnskaber hos Hirschfeld, af hvilke jeg midlertid meget snart lod det sidste bortfalde, deels fordi det vel egenlig ikke var bestemt for Mennesker, som medbragte nogenlunde Forkundskaber — som man da og paastód, at hans Frue, der ellers ikke regnedes blandt Kiels dannede Damer, bivaanede det usynlig bag et grønt Gardin, og det i saa Fald vel og var beregnet efter hendes Polhøide — deels da fornemmelig vel og, fordi han netop læste begge Postdagene fra elleve til tolv, da just Brevene gemeenlig

blève ombaarne, og det følgelig laae mig mere paa Hierte, at erfare saasnart muligt, om der var Brev til mig, og, hvis der var, som gemeenlig var Tilfældet, at nyde denne min kiæreste Aandsnæring i Fred og Ro, og hvis der ingen var, at gruble og græmmes derover, end at lade mig, just ikke i et alt for tillokkende Foredrag gientage, hvad jeg hos Ramler og Riedel i langt større Korthed og Mag kunde læse paa min Stue. Desflittigere hørte jeg derimod det andet, og vil man af det følgende see, at der er saare lidet, jeg erkiænder for at have været veldædigvigtigere for min Aandsdannelse, og min videnskabelige Cultur, end den grundige Fremfærd, jeg af ovennævnte dybe Tænker, og skarpsindige Grandsker fik Anførsel til, og Smag paa; og har ustridig det, min formelle Dannelse har ham at takke, for mig været endnu betydeligere, end det, jeg umiddelbar lærte af ham. Fremdeles tog jeg hos en Medstuderende daglig en Time i Græsk, og det ikke uden Flid, skiøndt jeg tilstaaer det med Skamme, at, saa ofte jeg end har fornyet disse Bestræbelser, endog indtil mine meget sildige Aar, har de, fordi jeg bestandig indskrænkede mig til cursorisk Læsning, uden at kunne overtale mig til, at opfriske og stadfæste de — i dette Sprog maaskee endnu mere end i noget andet fornødne — grammatiske Kundskaber, aldrig nogensinde villet bære mig den eftertragtede Frugt. At jeg tog, eller i det mindste betalte daglig en Times Underviisning paa

Fløite, tilføier jeg egenlig kun for sin Synderligheds Skyld, da jeg uden tvivl meget snart kom efter, at det tilsigtede Maal, engang, ligesom min gamle Ad- zer, i Fløiten at faae mine eenlige tungsindige Timers Forsøderinde, laae meget udenfor mine Anlægs Grænd- ser, da baade Fingre, og Ansats, og hvad dertil videre udkrævedes, slog mig feil; hvorfor jeg og saa temmelig uden Undtagelse forslog Tiden med at lade min Fløitelærer, der var min gode Ven, og hvad i Universitetssproget hedder en fidel Karl, fortælle mig Studenterbegivenheder og Studenterhandeler. Heller ikke kunne her de to Timer komme synderlig i Betragt- ning, som jeg daglig paatog mig at give tvende Med- studerende i Dansk, saameget mindre, som det uden- tvivl ikke varte synderlig længe, inden vi paa begge Sider mærkede, der kom intet ud af, og altsaa lode det fare. Derimod tog jeg efterhaanden flere og flere Timer i levende Sprog, ikke blot i engelsk, hvor jeg allerede havde lagt temmelig god Grund, men og i italiensk og spansk; og skiøndt man ikke uden Føie sagde, at min Sprogmester, Willich, giorde Skiel for sit Navn, i det han var villig til at lære mig Sprog, hvoraf jeg i Grunden kunde vel saameget, som han (hvilket endelig og var Tilfældet med den, der læste græsk med mig) havde dog dette ikke blot den for mig ikke ringe Fordeel, at det dræbte en Deel af den Tid, der truede at dræbe mig; men ved at nø- des en Time daglig at sysselsætte mig med levende

Sprog, fik jeg dog efterhaanden nogen Bevandring deri, skiøndt mindst, eller saa godt som ikke, i det spanske, da mit hele Forraad deri indskrænkede sig til Diezes liden Læsebog, der ikke fristede mig til at læse meget paa min egen Haand, medens jeg, ikke at tale om det engelske, hvor jeg alt var vant til at læse vigtige og vanskelige Værker, ja selve Shakspear, inden jeg forlod Kiøbenhavn, i det italienske havde i Meinhards Caracteristik der italienischen Dichter, og især i den Afdeling, der angik Petrarca, en Læsning og et Studium, som jeg ikke kunde blive keed og træt af; ligesom jeg og i Professor Carl Cramer, der, skiøndt ansat som Docent i de orientalske Sprog, holdt Forelæsninger over Tasso, fandt en vennehuld og tienstvillig Opmuntrer til at dyrke, hvad han saa høiligen selv elskede.

En ikke ubehagelig eller uinteressant Moro efter Arbeide havde jeg i denne Tid, da den ogsaa i Schüzzes hamb. Theater Geschichte omtalte franske Skuespiller Pinsart med sin Børnetrup, bestaaende af hans Søn og to Døttre giæstede Kiel; og fortiente især de tvende Smaapiger fuldelig den Roes, Schüzze giver dem, at de opfyldte Alt, hvad med Føie af Børneskuespil var at vente, og gav især de smaa idylliske Syngespil, som Rousseaus Devin du village, Bastien & Bastienne o. fl., nydelig. Faderen, hvem jeg, som Murer, snart kom i Forbindelse med, var en dannet og vakker Mand, der blandt Andet talte rig-

tigere om sin Kunst, end han, i det mindste som Pygmalion, for danske Øine udøvede den. En Vinding, jeg endnu, den Dag i Dag er, har disse Skuespil at takke, er, at de bragde mig i nøiere Forbindelse med den lærde og retskafne Prof. Nasser, der, som jeg, var en ivrig Velynder af disse vakre Forestillinger, og brave Mennesker.

En ualmindelig Nydelse for Samsø og mig var det, da en Hædersmand, som fra tidlige Aar havde beæret os begge med sin Yndest, daværende Kammerraad Ove Malling, paa en Embedsreise berørte Kiel, og der skiænkede os en dansk Eftermiddag og Aften, der i vore Breve til Kiøbenhavn bebudedes med Jubel, og af vore kiøbenhavnske Venner paaskiønnedes med hiertelig Lykønskning.

Men alle slige korte Hiertestyrkninger lode os dog i Grunden, naar de vare til Ende, kun saa meget dybere føle vore Savn, og vi gientog da saa meget mere smertelig de to betydende Ord, jeg har givet dette Bind til Overskrift, der den Tid var mit Symbolum, og der af Samsø, som vort fælles daglige Løsen, ere skrevne i den liden Stambog, jeg for mit Hiertes Nærmeste havde indrettet. Hertil kom fremdeles, hvad Rosing mangfoldige Aar senere, kort efter den frygtelige Bombardements Crisis, udaf Rousseau skrev mig fra Fredensborg, hvor Sygdom havde holdt ham hildet: un des plus grands maux de l'absence, et le seul, auquel la raison ne peut rien, est

l'inquietude sur l'etat actuel de ce, qu'on aime. Et tilfældig udeblevet eller forsinket Brev, et mistydeligt eller misligt Ord i et Brev ofte fra en ubetydelig Uvedkommende, der mindst tænkte paa, hvad han skrev, eller engang, at han skrev noget, var i en Afstand af 36 Mile fra, hvad os kiært var, nok til at styrte os i sand Helvedangest, og det saameget mere, som i det mindste jeg forkiæledes af mine kiøbenhavnske Venner ved en høist nøiagtig og samvittighedsfuld Brevvexling, og som der følgelig ikke heri kunde indtræffe mindste Afbrud eller Standsning, uden jeg jo, der overalt gjerne — for at bruge et Udtryk af Nathan den Vise — vil have Alt mig vedkommende taget ud af Ilden med en Guldtang, om ikke just for at drømme mig selv af Guld, saa dog for at tillægge, hvad mig kiært er, Guldværdi, drømte og digtede mig tusende Ting, der kunde, og vilde, og maatte være skeete for at foranledige den overordentlige Begivenhed, at jeg en Postdag ikke havde faaet Brev, eller blot ikke, hvad Brev jeg ventede. Det er mig paa eengang en synderlig Nydelse, og en særdeles Følelse, til dette Arbeids Fremme efterhaanden at gjennemgaae den næsten aldeles fuldstændige Samling af mine da med Rosing vexlede Breve, da jeg just til Brug for mine senere dramaturgiske Arbeider har af ham faaet næsten hele min Correspondence, hvori mine Betragtninger over, hvad jeg paa de forskiellige Skuepladse saae, og overalt mine ved mangfoldige Leiligheder

fremkaldte Ideer over den os begge saa kiære Kunst, gierne vare fremsatte med en Udførlighed, en Klarhed, og en Interesse, der ikke lettelig finder Sted, uden hvor man forklarer sig for en Person, af hvem det er os vigtigt at forstaaes, at føles, og — at bifaldes. Hertil kommer endnu en ikke fuldt saa talriig, men ikke mindre, især hvad mit Hiertes Historie angaaer, indholdsriig Samling af Breve fra Wiwet, fra hans Sophie, fra hendes Søster, fra Kahrs, fremdeles Kierulfs og Zeuthens Breve, interessante hver paa sin Maade. Sandelig! dersom jeg kunde troe mig det tilladt at forelægge Læserne et Udvalg af denne min Brevskat, vilde jeg med ikke mindre Føie end Stolthed til Motto kunne sætte Diderots Ord, da J. J. Rousseau besøgte ham under hans Fængsling i Vincennes: "De seer, hvorledes mine Venner elske mig." Ogsaa havde Rosing paa eengang Ret og Uret, naar han nu og da, for at binde Munden paa mit altfor vilde Mismod, lod mig høre, at den, der var saa afholdt, som jeg, og af saadanne Mennesker, der vare mig saa kiære, havde ingen Føie at klage.

Midlertid bragte en pudsig Begivenhed mig med eet, hvad jeg maaskee ellers endnu længe kunde vedblevet, blot at nærme mig Skridt for Skridt, og hvad jeg for den senere Tid af mit kielske Ophold med Grund kunde kalde consolation des miseres de ma vie. Jeg har allerede i det Foregaaende nævnt, at jeg var blevet forbindtlig modtaget i det iselinske Huus, og

fandt mig der meget mere i mit Esse, end noget andet Sted i denne mig fremmede By. Midlertid havde jeg kun taget det paa sædvanlig Bekiændtskabsfod, uden at drømme om, det kunde blive mig mere. En Søndageftermiddag, der altid var Samsøes og min værste Tid, naturligviis fordi det tilforn havde været os den bedste, vare vi os selv endnu mere end sædvanlig til Byrde, saameget mere, som en Caffeinvitation havde bragt os ud af vort Hiem, og vi nu, da den var overstaaet, ikke vidste, hvor vi skulde giøre af os selv. Jeg greb da til at tye op i en saa kaldet Club, der nys var oprettet, og der vel egentlig kun havde sin Samling om Onsdagen, men hvor man dog kunde komme de øvrige Dage, for at læse Aviser — en Ting, som iøvrigt da saalidet fristede mig, at jeg ikke er mig bevidst i de to Aar, og derover, jeg var udenlands, nogensinde at have havt en Avis i min Haand. Neppe var jeg kommet der, før der kom en Pige, og spurgte om Nogen, som Verten — ikke uden stor Forundring over denne Efterspørgsel — forsikrede, ikke der var at finde; kort derpaa kom Professor Olivarii Tiener, og spurgte efter ham; men han var i den adelige Assemblee; derpaa kom Pigen igien med en Seddel, adresseret til Prof. Ehlers, som var en flittig Avislæser, og derfor en vis Mand der hver Avisdag; og nu erfarer jeg af ham, til min store Forundring, at det var mig, der var Spørgsmaal om, og at Iselins lode

mig bede derhen, for at være Fierdemand til en Whist med Prof. Fumars og Professorinde Fabricius.

Nu, det var da i det mindste et Huusraad mod den kiedsommelige Aften, og jeg gik altsaa derhen; men erfoer nu ved Whistbordet ydermere til min store Glæde, og under almindelig Latter, at Fru Iselins Pige, da hun første Gang havde skuldet søge mig i Clubben, havde glemt mit Navn, og i det Sted spurgt om en Hr. Nielstrøm, der just samme Dag havde stort Bryllup, og som, altsaa Clubverten vel maatte forundres over, man kunde falde paa at søge ved hans Avisbord; at Fru Iselin nu, da Pigen kom hiem med den Besked, ikke havde fundet det raadeligt, paa ny at bebyrde hendes Hukommelse med mit Navn, men havde sendt hende hen til Stemann paa Adelsassembleen, at spørge ham, hvor man skulde faae fat paa den Student, hun saa godt kunde lide; hvorpaa Steman strax havde skrevet den Sæddel til Prof. Ehlers, for at faae mig tilsagt ved ham.

Naturligviis havde nu Fru Iselin ikke drømt om, at jeg skulde erfare den Maade, hvorpaa hun her havde caracteriseret mig; men Fru Fabricius fandt den hele Anecdote for pudsig, til ikke, da jeg kom, at meddele mig den med alle Omstændigheder, og at gientage den siden for sin Mand, da han senere om Aftenen kom derhen; og at jeg dybt i erkiændtligt Hierte giemte dette mig paa en saa umistænkelig Maade givne Vidnesbyrd, var meget naturligt; ogsaa tog jeg det saa-

ganske efter Bogstaven, at da jeg Dagen derpaa havde været til Middag hos Fabricius med en Søn af den berømte Linnée, og nu Fru Fabricius om Eftermiddagen gav mig et Ærinde hen til Iselins, hvor man bad mig at bie, for at holde Prof. Fumars den sidste Aften med Selskab, tog jeg ikke blot uden Omstændighed derimod, men var med eet saa huusvant, at jeg gik Fru Iselin tilhaande ved at pakke Fumars Madkurv ind til hans Kiøbenhavnsreise; og kom ved den Leilighed i saa hiertelig en Samtale med hende, om at reise fra, hvad man har kiært, om Længset efter forladte Venner, om Hiemvee, og traf her paa en saa himmelskreen Gienklang af mit Hiertes ømmeste Toner, at vort saa korte Bekiændtskab, kan jeg gierne sige, paa de saa Timer havde naaet en flere Aars Alder.

Midlertid vovede jeg endnu kun med Maade at byde dette Giestvenskab, skiøndt ogsaa han, der var en meget dannet og kundskabriig Videnskabsmand, som af sin kiøbenhavnske Onkel Baron Iselin havde ladt sig overtale at ombytte Studerestuen med Kiøbmandscontoiret, og der var et Menneske, som ingen Dølgsmaal lagde paa sine Tanker og Følelser, øiensynlig fandt Behag i min Omgang, og var glad ved at have mig at snakke med om Aftenen, naar han havde tilendebragt sit keedsomme Slidarbeid. Naturligviis meente jeg allerede at tage vedbørlig Skiel af deres Godhed, naar jeg kom der een Aften om Ugen, hvor-

til jeg da af ovenberørte Grunde helst valgte den besværlige Søndag; men see! det varte ikke længe, før de, engang da Stemanns Tiener tilbagebragte mig en Bog, jeg havde laant Herren, lod mig spørge: hvor det kom, de slet ikke saae mig mere? uagtet det var kun tree Dage siden, jeg havde været der. Dette lod jeg mig naturligviis ikke sige to Gange; men kom der alt ideligere, og ideligere, indtil jeg omsider blev bogstaveligen Husets dagligè Giæst; og jo oftere jeg kom der, jo hellere kom jeg, da jeg uden Indbildskhed tør sige, jo velkomnere var jeg; og var, og blev hun mig i Ordets skiønneste Betydning mere og mere en sand kierlig Moder, der deelte mine Sorger, endog hvor hun ikke kiændte, og aldrig efterforskede deres Grund, der bar over med mine Skrøbeligheder, uden at være blind for dem, der lod sit store, skiønne, rene Hierte ligge saa aabent for mig, som en uomtaaget Himmel. Ofte har jeg af fuldt taknemmeligt Hjerte været qvindeligt Venskabs begeistrede Lovtaler; ofte har jeg erkiændt, at en ædel, øm, trofast Veninde er den skiønneste Siælegave, Himlen kan give en Dødelig, der skiønner derpaa; til mit sidste Oieblik skal jeg takfuld erkiænde, at der er ingen blandt dens Gaver, hvormed jeg fra de tidligste og til de seneste Dage har været saa rigelig velsignet; men skulde jeg mellem alle de ædle, jeg er stolt og glad af at mindes og tænke, som mine sande Veninder, nævne den, der var mig sandt, puurt, af hver anden Følelse ublandet,

uforvansket Venskabs reneste Ideal, var det Christiane Iselin. Datter af en i sin Tid meget agtet og formuende Handelsmand, Raadmand Jørgensen, der var en af Skuepladsens første Bestyrere, da den i Fredrik den Femtes Tid kom under Magistraten, havde hun i sin tidlige Barndom været meget yndet af Holberg, der kom flittig i hendes Forældres Huus, og giorde især overmaade meget af hendes forstandige og almeenagtede Moder, som endnu i mine tidligere Dage omtaledes som den anden Madam Lyne ↄ: som et Ideal af en ædel, driftig, huuslig, og stille veldædig Dannequinde. Ogsaa havde Fru Iselin fra sin Barndom mange Smaaanecdoter om Holberg at fortælle, hvorledes han f. Ex. en Dag kom hiem til hendes Moder, da hun ventede Kaffevisiter, og altsaa bad ham gaae, som ikke hidhørende i det Selskab; men han vilde ikke lade sig bortvise, blev, bivaanede det hele Besøg, saa temmelig som taus Tilhører, og da nu Madammerne vare gaaede, takkede for, hun havde ladet ham blive, da han havde nu hørt en Hob Hvishvas, moret sig, og kunde fornøiet gaae hiem at arbeide. At det midlertid ikke var Barselstuen, han her samlede Bidrag til, da denne allerede 1731 var færdig fra hans Haand, saaledes, som vi have den nu, bør jeg maaskee saameget mere tilføie, som adskillige af de deri forekommende Scener endnu i min Barndom og Ungdom virkelig foregik i de da gangbare sex Ugers Barselstuer, og da f. Ex. Engelke Hattemagers Scene

indtil de mindste Smaating i mine Studenterdage sagdes ved forefaldende Leiligheder at gientages af en daværende ung Frue. Ligeledes fortalte hun, at Holberg kom en Dag hiem til hendes Moder, og spurgte om hende, og da man svarte, hun var oppe hos Præceptoren, som det den Gang hedde, forlangte, hun skulde komme ned. Moderen føiede da, skiøndt ugierne, Holberg, og hun kom. "Christiane? sagde han: kan du sige mig, hvem der har det største Kridthuus i Byen? — saaledes kaldte man den Tid, nogle smaa aflange runde Blik- eller Bly-giemsler, man bar Smaapenge i. — Efter nogen Betænkning nævnte Barnet en Amagerkone, der sad paa Moderens Fortoug med Grønsel. Nei! sagde han: det har den Mand paa Hiørnet af Bredgaden og Garnisonsplads, for han har bygget sig en heel stor Gaard paa tree Etager af Kridt. Nu kan du gaae op til din Præceptor igien." Denne var imidlertid gaaet, og Moderen ikke ganske tilfreds med dette holbergske Indfald. En anden Gang kom Moderen imidlertid værre an med Holberg for hendes Skyld. Hun havde første Gang taget Christiane, som Barn, med i Kirken, og naturligviis blev Barnet, som ikke havde noget Begreb derom, keed af, at høre og see een i en lang sort Kiole føre Ordet ene om Ting, hun ikke vidste, hvad var; og spurgte altsaa til en Afvexling, om Londemann ikke kom? Begribeligen forargedes, og forfærdedes Moderen derover, og satte Holberg næste

Gang, hun saae ham, ivrig irette, som den, hun havde dette Scandalum at takke. "Det er godt nok til hende, Madam! sagde Holberg, naar hun ikke har bedre Forstand end at tage et Barn med i Kirke, inden det endnu kan vide, hvad det skal der. Næste Gang, de har eet af mine Stykker, min Pige! skal Du paa Comedie med mig."

At dette vakre Pigebarn, der i tidlige Aar ved Livelighed og Tække havde tildraget sig gamle Holbergs særdeles Bevaagenhed, senere som en smuk, dannet, talentfuld, og velhavende Ungmø, ikke savnede Tilbedere og Beilere, er ligefrem; og at min Fader var efter hans første Kones Død mellem disse, har jeg allerede sagt. Men hun var den Gang — sagde hun mig — for ung til at gifte sig; noget senere ægtede hun en riig Grosserer Vaager, med hvem hun havde to Sønner, der silldigere her ville blive nævnte mellem min Omgangskreds; han efterlod hende, efter et kort Ægteskab, som en overmaade riig Enke, i Besiddelse af alle Lykkens og Naturens Gaver, og følgelig endnu mere end forhen omsværmet af Friere, mellem hvilke hun da gav Baron Iselins ovenomtalte Brodersøn, der fra en schweizersk Magister var forvandlet til en kiøbenhavnsk Grosserer, en i alle Henseender smuk, rask, dannet og retskaffen Mand, Fortrinnet, og levede nu med ham det behageligste Tryllelïv i Kiøbenhavns daværende glimrende Periodes livligste Kreds. Men det ulyksalige Pestsvælg, som

ikke vil lukke sig, saa mange høist beklagelige og betydelige Offere, det giennem et halvt Aarhundrede har slugt, og sluger, Tallotteriet, blev ogsaa den Diævelens Snare, hvori hendes forstandige og retsindige Mand faldt. Pludselig saae hun sig aldeles forarmet, og faldt paa samme Tid ved en herskende Koppeepidemie, i en farlig Sygdom, som, efter at have haardelig truet hendes Liv, nøiedes med at røve hendes Skiønhed.

Men midt i alle sine Ulykker havde hun beholdt, hvad Lykken ikke kan røve, sin ædle Caracteer, og Venner, der vare hende værdige. En Mand, med hvem jeg aldrig nogensinde veed at have staaet i fierneste Forbindelse, og hvis Roes fra min Pen altsaa i hver Henseende vil være umistænkelig, nuværende Conferenceraad Hauser, var den Ven i Nød, som hines inderlige Erkiendtlighed har gjort mig uforglemmelig. Han bragte Iselin, som Spediteur til Kiel, hvis Handel paa Kiøbenhavn, ved Hertugdømmernes, nylige Forening, ved den nys anlagte Canal, og ved den daværende overmaade levende Handelsdriftighed var meget betydelig. Her arbeidede denne til Velliv og Overflod vante Kone, i Begyndelsen udentvivl i saare knappe Kaar, med sin duelige og virksomme Mand, som hans første og eneste Contoirist, og bidrog udentvivl i mere end een Henseende ikke lidet til at drage Velsignelsen ned over det nye Huus, Venskab her havde reist dem. En af hendes Hovedsorger, og som maaskee fra først af ikke lidet bidrog til at

hæfte hendes Opmærksomhed paa mig, var at finde Noget, og Nogen, der kunde bortmane den sorte Dæmon, der i arbeidsløse Timer var alt for redebon til at foreholde ham Luespeilet, at see sin Ubesindighed, og dens sørgelige Følger i; og var jeg virkelig saa lykkelig, at jeg næsten altid, i det mindste efterhaanden, kunde faae ham ind i Samtaler, der adspredte, og morede ham; en anden tilfældig Bifortieneste erhvervede jeg mig hos hende, ved hurtig at oversætte efter hendes Ønske Merciers Edikkemand, som var Hausers Yndlingsstykke, og som hun vilde giøre Patronen, som han i Husets daglige Sprog hedte, en Overraskelse med, at faae bragt paa Skuepladsen, hvilket imidlertid i Følge den sene Gang, Arbeider fra min Haand under den daværende Bestyrelse havde, ikke lod sig giøre før adskillige Aar senere, da andre Stierner vare oprundne paa den sceniske Himmel.

Midlertid kom det længe med Længsel ventede Omslag, og med det, hvad jeg især med utaalmodig Forventning saae imøde, det schleswigske Skuespillerselskab, under Bestyrelse af den berømte Seiler, der havde været i Spidsen for den hamborgske Skuespilentreprise, som vi skylde Lessings Dramaturgie, og der var gift med den endnu mere berømte Mad. Hensel, som endnu stedse vedligeholdt den Rang, Lessing havde tilkiændt hende blandt Tydsklands ypperste Kunstnerinder; og ikke kan jeg med Sandhed sige, at min Forventning denne Gang blev sveget. Var end det

seilerske Selskab, paa Mad. Seiler og min brave Ven Loehrs nær, i det hele endnu under det maadelige; vare end mange af de Stykker, de opførte, alt i sig selv lidet opbyggelige; var end Seiler egentlig en egen Middelting af en Practiker og en Theoretiker, i det han var en Practiker, der aldrig selv havde practiseret, og en Theoretiker uden videnskabelig Theorie, i Grunden ved de mange Aars Theaterbestyrelse en saa velerfaren Empiriker, at han endog blot fra den Side maatte være mig høist interessant og lærerig, om han end ikke ved sin godmodige Personlighed, som min Ven Meyer i Schrøders Levnet saa træffende har skildret, ved den Yndest, han strax første Dag fattede for mig, ved sit nøie Kiendskab til samtlige tydske Scenens og Parnassets Heroer, især til Lessing *),

*) Tvende af hans Anecdoter om Lessing troer jeg her at kunne bevare. Seiler havde paa een af sine Reiser, som Theaterdirecteur, lagt Veien over Wolfenbüttel, for at besøge Lessing, som da var Bibliothekar der, og var strax ved sin Ankomst om Aftenen gaaet til ham, men havde ikke fundet ham hiemme; den næste Morgen søgte Lessing ham op i hans Logis, som Seiler nys selv var kommen af Sengen; men hans Theaterdigter, der reiste med ham, laae endnu. Denne, som formodentlig endnu havde noget af den Pique mod Lessing, han med Göthes øvrige Kreds af hvis Ypperste denne Mand var, som jeg ikke tillader mig at nævne, i Leipzig havde fattet, trak Gardinerne sammen, og bad Seiler sige, han var ikke tilstede. Efter

om hvem han vidste saamangen interessant Anecdote at fortælle mig, havde tilbraget mig i en overordentlig Grad.. Langt mindre anstod mig personligen hans Kone, saa umiskiændelig meget hun end af sine yngre

---

den første Venneveelkomst spurgte Lessing strax, om Seiler ikke havde sin unge Digter med sig; da han nu fik til Svar, han var alt ude, beklagede Lessing det saa hiertelig, talte saa varmt om den umiskiændelige Genialitet, der miktigiennem alle Excentriciteter fremlyste i hans Arbeider, at inden de vidste et Ord deraf, Gardinerne aabnedes, og et Hoved kom frem at ønske Hofraad Lessing en venlig Godmorgen. Denne blev fra sin Side ikke lidet glad over denne Apparition, tog ham med sig op paa Bibliotheket, beholdt ham hos sig den hele Dag, og indtog ham saaledes, at han nær ikke havde villet være bort fra Wolfenbüttel igien.

Aftenen tilbragte Lessing ene med sin gamle Ven Seiler, ved et Glas Viin, som de begge holdt af; da imidlertid, som naturligt var, ved en fortrolig Samtale mellem to saa gamle og længe adskilte Venner, Maaltidet noget forlængede sig, begyndte Seiler at yttre Bekænkelighed, at det torde blive formeget. Meget alvorlig tog Lessing sit Uhr op, lagde det for Seiler, rakte ham Haanden, og sagde: "vil De tælle, hvor mange Slag min Puls slaaer i Minuten." "Firsindstyve!" sagde Seiler. "Nu — tog Lessing tilorde — til halvfemsindstyve kan vi frit vedblive at drikke; nok en Flaske Tokaier, Kellner!" Hvorvidt iøvrigt Lessing ikke her ved denne Høitidelighed egentlig drev en godmodig Spøg med sin trohiertige Ven, der virkelig tog det i al Alvorlighed, vil jeg lade staae derhen.

Dages Skiønhed havde tilbage, saa stor jeg især i den høiere Comedie paa Scenen fandt hende, som Kunstnerinde, saa fiin, saa damet, saa beleven en Kone hun endog, mod det unge Menneske, hendes Mand udmærkede, viste sig; men mig forekom hun fra første Dieblik af bestandig at spille Comedie, og jeg maa ikke nægte, at jeg jo alt mere og mere bestyrkedes i denne Dom, jo længere jeg kiændte til hende.

Da jeg nu var daglig samlet med Seiler, deels ved det, jeg for Omslaget havde tinget mig i Kost ved Værtshuusbordet, hvor han boede og spiste, deels da det giæstmilde Kiel i Omslaget var dobbelt giæstfrit, og Seilers og jeg, som hørende til samme Kreds, idelig bleve indbudne sammen hos Procanzler Cramer, Prof. Carl Cramer, Fabricius, Tetens; da desuden Mureriets broderlige Baand, som han elskede med en Veterans hele*) høitidelige Trofasthed, jeg med en Neo-

*) Dermed siger jeg ingenlunde, at, skiøndt Ordenen var os begge lige kiær, vi saae den begge med samme Mine. Han elskede den saa høit, at han, paa det den kunde svare til hans høie Forestillinger derom, gierne vilde see deri, hvad der sikkerlig ikke er, og vel neppe kunde være; jeg troer ikke at elske den mindre, fordi jeg med Overbeviisning veed, at det, der er, og uimodsigelig er deri, saa aldeles fyldestgiør alle de Fordringer, Menneskeheden kan have til den, at, hvad der var mere og andet, var mig af det Onde. Ikke har jeg glemt, hvor megen Tro denne ellers saa forstandige Mand havde til Mystagogen St. Germain,

phyts blussende Lidenskabelighed, forenede os, bleve vi snart sande og nøie Venner. Hvad der færdeles indtog mig for ham, var, at, da han ved vor første Samtale fortalte mig, at en Mand, der endog blot paa Embedsvegne burde, ladet vor Skueplads vederfares mere Ret, havde giort ham en saa bedrøvelig Skildring deraf, at han havde følt sig, som Qvasidansk, forpligtet at tilbyde, hvis man vilde sende ham fire unge Mennesker, vilde han og hans Kone danne dem; og jeg i fuld Harme tog tilorde, skildrede ham mine Me-

---

som den Tid opholdt sig i Schlesvig, og hvor fuldt og fast han troede paa, at denne havde levet Aartusende, og saaledes skulde vedblive, hvilket daglig udsatte ham for mange venskabelige Drillerier, især af Fabricius og Carl Cramer; og da nu en Dag, hvor vi vare samtlig budne hos J. A. Cramer, Posten fra Schlesvig medbragte Efterretningen, at St. Germain var død, hvor jublende Fabricius kom at bringe os denne Tidende, inden Seiler var der, at vi samtlig ved hans Komme kunde styrte løs paa ham for hans Lettro. Har virkelig Lessing ved sin Optagelse i Ordenen sagt, og for Alvor sagt, hvad i hans Levnet 1 D. S. 299 lægges ham i Munden, torde jeg næsten vædde paa, at Seiler var den Ven, han havde sagt det til; thi af Alt, hvad denne kan have villet lade ham vente eller ane i Ordenen, fandt han rigtig nok intet; men at han fandt, hvad der er, og satte Priis paa, hvad han fandt, vil hans Ernst und Falk, hans Nathan, hans Erziehung des Menschengeschlechts, til Uimodsigelighed godtgiøre.

stere og Mønstere, saaledes som de stode for min Siæl, talte med Begeistring om deres herlige Fremstillinger af lessingske Mesterroller, som Odoardo, Telheim, Minna, Emilie, Marinelli; talte naturligviis og om det indbyrdes Forhold mellem dem og den Mand, der nedsatte vor Skueplads saa dybt, nu han, der af overflødig Erfaring havde lært at kiænde Hofvæirglassene, og de mangehaande Aarsager til deres liden Paalidelighed i at angive Kunstværd, med eet brød ud: "Haha! det var noget ganske andet, nu begriber jeg Sammenhængen", og jo længere og fortroligere vi siden omgikkes, jo mere erkiændte han, at den Skole, hvis Lærling havde saa aabne Øine ikke blot for hans Kones umiskiændelige Kunststorhed, men og for de Øvriges Anlæg, Fremskridt og Mangler, maatte der have været noget at lære i.

Dobbelt læreriig og interessant blev mig iøvrigt denne min Kunstnydelse, da jeg nød den siældne Lykke, at min store Lærer, Tænkeren Tetens, der mere og mere hædrede mig med sin Godhed, giorde sig en Glæde af at philosophere med mig over, hvad jeg paa Scenen saae, at undersøge mine Jagttagelser og mine Udviklinger deraf paa Psychologiens og Anthropologiens Prøvesteen, at giøre mig kiendt med Grundene til de Resultater, vi undertiden i Forening uddrog, men som han gemeenlig lod mig, skiøndt vel ikke uden at ledsage mig med ligesom uforsætlige Vink, Peeg, og Blik, ene Skridt for Skridt lede mig frem til. "De

har — sagde jeg engang til ham, efter en psychologisk Forelæsning, læst reen Dramaturgie for mig i Dag, alt, hvad De har doceret, er mine Erfaringer"; og med Godhed hørte han mig nu komme frem med mine fragmentariske Ideer, og værdigedes at ordne dem til et Heelt. Dog — jeg er i Begreb her, at ile den Tid forbi, hvorom her handles; altsaa did tilbage!

Skiøndt det naturligviis ikke kan interessere disse Erindringers Læsere, at finde meget om Opførelse af Stykker, de lidet kiænde, ved Skuespillere, der endog ere dem ubekiændte af Navn, tør maaskee dog en kort Fortælling herom fra Tid til Tid finde Overbærelse, som et Bidrag til Kundskab om, hvad og hvorledes da blev spilt paa tydske Skuepladse.

Den første Forestilling, jeg saae, var Sedaines virkelig Vise, der senere kom paa vor Skueplads, og var i sin Tid en Mesterrolle af vor Schwarts. Seiler bad mig selv for Alting ikke at bedømme hans Selskab efter denne Forestilling, og deri havde han meget Ret; imidlertid gav hans Kone mig et ypperligt Ideal for de comiske Damer, som man da alt for hyppig i Udseende og Fremstilling giorde til Fuglekræmmer. Bedre spilt var Mesterstykket Bagtalelsens Skole, som gaves næste Aften. Vist nok havde min brave Loehrs ikke Saabyes eller Stages fordeelagtige Udvortes, men den raske Aabenhed, hvormed han gav den, har jeg ikke lettelig seet overgaaet; at Rosings mesterlige Fiinhed som Joseph, især i Forførelsesscenerne, maaskee

ingensinde vil blive opnaaet, er jeg særdeles villig til at erkiende; midlertid saae man Rollen med Fornøielse af en Hr. Diestel. Bötticher, som jeg senere igien vil komme til at omtale, gav Onclen fra Ostindien brav, men Hr. Masolmi havde glemt, at Sir Peter var en Mand af Stand, skiøndt jeg derimod maa lade ham, at han ikke gav Scenen med sin Kone, som en af Susannas Anklagere, hvilket jeg vel ellers har seet, undertiden til det respective Publikums store Fornøielse, at skee. Fruentimmerne var paa Maria nær maadelige; og spilte Mad. Seiler ikke i Stykket.

Det tredie Stykke var Jagten, af Weyse og Hiller. Da dette engang saa yndede Syngespil, en Bearbeidelse af Hendrik den Fierdes Jagt, der var i sin Tid saaledes i Moden, at det blev brugt ved alle festlige Leiligheder, ligesom og Hillers Melodier da vare paa Alles Læber, længe nu tilligemed dem er gaaet til den evige Hvile, vil jeg indskrænke mig i Noten at fortælle en i dets Høitidsdage dermed indtruffen comisk Anecdote *). Endnu mindre vil jeg omtale Ostindiefare-

*) En tydsk Fyrstinde kom igiennem en By, hvor et tydsk omreisende Selskab spilte; man gav da naturligviis Jagten, hende til Ære, og for nu at giøre Forestillingen mere passende til Leiligheden, forandrede Töffel — Bondeelskeren — sit Slutningsvers:

Es lebe der König, mein Mädchen, und ich,
Der König für alle, mein Mädchen für mich.

efter Omstændighederne, og sang:

ren af Stephanie den Yngre, der den Tid var, ligesom siden Kotzebue, Theatrenes Hovedleverandeur, og hvis Stykker ogsaa paa vort Theater fandt stort Bifald, hvor dog nu kun eet eneste af dem, Hververne, endnu fra Tid til Tid, under Begunstigelse af Frydendahls døve Præsident, kommer frem.

"Man kan — siger vor uforglemmelige Abrahamson i sin, nu et halvhundrede Aar og derover sødelig i vort Øre sovende, Afhandling om Syngespil — ti Gange lettere vinde en Qvine *) i Tallotteriet, end finde idel gode Acteurer, som tillige ere gode Sangere i et godt Syngespil, componeret af en god Componist". Det var da en Tid i Tydskland, ligesom efterhaanden hos os, hvor man, i figurlig Betyd-

---

Es lebe die Fürstinn, mein Mädchen, und ich,
Die Fürstinn für alle, mein Mädchen für mich;
hvilket da Tutti under Almeenjubel repeterede i Chor.

*) Er end ovenomtalte Qvine, saavidt mig er bekiændt, den Dag i Dag ikke vundet, har dog den danske Skueplads den Ære, at der to Gange i Rad blev vundet en Qvaterne, i det to gode Skuespil, godt componerede, bleve godt siungne, og godt spilte, om end ikke just af idel gode Skuespillere, der tillige vare gode Sangere. Om samme Held senere igien skulde være indtruffet, drister jeg mig ikke at afgiøre, da det torde være skeet i de Aar, hvor der, som i det følgende vil sees, mellem Skuepladsen og mig var en Slags mindelig Separation.

ning, kan anvende Prams Ord i et forgaaet Syngespil Tallotteriet:

drømte Qvarterner med Lyst,

da man af Alt, især i Litteraturens og Culturens Rige, haabede, og fordrede, og eftertragtede den allerhøieste Perfektibilitet; og da følgelig Digtere, som Gotter, forenede dem med Componister, som Benda, for at frembringe Syngespil, der kun behøvede at synges og spilles, som de vare digtede og componerede, for hverken at lade Forstand eller Hierte have Hviledag. At midlertid de Sangere, der tillige vare slige Skuespillere, ikke vare at vente af et lidet, halv omreisende, Selskab paa Tydsklands yderste Grændse, er høist begribeligt, og vil jeg derfor ikke her opholde mig videre ved Julie og Romeo, som jeg senere og oftere kommer til at omtale.

Derimod giorde de to næste Forestillinger mig bekiendt med tvende begyndende Digtere, der i det følgende komme til at spille en høist betydende Rolle, mine Venner Jünger og Ifland. Efter Julie og Romeo havde de: Curen ved Badet, Lystspil i to Acter, og saavidt mig er bekiendt, Jüngers Prøvestykke, og der allerede viiste de Fortrin, der udmærke hans senere Arbeider, en let og munter Dialog, lykkelige Situationer, og naturlige, og veltegnede Caracterer, hos hvilke man midlertid, jo længere han vedblev at skrive, mere og mere erkiændte en vel stærk Familielighed, som kom af, at han gav samtlige sine Perso-

ner det bondiniske Skuespillerselskabs Physiognomier. Til Lykke vare disse, saa temmelig uden Undtagelse, naturlig interessante Menneskephysiognomier og ikke Fiælebodsmasker; men da de udførlig i sin Tid vil blive omtalte, vil jeg ikke opholde mig videre ved dette Stykke, saa meget mere, som Euren baade var hans Prøvestykke, og her vel oversat for Skuepladsen af Preisler, men — saavidt mig er bekiændt — hverken spilt eller trykt.

Aftenen derpaa havde de Ifflands Prøvestykke Albert von Thurneisen, der har hos mig vedligeholdt den Rang, jeg Dagen efter dets Forestilling i et Brev til Rosing gav det, som et af mine Yndlingsstykker blandt de daværende tydske, og som jeg derfor 25 Aar senere i den af Digteren forbedrede Gestalt bragte paa Hoftheatret, hvor det imidlertid, enkelte Rollers — især Sophies — brave Fremstilling uagtet, ikke opfyldte min Forventning. Dette Stykke var i øvrigt i Kiel et Beviis paa, hvad en fransk Kunstdommer satirisk har anmærket, om Placaters Indflydelse; thi da de kielske Burscher havde af Navnet lovet dem et tydsk Ridderskuespil, og i det Sted fandt et sentimentalt Drama, bleve de flaue over den tørre Jyde, de fik for den ventede Karpe, og knurrede derved; og da jeg gik irette derfor med min Ven Bremer, der ellers var et Menneske af naturlig sund Smag, og foreholdt ham, at Stykket ikke var slet, svarte han mig ganske troh jertig: aber Albert von Thurnei-

len! Bruder! Pozwetter! was für ein prächtiger Name! Denk dir das einmal!"

Næste Forestilling var Emilie Galotti. Her kan jeg ikke nægte mig, da et Brev fra mig til Rosings ligger for mig, for at give en Idee om Tonen i vor Brevverling, og Caracteristiken af vore indbyrdes Forhold, bogstavelig at afskrive en Deel af, hvad jeg skrev til hende om Mad. Seilers Orsina: "Da jeg hørte, da jeg saae hende i Gaar Aftes, næsten var jeg paa Veien at spørge, om jeg havde sovet i ti Aar, at De imidlertid var blevet saameget ældre, og hvorfor De nu spilte tydsk? saameget harmonerer hendes Maade at spille, hendes Overgange med Deres. Hun spilte Orsine; jeg troede at kiænde denne Rolle; De veed, jeg har altid holdt den for een af de fineste, jeg kiendte; jeg kan hele Stykket udenad, kan det udenad paa tydsk og dansk; jeg har endog studeret denne Rolle nøiere, fordi Mad. Preisler, da hun første Gang spilte den, og udentvivl ikke spilte den slet, havde confereret med mig om den; men jeg saae i Gaar Aftes, hvilket jeg og aabenbar tilstod Mad. S., saa mange Steder, jeg havde læst som en Dosmer. Leve de store Skuespillere til at forklare de store Digtere, de ere de eneste, der forstaae dem!"

"Strax i Henseende til Dragten saae jeg en Forandring, som De vil billige; De veed, vor Orsine har — i det mindste saa tit jeg har seet Stykket — væ-

ret udmunderet med den gyldne Kiole*), hvormed man ligesaa upasselig skaber Celiante ud, og som, jeg endnu ikke har glemt, endog er bleven paatvungen Forøderens tarvelige Julie; hvortil det? spurgte jeg mig selv. Orsine søger en hemmelig eensom Sammenkomst med sin Elsker paa Landet om Sommeren; hvortil da den ufordeelagtige Galladragt? og jeg saae og hørte, Mad. Seiler tænkte just ligesaa**). Hvad Rol-

*) Det bør midlertid med Hensyn til Tidens Tone bemærkes, at man da om Sommeren hver Tørvæirs Søndagaften paa Fredensborg fra 7 til 9 saae den hele Beaumonde, med Fiskebeensskiørt, Top, og Vifte spadsere frem og tilbage fra Slottet til det røde Led, ligesom i Rosenborg Hauges Cavaliergang, i lange Geleder; og i Spidsen for dem i en lignende Drapdors Kiole, en høi Person, der kiændte sine udvortes Fordele for vel, til ikke at have sandet den lessingske Franciscas: Naar vi ere smukke, er vi upyntede smukkest; hvis blot den da endnu dominerende Madame l'Etiquette havde tilladt det.

**) At Mad. Seiler midlertid paa den anden Side ikke glemte, at Grevinden var en Dame, der tog til Hove, vidner ubentvivl følgende Anecdote, som jeg har fra hendes Mand. Engang saae hun en anden berømt Actrice, paa den Tid hendes Medbeilerinde, og sandelig ikke hendes Veninde, spille Orsina; denne behagede, formodentlig for at vise, hun ikke var fremmed paa Dosala, i det hun traadte ind, at kaste sin Vifte paa et Bord i Salen; hvorpaa Mad. Seiler vendte sig om i Actricelogen, og sagde: Grevindens Nattøi! Det var Ondt, men det var godt.

len selv angaaer, da behøver jeg ikke at erindre Dem om Walters Orsine . . . . men Mad. Preisler skal efter Deres Mands Sigende have spilt Orsine saa særdeles vel; og dog — tager jeg ikke feil — har hun vist ladet det Vilde, det Spodske være Hovedtrækket i Rollen, og Melancholien, den dybe Hypochondrie kun hist og her komme frem; Mad. Seiler lod den tungsindige Tone være Hovedtonen, og hun havde tilforladelig Ret; Orsine er desuden, som hun selv siger*), en Philosoph; man har hørt saameget om hendes Læsning; hun er yderlig sværmerisk; begge Dele blive gemeenlig forsømte, her fandtes de i den fuldkomneste Grad." . . .

"Med Hypochondrie begyndte hun sin Rolle; med den Foragt, der er den fornærmede Tungsindige saa egen, begegnede hun Marinelli; med dens Spot sagde hun: "det er sandt, det har ikke behaget ham at svare." Nu kan De forestille Dem, af hvad Tone hele hendes Høihed, hendes Værdighed kommer; hendes Spot ved: "hvor han staaer der," hendes Tonefald ved: "ifald jeg ellers er Deres kiæreste," og

*) Det vil maaskee ikke være Kunstens Elskere uinteressant at sammenholde, hvad jeg her bogstavelig — blot med Udeladelse af, hvad maaskee kunde være agtede Levende ukiært — har meddeelt af et Brev, skrevet den 14 Jan. 1783, med det, der i Lessings Brevvexling 27 Bind, udkommet i Berlin 1794, findes om samme Materie i Nicolais Note til hans Skrivelse til Lessing af 7 April 1772.

hvorledes hun da saae til ham over Skuldrene, og sagde: "fordømt med det Hofpak!" og da hun traadte hæftig hen, greb om Marinellis Arm, i det hun sagde: "ikke læst det!" saa trak sig tilbage, og sagde det anden Gang mindre hæftig. Og nu Repliken om Ligegyldighed, den har kiedet de Orsiner, jeg har seet *), og de have altsaa kiedet os, naar de sagde den; men Mad. S. langt fra at galoppere, foredrog den med al den Overtydning, al den Sikkerhed; jeg gientager Lessings Dom om hende: hvad hun siger, har hun ikke lært udenad; hvert Ord kommer af hendes eget Hoved, af hendes eget Hierte; og hvordan det kommer deraf, viser den Repl.: "Det har og sin alvorlige, sin meget alvorlige Side," her skulde De see hendes Sværmeri tage til, efterhaanden som disse Forestillinger blev mere levende i hendes Siæl, indtil hun omsider med al den Andagt brød ud: "Almægtige, algode Forsyn! tilgiv mig!" og nu Faldet til den melancholske matte Tone i det følgende; og da nu Prindsen kom ud; hvorledes hun da udtrykte sin Uvished, om hun skulde træde til, veed jeg ikke, men at jeg begreb den, følte den i mit Inderste, er sikkert.

---

*) At man ikke maa give, hvad 1783 var sagt, anteaktiv Virkning, og især ikke anvende det paa vor sidste Orsina, hvis Fremstilling i hver Henseende, aandelig og legemlig, bliver mig et uovergaaet Ideal, vil jeg, skiøndt vist nok ufornødent, her med to Ord tilføie.

Nu den hypochondre Spot, da Marinelli sagde: Appiani var hos Prindsen, og den Jalousie, hvormed hun spurgte: om Bruden var smuk? og nu Vildskaben, det vilde Bravo! det viltree Haandklap! Beskrive, hvori det laae, kan jeg ikke, og hvo kan det? Men nu en Skattering, som slog mig; i det hun sagde: sværg! traadde hun med eet tilbage, og sagde andægtig og høitidelig: "nei sværg ikke," og derpaa haanlig og skodviis: "eller jo sværg kun."

"Jeg har nu — vedblev jeg — sagt Dem saa meget om hende, at De kan tænke Dem den øvrige Rolle;" og jeg indseer meget godt, at mange Læsere ville og for deres egen Vedkommende fuldkommen nøies; imidlertid troer jeg endnu at kunne medtage den hende angaaende Slutning: "Af Scenen med Odoardo vil jeg kun nævne nogle faa Stæder: Hvordan hun foer op, da hun sagde: "affindig! det var da det, hun betroede Dem;" og nu igien tungsindig efter Pausen: "Nu! nu! det er nok ingen af hans største Løgne." "Det lystigste Drømmeliv, saalænge det varer;" endte Mad. Pr. efter mit Raad vemodig, erindrende sig de glade Dage; Mad. S. bittert." Paa hans Lyst — Lystslot! troede jeg, Orsine gientog for at presse den stærkeste Tone deri; hun sagde det med Spot — Nu har jeg kun to Ting at sige Dem endnu, og saa er De fri for Alt dette, som vilde glæde Dem at see, men som maaskee keder Dem at læse: Mad. Seiler sagde ved sig selv: "Virker det, Gamle,

virker det?" det kan forsvares, som Orsines triumpherende Ærgiærrighed; men det var neppe Lessings Mening. Men nu efter det om Dolken, som hun sagde — og udførte — saa ganske efter mit Hierte, da hun nu begyndte Repl.: Naar nu alle, alle vi forladte! med ganske maadelig Hæftighed, tænkte jeg: raser Konen? men nu steeg hun saa fortreflig gradviis, Stemmen blev vild, Ansigtet fortrak sig, at jeg blev forfærdet, saa henreven, som jeg kun er bleven af Julie Waltrons Rasescener, og saa maa det være; det maa stige, skal det være naturligt."

"Om jeg nu intet har mod denne Skuespillerinde — jo een ikke uvigtig Ting, men hvortil hun intet kan; hun er feed; naar da Ansigtet stærkt bevæges, forsvinde hendes Øine, som ellers ere smukke og talende; forresten har hun, uagtet hun var syg for Brystet, en herlig Talestemme, den naturligste og affectfuldeste Recitation, den fine Verdens Væsen, og megen Adel i hendes Bevægelser! forlad, at De har maattet høre saameget om hende; hun har maaskee maattet høre ligesaameget om Dem."

Udramaturgiske Læsere frygte ikke for, at skulle her finde en Række af saadanne Breve! Dette blev mod min Forventning for en rum Tid det sidste; følgende Post gav mig andet at tænke paa, og skrive om; den gav mig min kiære trofaste Wiwets Liv at skiælve for; og jeg, som sluttede ovenstaaende Brev med at sige, at jeg levede ypperlig, levede, som altid, naar

de store Kunstneres Aand hvilede over mig, og havde glemt alt ubehageligt derover; fik nu saameget heraf at glemme disse over igien, at Rosing i et Brev af 14 Februar fandt sig beføiet at skrive mig: "sig mig, om Seiler er borte og hvad godt du har seet, siden du sidst skrev mig til om de Godtfolk; siden Wiwets Sygdom har jeg jo ikke hørt et Ord; glem dog ikke Theatret, saalænge jeg er derved." De, som fatte og billige, at jeg ved at meddele Erindringer af mit Liv, fremfor Alt erindrer, hvad der fra tidlig Ungdom af var mit Studium og min Lyst, ville tilgive, at jeg af det Svar, jeg paa ovenstaaende gav Rosing, forenet med andre mine Optegninger, meddeler en kort Caracteristik af hin store Kunstnerinde, som Lessing har foreviget, og der, skiøndt hun, da jeg saae hende, ikke mere var i sin Middagsglands, dog endnu straalede saa reen og ufordunklet, at jeg frit tør sige, jeg i hendes Fag, paa den tydske Scene, intet har seet, der kunne sættes ved hendes Side.

Dannet i den Tid, da den franske Skueplads angav Digtere og Kunstnere Tonen, hørte hun til samme Skole, som vore Ældste, fornemmelig Rose, og der ved vor Skueplads indtil Mad. Rosings og Jfr. Astrups Aftrædelse har bevaret sig. Det versificerede franske Sørgespil med sit rhetoriske Foredrag, og med sine dertil svarende Portebras og Stillinger, for hvilke Skiønhed, eller rettere Anstand, var den første Lov, havde givet hendes hele Maneer et

Præg, som heller ikke i Skuespillet, ja end ikke i selve Lystspillet aldeles fornægtede sig; hvilket var saameget naturligere, som den daværende høiere Verdens Tone, der vedblev at tage sine Love, og sine Mønstre fra Paris, ligeledes hyldede et saadant Repræsentationssystem, som maaskee først den ulykkelige Maria Antoinette til sin Fordærvelse giorde Ende paa. En høist caracteristisk hidhørende Anecdote Mad. Seiler angaaende er følgende. Man erindrer sig, at en daværende Monarkinde fandt sig meget smigret ved, at Europa efter Voltaire kaldte hende Nordens Semiramis *). En forhenværende særdeles begunstiget, men senere i Unaade falden Yndling af hende var paa sin frivillige eller ufrivillige Landlysningsreise i Frankfurt, hvor det seilerske Selskab spilte Semiramis. Det fristede ham at see dette Skuespil, især da man sagde ham, at Fremstillerinden af Semiramis var hans Monarkinde ikke uliig. Dette, som han selv erkiændte, satte ham, ved den dermed gierne følgende Liighed af Stemme og Anstand, maaskee og ved den østerlandske Dragt, som ogsaa hans Monarkinde ved høitidelige Leiligheder elskede at vise sig i, mere og mere ind i en fra først af intet mindre end ubehagelig Illusion; men man erindre sig Stykkets Fabel! andre Minder, andre Følelser knyttede dem til hine, og over-

---

*) Man see Riises Archiv for Hist. og Geogr. 1824, 1 B. S. 148.

vældede ham saaledes, at han, der overalt var ilde plaget med ubehagelige Reminiscencer, tilsidst troede uden-tvivl at see en ganske anden Skygge end Nini, faldt besvimet om, og maatte bæres bort.

Anecdoten, som Seiler i hendes Nærværelse fortalte mig, skrev jeg ufortøvet i mit Exemplar af Lessings Dramaturgie, som Note til Duschs kostelige Beskrivelse af den Hævn, Sørgespillets Nemesis udøver

Paa blodige Despot, paa snedig Ubaadsmand,
Paa den, som ingen Lov afstraffe vil, og kan,

i Prologen, hvormed den hamborgske Skueplads indviedes.

At hendes til hine Stykker, hvori og hvorfor det var dannet, passende Foredrag, efterhaanden som disse gav Rum for andre af langt forskiellig Natur, ikke allevegne mere kunde eller vilde behage, at des-uden hendes tiltagende Fedme skadede, hvad det nyere Kunstsprog kalder det plastiske i hendes heroiske Fremstillinger, og f. Ex. i hendes saa mesterlig sagte Medea, var naturligt; i det egenlige Skuespil, alvorligt og comisk, vedblev hun imidlertid at være en sand Mesterinde, fra Orsina, og Moderen i Juliane Lindorak, og indtil Mistr. Oakly, og den affecterede Grevinde i den virkelig Bise; og var i de sidstnævnte ligesaa reen fra Pøbelskoi, og Fiælebodsoverdrivelse, som i de første fra rhetorisk Hoitravenhed.

Endnu vil jeg, til at slutte denne dramaturgiske Excursus, som et Tidernes Tegn, kortelig nævne de

øvrige Stykker, der efter Emilia Galotti bleve opførte. Syngestykket det uventede Møde, med Musik af Gluck, ogsaa i sin Tid et yndet Stykke hos os. Smykket, Skuespil i 5 Optog af Sprickman, et daværende Yndlingsstykke over hele Tydskland, især for dens gamle Captain Wegforts Skyld, som var en Mesterrolle af Schröder, og en Paradehest for Reineke, Fleck, og alle dem, der glimrede i dette daværende Modefag. Merope. Lygtemanden, en Operette af Brezner, som den Tid giorde megen Lykke. De tree Døttre, af Spies, som Seiler, der, skiøndt en meget dannet, ikke var nogen studeret Mand, men nok vilde lade saa, kaldte opus maximus. Medea, skrevet og componeret af Gotter og Benda til Mad Seiler. Juristen og Bonden af Rautenstrauch, et da meget giængse Efterspil. Juliane Lindorak, et med Føie hos os yndet Stykke, da en Mad. Rosing, og senere en Mad. Heger spilte Hovedrollen. Den skinsyge Kone, ligesaa her i mange Aar et Yndlingsstykke, der kun behøver at besættes godt igien, for at gienvinde sin gamle Yndest. Den rige Kone af K. G. Lessing, paa hvem man kan anvende, hvad Racine sagde om den yngre Corneille: "han manglede ikke Genie, men blev dog aldrig uden den lille Corneille;" og endelig til Slutning Lygtemanden nok engang.

Samme Dag, som jeg sluttede hint ovenmeddeelte Kunstbrev til mit første Kunstideal om det nye Liv, der fra en hende aandsbeslægtet Kunstnerinde var

kommet over mig, svævede allerede en tung Dæmper over min hele Begeistring, skrev Rosing mig med inderlig Deeltagelse en saare sørgmodig Beretning om en pludselig Sygdom, hvori vor L. Wiwet var falden, der, uagtet adskillige Glimt af Bedring, ved hyppige Recidiver vedblev at ængste og martre mig, og det saameget mere, som de Breve, jeg fra forskiellige Sider fik fra Kiøbenhavn, lod mig mere end befrygte, at denne hans Forfatning maaskee end mere reiste sig af indvortes end udvortes Grunde, og det, uden at jeg var istand til at komme med Vished efter, hvilke disse vare, og hos hvem Skylden laae. Aldrig har jeg maaskee dybere følt Sandheden af, hvad hans ædle Sophie i et af hendes første Breve skrev mig, at det er en sand Ulykke, at være saa langt fra, hvad man har kiært; og sandelig Ulykken er endnu større, naar man staaer Fare for at tabe Troen derpaa, end for at tabe det selv.

I denne Stemning, da jeg saa dybt og tungt følte Fraværelsens og Savnets Smertelighed, besluttede jeg mig til at tage en Bestemmelse, som allerede en Tid lang havde været i Beraad, endnu at bie et halvt Aar i Kiel. En Hovedgrund hertil var vist nok det Gavn, jeg høstede af en Tetens's Underviisning, og naturligviis fremfor Alt den overordenlige Liberalitet, hvormed han, saasnart jeg lod det første Ord falde derom til ham, yttrede sig redebon, i næste Halvaar at læse mig et Privatissimum over Psycho-

logie fire Timer om Ugen for det høist ubetydelige Honorarium af 25 Rdlr., og det endnu med den for mig særdeles smigrende Biomstændighed, at han, der i øvrigt havde Ord for at være, og maaskee maatte være, en skrap Oeconom, da jeg, undseelig over det usle Honorar, yttrede, at en ung vakker Adelsmand, v. Kampz (ikke den nuværende Stormand i Preusen) havde talt om at ville være med, og at Summen i saa Fald kunde omtrent fordobles, bestemt erklærede, han vilde helst for den mindre Sum læse for mig ene, da han bedre kunde indrette sit Foredrag, som han ønskede. Det, der imidlertid slog, som man siger, Hovedet paa Sømmet, og netop i et saadant Øieblik maatte giøre det, var, at jeg i Kiel to Gange om Ugen kunde have Brev fra Kiøbenhavn, at altsaa den piinlige Venten paa et Sørgebudskab eller en Fortrøstning ikke forlængede sig til hele Uger. Da det imidlertid ikke er en nødvendig Følge, at man altid faaer Svar med omgaaende Post, fordi man kunde faae det, gik nogen Tid hen, inden jeg fik Beskeed enten fra min Fader, eller fra Zeuthen, som jeg begge havde skrevet til i Anledning af min tagne Beslutning, hvilket da efter min gamle Syge, altid at ville have vigtige Aarsager til enhver ubetydelig Ting, atter satte mig mangfoldige Fluer i Hovedet, saameget mere, som de øvrige danske, der studerede her, og til hvilke paa senere Tid min Studentomgang næsten indskrænkedes, samtlig afgik den Paaske; Steman, som efterhaan-

den var blevet mit Hiertes Nærmeste her, reiste hiem, da hans Universitetstid var til Ende; Samsø, Kreiser med sin Baron Walmoden, og de tvende Brødre Baron Holsten — lille Elvens kiække Befalingsmand anden April, nu Deputeret i Admiralitetet, og Commandeuren for Prinds Christians Regiment, der begge venligen bevare vore Universitetsaars Minde — til Leipzig, hvor jeg, som havde bestemt deres Valg i saa Henseende, skulde ved næste Halvaars Slutning komme til dem igien.

Men nu efter omtrent 4 Ugers Venten, kom et Brev fra min Fader, hvorom jeg ikke kan nægte mig at afskrive, hvad jeg skrev til Rosing i det Øieblik, jeg havde modtaget det: "Jeg har for en halv Time siden faaet et Brev fra min Fader, og deri ti Linier fra min Moder, og min hele Siel har faaet ny Stemning, finder sig lettet for en tung Byrde; du veed, jeg har sat mig for at blive her; jeg meldte min Fader det for omtrent 4 Uger siden, og da jeg intet Svar fik, formodede jeg, han var misfornøiet dermed, og beredte mig efter Sædvane til at være Frits *); i Dag begynder jeg paa et Brev til ham, som var sat paa Skruer, og hvori jeg med Flid undveeg at skrive derom; inden det er færdigt, faaer jeg et Brev fra ham, som begynder saaledes: "din Beslutning angaaende din Reise overlades aldeles dit eget Godtbe-

*) Den slemme Dreng i de ser Retter.

findende," og hvori der forresten er saa mange Spor af hans Tilfredshed med mig, og tilsidst en halvsnees Linier saa hiertelig gode fra min herlige Moder, at min Siel er ret som oplivet ved det. Hvad jeg egenlig vinder ved at blive her, det maa Gud vide! mit Hierte er en Nar, som bilder sig ind, det er bedre kun at være 36 Mile fra Kiøbenhavn, end 70; og jeg har altid omgaaedes mit Hierte, som et sygt Barn, og ladt det have sin Villie; i Grunden har det ikke saamegen Uret."

Efterhaanden — dog først efter et Par saare betænkelige Recidiver — bedredes det atter med Wiwet; og blev der mig end ikke Lys i Henseende til hans Sygdoms Aarsager, saae jeg dog dem, der vare mig kiære, vandre i Lyset, og som dets Børn, og Mørket og dets Gierninger vedkom mig følgelig ikke. Samsøe og jeg, der, skiøndt ikke egenlige uenige, dog havde, ved vore forskiellige Sysler og Forhold, levet saa temmelig hver for sig, kom pludselig igien nærmere, da Kunzen, og en her ikke ubekiændt ung Musikus Schnoor før Tiden flyttede ind paa vort ene Værelse, som egenlig først ved hans Bortreise skulde blive ledigt, og vi nu, for at læmpe os efter dem, pakkede os ind i min lille Stue ud til Kirkegaarden. Foruden det, at dette nøie Samliv ogsaa i aandelig Henseende forenede os, havde vi det nogle særdeles morsomme Aftener at takke, da Samsøes elskede Lærer, den berømte Botaniker Wahl, som holdt meget af ham,

opholdt sig nogle Dage i Kiel; og da denne havde mere end nok af, at maatte bøde for sin Navnkundighed med det ene Middagsgilde efter det andet, hvori de følsomme Fruer spurgte ham tilraads om Vifter, hvorpaa de, til Erindring om Calabriens Ødelæggelse, vilde lade male Urner med Navnet Messina paa — jeg vil haabe, det var en Tilsætning af ham, at de havde spurgt ham: om det hedde Messina eller Wessina — var han glad ved, at snoe sig fra dem om Aftenen, under Paaskud, at han skulde hiem at skrive Breve, og da tye til Samsø og mig paa vor lille Stue, at faae sig en Passiar efter sit Sind.

Da imidlertid vore nysnævnte tydske Naboer, der boede Væg om Væg med os, hørte til de samme Kredse, og altsaa naturligviis ikke maatte mærke, at Wahl havde forsaget hiint Compagnie, for at tilbringe Aftenerne hos os, maatte vi lukke i for os, og holde os meget stille, medens disse mellem begge Maaltider kom hiem at faae dem en Pibe Tobak, og hente Musik til Aftenunderholdning o. s. v., hvad vi kaldte, at sidde ved lukte Dørre, af Frygt for Tydskerne; hvilket Wahl, henved en Snees Aar efter, da vi giensamledes i Selskabet for Sandhed, hvoraf han, skiøndt han ingensinde skrev os en Tøddel, var et hædret og værdigt Medlem, endnu med Velbehag mindedes, og omtalte.

Af større Interesse var mig en anden Episode, som tildeels falder i selvsamme Epoke. Allerede ab-

stillige Gange er det berørt, at det fra tidlige Aar var min Lod, og min Lyst at spille Fortrolig. Sværmende selv for den contemplative Kjærlighed — som jeg hos en fransk Skribent nys har træffende fundet den kaldet — jeg kan maaskee sige, uden Forestilling om, at Amors Fakkel kunde tændes ved anden Lue end Vestas, var mig enhver Kiærlighed hellig, hver elskende et indviet Væsen, enhver Elsker en Ordensbroder, der havde ubrødeligt Krav, ikke blot paa min Deeltagelse, men og paa broderlig Bistand og Trofasthed, fremfor Alt, hvis han mødte Vanskeligheder og Gienvordigheder paa sin lovlige Kierligheds Vei.

En af mine kielske Venner havde en Kiæreste, hvilket han betroede mig, tildeels vel af den Trang, man i de Aar, og den Stilling har til en Ven,

hvem man kan sin Lykke sige.

Omstændigheder giorde imidlertid, at denne Forbindelse var en Hemmelighed; og i Følge Tonen der i Huset, var det ham, skiøndt saa godt som en daglig Huusven, meget vanskeligt at komme hende i Tale; han klagede da sin Nød for mig, og fik mig indført der i Familien, men naturligviis i samme stive Frastand fra Husets yngre Fruentimmer, saa jeg altsaa kun kunde være ham til saare liden Opbyggelse. Nu opdagede jeg ved en Leilighed, at der bag Huset var en Hauge, som gik ud ad Vandet til, og at de der maatte kunde tale sammen; til denne kunde man imid-

lertid ikke komme, uden ad en lang Omvei bag om Byen, og giennem mangfoldige Vanskeligheder og Uleiligheder, over Grøvter og Diger og Pladser, hvor der efter Sigende skulde gaae glubske Vægtere og bidske Hunde.

At disse Hindringer og Besværligheder ikke — i det mindste for min Part — skulde været mere tillokkende, end afskrækkende, vil jeg ikke paastaae; lidt Eventyr holder man, i de Aar og den Stemning, nok af, især, naar man kan bilde sig ind, det er en Hædersvei, man møder dem paa. Jeg var altsaa mere end villig, da han indbød mig at være hans Ledsager paa disse Aftenvandringer; og jeg erindrer endnu meget godt, da jeg første Gang indfandt mig hos ham, hvor selvtilfreds jeg bejaede de tree Spørgsmaal, han, inden vi tiltraadde Toget, giorde mig, har du din Huggert? har du Penge hos dig? har du Mod? hvor freidige vi nu gav os paa Veien, hvor taalmodig jeg blev gaaende Vagt uden for, medens han talte med hende. Vi mødte midlertid, i al Fald de Smaaulæmper fraregnede, min Ubehielpsomhed ved at springe over Grøvter, og klavre over Diger, kan have foranlediget, lykkeligviis aldeles ingen Eventyr, der, saa dristigt eller snildt vi end i øvrigt maattet have slaaet eller snoet os derfra, dog naturligviis vilde givet en Ry og en Opsigt, hvorunder i det mindste den brave Pige uskyldig vilde have lidt.

Dette blev ikke den eneste Prøve, min Tienstfærdighed og Duelighed ved denne Leilighed blev sat paa. Saa vis min Ven var i sin Sag, fik han dog Fluer i Hovedet, da en virkelig meget smuk Hamborger, der før vor Tid havde studeret i Kiel, og sagdes da at have giort Cour til hende, pludselig giorde et Besøg til das allerschönste Beltathen, og min gode Ven faldt paa, det muligen kunde giælde hende. Jeg blev da beordret at recognoscere. Da jeg vidste, at Hamborgeren, der i sin Tid havde været i stor Anseelse ved Universitetet, som en kreuzfideler Kerl, maatte giøre en Commerz paa Caffehuset med sine gamle Kammerater, hvem jeg ogsaa var indgaaet med, søgte jeg dem der om Aftenen og fandt dem ogsaa rigtig om Bollen, hvor da ogsaa, som jeg ventede, saasnart jeg traadde ind, Bremer og Ebel giorde Plads til mig, og forestilte mig for Veteranen, som et frodigt Skud paa den gamle Stamme. Efter nogen Tid bragte jeg Bremer paa at synge en mellem os gangbar Vise, der omtrent svarte til Baggesens: Ud med Navnet! ingen svige! og hvor, især naar en høitideligere Stemning herskede, som de ovennævnte ogsaa holdt af, man skriftede temmelig oprigtig; da jeg havde taget Plads næst ved Bremer, istemte jeg da mit:

Zwar geliebte, blühest du
Nicht zu meinem Glücke,
Lächelst nie dem Armen zu

Mit dem sanften Blicke.
Doch geliebte, lebe wohl!
Lebe ewig wonnevoll!

Mine Eftermænd sloge da ind i lige Tone, hver efter sin Leilighed; nu kom Touren til Hamborgeren, og han sang:

Zwar hab' ich kein Mädchen mehr,
Auf des Wohl ich trinke,
Doch sey auch mein Volles leer,
Auf dem ersten Winke,
Kieler Schönen lebet wohl,
Lebet ewig wonnevoll!

Nu var jeg saa vis i min Sag, at jeg næste Dag kunde bringe min Ven fuld Forvisning, at han fra den Side kunde være ganske sikker; og see, alle hans Undersøgelser og Efterretninger stadfæstede fuldkommen mit Udsigende.

Endnu kan jeg ikke nægte mig, at anføre et Kunststykke, som, skiøndt det i sig selv var meget simpelt, fra min Side i det mindste, dog forekom min Ven et sandt Hexeri. Det var ham en Dag usigelig meget om at giøre at give sin Donna en skriftlig Efterretning, som han paa ingen Maade vidste at skaffe i hendes Hænder; det faldt da naturligviis i min Lod at prøve min Lykke. Hændelseviis havde der været Tale om, den Dag at tage ud til Knoop med en gjennemreisende Landsmand, hvilket ved indtrufne Omstændigheder blev udsat til videre; det var meget heedt den Dag; oppe hos min Landsmand laae min

Overkiole, da vi skulde have kiørt fra hans af; den gik jeg nu op at hente, tog den paa, lagde Brevet i Lommen, og gik nu i Visit, hvor hun var, tog Frakken af, efter Husets Skik i den stadselige Diele, lagde den paa en af de store messingbeslagne Kister, som paa holsteensk vare hensatte der, traadde nu ind, og fandt efter min Beregning Familien ved Theebordet, og hende sysselsat med at skiænke; man bød mig naturligviis Thee, og i det jeg gik hen at tage min Kop, sagde jeg til en Paarørende af Huset, en Candidat: "du undrer dig vel, at jeg har Frakke paa i det hede Væir; men det har sin gode Grund;" dette sidste sagde jeg i det, jeg modtog Koppen af hendes Haand, og saae i det samme som hændelseviis paa hende; derpaa vendte jeg mig til ham, og fortsatte min øvrige Fortælling om den udsatte Canaltour. Hun, der, skiøndt hun egenlig aldrig havde talt mere med mig, end de saa Ord, der faldt ved at byde en Kop Thee o. s. v., dog fuldvel vidste, hvor indviet jeg var i deres Anliggender, lod sig dette være sagt, giorde sig kort efter et Ærende ud af Værelset, bad en af sine Søstre afløse sig ved Theebordet, og var noget borte. Noget efter gik jeg ned i Haugen med Fætteren, og blev vaer, ved at gaae over Dielen, at min Frakke havde vendt sig; glad over det lykkelige Udfald af mit Krigspuds afkortede jeg nu naturligviis mit Besøg, for des hurtigere at kunne bringe min Ven den glædelige Efterretning; men man tænke sig ydermere min Over-

raskelse, da jeg, i det Fætteren hialp mig Frakken paa, og jeg i min Glæde greb ned i Lommen, for at forvisse mig om, jeg ikke havde bedraget mig i mit Haab, ikke blot fandt, at hans Brev var borte, men og til end videre Beviis, at det var Vedkommende rigtig tilhændekommet, en Sæddel i ganske anden Format fra hende, som jeg da naturligviis med ikke ringe Triumph bragte ham.

Kan du høre? brød han ud, og kunde ved Modtagelsen af hendes Sæddel neppe troe sine egne Øine. A bon entendeur peu de paroles! sagde jeg, og fortalte ham, hvorledes det var tilgaaet; og blev vi da til Slutning enige om, at om det end ikke var et nyt Beviis paa Sandheden af det gamle Mundheld:

Mands List er behænde,
Men Qvindelist uden Ende;

var dog jeg neppe den, der ved denne Leilighed havde lagt meest Snildhed for Dagen.

Denne Episoderække har imidlertid, da jeg ikke vilde afbryde den, bragt mig ud af den chronologiske Orden, jeg ellers pleiede at iagttage, og som det er Tid, jeg vender tilbage til.

Det academiske Halvaars Ende kom, og med den, en Rad Skilsmisser og Afskeder, der smertelig oprev de ulægte Saar fra afvigte Høst; den første og smerteligste var Samsøes Bortgang, hvorom jeg vil afskrive, hvad jeg, kort efter vor anden og længere Skilsmisse ved hans ubetimelige Død, i Fortalen

til hans samlede Skrifter har skrevet: "Ikke uvant til Tab, bekiender jeg ærligen, at jeg ikke mindes ved nogen Leilighed i mit Liv at have følt det overvældende Sørgmod, som nedslog mig i det Dieblik, da den med Samsø bortrullende Postvogn forsvandt for mine Dine, og jeg nu forekom mig aldeles ene paa Jorden." Det er bogstavelig sandt, og jeg mindes det efter 41 Aar saa tydelig, som det var i Gaar, at jeg, i det jeg tabte ham afsyne, var nærved at segne til Jorden; alle mine kiøbenhavnske Tab syntes mig i hans at fornyes i hele deres Smertelighed, saameget mere, som just i de selvsamme Dage ængstelige Efterretninger om Wiwets Helbred indløb, da Ærgrelse havde voldt ham et nyt Recidiv.

Vel kom strax efter Samsøes Afreise Fr. Sneedorf fra Kiøbenhavn for at gaae til Gøttingen, men deels havde han ikke egenlig hørt til min indre Vennekreds, og bragde mig altsaa heller intet fra denne; deels kom han i de Dage, han opholdt sig i Kiel, i ubehagelige Berørelser næsten med os alle; imidlertid færdedes vi dog, medens han var der, en heel Deel med ham, saa de Dage gik; men nu reiste Stemann og — reiste uden at sige mig Farvel, da han frygtede det Indtryk, Afskeden vilde giøre paa os begge. Vi havde været sammen om Aftenen; han havde til Afskeed foræret mig et Exemplar af Fiskerne, dette vilde jeg ved min Bortgang tage med, men han vilde ikke tillade det; næste Morgen vækkedes jeg af hans

forrige Tiener, som bragte mig den og den Efterretning, at han var reist samme Nat, og fori Bogen stod: Deres Ven reiste fra Kiel den 20 April 1783.

Saa ondt det i min Stilling og Stemning maatte giøre mig at tabe ham paa denne Maade, følte jeg dog en Stolthed i, at jeg, som Iselins, vare de, han ikke kunde tage Afskeed med; og af mit ganske Hierte gientager jeg om ham, hvad jeg den Tid skrev til Rosing: hvad mine gamle, oprindelige, i mit Livs Skiæbner indslyngede Venner vare mig, var han mig ikke, kunde han ikke være; men han holdt redelig af mig, og var den eneste, som søgte en Hiertens Ven i mig; og at han fandt denne — være det mig her tilladt at tilføie — har han, saa forskiellig vi end i senere Dage kunne have seet mange Ting, ingensinde forglemt, har ligesaa uforandret og uforvansket bevaret Erindringen om mit Sindelag mod ham, som jeg min oprigtige Kiærlighed for hans ualmindelige Aands og Hiertes sielden Egenskaber.

Nu reiste ogsaa Keiser med Walmoden og Brødrene Holsten til Leipzig; og nu skulde jeg da blive tilbage ene og forladt, og havde alt opgivet den Drøm jeg tidligere havde gaaet med, at tage til Altona, der at bedøve, om ikke at adsprede mig; thi ikke alene var min Casse endnu noget tommere end tom, men selv den iselinske Credit, saa utømmelig den end i sig selv var, havde jeg saaledes medtaget, at jeg ikke dristede mig i det Øieblik at vove et nyt Greb. Det

fandt sig nemlig, at en af vore bortreisende Landsmænd, der ogsaa havde Creditiv paa Iselin, ved sin Bortgang havde 200 Rigsdaler mere behov, end der var giort Regning paa, og at Iselin, da deres Mellemværende var opgiort og afgiort, fandt Betænkelighed ved at aabne ham en ny Conto. Denne vendte sig nu til mig, der eengang for alle var udnævnt til Nationens Skatmester, eller som jeg til dagligt Brug i vort Venneśpog hedde: den Buk*), paa hvis Ryg og Horn de andre sprang af Brønden, og jeg gik da ufortøvet til Iselins, at hente Rekruter. I det jeg sagde mit Ærende, slak hun og han i at lee. Jeg studsede. "Hvad sagde jeg i Dag?" spurgte han sin Kone. "Rigtig!" —svarte hun. "Nu?" "N. N. kom i Dag og vilde have Penge, som jeg ikke kunde lade ham faae. Han gik. Veed du nu, hvad der skeer, spurgte jeg min Kone? I Aften kommer Rahbek, og forlanger dem til sig, og faaer dem; der er de." Vi loe nu alle tree af den saa bogstavelig indtrufne Spaadom; at jeg imidlertid under de Omstændigheder ikke torde komme saasnart igien, var ligefrem; og skiøndt det er min Pligt at tilføie, at jeg af alle de ikke endda saa faa Penge, jeg i Følge ovennævnte Nationalskatmesterskab hele hin Universitetstid igiennem udredede, aldrig kom nogen eneste Skilling tilkort, og at vi

*) See Phædri IV Bogs 8 Fabel, eller hos Lafontaine efter Prof. T. C. Bruuns Fordanskning, tredie Bogs femte.

Danske samtlig indbyrdes viiste hinanden samme Redebonhed og Redelighed, var det dog naturligt, at der gik nogen Tid hen, inden slige Remisser igien indløb.

Uventet tilbød nu Sneedorf at forstrække mig til en Altonareise, og jeg tog da derhen med ham, og en Søn af Prof. Büsch, der havde været i Lissabon, og som jeg blot nævner, fordi jeg ved ham blev indført i hans berømte Faders Huus, og skiøndt jeg da, den høist interessante Ebeling undtagen, ikke synderlig fandt nogen, der ret interesserede mig, og skiøndt den unge Büsch selv neppe meget bekymrede sig om, jeg skulde finde mig i min Esse der, er det mig dog mærkeligt, som min første Indførelse i en Kreds, hvor jeg i senere Aar har nydt saa meget Venskab.

Denne Altonaudflugt var mig i min nærværende Stilling meget velgiørende; baade var det meget mindre tungt, at sige Keiser, Walmoden, Brødrene Holsten, der samtlig gik til Leipzig, og Sneedorf, der tog til Göttingen, Farvel, paa et Sted, hvor vi alle vare fremmede, og hvor de Bortreisende ingen Minder efterlod dem, der idelig opreve Saaret hos den Tilbageblivende; ogsaa sørgede min gamle brave Zwergius, fra saamange Sider, ved sit nøie Kiendskab til vor Litteraturs og Skuepladses ældre Dage, faderlig for at bøde paa mit Savn, førte mig mere omkring i Altonas og Hamborgs deilige Omegn, end jeg maaskee nogensinde siden har været, giorde mig

bekiændt med adskillige af begges mærkelige Mænd, hvoriblandt jeg foruden Dr. Unzer, og den da bekiændte Theaterdigter og Dramaturg Brømel, som jeg i det flockske Auberge hyppigen traf især Skuespilaftenerne, vil nævne den berømte Claudius, og — for Contrastens Skyld — den da, skiøndt ikke just saa vel, noksom bekiændte Licentiat Wittenberg.

Ydermere var min gamle brave Seiler med sit Selskab i Altona, da Dreier i Hamborg kort før, Knald og Fald havde endt sin Entreprise, der ødelagdes ved det samme, der ruinerede de fire Monarkier, ved Splid; og holdt end Seilers i det hele maadelige Personale mig ikke skadesløs for, hvad jeg af en Borchers, Fleck, Stegmann, Unzelmann o. fl. i Hamborg kunde ventet; da havde jeg nu Skuespillet i Altona selv, og behøvede ikke at gaae til Hamborg derefter, og formedelst den daværende kedelige Portlukning tilbringe Natten i goldenen Ochsen am alten Steinweg, hvor der ikke var nær saa godt eller saa interessant, som i Flocks halvdanske Auberge i Altona. Seilers personlige Omgang nød jeg imidlertid her, hvor han var huuslig indrettet, og jeg altsaa maatte besøge ham, som Giæst, mindre end ved vort Table d'hote Samliv i Kiel, da deels hans Kone var mig meget formeget Dame, og Actrice uden for Scenen, til at være af mine Værtinder; jeg deels ikke altid kunde sætte samme Priis paa hendes Fremstillinger og Fremstillingsmaade, som hun selv,

og altsaa, maaskee mig uvitterlig, følte Frygt for at komme i Klemme mellem Giæstvennens skyldige Artighed, og Kunstelskerens oprigtige Frimodighed, og altsaa gik af Veien for denne Fare, ved at blive borte.

I Særdeleshed maatte dette være Tilfældet med hendes Cleopatra i Rhodogune, hvorpaa hun selv i Forveien havde giort mig opmærksom, som paa en Triumph; der, som saadan, var forlangt af de anseeligste hamborgske Familier, hos hvem den fra de lessingske Dage var i hædret Erindring; der blev givet med usædvanligt, og glimrende Tilløb; hvor hun ved sin Fremtrædelse modtoges, og ved hver Bortgang ledsagedes af larmende Bifald, men hvor imidlertid mit i Roses Skole forhærdede Sind ikke kunde tage saaledes Fornuften fangen under Troens Lydighed, at jeg kunde sætte den Priis derpaa, som jeg saa villig satte paa hendes Orsina, hendes Mistris Oakly, hendes Grevinde i virkelig Vise, og som jeg senere i Paris satte paa Raucours Mesterfremstilling af samme Rolle.

Meget frugtbar var rigtig nok ikke her min Skuespilgang paa Kunstnydelser, da de Forestillinger, der faldt i min Lod, var to Onkler for een, og Syngespillet de tree Forpagtere, Rhodogune — der ligesom Merope, og Medea i Kiel, spiltes, den Tids Publicum til ikke synderligt Anstød, i Tyrkedragter — den siældne Frier, efter Gernevalde, den taknemmelige Søn *), Phy-

*) Ved at nævne den taknemmelige Søn erindres jeg om en i mine Tanker caracteristisk morsom Anec-

siognomien af Brezner, en af de da grasserende slaue Parodier paa den saakaldte Wertherfeber, Jagten, og endelig Emilia Galotti.

I Emilia Galotti saae jeg første Gang en begyndende Kunstner, som senere ofte vil forekomme her, Klingemann, som Conti, hvor jeg imidlertid ikke anede, hvad jeg under Schröders Veiledning skulde see ham blive. Et mærkeligt Phænomen fra samme Forestilling vil jeg til Vedkommendes nærmere Eftertanke hensætte her. En Fortieneste, Mad. Seiler selv ikke satte ringe Priis paa, og som Lessing 1777, da han foreslog Seilers til at forestaae og indrette det mannheimske Theater, særdeles roste hende for, var et eget Talent til at danne vordende Skuespillerinder. Saa-

---

dote af Samsø. Han var ved sin Ankomst til Leipzig bleven kiændt med en saakaldet Litteratus, der i Følge sin Udesødsret havde adskillige Aar været Hovmester i et høifornemme Huus her i Landet, og paa Grund deraf blandt Andet troede at kunne danske. Engang, Samsø og han talte om Skuespil, sagde denne: "Jeg haver ogsaa spillet Comedie; for den Tid, jeg var hos Greven paa ***, spillede vi den dankbare Sohn, og jeg giorde den gamle Fader Rode, og jeg spillede ikke saa gal, for de leede meget af mig." "Ja! svarte Samsø: inden jeg reiste, var jeg ogsaa i et Selskab, hvor de ogsaa spilte den taknemmelige Søn, og jeg spilte ogsaa gamle Rode, og jeg giorde det sandsærdig heller ikke saa galt, for de loe slet ikke af mig." Om hen anden mærkede den Braad, som der laae skiult udi, skal jeg ikke kunne sige.

ledes havde hun da her indstuderet Claudia med en Mad. Hartman, hvis Diction og Armbevægelser umiskiendelig vare fællerskypperlige, men som, da hun formodenlig var bleven instrueret siddende, midt under de lidenskabeligst sagte, af de kraftige Gebærder understøttede, Repliker, trippede ganske sagtmodig omkring, saa det var godt at see, der intet uden af Madam Seilers eller Claudias Aand var kommet i Benette paa hende.

Midlertid interesserede disse Forestillinger, uagtet deres Middelmaadighed, mig mere, end de ellers vilde giort, da jeg i de samme Dage fik et Brev fra Zeuthen, som gav min dramaturgiske Orm nyt Liv. Man vil erindre, at det ikke var mellem min Reises mindste Ubehageligheder, at hverken jeg eller de andre saa rigtig vidste, hvad jeg reiste efter, eller hvad jeg reiste for. Skiøndt jeg egenlig reiste, fordi jeg maatte, og skiøndt min faste Beslutning var, intet andet at blive, end engang i Tiden min Tantes Arving, var dog baade Skuespilkunst mig i sig selv saa kiær, at jeg, da jeg nu eengang var ude, ønskede at nytte min Reise til at studere den, ogsaa var jeg ikke følesløs for den Fristelse, ved de saaledes erhvervede Kundskaber, naar jeg kom hiem, at kunne glæde og gavne mine Venner, og fortrædige deres Modstandere. Min Fader og Guldberg vare derimod af den Mening, at jeg som en smuk flittig Candidat, skulde ligge paa tydske Universiteter, helst saadanne, hvor

ingen æsthetiske Fristelser vare, og smukt i sin Tid komme hiem som en velstuderet Professorandus; kun havde det endnu lange Udsigter med det Stipendium i Haabet, hvorpaa jeg skulde reise, og min liden mødrene Arv, der imidlertid skulde giøre Udlægget, havde alt det første Halvaar faaet saadanne Snit, at der for den ringe Rest ingen store Spring lod sig giøre. Alt dette havde jeg da, formodentlig vidt og bredt, i en Jeremiade tilskrevet Zeuthen, og fik just nu fra ham et Svar, hvori han fra min Tante lod mig vide, at jeg ikke behøvede at forandre min — egen — Reiseplan, fordi jeg intet Stipendium fik, da hun i saa Fald var villig at give mig det fornødne, hvilket Tilbud jeg naturligviis taknemmelig modtog, dog saa, at jeg isteden for, som den første Idee havde været, at opholde mig et Aar i Leipzig, ligesom i Kiel, for at have tilbragt det laugsmæssige Biennium, paa tydske Universiteter, kun blev der et Halvaar, og næste Paaske gik videre til Wien, Paris, og London. Vist nok var jeg — som jeg skrev Rosings i det Brev, hvor jeg mældte dem, hvad jeg havde min Tantes Godhed, og Zeuthens Venskab at takke — tusende Gange hellere reist hiem; vist nok indfandt sig midt i den Glæde, denne Forandring i min Reiseplan i første Dieblik vakte hos mig, meget snart den Tanke, at mit Liv ikke blev mig behageligere, fordi jeg var i Paris eller London; imidlertid syntes dog min Reise

herved at faae et Slags Formaal, isteden for jeg hidtil drev om, uden at vide, hvorhen eller hvortil.

Mærkeligt er det, at jeg, inden jeg fik ovenomtalte zeuthenske Svar, havde Tankerne saa fulde af, hvad han efter mine indstændige Forestillinger vilde, og maatte giøre for mig, at jeg den første Dag, jeg var i Hamborg, saa fuldt og fast satte mig i Hovedet, at jeg saae ham der, at jeg ikke blot gik et langt Stykke for at indhente et Menneske, som jeg tog for ham; men og, da denne, just som jeg var i Begreb at naae ham, gik ind i et Huus, hans Helsen ved Indtrædelsen m. m. saa meget stadfæstede mig i denne Indbildning, at jeg, uagtet jeg sagde mig selv, hvor urimeligt det var, at et Menneske, der skulde i de Dage holde Bryllup i Kiøbenhavn, var i Hamborg, ikke kom ud af min Vildfarelse, før ved nysnævnte Brev. En Synderlighed er, at omtrent paa samme Tid Zeuthen ikke blot med lige Vished vilde have seet mig i Kiøbenhavn, men endog fandt sig beføiet at besvære sig for en af mine Nærmeste, at jeg hverken havde villet kiændes ved ham, eller helse ham, og blot ved dennes ligesaa paalidelige, som eftertrykkelige Forsikring, at jeg ikke havde brudt min Deportation, var at bringe ud af sin Overtydning. Midlertid maa jeg herved bemærke den Forskiel, at, da jeg saa vist, al Usandsynlighed uagtet, indbildte mig at see Zeuthen, var det, fordi der var intet Godt, jeg jo vidste, jeg kunde vente mig af ham, i det jeg na-

turligviis fuldt og fast troede, han ikke kunde være kommet til Holsteen uden for min Skyld; at han dertimod indbildte sig at see mig i Kiøbenhavn, kom af, at der intet var saa galt, som han var jo vant til at vente sig af sin unge Appenzeller, der rimeligviis ikke var blevet spagere eller sindigere ved at komme bort fra alle dem, der pleiede at formaae noget over ham.

Et mig saare interessant nøiere Kiændskab, som jeg paa dette mit Besøg til Hamborg og Altona giorde, og som egenlig blev den første Hempe paa det Kiædebaand, der siden forenede mig med mine Samtidige paa det tydske Parnas, var Digteren Dr. D'Arien, hvis Maria af Wahlburg allerede i tidligere Aar med Schinks Lina af Waller, Klingers leidendes Weib, Leisewizzes Julius von Tarent, Wagners Kindermörderinn havde, som Saat von Göthe gesäet, staaet høit i min Naade; og der nylig havde udgivet et Bind Skuespil, der samtlig syntes prægede med, hvad jeg da havde i mit Hierte udkaaret, som Devisen for mine:

Dette Calliope ei, og ei Apoll mig tilsiger,
Al min Digteraand mig selve min elskede gav.

En i Kiel studerende flink Hamborger, der senere i Litteraturen giorde sig fordeelagtig bekiændt, Stampeel, tilbød mig at giøre mig bekiændt med ham, og vi fandt strax særdeles Naade for hinandens Øine. Hertil bidrog det sagtens ikke lidet, at Emnet i det

Sørgespil, han da arbeidede paa, og hvoraf han forelæste os tree Acter, Claus Størtebecher, saa særdeles begeistrede mig, at jeg ikke kunde afholde mig fra at sige ham, at jeg nu først begreb, hvad Forfatteren af Røverne — som da var i deres Nyhed, og som, jeg ærlig vedgaaer, alt da mere at have forarget, end fornøiet mig — havde villet; hvorved han naturligviis ikke fandt sig lidet smigret. At jeg den Gang i min Begeistring over Hovedpersonens Caracter og Situation, da han fredløs over den hele Jord for sin Trofasthed mod sin mishandlede Konge — Christian den Anden, for hvem allerede da mit antiaristokratiske Hierte ikke var ganske koldt — laae i aaben og lovlig Feide med hele den øvrige Verden, og var en sand Coriolan, men der ikke stred mod sit Fædreland, og der til Vaabenbroder havde en, som Vikleskt, uretfærdigen bandlyst Britte, oversaae Forskiellen mellem Digterne, at jeg i hiint Stykke, som Schiller efter sin egen Tilstaaelse skrev, to Aar, før han havde mødt noget Menneske *), ikke anede Don Carlos's, Maria Stuarts, Johanna d'Arcs, Wallensteins, og Wilhelm Tells Mesterdigter, ikke strax kunde gienkiende denne Herkules paa hans Fod, tilstaaer jeg med saameget mindre Undseelse, som jeg er mig bevidst, i sin Tid at have giort baade Manden og

*) Man see Anm. af hans rhinske Thalia i Schwarzes Sommebog for Skuespilyndere for 1785.

Digteren fyldest derfor efter Evne. Ogsaa vor Sindsstemning, og vore øvige Forholde maatte give D'Arien og mig Interesse for hinanden, og indgik vi da snart et Venskab, der ikke alene ubrudt varte ved til hans Død, men som jeg og ikke lidet har flere af hans ligealdrende og ligesindede Venners, fremfor alle Lessingianeren Schinks, og den ejegode Myliusses, trofaste mangeaarige Venskab at takke.

Ogsaa seer jeg af min kiøbenhavnske Brevverling, at jeg overdrog D'Arien et af mig udarbeidet Udkast til et — naturligviis sentimentalt — Skuespil, at udføre, hvorom jeg i øvrigt ikke veed videre, end at Ideen var taget af Goldonis Kaffeehuus, og at en Hovedaarsag, der bestemte mig til at opgive det, næst min mismodige Stemning i Almindelighed, og min Fortrydelse over den Ugunst, jeg, især hos den daværende Direction, mod mine Arbeider troede at spore, var, at deri skulde forekomme to Elskerinder, hvoraf den betydeligste skulde være i Mandsklæder, og altsaa paa vor Skueplads ikke vilde komme i de Hænder, jeg helst maatte ønske. Han paatog sig det og, men paa den udtrykkelige Betingelse, at det i sin Tid, som et fælles Arbeid af os, skulde bære begges Navn; det blev imidlertid aldrig udført, jeg veed ikke hvorfor, ligesom jeg heller ikke troer, at D'Arien paa Claus Størtebecher nær, der, saasnart den første pseudopatriotiske Moderuus var gaaet over, sov hen, vel tildeels, fordi Stykkets unge Heltinde, der sag-

tens var den Rolle, d'Arien meest con amore og med Held havde udarbeidet, i Mad. Seilers Hænder, saa kunsterfarne og kunstdygtige disse end unægtelig vare, ikke var paa sit Sted — senere leveret noget originalt Drama; derimod er det min Pligt at erkiænde, at hans tidligere efter Goldoni bearbeidede Lystspil: sind die verliebten nicht Kinder? ikke har ringe Deel i, hvad godt der i mit senere Skuespil Sommeren maatte findes.

Skiøndt jeg nu vel i Altona befandt mig bedre end i Kiel, var dette dog heller ikke det rette; ogsaa savnede jeg, hvad der stedse har været mig en Hovedtrang, vedbørligt Arbeid; vel begyndte jeg at reenskrive paa Rettelserne til mine Skuespillerbreve, men det vilde ikke gaae, og jeg lagde det hen. Det var mig altsaa ret velkomment, da mine tvende Medstuderende Stampeel, og Schüzze den yngre indbød mig at være fierde Mand, med dem og en fra Göttingen kommen Candidat Hudtwalker, der vilde ende sin academiske Cursus i Kiel, hvem jeg ved dem havde lært at kiænde, og ynde, og der desuden ved Murerbaandet var forenet med mig, at tage Vogn i Forening til Kiel.

At jeg her ved min Tilbagekomst savnede den fordums Kreds bitterlig, var ligefrem; imidlertid fordoblede Iselins ligesom deres Venskab for mig, og alt som jeg blev mere og mere hiemme der, oprandt for mig flere af de Smaanydelser, paa hvilke jeg sæt

ter saamegen Priis; saaledes bortsang Fru Iselin mig mangen mørk Time ved sit Claveer, og det tildeels med de Smaaviser og Sange, der havde været mine bedre Dages Glæde; saaledes var jeg nu en vis Mand til at skulle giøre enhver liden Tour i Kiels deilige Omegn med dem, hvoriblandt især een, en Søndag Eftermiddag til det venlige Preez, staaer meget levende i min Erindring; ogsaa kom ikke længe efter en ny dansk Familie til Kiel, der vel ikke blev, eller kunde blive mig, hvad Iselins var, men hvor Manden, den endnu levende Ex-Archivarius Klagenberg, alt fra mine Russedage af, var min gamle og nøie Bekiendt, og hvor den inderlig godmodige og vennehulde Kone modtog mig stedse som et velkomment Gienskiær fra hendes elskede Hiem. Hertil kom endnu, at skiøndt det var det af Pram skildrede høist uvenlige Aar,

Da Dybene udrulled rædsom Torden,
Og Stæder faldt ved underjordisk Stød,
— — — da end til fierne Norden
Den Taage bredte sig, der hist frembrød;

skiøndt man næsten aldrig saae Solen i sin skiønne Glands, men kun som en guulrød Skive giennem Taagen; skiøndt frygtelige Tordenvæir, som mit ellers saa stærke Nervesystem, i uglad Sindsstemning, særdeles føler sig besværet af, fra tidlig om Foraaret idelig hiemsøgte os, var Sommer dog Sommer, og især den mig saa kiære Sommeraften ved den venlige Kielerfiord vederqvægende og blid.

— Hvad der imidlertid giorde mere end Alt til at giøre mig denne Sommer efterhaanden ligesaa behagelig, som nyttig, var de Forelæsninger, jeg nu hørte hos min uforglemmelige Lærer Tetens, om Morgenen fra 7 til 8, udentvivl over Logik, og om Middagen 4 Gange om Ugen, det ovenomtalte Privatissimum over Psychologie. Dette sidste blev mig især dobbelt underholdende og lærerigt, ved det han hver Gang det første Qvarteerstid deels talte med mig om, hvad forrige Gang var giennemgaaet, med særdeles Velvillie besvarede mine Spørgsmaale, berigtigede mine Tvivl, prøvede mine Jagttagelser eller Erindringer, deels ogsaa meddeelte mig af sin Bogsamling, hvad af andre om samme Materie var skrevet, og naar jeg nu bragde ham Bogen tilbage, opmuntrede mig at meddele ham mine Tanker i saa Henseende, sammenholde dem med hans, og kort sagt ikke at lade af, før det hele stod lyst og klart for min Siæl. De Philosopher, han saaledes giennemgik for mig og med mig, vare Eklektiker, som han selv, Sulzer, Feder, Meiners, Garve, Eberhard, Herder, o. fl. Britterne, som Hum, Home, Beattie, Reid o. d. l. ikke at forglemme; at jeg ved denne Veiledning maatte blive en Eklektiker, som de, og som han selv, var meget ligefrem; og at jeg er vedbleven at være det, og ikke angrer at være vedbleven, tilstaaer jeg uden Betænkning. Jeg erkiender ligesaa lidet i de Grene af Philosophie, jeg har sysselsat mig med, fornemme-

lig Smagens og Sædernes, som i Religion eller Politik, nogen ene saliggiørende Kirke, og jo stoltere nogen af disse pukker paa sin udelukkende Ufeilbarhed, jo mindre troer jeg paa den, og jo mere er jeg overtydet, at den er paa Afvei. At der gaae flere Veie til Sandhedens Tempel, er mig saa dybt indskrevet i mit Inderste, at jeg vilde ansee det for Bespottelse, at drage det i Tvivl; maaskee kunne nogle føre lettere, nærmere, ligere dertil, muligt og bringe fra én gunstigere Side mod Hoialteret; men at ingen Dødelig naaer dette paa sin Vandring herneden, at endnu mindre nogen menneskelig Haand letter Sandhedsgudindens Slør, med mindre hun selv afslører sig for ham, hvilket det vilde være Formastelse af Støvets Søn at vente, er en Overbeviisning, hvori jeg bestandig mere og mere befæstes.

Vil man tillade mig, at anvende dette nærmere paa mit egenligere Fag, vil jeg tilføie, at det, der overtyder mig om, at hine mine Veiledere, og med dem mine egentlige Lærere Lessing, Mendelsohn, Engel, Hugh Blair, Marmontel ikke føre falsk Lære, er dette, at jeg i Overeensstemmelse med, hvad jeg af dem har lært, har i aarle Aar, skiøndt opelsket i Racines Tilbedelse, vidst at skiønne paa Shakspear, som paa Göthe, medens man endnu troede at giøre den førstes Mesterværker megen Ære, ved at kalde dem skiønne Uhyrer; medens den andens Götz v. Berlichingen var en almeen Forargelse; at jeg ligesaalidet

har siden behøvet at lade den offenlige Stemme fortælle mig, hvo Oehlenschläger, som hvo Schiller var; medens jeg paa den anden Side har ladet Modebasunen trompete mig een Døgnnavnkundighed for efter den anden, uden at man derfor har seet mig redebon at bøie mit Knæ; at selv de, der ere udgangne fra en aldeles modsat Side, hvoriblandt jeg vil nævne de geniale og lærde Brødre Fredrik og A. W. Schlegel, den sindrige Jean Paul, i hans skarpsindige Vorschule der Æsthetik, og fremfor alle den smagfulde Tieck, alt mere og mere mødes med mine Overbeviisninger, og det sandelig ikke ene, fordi jeg har nærmet mig deres, har prøvet, og erkiændt meget, som de paa deres Vei har havt Leilighed at see, og ved deres skarpe og væbnede Øie seet, bedre end jeg, og maaskee end de, er vandrede samme Vei, som jeg, fra vore Synspunkter, og med vore Synsmaader have været istand til; men vel og, fordi det samme er mødt dem.

Med ærbødig Erkiendtlighed nævner jeg mig altsaa, den Dag i Dag, Tænkeren N. Tetens's evig takskyldige, og evig taknemmelige Discipel; ikke, som jeg derved vilde sige, at jeg i alle Stykker, og om alle Stykker tænker, hvad jeg har lært at tænke af ham; end mindre har jeg den ubeskedne Indbildning, at jeg skulde tænke saaledes om Alt, som denne dybe Gransker, hvis han endnu levede, og lærte iblandt os, vilde have tænkt. Ufstridig vilde han være saare utilfreds, vilde troe, at have spildt sin faderkiær-

lige Omsorg paa mig, hvis jeg ikke ved ham vovede at anvende, hvad Lessing sagde om Breitinger: Jeg vilde kun have lært lidet af denne store Mand, hvis han endnu i mine Øine havde overalt Ret." Det al hans Bestræbelse gik ud paa, var at føre mig an til at tænke selv, og hvad jeg siden, som Kunstlærer, idelig søgte at indskiærpe dem af mine Elever, der havde Øren at høre: to Skridt, man gaaer paa sine egne Been, er mere værd, end en Fierdingvei, man bliver baaret paa en Andens Arme, var Hovedartiklen i hans Tro, kun her oversat i mit Sprog. Dertil kom naturligviis og, at hos den Mand, hvis Overbeviisninger ere Frugter, voxne paa hans egen Grund, maa disse uundgaaelig modificeres ved Grundens Natur og Beskaffenhed, og denne Modification maa mere eller mindre mærkelig gaae igiennem dem alle. Det er da neppe at omtvivle, at den stærke Afdrift til modsatte Sider, vore Ideer i eet vigtigt Emne toge fra næstfølgende Decades Begyndelse, ogsaa, os maaskee selv ubevidst, i andre Henseender maatte have havt Indflydelse, skiøndt denne Meningsforskiællighed ligesaalidet giorde Skaar i den Fadergodhed, han hædrede mig med, som i den sønlige Taknemmelighed, jeg ydede ham indtil hans Grav, og vil vedblive at yde ham indtil min.

Naturligviis gave midlertid Forelæsninger, som disse, mig ikke blot saameget at bestille, men dette var tillige paa eengang af en saa sindsbeskjæftigende og

sindsberoligende Natur, at jeg virkelig denne Sommer giennem meget mindre var et Rov for hine vilde Storme, som jeg ellers saa voldsomt pleiede at rystes af; skiøndt jeg paa den anden Side ikke vil fragaae, hvad min Brevvexling vidner, at denne Stilte kiedede mig; og har jeg herom end et ubedrageligt Vidnesbyrd i følgende Sted af Zimmermann über die Einsamkeit, som jeg, med Overskrift: min Dom, finder, udentvivl paa denne Tid indført, i min Excerptbog: "hvo stedse drives af sin Lidenskab, som hans Hest af Sporen, og nu ingen Lidenskab mere har, der driver ham, han er mæt (— af Dage —)." Mine forhenværende Studier, om jeg tør give dem dette Navn, hang paa en Maade sammen med min Lidenskab *), nærede den, og fik Næring deraf; disse derimod sysselsatte Sindet med Ideer, som stod i liden eller ingen Forbindelse dermed, og afdrog derfra. Men, som en Mand, der talte af Erfarenhed, meget rigtig har ladet sin Thor erindre:

Siælen kan ei vinde,
Som villig lod sig binde
Af Elskovs Sværmerie;

det var mig ikke alene en Kedsomhed, men det vilde i mine Øine været en Brøde, om det skulde kunnet lykkes mig, at neddysse min Lidenskab, der var mig for kiær, til jeg ikke skulde blevet den tro.

---

*) Man see dette ganske fortreflig udviklet i Ovids Remedium amoris 750-766.

Midlertid studerede jeg con amore, og erindrer jeg, at, da Tetens, der egenlig var en stor Mathematiker, tillige læste daglig et Collegium over Geometrie, jeg vilde tegnet mig til dette, men han fraraadede mig det, og sagde: Was wollen Sie damit, mein Lieber! ihre Bestimmung ist, das zu werden, was unser Engel sein Buch nennt, Philosoph für die Welt. Hvor vidt min Mentor her rigtig stilte min Nativitet, drister jeg mig ikke at afgiøre; men at jeg en Række af Aar ufortrøden har arbeidet, i det Haab

At vise mig den gode Mening værdig,
Som en saa ædel Mand mig værdiged'

er jeg mig bevidst. At min ædle Lærer vedblev at være tilfreds, saavel med min Flid som min Fremgang, derpaa har jeg et ubedrageligt Beviis deri, at han, aldeles uopfordret, tilbød, næste Aar, da han var Prorector, at give mig Magistergraden, uden at jeg skulde behøve at disputere for den, at jeg da efter fuldendt Reise kunde gaae tilbage til Kiel, og blive der, som Magister docens. Dette Tilbud ikke blot hædrede, og smigrede mig, og jeg var, i min daværende Bilderede, ikke utilbøielig at modtage det, og skrev min Fader til derom; men da han sagde det til Guldberg, meente denne min hulde Velynder: at jeg ikke skulde forsage alma mater; jeg kunde jo, i sin Tid, magistrere i Kiøbenhavn, og vilde ikke der mangle Befordring. Synderligen nok, blev det ikke Guldberg, der da alt gik paa sin Alvældes sidste Been,

men Tetens, der langt senere fik en Hoveddeel i min Ansættelse ved Kiøbenhavns Universitet, ligesom det blev Tetens's værdige Eftermand, den ædle Viismand Reinhold, der tredive Aar sildigere hædrede mig med Doctorværdigheden ved det Universitet, hvis ærbødige og taknemmelige Fostersøn jeg til min sidste Time erkiænder mig at være.

Endnu en Forelæsning hørte jeg dette Halvaar, og det udentvivl temmelig nøiagtig, over Platos Phædon af den ærværdige Eckermann, hvoraf jeg midlertid ikke har beholdt stort Andet, end denne min hædrede Lærers Godhed, som jeg efter 36 Aar med Glæde fandt ligesaa uforåndret, som ham selv, og min vakre Sidemands, den kundskabrige og retskafne altonaiske Prof. Clausens, uforanderlig bevarede Venskab. Naar jeg midlertid seer, hvor uafladelig ufortrødne mine Bestræbelser, for at skaffe mig nogen Kundskab i det græske, vare, og vedbleve at være, og at de dog ikke have bragt mig videre, kan jeg ikke tilbageholde det Ønske, at ligeledes farne og sindede Læsere af mig ville lære ikke at bygge paa Sand, eller, med Müllens pudsige Viismand, Till Uglspeil, at tale, at knytte Knude paa Traaden, inden de sye, da de ellers ville stinge mange Sting forgiæves.

Med disse mine Studier forbandt jeg en litterarisk Syssel, som jeg en Tid lang med megen Nidkiærhed drev. Recensionsvæsenet, hvormed det, maaskee den korte Tid, da Borrichianernes, Erichsens, Blochs

Donses Nova litteraria under Luxdorphs Auspicier udkom, og senere den critiske Journals gyldne Periode undtagen, havde staaet temmelig mislig her i Danmark, var, skiøndt der paa den Tid ikke var mindre end tree critiske Journaler, de berlingske lærde Tidender, Litteraturjournalen, og Fyens litterariske Progresser, i almindelig erkiændt Forfald, som i Anledning af adskillige Dagens Stridigheder, især den olavidiske, og end mere den bastholmske, havde opvakt almeen Forargelse. Ved denne Leilighed opmuntrede Fader Abraham Kall, sin mangeaarige Yndling, Decanus Kierulf, der, som Humanist, var i særdeles Anseelse, at paatage sig den saa temmelig opgivne Redaction af de berlingske lærde Tidender, og tog ham virkelig fra den ømme Side, ved at foreholde ham, at det vilde være en Skam for Collegium Medicæum, hvis der ikke ligesaavel nu, som i Erichsens og hans ædle Samtidiges Dage, skulde derfra kunne udgaae et godt critisk Blad. Han modtog da Opfordringen, efter at have forvisset sig en Worms, Ribers, Nyrups, den forøiske Dr. Bangs, A. W. Brorsons, o. fl. Bistand. Da der maatte iles dermed for visse Aarsagers Skyld, blev jeg formedelst min Fraværelse, ikke af den første Stamme; men da en Recension af Kierulf, over Todes da nysudkomne Søofficerer, ikke var efter Forf. Hoved, og denne i den fulde og faste Overbeviisning, at den ikke kunde være uden af mig, der ikke engang vidste af dens Tilvæ-

relse, begyndte den mangeaarige Feide med mig i sin Sundhedstidende, besluttede jeg ikke at ville lægges for Had uden Aarsag, og tilbød mig at være Medarbeider i de lærde Efterretninger for det æsthetiske, især dramatiske Fag, medens jeg paa samme Tid ved en tydsk Recension over Søofficererne, i den kielske Litteraturjournal, godtgiorde, at hin danske ikke kunde være af mig, i det jeg saae adskillige Ting fra ganske andre Synspunkter, og i ganske andet — dog tildeels fordeelagtigere — Lys.

At jeg nu ikke vilde underskrive min, vist nok endnu velmeget efter en franciserende Læst tilskaarne Recension, kan jeg, efter de Indvendinger, jeg vel kan erindre, Carl Cramer giorde mig derimod, ikke kalde i Tvivl; smigrende er det mig derimod, at en af det daværende Kiels Herlige, den berømte Hegewisch, blev opmærksom paa Recensionens unævnte Forf., erkyndigede sig hos Udgiveren J. R. Christiani, hvo denne kunde være og kom mig nu imøde med en Godhed, hvormed han vedblev at hædre mig indtil sin Død, og som jeg ofte har angret, jeg i hine Dage, da jeg paa et Indfald — jeg troer, af Mercier — havde fattet Ugunst for Historien, ikke bedre vidste at nyde og nytte. — Jeg tog saameget villigere Deel i hint critiske Tidsskrift, som Lessings, Nicolais, Mendelsohns, og Abbts Briefe die neueste Litteratur betreffend, og de tree sidstes Brevvexling i Anledning af disse, længe havde udgiort en Deel af min Yndlings-

læsning, og som jeg ofte havde ønsket vor Litteratur et saadant Blad. At jeg med dette Mønster for Øine, ikke behøvede, med Erindringernes ellers saa venneſindede Recensent i Litteraturtidenden, at finde et Varsel i det, at den for rundeligen — især til Personer, som det for Øieblikket ei var Somme tilpas, at see roste — i Stykket om de danske Skuespillere tildeelte Roes, tildrog mig Ubehageligheder, for ikke atter at falde her i denne Feil, vil enhver, der kiender, hvad Nicolai kalder Litteraturbrevenes Ulvenatur, sikkert kunde sige sig; heller ikke var det, hvad man i de Dage bebreidede enten Bladet, eller min Andeel deri, saameget mere, som den i Anledning af den kierulfske Recension begyndte Feide i Sundhedstidenden, ikke blot fortsattes, men fordobbledes i Harme og Hidsighed, især da Todes ivrige Contrapart Dr. Buchhave, med hvem han laae i den bekiændte Nellikerodsfeide, blev Bladets medicinske Recenscent. Mærkeligt nok er det i øvrigt, at, medens Tode saa hæftigen angreb mig, som Søofficerernes Antagonist, bebreidede Kierulf og Rosing, især den sidste, mig idelig i deres Breve, at jeg giorde for meget af dette Stykke; og ikke fragaaer jeg, at, uagtet jeg nu erkiender mange Feil deri, som jeg vel den Tid ikke indsaae, vilde jeg dog, hvis det blev mig tilladt at vælge, hvilket danskt originalt Skuespil (om Sørgespil, Syngespil, Lystspil, tales her naturligviis ikke) jeg helst vilde være Forfatter af, neppe tage i Betænk-

ning at give Todes Søofficerer Fortrinnet for alle dets Medbeilere. At i øvrigt alt da mit Valgsprog i saa Henseende var, hvad ogsaa min ædle Pram, med Buckinghams Ord, erklærede for sit:

Stor Lyst det er at lee ad Sommes Viis,
Langt større dog at give Værd sin Priis;

giør jeg mig en Ære af at tilstaae; kun er det naturligt, at det er efter min Maalestok, ikke efter Andres, jeg vurderer Værd, og tildeler Priis.

Inden jeg fik Part i Udarbeidelsen af de lærde Tidender, havde jeg leveret nogle Recensioner til Fyens litterariske Progresser, der høre mellem de Ungdoms Synder, om hvilke jeg vel maa ønske:

De hisset maa forglemte være,
Som de alt her forglemte ere;

da de ere høist letsindig og løselig skrevne, snarere som prosaiske Xenier, end som Recensioner. Meget mere samvittighedsfuldt gik jeg derimod til Recens. i lærde Tidender, der adskillige Aar igiennem var mig en Yndlingssyssel, især efter min Hiemkomst, da Bladet endnu vandt een ypperlig Medarbeider i nuværende Etatsraad Mandix, og da der mellem Kierulf, Worm, ham, og mig herskede en indbyrdes Overeensstemmelse af Grundsætninger og Begreber, saa at det var, som een og samme Aand, kun anvendt paa forskiellige Gienstande, var over alle fire. At imidlertid især i mit Fag meget da aldeles ikke var i det rene, som man nu omstunder ganske anderledes troer at være

kommen tilbundsmed, og at jeg endnu mindre var, eller kunde være overalt i Rigtighed i saa Henseende, ville Recensionerne selv vist nok vise; at de imidlertid efter Tidernes daværende Leilighed skulde være aldeles uden Fortieneste, vilde jeg naturligviis høist ugierne antage.

Paa samme Tid, som jeg med Sandhed vel tør kalde mig selv flittig, fik jeg efterhaanden Smag paa, at en velanvendt Dag kunde fortiene en lystig Ende. Mine danske Universitetsvenner havde samtlig forladt Kiel, jeg holdt mig da mere og mere til de kielske Veteraner, der fra Begyndelsen havde tilkiendt mig Sted iblandt dem. Den, jeg især havde dette at takke, var en adskillige Gange nævnt Ven, der med Føie var at ansee som vor Patriark, og for sin Caracter ikke mindre, end for sine ualmindelige selskabelige Talenter, var almindelig elsket og agtet blandt Studenterne. Meget tidlig havde han fattet Godhed baade for Samsø og mig, og fandt jeg mig ved hans Side strax som hiemme i Kredsen. Det traf imidlertid en af de første Gange, at en anden Veteran, der ikke kiændte mig, og saae mig saaledes uden Omstændigheder slaae mig til Borgeleie iblandt dem, spurgte Bremer, hvem jeg var? hvortil denne, uden at tænke videre derved, svarte: es ist ein Däne, aber ein sehr braver Kerl. Dette var naturligviis mere, end min Ærepriik kunde taale; jeg gik da anden Dagen hen til ham, at sige ham; at jeg

havde hørt det, og bede om Forklaring. "Lieber Bruder! sagde han: ich habe mich in meinem Leben so oft geschlagen, daß mich niemand verkennen wird, wenn ich dir grade zu erkläre, daß es von mir einfältig und unbedacht gesagt war; überhaupt sind wir ja jezt alle Dänen." Mere kunde jeg naturligviis ikke forlange, imidlertid kom det ved samme Leilighed paa Tale, at der, ved den saakaldte Landesvater *), blev

*) Den omtalte Landesvater er en Høitidssang, under hvilken, ved Begyndelsen af en tydsk Studentercommerce, den saakaldte Præses lader sin Huggert gaae fra Mand til Mand mellem Gildesbrødrene, der, hver med et Vers til sin Landsfaders Ære, hugger sin Hat ned paa Huggerten, og derpaa giver den til sin Eftermand; naar den da ved at gaae Krebsen rundt, kommer med alle Hattene paa tilbage til Præses, stikker han den fast under Loftet, og saa længe den sidder der, har han et uindskrænket Dictatur. Naar Gildet skal sluttes, henter han Huggerten, og Hattene synges af, som det hedder, ɔ: han gaaer fra Mand til Mand, tager dennes Hat af, sætter den under en dertil hørende Rundsang paa hans Hoved, og naar saaledes alle Hattene ere sungne af, og alle Hoveder bedækkede, strækker — som det hedder — Præses sit Sværd, hans Myndighed ophører, og Commercen er tilende. Ikke at tale om den Interesse, som den Høitidelighed, hvormed alt dette foregaaer, har, i det mindste for en Sindsstemning, som min, har jeg i hine Aar mere end eengang havt Leilighed at erfare Virksomheden af denne ældgamle og almeenhyldede Ceremonie til at holde en ofte blan-

funget Keiser Joseph, hvilket han selv erklærede for urigtigt og upassende, og vedtog for Fremtiden at synge Kõnig Christian.

Jeg gik denne Sommer gemeenlig, naar jeg havde endt mit Dagværk, hver Aften til Iselins, hvor det stedse blev mig mere og mere hiemligt og kiært, og hvor Alt virkelig mere og mere lod mig føle, man vidste ikke, hvor godt man vilde giøre mig det; da de imidlertid var Folk, der var tidlig paa Færde, spiste de ogsaa tidlig til Aften, og Klokken ti gik man gemeenlig derfra. Da det nu var for tidligt for mig at gaae tilsengs, kom jeg efterhaanden i Skik med, naar jeg kom derfra, at gaae op paa Caffehuset, hvor de fleste af min Kreds gemeenlig spiste deres Aftensmørrebrød; efterhaanden kom vi i Vane med at faae os en Bolle Punsch med en Vise til, og da det først var i Gang, samledes der gierne hver Aften nogle til, saa vi blev en liden Commerce, der sad, og sang et Par Timers Tid ved sin Drik. At det, skiøndt det var det sande Poculum lætitiæ, ingensinde udartede til Sviir, troer jeg allerede noksom at kunne

---

det, og i Almindelighed ikke saa overmaade regierlig, Kreds ved fulde Bæggere til Orden og Ro. Vist nok hører dertil, at en saadan Commerzpræses for det første maa være anseet for at have det saakaldte Comment (Vedtægter og Skikke) fuldkommen inde, og dernæst at hans Caracter og Kiækhed er almeen erkiændt og agtet.

godtgiøre deraf, at jeg det hele Semestre ikke over 4 Gange forsømte Tetens's Morgencollegium, som var fra 7 til 8; og disse faa Gange var, naar der havde været Skydegildes Baller, som jeg naturligviis med min Lidenskab for Dands tog Deel i, til den klare lyse Dag, og altsaa kunde saameget lettere besøgt hint tidlige Collegium, naar jeg ikke havde foredraget, at hvile mig ud, for at kunne med friskt Hoved have desmere Nytte af det mig endnu vigtigere Privatissimum ved Middagstid. Der herskede derfor og twende aldeles modsatte, og i Grunden lige rigtige eller urigtige Meninger om mig; i det mine Morgencommilitoner ansaae mig for et høist stille, stadigt, og flittigt Menneske, hvem det var Alvor at studere, og der var en sand Bogorm; medens min Aftencommerce, der ikke kiændte mig uden fra Caffehuset, ansaae academisches Liederbuch for at være Hovedværket i min Bogsamling, Ponschebollen for min Hippocrene, og gaudeamus igitur for Hovedsummen af al min Latin *); saa at man egenlig kun til Ise-

*) Følgende Anecdote vil ubentvivl, saa ubetydelig den er, tilstrækkelig hiemle denne Paastand: En Aften, da jeg ubentvivl havde været til Taffeloge, og altsaa ikke til sædvanlig Tid kom paa Caffehuset, men gik lige hiem, og tilsengs, blev jeg efter Midnat vakt af Søvn ved et ungt Menneske, der havde logert der i Huset, og altsaa vidste Besked med at komme ind, saa silde det var. "Hvad vil du?" spurgte jeg forundret. "Staae op!

lins vidske, hvorledes det hang sammen med mig, at begge Dele i Grunden kun var Opiater for den Hiemvee, og de Savn, jeg havde at drages med.

Der herskede i øvrigt i den Tidspunkt en meget god Aand ved det kielske Universitet; i Henseende til den egenlige Studering kan jeg vel ikke ret dømme derom, da jeg ingen af de rette Facultetscollegia besøgte, Tetens's, som havde, og beholdt megen Søgning, ene undtagen, og da min Omgang fornemmelig var med Veteraner og Candidater; hvad derimod Tonen mellem de Studerende angik, da var der megen Frihed og Raskhed, uden Brutalitet og Renommisterie, og megen Munterhed, uden Sviir. Noget til denne gode Stemning bidrog vel, at den Halvrædsel,

sagde han: vi har ladt lave Punsch paa Caffehuset." "Hvem er der da?" spurgde jeg, halv i Begreb med at reise mig. Han nævnte mig nu foruden sig selv en sex syv andre Udenvelts Personer. "Ei! so ist da ja niemand!" gav jeg ham nu til Svar, vendte mig til Væggen, og lagde mig igien til at sove. Skiøndt jeg altsaa ikke efterkom denne Opfordring, seer man dog deraf, baade, at han og hans Selskab maatte have anseet mig for, nok at ville efterkommet den, og at jeg — ligesom Mæcenas — ikke havde sovet for enhver, da jeg ufstridig var kommet, hvis han isteden for sit Strabsammenscompagnie havde kunnet nævne mig

mine gamle Kammerater,

som det var virkelig værdt at reise sig for.

der havde været over Universitetet efter den ulykfalige Ordensduel, hvori den yngste Stolberg var stukket ihiel af en Lieflænder Eichstedt, netop var forsvundet og forvundet, saa man vel igien aandede frit, men tillige havde i Erindring, hvad der saa nys havde bidraget til at trække et saadant Uvæir over deres Hoveder. Unanimitistordenen, hvis Offer Stolberg var blevet, var ikke mere til; dens lieflandske Høvdinge, der efter Kiels Forening med Danriget vare blevne Udlændinge, vare dragne bort, og de saa Holsteenere havde deels forladt Universitetet, deels vogtede dem omhyggelig for at give dem ved ringeste Uforsigtighed ihænde paa een og anden Magthaver, der fra hin Sag endnu troedes at have et ondt Øie til dem. Der var heller det hele Aar ikke en eneste Duel der ved Universitetet, uagtet den offenlige Stemme ikke vilde have holdet den uskyldig, der havde, som det hedder, ladet noget sidde paa sig, hvorpaa jeg da heller ikke mindes mere end eet eneste, rigtig nok meget paafaldende, Exempel, som jeg skal anføre, da jeg ikke ganske var uden for Sagen, og den egenlig foregik mellem to Personer, der vist nok ikke studerede i Kiel, om de endog holdt dem der op for at skulle studere.

Der var kommen en Misforstaaelse mellem et Par unge Herrer, i Anledning af en dem begge uvedkommende Kiærestehistorie, hvori den ene havde sagt, at den anden havde ført sig op, som en Skurk; denne, som ikke kunde lade dette sidde paa sig, og imid-

lertid ikke var for at slaaes, greb til det Middel, for at sætte sig, som det hedde, i Avantage *), at give sin Contrapart vidnesfast et Par Oresigen; nu var da Touren til denne at fordre; men da han heller ikke havde Lyst til at duellere, tog han en saakaldet Hundepidsk, gik om Aftenen ind til Strauses, hvor den anden spiiste sin Aftensmad, at tractere sin Antagonist med denne Confect, og nu bringe Avantagen paa sin Side; egenlig begge i det gienſidige Haab, at Prorector skulde betimelig faae disse forargelige Optrin at vide, citere dem, affordre dem deres Æresord ikke at slaaes, og stifte et tvungent Forlig mellem dem.

Den ene af disse boede just i Huus med mig; da jeg nu, uden at vide noget af det forefaldne, kom om Aftenen fra Caffehuset, havde vor gamle Christine **), som lukkede mig ind, en Anmodning fra ham, om jeg vilde trine ind, naar jeg kom hiem. Han fortalte mig nu med megen Jubel, at han havde givet N. N. af Hundepidsken. "Du veed da vel, hvad du

*) Betyder i Kunstsproget, at nøde den anden til at fordre, da den Udfordrede har Valg af Vaaben m. v.

**) Her i sin Tid kiendt fra en da giængs Drikkesang af mig, og senere omtalt i mine Breve paa en Reise (Hesp. Julii 1819), da jeg havde den Fornøielse, efter 35 Aars Fraværelse, at gienfinde hende i Live, og endnu i Forbindelse med den Familie, i hvis Huus og Tieneste hun havde opvartet mig saa redelig og troligt.

har at giøre, sagde jeg, der efter min sædvanlige Troskyldighed tog Alting for gode Vare: "Du maa staae saa tidlig op i Morgen, at du kan være ude af Kiel, inden Prorector kan have sine Gripominusser ude efter dig, og saa maa du lade mig vide, hvor du er, og bemyndige mig at tage imod Besteed paa dine Vegne; naar Personen saa mælder sig, saa kiører jeg og han og hans Secundant ud til dig, og vi giøre Sagen af." Han takkede mig meget for god Underretning, og jeg gik ind at lægge mig, i den Overbeviisning, at Alt nu var i sin Orden.

Om Morgenen Klokken 6½, da Christine bragte mig min Caffee, spurgte jeg, hvad Tid han var gaaet ud? "He släpt noch!" sagde hun; jeg bad hende da vække ham, og bede ham huske paa vor Aftale, og gik nu selv paa Collegium hos Tetens og Eckermann; som jeg gaaer derfra hiem, møder jeg Mennesket paa Torvet med en Mappe under Armen for at gaae paa Collegium hos Trendelenburg. Da det var noget nær første, og blev udentvivl sidste Gang, den Lyst var kommet ham over, tabte jeg Næse og Mund, løb hen til ham, og spurgte: plagt dich denn ....? "Ja Bruder! sagde han: wenn man so eine Geschichte hat, und es neben her heißt, man höre keine Collegia, das ist so gar arg." Hvorvel jeg nu meente, at eengang var ingengang, og ikke vilde komme i megen Betragtning, mærkede jeg dog endnu ikke, hvad Klokken var slaaet, men gav ham den velmeente Advarsel, at

erindre, han ingen Citation af Pedellen behøvede at modtage paa Gaden.

Som jeg kommer hiem, møder jeg i Forstuen hans Contrapart, der gik op til min Landsmand, som boede i mellemste Etage. Det var nu just ikke det Menneske, der i det Øieblik stod allerhæderligst i mine Øine; jeg gik ham altsaa meget ligegyldig forbi, men var neppe kommet ind paa mit Værelse, førend min Landsmand kom op, og skulde spørge mig fra ham: "hvorfor jeg havde seet skiævt til ham, da jeg gik ham forbi?" "Vil du helse ham, svarte jeg, at naar han har tvættet Hundepidsken af sig, skal jeg svare ham." Da Trendelnburgs Collegium var forbi, saae jeg min nybagte Jurist komme hiem, med sin Mappe; da han midlertid isteden for at komme op, blev kaldt ind i mellemste Etage, og jeg ikke videre hørte fra ham, lod jeg den Fugl flyve, og gik paa mit Privatissimum hos Tetens.

Tilfældigviis havde Prof. Olivarius, der bestandig i Kiel viste mig megen Artighed, indbudet mig at kiøre den Eftermiddag ud med ham til Schrevenborn; da vi kom der ud, fandt vi begge Contraparterne sidde in bona cartate, og spille L'hombre med Fruen; og indsaae jeg da lettelig, at den Leeg var tilende, især da jeg erfoer, at min Makker havde laant Penge baade til Touren og Spillet af sin Antagonist, ligesom de ogsaa ganske fredelig kiørte hiem i een og samme Kariol, og bad jeg da blot Vedkom-

mende, at jeg ikke mere maatte høre enten om ham eller den Sag, saa jeg ikke engang ret kan sige, om de ikke, inden de kiørte ud, havde selv, som smukke Sønner, været oppe hos Prorector, og aflagt deres Skriftemaal — for desmere umistænkt, sagde de, siden at giøre deres Mellemværende af; de lode dem midlertid begge meget lidt see i Kiel, hvor de ikke mere godt kunde trives; den Ene gik til Kiøbenhavn, hvor han senere døde som Kammerjunker; den Anden er, saavidt mig er bekiændt, efter mangehaande sælsomme Eventyr, der ogsaa bragde ham en Tid til Kiøbenhavn, ligeledes død, og har jeg Føie at troe, at deres øvrige Mellemværende blev ligesaa uafgiort, som Kammerjunkerens Tilgodehavende fra Schrevenbornsreisen.

Iøvrigt var hverken Ordener eller Landsmandskaber i Kiel, hvilket sidste var en temmelig naturlig Følge af, at der, nogle faa Hamborgere og Meklenborgere undtagne, for Øieblikket ikke studerede uden Landets Børn. Vist nok kaldte den liden nøiere Kreds, jeg var af, sig for Spøg Lebradenserne, fordi vi, naar vi ret vilde have en glad Aften for vor egen Mund, tog om Løverdag Eftermiddag ud til Mølleren i Lebrade, og tilbragde Søndagen der; ogsaa skreve vi undertiden i Stambøger af Spøg: *v. L.* (vivant Lebradenses); men ligesom vor hele Armatur høit bestod i det ene Sværd, der kunde være bragt med til en Landesvater derude, saaledes lod og alle vore Sta-

tuter, der samtlig vare indskrevne i vort Hierte, sig kortelig indbefatte i den ene Strophe af en dansk velbekiændt Vise:

Vi elske Venner, ere glade,
Og spilde ikke paa at hade
Vort Liv saa kort til Kiærlighed;
Vor Attraa er i Ungdoms Dage
At være muntre og behage,
Og vores Lov er Ærlighed;

ogsaa var vor brave Præses Bremer vor eneste Chargerede, og havde han sin Charge ligesaameget sine medfødte og erhvervede Talenter, som vor almene Kiærlighed og Høiagtelse at takke. Ogsaa er jeg fuldkommen overbeviist om, at denne vor Forbindelse og vort hele Færd ikke nogensinde har sat enten det academiske Senat, eller vor almeenagtede Prorector, Moralisten Ehlers, noget eneste graat Haar i Hovedet.

Endnu maa jeg mellem denne Sommers Mærkeligheder nævne, hvad endog blot, som Beviis paa den Godhed, Mænd, hvem det var Hæder at behage, værdigede mig, her fortiener et Sted. Ved min Bortreise fra Kiøbenhavn stod jeg paa Mureriets nederste Trin. Da midlertid nu henved tree Aar vare henrundne siden min Optagelse, og da jeg under hele mit Ophold i Kiel ingen Loge havde forsømt, som jeg havde Ret at bivaane — hvilket naturligviis i en liden By, hvor Brødrene ikke ere talrige, særdeles paaskiønnes — tilbød man, inden min Afreise, at udvirke mig Forfremmelse i Ordenen, endog over, hvad min

Mureralder berettigede mig til; og at det var virkelig Tilfredshed med mit Murerfærd, de her handlede af, derpaa fik jeg et nyt ligesaa hæderligt som ubedrageligt Beviis, i det de, saasnart jeg var blevet Embedsdygtig, overdroge mig det vigtige Præparatorhverv, som jeg i Høsten 1783 ved mine Venner Kunzens og v. Kampzes Optagelse første Gang forrettede, som jeg nu i 41 Aar, i forskiellige Loger, temmelig uafbrudt har beklædt, og der staaer høit mellem de mit Livs Sysler, som jeg i min sidste Time haaber med Glæde at kunne see tilbage paa.

At det med min poetiske Venå kun stod maadelig her i Kiel, har jeg alt givet nogle Vink om; nogle faa Viser undtagne, hvoraf de fleste ere Galskabsstykker, som — synderlig nok — ikke sælden lykkes bedst i mørke Dage, indskrænkede Alt, hvad jeg her frembragte, sig til et Par Leilighedsqvad, hvoraf Elegien ved Hortulans Død var det ene; og nævner jeg den for at tilføie, at jeg var saa vant til at see Chicaner og Cabaler fra en vis Kant imøde, at jeg, da det ved et Tilfælde varte noget længe, inden den blev indrykket i Adresseavisen, allerede var i fuld Rustning til en Væirmøllekamp, som lykkeligviis udeblev, da Stykket i det samme blev trykt, samt at jeg i Anledning af dette Qvad fra nu afdøde Etatsraad Stoud fik et anonymt Brev, hvori han — vel ikke ganske uden Føie — foreholdt mig deels min velmegen Klagen, deels adskillige, i det mindste utidige Sideblik til de forro-

ste Fremmede, som jeg, i det ringeste den Gang, ikke kiændte retmeget til.

Det andet Leilighedsstykke var en Afskeedselegie til min Stemann, hvoraf jeg ingen Afskrift siden har havt, skiøndt det, som veræ voces imo de pectore, altid har havt et meget høit Sted hos mig selv, og jeg ofte har ønsket engang at see det igien, da jeg ikke erindrer mere detaf end følgende Sted:

Jeg bad, som Niobe: det er den sidste!
O Skiæbne! kun om ham jeg beder dig!
Jeg Daare med min Bøn! som jeg ei vidste:
At just derfor han maatte røves mig;

hvoraf det dog egentlig kun er den første Linie, hvis Rigtighed jeg nogenlunde tør indestaae for.

Efterhaanden nærmede Tiden sig til min Afgang til Leipzig, som jeg ikke uden adskillig Ulyst saae imøde; deels vidnede mine didgangne Landsmænd, selv Samsø, der dog i Begyndelsen var særdeles fornøiet der, ikke fordeelagtig om det Bytte, jeg var i Begreb at giøre; deels har jeg overhovedet aldrig været meget for Forandringer; deels var i alle Tilfælde Leipzig endnu længere fra Kiøbenhavn, og jeg forudsaae, hvad og virkelig indtraf, at min Brevverling, som var min bedste Trøst og Glæde, vilde lide derunder; deels var der intet Iselins Huus, hvor jeg kunde drømme mig i mit Hiem; endelig kom hertil endnu, at inden min Afgang fra Kiel forestod mig en Regnskabsdag, og at det kun saae heel maadelig ud med mit Regnskab, skiøndt

jeg i adskillige Hovedpunkter, nemlig Logis, Kost og Klæder, havde været endnu noget mere end Oekonom, da jeg boede til 9 Mark, og spiiste til 3 Rdlr. om Maaneden, og var klædt a l'advenant.

Vist nok beregnede jeg, at alskens Underviisning havde kostet mig 300 Rdlr., men om jeg ikke under denne Rubrik henførte adskilligt, saasom mine Kunstreiser, min Forfremmelse i Mureriet, Bøger m. v., der ved Regnskabets Revision vilde været adskillige Antegnelser underkastet, er et andet Spørgsmaal. Til Lykke regnede min eiegode Fader ikke saaledes, men sendte mig den fornødne Sum til min Afreise, og nu lavede jeg mig da til. Midlertid havde jeg inden min Afgang endnu den Glæde, at tree mig meget kiære kiøbenhavnske Universitetsvenner, nuværende Etatsraad Jacob Mandix — allerede fra mine Skoleaar af mig en kiær Ven — Samsøes Yndling — nuværende Justiceraad N. Jørgensen, og den vakre muntre alt mange Aar hedengangne Bartholomæus Bluhme, paa deres Hiemreise besøgte mig i Kiel. Særdeles paafaldende er det mig, da jeg nu gienlæser, hvad de ved denne tildeels uventede Giensamling skrev i min Stambog; Mandix, hvad hele vort lange Kiændskabs Tid har været, og til hans sidste Time vil vedblive at være hans Valgsprog:

Was gehn einen braven Mann
Alle Splitterrichter an?

Höre, was die Weisheit spricht:
Thue recht, und zittre nicht!
Wenn ihm tausend Feinde drohen,
Wird der Redliche nichts scheuen,
Weichet, weder links, noch rechts,
Fühlt sich göttlichen Geschlechts;

og er det mig, som jeg i dette Dieblik skulde gientage det Broderhaandslag, hvormed jeg takkede ham, da han gav mig Bogen tilbage med dette Mindeskrivt; Bluhme skrev, som i prophetisk Aand, to Linier af en engelsk Digter, der omtrent kunne fordanskes saaledes:

Vi komme, boe, og gaae fra denne Jord,
Den aldrig gaaer, som i mit Hierte boer;

og bevarer jeg hans Erindring ligesaa oprigtig, som jeg veed, han stedse bevarede min; Jørgensen skrev to Linier af Thomas, der paa dansk omtrent kunne hedde:

Kun Last er nedrig, Dyd gier Rang og Værd,
Og den Retfærdigste den Største er;

og har han aldrig siden givet mig Føie at troe, at han har svigtet denne Overtydning.

Meget bidrog disse tree gamle Venners Komme til at forsøde mig de sidste Dage i Kiel, og var det mig, som der over dem, og især over Jørgensen, hvilte et kiøbenhavnsk Glenskiær, ved Forestillingen af, at de snart skulde være mellem mine forladte Venner, bringe dem mine Hilsener, bringe dem, hvad intet Brev kan, det livelige levende Aftryk af, hvad jeg tænkte, og følte.

Af min Affkeed fra min kielske academiske Vennekreds har jeg i Meineks Barndom og første Ungdom givet en temmelig bogstavelig Skildring. Sandt er det, hvad der fortælles om den Inderlighed, hvormed Traurig sehen wir uns an, blev sunget af min Bremer, og istemt af de øvrige; sandt, at han rev mig ud fra de øvrige, og fulgte mig hiem for at røge den sidste Pibe Tobak hos mig; sandt, at der nu bragtes mig det eneste Hoch, jeg i det Aar, jeg tilbragte i Kiel, havde hørt, og at det ikke var de fra mit Afskedsgilde hiemkomne Giæster, der bragte mig det; sandt er det, at jeg fra alle Sider modtog — hvad jeg i mine Breve til Kiøbenhavn tog mine hiemreisende Venner til Vidne paa — kiære Vidnesbyrd om at være afholdt, saa jeg vel havde Føie til, ugierne at forlade Kiel.

Afreisen selv fik en egen Vending, da jeg tog bort med mine ovenomtalte Universitetsvenner, Schüzze den Yngre og Stampeel, som ligeledes agtede at studere i Leipzig, og vi af Schüzzes Forlovede, en vakker ung Enke, og hendes maaskee endnu smukkere Søster, min Ven Hudtwalkers Brud, tilligemed en Veninde af dem, forlovet med min brave ædle Wilhelm Cramer, som da studerede i Leipzig, under Hudtwalkers Convoi ledsagedes til den saakaldte røde Hane; saa jeg altsaa, midt imellem disse tildeels halvfremmede Mennesker, og deres mig heelfremmede Anliggender og Interesser, ligesom nødsagedes at tabe mig selv af Sigte;

overalt har jeg altid fundet en Postvogn, især af de ret umagelige, som de her tillands, og tildeels og i det nordlige Tydskland falde, eller i det mindste dengang faldt, og paa vore Landeveie, at være et næsten aldeles sikkert Fristed mod alle Griller og Bekymringer, da man gemeenlig faaer saa fuldt op af legemlige Stød, at man liden eller ingen Sands har for de aandelige.

At jeg kun meget kort opholdt mig i Hamborg, seer jeg blandt andet deraf, at jeg der kun bivaanede een eneste Forestilling, og det atter af Brezners Lygtemand, hvoraf jeg vist ikke har ladet mig lokke til at forlænge mit Ophold. Da mine kielske Medreisende vilde opholde dem nogen Tid i deres Fædrehiem, hvilket min Reisecasse ikke vilde tillade mig, spurgte jeg strax om en Leilighed til Leipzig; og da jeg var for indolent til at underrette mig om, hvilken Befordring did gik hurtigst og nærmest, og overalt slet ingen Hast havde, med at komme derhen, lod jeg mig indskrive til den saakaldte gelbe Kutsche, og kiørte nu med den, om ikke i al Mageligheb, dog i al Langsomhed, saa vide om Land.

Hvor egenlig denne navnkundige gelbe Kutsche agede omkring med mig i det hellige romerske Rige fra Løverdag Eftermiddag, da vi forlod Hamborg, og indtil den følgende Fredag, da vi naaede Leipzig, skal jeg ikke kunne sige stort om, saameget mere, som det paa hele denne Reise var min idelige Skik, at sætte

mig bag i Vognen, og sove, eller lade, som jeg sov, og ikke tage videre Deel, hvad der forefandtes, eller foregik rundt omkring mig; Alt hvad jeg og derom finder i mine forskiellige Optegnelser, var, at jeg en Aften var paa italiensk Opera i Brunsvig — hvor Posten en Nat skulde ligge over — at Julius Sabinus blev opført der, men at jeg formedelst en tilfældig Omstændighed — som jeg noget euphemistisk har udtrykt mig, for ikke at sige, at jeg forkiørt og forskumplet faldt i Søvn, saasnart jeg her kom til at sidde i Ro — kun saae saare lidet deraf, og at jeg i min Troskyldighed indbildte mig, at Elskerne og Heltene udførtes af Fruentimmer, da jeg ikke erindrede mig, at der til et ret fyrsteligt Operatheater udkrævedes en Uting, der hedde Kastrater. End videre erindrer jeg mig det høitidelige Indtryk, det stolt beliggende Blankenburg giorde paa mig, da vi om Morgenen tidlig holdt der uden for. Ogsaa veed jeg, at jeg paa denne Reise giorde det første personlige Kiændskab med min senere mangeaarige Samvandrer, Professor Sander, hvem jeg traf paa en Station, da han, ved sin Afgang fra det dessauske Philantropin, bragte en bortgaaende Eleve hiem til sine Forældre. Forresten svæve mig vel nogle dunkle Erindringer om Eisleben, hvor jeg var i aandelig Strid imellem min Træthed og Ladhed, forøget ved en stærk Hede, og Lysten at see det Huus, hvor den udødelige Luther føddes, men medskamme maa tilstaae, at den første vandt; om Lauchstädt, hvorom

jeg slet ikke kunde giøre mig nogen Forestilling, da man fortalte mig, det var et Bad, som jeg da heller aldrig, saa meget jeg senere har sværmet om i Tydskland, har følt mindste Fristelse, at besøge noget eneste af disse saa navnkundige Sundheds- og Morskabstempler; o. m. d. l.

"Reisen var mig — skrev jeg i det første Brev fra Leipzig til Rosing — angenem nok, og dens Langvarighed trættede mig ikke; thi hvad havde jeg at haste efter? jeg skulde jo ikke til Kiøbenhavn?" Ved min Ankomst til Leipzig, hvor Samsø havde leiet Værelse til mig i Burgstrasse hos en Zinngiesser Pfeffer, ved Siden af Prof. Becks, hos hvem han kort efter flyttede hen, var han, Walmoden og Keiser, bortreiste, udentvivl til Dessau, men hvorfra de samme Aften kom tilbage; de øvrige danske, Baronerne Holsten, en Reichel, der havde oversat Darby, og siden oversatte Skuespillerbrevene, og der regnede sig til os, fordi han havde været Hovmester paa Langeland, og Wilhelm Cramer, der allerede fra saare mange Sider var mig kiændt, og kiær, inden jeg saae ham, modtog mig.

At jeg fra Begyndelsen af fandt mig ilde her, vidne alt følgende første Linier af nysomtalte Brev: "Saa længe er jeg her, siden i Fredags, og i Dag er det Onsdag, og jeg har i al den Tid ikke havt et Øieblik, da mit Hierte skyndte mig til at skrive til nogen af mine Venner", og man vil i det følgende see, at denne

Ulyst, langt fra at formildes, mere og mere, vel ikke ganske uden min egen Skyld, tog til.

Noget bidrog vel og til at forstemme mig fra Begyndelsen, at her kort efter min Ankomst, og inden nysomtalte Brev afgik, indløb — som jeg af dette Brev seer — et vel inderlig godt Brev fra min Fader, hvori fire ubetalelige Linier fra min herlige Moder, og et Brev fra min dyrebare gamle Lærer paa Jægersborg; men der dog tillige foruden en liden — velforskyldt — oeconomisk Erindring, der sine milde Udtryk uagtet, dog altid var en Erindring, som maatte giøre mig agtsom for Fremtiden, nu da det var for silde, og et Forslag til at lægge an paa at blive Pagehovmester, da Bierregaard formodedes snart at ville afgaae til anden Befordring, indeholdt en Opmuntring fra min gamle Velynder og Frænde Dr. Janson at indsende en latinsk Afhandling for at faae Magistergraden i Kiøbenhavn.

Der stod jeg i en Maade; jeg er — skrev jeg meget ærlig i titomtalte Brev — for stolt til at afslaae det, og for uvidende til at komme vel derfra! jeg skrive en latinsk Afhandling? ... et dansk Skuespillerbrev om Charlottes og Ekhofs Fortienester, hvor jeg havde kun behov at see, og skrive, hvad jeg saae, eller en tydsk Critik over en maadelig Comedie, det lader jeg giælde, men en la-

tinsk Afhandling over en lærd Materie, det er alt for galt!

Da det af milddømmende Venner er blevet erindret mod den første Deel af disse Erindringer, at adskillige af mine Bekiændelser om mine Efterladelsessynder syntes at nedsætte mig dybere, end Arbeider af min Haand fra samme Tid gav Føie til at billige, troer jeg, deels for ikke at paadrage mig Mistanke om en hykkelsk paatagen Ydmyghed, deels til ikke ugavnlig Varsel for yngre Læsere, der efter deres og Tidernes Maade torde være i lige eller lignende Omstændigheder, at burde forklare mig bestemt over nysanførte Selvanklage.

Uvidende var jeg virkelig ikke, og det vilde være en himmelraabende Utaknemmelighed mod mine ædle fordums Lærere, hvis jeg fragik, at de ærligen havde sørget for, det ikke skulde falde mig let at vorde det, ikke blot ved det, de havde lært mig, men og ved den Lyst, de havde indprentet mig til at bygge videre paa deres Lærdom; heller ikke havde jeg nogensinde, selv medens jeg lidenskabeligst drev *allotria*, lagt, hvad man den Tid kaldte Bogen, ganske paa Hylden; Ovid, Tibull, noget senere Tacitus vedblev at henhøre mellem min Yndlingslæsning; og vel strængt var det, da en Ven, jeg frygter næsten, Kierulf selv, da jeg havde opponeret mod hans Disputats for Borchs Collegium Vitæ parallelæ Chlodovæi & Caroli Magni, giorde mig en Compliment for

min Latin, som saa meget mærkeligere, siden jeg nok i adskillige Aar ikke havde havt anden latinsk Bog i Haanden, end litteræ obscurorum virorum *); saa meget mere, som jeg just paa den Tid, til Brug for Bearbeidelsen af Skuespillerbrevene, med særdeles Flid studeerte Qvinctilian, især første, siette og ellevte Bog, Ciceros oratoriske Skrifter, og den saakaldte ad Herennium, Dialogen de causis corruptæ eloqventiæ, og kort Alt didhørende, hvad jeg paa Latin kunde overkomme. Men selv den Forkierlighed, jeg fra tidligere Aar har havt, og endnu stedse har for Duodezautorer — især af den brindleyske Udgave, hvis Tab 1807 under den engelske Invasion endnu gaaer mig nær — den Vane helst at læse mine Yndlingsskribenter i fri Luft, og flere saadanne større og mindre Omstændigheder, hvoriblandt især den, at Prof. J. Baden ikke kom til Kiøbenhavns Universitet, før paa den Tid, da Reiseplanerne alt hang over mit Hoved, havde giort, at jo mere jeg

*) En særdeles Forkiærlighed for dette kostelige Vittighedsværk havde jeg faaet ved Herders skiønne Lovtale over Ulrich von Hutten, et Skrift, som i mere end een Henseende har havt betydelig Indflydelse paa meer end paa min Smag; hvortil, jeg vist nok maa tilstaae, det ikke lidet bidrog, at jeg fra Begyndelsen læste det i den Tanke, det var af Göthe, da det med mangehaande andet, vel tildeels ligesaa lidet genuint, var sammenpakket i et fierde Bind af hans Skrifter, den i Berlin hos Himburg 1777 begyndte Udgave i Duodez.

læste de latinske Autores og Poeter con amore, jo længere var jeg fra at studere dem philologisk og critisk. Hvad nu ydermere at tale og skrive Latin angik, da maatte allerede mit Orakel G. E. Lessings Ord i hans Antigözze *): "Naar flere vidste, hvad for Latin de skrev, vilde endnu færre skrive det; med mindre just saa var at de maatte", være nok til at hiemle min Utilbøielighed til at dyrke et dødt Sprog, som et levende. Det er min Pligt at tilføie, at det er den forevigede Moldenhawers lyse og nidkiære Fremstilling af Vigtigheden og Gavnligheden af de lærde Sprogs gründige Dyrkelse i Skolerne, da denne Materie i den daværende Commission for Universitetet og de lærde Skoler, under den humane og ædle Augustenburgs Forsæde, i de sidste Aar af forrige Aarhundrede drøvtedes, der først har bragt mig noget tilbage fra de vel mercierske Begreber i saa Henseende, som jeg i tidligere Dage tilstaaer at have næret, og ved flere Leiligheder at have yttret.

At det imidlertid var mit ramme Alvor, at jeg var for stolt til at afslaae hin Opfordring, derpaa har jeg allerede fuldt Beviis i adskillige Excerpter, jeg i en Bog, jeg ved vor Skilsmisse havde faaet af Samsø, finder til

*) Vierter Antigözze, med et Motto, som ikke syv i mit Øre:

Tonto sin saber Latin
Nunca e gran Tonto — *Francis de Roxas.*

ɔ: Tosse, som ei kan Latin,
Ei tilgavns er Tosse.

dette Brug, over de to Minner, jeg stod i Beraad imellem, og som begge Lessings Laocoon havde bragt mig paa; det ene om Biordenes rette Brug i Poesie, hvorom jeg har udskrevet et langt Sted, af Beatties nye philosophiske Forsøg oversatte ved Prof. Meiners, hvilke jeg med megen Flid studerede, og hvoraf jeg uddrog den lange Note, efter femte Capitel af Forsøget over Digtning og Musik, hvorved endnu tillige i mit Exemplar den samme særdeles Fold ligger, jeg den Gang, til Mærke ved Hovedstedet, lagde. Det andet var det, jeg nogle Aar senere kom virkelig til at behandle, om Virkningen af det væmmelige i Digtekunsten og de øvrige Kunster, hvortil jeg ved den derom i Laocoon og de critiske Skove begyndte Controvers fandt mig foranlediget, og af de sidstnævnte, der ved den Roes, Engel i Fortalen til sin Theorie der Dichtungsarten havde tildeelt dem, vare blevne mig mærkværdige, afskrev Hovedstedet, tilligemed en Henviisning til et Par didhørende Steder hos Riedel*),

---

*) Man tillade mig, da den omtalte, senere udarbeidede, Disputats er forgaaet, her at afskrive det herderske Sted med Tilbehør. "Hvad det Ækle angaaer, da er jeg heri aldeles ikke enig med Lessing; den Vassel, som afbrød Sokrates (Skyerne A. 1 Sc. 2) er i og for sig ingen ækel Gienstand, og de ækle Træk, Aristophanes blander ellers deri, ere en Foræring til den græske Pøbel, som vi og kan overlade den. Alle hottentottiske Fortællinger (*the Connoisseur of Chesterfield*) saasnart de have Ækel-

der den i Tid var en anseet Æsthetiker, samt de egne Iagttagelser, som hæftede sig dertil.

---

hed til Hovedvirkning, synes mig Misfostre af brittisk Overvittighed og slet Humor. I Hesiodi Afmaling af Bedrøvelse føler jeg, som Longin, af hvad Aarsag det saa er. Jeg gider ikke see den Næse, som løber; jeg frygter ikke om at see noget, der virkelig vækker Ækelhed. Som Ækelhed betragtet lader den sig aldeles ikke smelte sammen med nogen anden behagelig Følelse, og naar det græsselige ikke er andet, end et ækelt Skrækkeligt, saa er det ækle, der blander sig i dette græsselige, altid uangenemt og modbydeligt." "Jeg troer, — lyder nu min Note — det her kommer an paa plus og minus; mig falder i dette Øieblik intet Exempel ind, som bevidnede mig sikkert, at det ækle var skikket til at forstærke det skrækkelige, uden man maaskee vilde tage Ewalds og Shakspears Hexescener; men hvad er Aarsagen at alle Folk leer af saakaldet saftig Discours, naar ikke enten Decencen holder, at de ærgre dem derover, eller en levende Indbildning gior denne Ækelhed for stærk? just dette minus, denne svagere Grad af Ækelhed gior det comiske; et Skridt videre, man vise os, hvad vi lide af at høre tale om, da bliver Ækelheden os for stærk; men for dem, der ere hærdede derimod, er det endnu comisk. Et Exempel, hvor Ækelheden forøger det rørende, er det Sted i vor gamle Kiampevise, om hende, der hade i Barnsnød:

Den Ridder var hende huld og tro,
Han bar hende Band i sine forspændte Sko;

hvert andet mindre ækelt kan havde her formindsket Indtrykket". Herunder staaer Riedel 144. 291

Kierulf, der naturligviis i alle slige Ting var min første Consulent, svarte mig under 2 Decbr.: "Den Materie til en Disputats, Du skriver om — Biordenes passende Brug i Poesien — synes mig, kan være lærd nok, naar Udarbeidelsen bliver lærd; derved forstaaer jeg, m. Br., intet andet, end at Du seer at faae at vide — og det kan vel ikke være umuligt for et Par Styver at faae at vide i Leipzig ɔ: mercatura bonorum artium, hvad Fader Aristoteles har sagt derom, hvad Longin meener; Qvinctilians Tanker, veed jeg, Du kan selv læse; dernæst, at Du oplyser med Exempler af græske Poeter; og især, at Du ikke glemmer at citere selve Pagina og Editionen, Du har brugt. Forresten troer jeg, Du kan sige, hvad Du ellers f. Ex. paa dansk vilde sagt, og bruge alle de Exempler af Digtere i levende Sprog, Du kiender. Det var nu vel en vis Mand kiærere, om Du samlede Varianter til det N. T. Critik, men det faaer nu intet at hielpe. Jeg maa dog fortælle Dig en didhørende Anecdote: da Sneedorf reiste, havde han en Samtale med Janson, der gav ham Raad om at studere Theologie paa det bedste: det N. T. Critik er Manien i disse Dage, sagde Janson, og dette fraraadede han Sneedorf at giøre meget af.

---

p. p. (hvilket sidste maa hedde præpositis præponendis, da det er de foregaaende, ikke følgende Sider, der behandle denne Materie. Om dens senere misheldige Udførelse i sin Tid.

Dagen efter taler Sneedorf med ***, der vilde da og give ham Raad at studere. "Veed De — sagde han — hvad der er Manien nuomstunder?" "Det N. T. Critik", svarede Sneedorf efter Janson. "Ih bevar os! nei — Manien er belles lettres."

Hvorvidt denne Anecdote muligt her meddeeltes mig, som et Vink til nøiere Eftertanke, skal jeg ikke sige; at den midlertid skulde have havt nogen synderlig Deel i, at jeg opgav hin hele Idee, tvivler jeg meget paa. Jeg vil ikke engang tale om, at Kierulf selv nogle Maaneder i Forveien, da han meddeelte mig sin Tilfredshed med mit daværende Forehavende at magistrere i Kiel, som noget, han selv havde tænkt paa at foreslaae mig, i prophetisk Aand havde kaldet i Tvivl, om den nys Omtalte ved min Hiemkomst vilde have noget at sige, da alle Mennesker alt forsikkrede, han stod paa svage Fødder; men om jeg endog stundom ikke kunde dølge mig selv Uundgaaeligheden af, naar jeg kom hiem, at attraae Befordring, i det mindste indtil den Frihed, jeg fra aarle Aar havde drømt mig, eengang skulde smile mig imøde; og følte jeg end denne Nødvendighed des stærkere, jo mere en uheldig Kurre, der mellem min Fader og min Tante var kommet paa Traaden, giorde mig det til Pligt, ikke at saare ham, ved at søge nogen Understøttelse hos hende; var det da for det første saa afgiort, at jeg kom hiem? og hvad Befordring var der da i Danmark, hvortil en æsthetisk Udarbeidelse kunde skaffe mig

Adgang? hvad videnskabelig Befordring var der; hvortil jeg kunde ansee mig voxen og skikket? som jeg med min eensidige, om end ikke ganske almindelige, Dannelse kunde med god Samvittighed søge eller modtage? Jeg skulde da i Grund blot udarbeide denne Disputats, ligesom Peter i Menneskehad og Anger røger Tobak, for at fornøie Hs. Excell. Meget naturligt altsaa, da det slet ikke smagte mig, at jeg, ligesom han, skyndte mig at lade det fare; rigtignok, for at tage det under andre Omstændigheder, skiøndt just ikke med stort bedre Held, frem igien.

Overalt holdt Leipzig mig i fuldeste Maade, hvad jeg deraf havde lovet mig, og hvad jeg ikke kan nægte, mine forangangne Venner, selv Samsø, som i Begyndelsen fandt sig saa vel der, og Walmoden, i deres Breve havde bebudet mig. Følgende Skildring af mit Levnet der, finder jeg i et af mine første Breve derfra til Rosing:

"At staae op, skrive til Klokken elleve, saa gaae paa Collegium, derfra hen at spise, saa hiem i mit Fangebuur, blive der, med mindre jeg afløser det med en uinteressant Promenade, da jeg har ingen at gaae med, til Klokken trée Qvarteer paa otte, saa gaae hen at hente Walmoden og Keiser, at følge hen med dem at spise, hænge ved et keedsomt Bord en Time, for dog at see Mennesker, derpaa Klokken 9 gaae hiem, ikke engang have den Trøst at qvæge sin Siel med et Glas Viin, da Vinen her er skammelig dyr, Klokken

ud kaste sig i sin Seng, og ikke kunne glæde sig til at have overskridt en saadan Dag; thi Magen kommer i Morgen."

Det her omtalte Collegium var hos Platner, egentlig to forskiellige Forelæsninger, de to Dage over Anthropologie, de fire andre over, jeg veed ikke, hvad for Grene af Philosophien. Salig Justiceraad Wadum sagde engang, da jeg talte til ham om et bekiendt Værk i Statsvidenskaben, der ogsaa fra Foredragets Side har megen Fortieneste, at det var en Statistik for Kammerjunkere; med samme Føie siger min Ven W. Cramer i sin Hauschronik: at Platners Auditorium (!) egentlig var beregnet for Adelen, og følgelig ikke for ham" — og naturligviis ligesaalidet for mig. "Men — bliver han ved — Prindserne af Augustenborg hørte hos ham, og altsaa jeg, som Dansk, i det mindste Anthropologien. Heller ikke har det angret mig. Et i alle Hiørner og Kanter pillet og snøget Foredrag; dog var meget Liv og Aand deri, og megen Menneskekundskab, som og Trækkenes og Anecdoternes Mangfoldighed giorde det Hele meget tillokkende."

Dette var, maa jeg tilstaae, ikke Tilfældet med mig, hvem min uforglemmelige Tetens havde vant til fastere og alvorsommere Føde, og som havde faaet ondt ved at fordøie al denne Slikkesnak, saameget mere, som Manden heller ikke personlig behagede mig. At jeg midlertid tør have været ubillig, og vel tildeels

betragtet ham igiennem det samme uklare Glas, hvori mit onde Lune overalt viste mig Leipzig, og hvad deri var; indrømmer jeg saameget villigere, som ikke blot Cramer — efter at have berørt nogle af hans Skrøbeligheder — siger: Platner har som Menneske, Lærer, og Skribent, Fortieneste nok tilovers, til at kunne uden synderligt Tab bære nogle Modermærker; Jeg skulde troe, at det ikke vilde staae ilde med de philosophiske Studier, naar ret mange academiske Philosopher vare udrustede med hans Gaver; men som især den ædle og humane Viismand, Hertug Fredrik Christian af Augustenborg, til sine sidste Dage bevarede sin sønligtaknemmelige Ærbødighed for ham, raadspurgte ham tillidsfuld og med Nytte i sit betydelige Embedes vigtigste Anliggender, og ved enhver Leilighed giorde sig en Ære af at vedgaae: at han skyldte denne sin Lærer, hvad han vidste, og var. At der ikke kunde gives Platner noget Vidnesbyrd, som jeg med fuldkomnere Overbeviisning maatte føle mig forpligtet at ære, er Alt, hvad jeg har at tilføie.

Jeg begyndte vel at høre en Forelæsning hos Prof. Beck over Theokrits og Virgils Ekloger, men holdt op, da han gik fra den græske til den latinske Digter, som jeg formodentlig indbildte mig at kunne tilstrækkelig læse selv. Dette undrer mig midlertid saameget mere, som jeg særdeles holdt af Manden; og, da Samsø var i hans Hænd, og som Søn af Hasse,

især for Bechs gamle ærværdige Moder, og jeg daglig kom der, han ved alle Leiligheder behandlede og omtalte mig med særdeles Godhed, som han og siden i de mange mellemløbne Aar, ved adskillige Leiligheder har venskabelig erindret mig. At jeg ikke hørte Leipzigs anden berømte Philolog, Reiz, har Cramer givet god Grund for, ved at sige, at denne omhyggelig undveeg al æsthetisk Glimmerstads.

Savnede jeg fra denne Side følelig mit forladte Kiel, og den lærerige og underholdende Aandsføde, Te- tens især det sidste halve Aar havde vant mig til, da var Savnet af huuslig Venneomgang, der altid har været — jeg kunde maaskee sige — min Siæls Ho- vedtrang, mig ikke mindre tungt. Allerede Cramer anmærker i sin tit anførte Krønikke, der her er mig et vigtigt historisk Vidne, "at det holdt haardt at faae Omgang i Huse, som overalt paa store Universite- ter, saa fordeelagtigt dette endog er for at lædske Sko- lestøvet, og vogte sig for at muldne indvendig, saa at hans hele huuslige Omgangskreds indskrænkede sig til en gammel Universitetsven af hans Fader, der ovenikiøbet ikke var huuslig lykkelig, og hos hvem det ikke var behageligt at komme". Var dette Tilfæl- det med ham, en Søn af J. A. Cramer, som Tydsk- land og Sachsen og Leipzig i Særdeleshed maatte være stolt af, og af en hædret Leipzigerinde, selv udgaaet fra en saxisk Fyrsteskole, som alt to Aar opholdt sig her, og som besad de mange underholdende Aands-

Forsein, hvormeget mere med den fremmede mørke Udlænding? ogsaa kan jeg bestemt sige, at de officielle Samtaler undtagne, jeg havde med min Værtinde, min Opvarterske, og min Vaskerkone, jeg er mig tilfulde bevidst, ikke at have verlet tree Repliker i de sex Maaneder med noget qvindeligt Væsen i Leipzig, de Nei fraregnede, jeg paa et Harmonie- eller Casinobal fik af adskillige Damer, som vare hoilig forundrede over, at et Menneske, der ikke var dem formelig præsenteret i Forveien, understod sig at byde dem op, og det ovenkiøbet paa selve Valpladsen; medens det i Leipzig var Skik, at man til slige Baller engagerede Damer, som man var præsenteret for, flere Uger i Forveien, til bestemt Dands; til hvilken Ende en ret Chapeau havde i sin Brevtaske trykte Visitkort med sit Navn, som han tilstillede Damen, saasnart hun havde tilsagt ham Dandsen, med Paategning af, hvilken Anglaise eller Cotillon det var, hvilket han da ligeledes i Damens Paasyn vedbørlig førte til Protokols i sin Tegnebog. At imidlertid disse Indskrænkninger lode dem overdrage, derpaa har jeg et mig fra en anden Side uforglemmeligt Beviis, da, den eneste Gang, jeg paa Indbydelse af min Banqvier underkastede mig denne aandelige Sultecuur, min humane Prinds af Augustenborg, der saae mig staae ledig paa Torvet den ganske Nat, kom hen til mig, og spurgte mig, om jeg ikke holdt af at dandse, og da han nu hørte, at jeg var en lidenskabelig El-

ster deraf, men i Følge Lands Skik og Brug ingen Dame kunde faae, med sin elskelige Godmodighed sagde til mig: "Jeg har kun tree i Alt, ellers vilde jeg gjerne overladt Dem een;" hvilket jeg da med Tak ogsaa frabad mig. Hvorvidt iøvrigt den Dame, der isteden for en vakker ung Prinds med det blaa Baand, havde faaet mig at dandse en Barmhiertigheds Dands med, vilde været tilfreds med saadan Transport, er et Spørgsmaal, der neppe lod sig besvare mig til Fordeel.

Een eneste Gang fik jeg imidlertid dog dandset i Leipzig, men som nær kunde kommet mig og flere dyrt at staae. Jeg klagede mig engang for en gammel Kieler, at mellem det meget andet, jeg her i Leipzig savnede af, hvad jeg i Kiel havde havt, var og, at jeg ikke kunde faae mig en ordenlig Studentercommerce. Den kan du nok faae, sagde han, naar du vil gaae ind i det ***ske Landsmandsskab. Da det af flere Aarsager ikke var min Hensigt, at studente, skiøndt vel at studere i Leipzig, som jeg da og allerede havde ladet mig forestille hos Weyse, Blankenburg, og Litteraturens øvrige derværende magna nomina, yttrede jeg ingen synderlig Lyst hertil. "Jeg fortænker dig ikke, sagde min Ven, der staaer Concilium paa, hvis det bliver opdaget." Man vil af det foregaaende uden tvivl have seet, at det hører til min Arvesynd, ikke at kunne taale, at man troer om mig, jeg lader noget blive af Frygt, det være sig, hvad Slags

Frygt, det vil. "Saa kan du jo foreslaae mig!" sagde jeg følgelig strax. Det skeedte, og jeg blev paa hans Forslag antaget, og brevi manu optaget uden alle Ceremonier, i det jeg af ham blev ført hiem til Senior, som forelagde mig Landsmandskabets Statuter, hvilke jeg uden Betænkning underskrev, da de ikke forlangte andet af mig, end at holde over min egen Ære, forsvare enhver Broders, som det var min, og Landsmandskabets, som vor fælles. Herpaa tog han ydermere mit Haandslag, drak nu, som det hedder, bonne amitié (Duus) med mig, hvilket ligeledes skeedte af andre tilstedeværende Brødre, hvorved jeg dog meget skulde huske seit, om ikke Bruder auf dein Wohlergehen, blev i al sin Høitidelighed sunget, og nu var denne Sag i Rigtighed; kun da han spurgte mig, hvor gammel Student jeg var, og hørte, jeg var fra 1775, yttrede han, at han, som langt yngre Akademikus, ikke kunde gode være min Senior, hvortil jeg naturligviis svarte, at det hverken vilde passe sig, og heller ikke gavne Foreningen, at have sit yngste Lem i Spidsen, og at jeg vel skulde klare i fornøden Tilfælde for mig selv, men ikke duede til Manden for det Hele.

Jeg blev nu hos ham, og det kom hen af Aftenen paa Tale, om vi ikke skulde gaae til Mortensgilde, jeg troer, à Hôtel de Baviere, hvor en af vort Samfund var indbuden af sin Vært. Dette Mortensgilde var egenlig et Borgerbal, som altsaa

den galante Leipzigs Student med Foragt saae ned paa; men vor Senior var en gammel Erlanger, jeg en Kieler, og altsaa ikke saa fornemme, og den tredie ovenomtalte var forliebt i sin Værts Datter, og holdt sig altsaa til, hvad man, medens Alinefeberen grasserede her, kunde høre Dag ud og Dag ind paa Gader og Stræder:

Er der en Rang, som Amor kiender?

Vi gik da derhen, og da vor Senior var ikke blot et af de smukkeste Mandfolk, jeg har seet, men og ydermere af hans Moder, der var en fransk Grevinde, opdraget til alle adelige Øvelser, ligesom og den Broder, der egenlig førte os derhen, var en overmaade vakker Berliner af den eleganteste Dannelse, gav de dem til at dandse, og fik mig paa Glid med; og maa jeg tilstaae, at de leipzigske Borgerdøttre her ikke vare nær saa store paa det, som Casinodamerne, men dandsede med os uden al foregaaende Præsentation, og som det syntes, ret gierne; og at man ikke skal troe, her at gribe mig i en Modsigelse med, hvad jeg ovenfor yttrede om, aldrig at have vexlet tree Repliker med en Leipzigerinde, vil jeg blot tilføie, at: sind sie engagiert? fra min Side, og et Knix, hvorunder hun rakte Haand for at lade sig følge paa Plads, fra Damens, var Alt, hvad ved denne Forhandling forefaldt; at iøvrigt Philisterne saae os med lige saa gode Øine, vil jeg ikke paastaae.

Midlertid fik min Senior og jeg snart afhandlet, og gik nu ned til det almindelige Bord at faae vor Aftensmad. Her samledes flere Studenter, deriblandt et Par, som vare paa Forslag i Landsmandskabet. Vi enedes da om, efter Bordet at faae en Stue for os selv, at giøre en ordenlig Commerce med en honørig Landesvater, som her i Leipzig var noget høist usædvanligt, og halv om halv vel endog anseets, som ikke saa ganske tilladeligt. Vor Berliner var snart imellem os, snart oppe paa Balsalen. Men med eet blev vor Senior kaldt ud, og overgav mig Forsædet; da han kom tilbage, sagde han: Vi vil synge Hattene af! og da dette var skeet, indbød han os, at komme ud og see paa, at vor ovenomtalte Broder gav en Philister et Par Ørefigen.

Der var nemlig en Borgermand deroppe, der i al spidsborgerlig Form friede til vor Vens Donna, og havde Faderen paa sin Side, medens Moderen og Datteren naturlig var paa den anden. Da nu, som Wessel meget rigtig har anmærket:

Tvende beilende til een
Aldrig sig fordrage skulle,

saalidt som:

To Acteurer om een Rulle,
Og to Hunde om eet Been;

havde de saalænge oppe i Balsalen gaaet hinanden i Veien om Pigen, at vor Ven, hvem

Nat, Elskov og Punsch gav ikke Sindigheds Raad,

besluttede at revse sin Rival, og til den Ende lod ham

falde ned ved vor Seniors Dreng. Men den, der klogelig ikke kom, var Rivalen. I sin Forbittrelse satte da den Anden en dygtig Eed paa, han skulde have sit Product alligevel, og opfordrede os nu at følge med op i selve Balsalen. Vor Senior kastede sin store hvide gøttingske Burschenkappe om sig, tog den dragne Huggert derunder, og fulgte sin Ven i Hælene, jeg med en forsvarlig Stok, som var min tro Følgesvend, under min Frakke, efter ham, og de to Proponerede, der ikke torde svige, eller svigte, efter os; Resten listede sig. Saaledes brød vi gjennem to pakfulde Værelser, foruden Balsalen; men Philisteren, eller vel snarere Fruentimmerne, havde været klogere; han var borte, og vi vendte altsaa tilbage, som vi var kommet; medens Alles Øine vogtede paa os, og adskillige ukiendte Studenterstemmer hvidskede i Forbigaaende til os: Um Gottes Willen, Kinder! was thut ihr! *)

*) Denne Fortælling, som jeg paa en Tid, jeg mindst drømte om, nogensinde at ville skrive en Bog, som nærværende, har anbragt i Melneks Barndom og Ungdom, er mellem de faa, som ingen enten udvortes eller indvortes Nødvendigheder paatvang væsentlige Forandringer for det at kunne trykkes, kun at det ikke var Gøttingen, men Leipzig, hvor den foregik; at mine Medeventyrere hverken hedde Zahlmann eller Sichelmann, og at iøvrigt kielske og leipzigske Personer og Scener i hele Fortællingen ere blandede.

Da vi kom ned igien, sagde Senior: "det var hans Lykke, han ikke var der." "Og vor med", svarte jeg. "Hvi saa!" "træffe vi ham, slaaer **** ham paa Øret; i det samme styrter Alting løs paa denne; du trækker, jeg svinger min Stok, forudsat, vi ere saa lykkelige, at hugge os ud igien, og ikke blive slaaet fordærvede ned ad Trappen med Stole og Borde, er for os intet andet, end at hugge os gjennem nærmeste Portspærre, og søge Grændsen; for, vaagne vi i Leipzig i Morgen tidlig, sidde vi i Tugthuset inden Aften." "Men naar du begreb det, spurgte Senior: hvorfor gik du da med?" "At giøre dig eller ham det begribeligt, gav jeg til Svar, var ikke at tænke paa; og hvor I kan gaae, kan jeg følge."

Da imidlertid denne Tildragelse løb saaledes af i Mindelighed, sporede vi ingen videre Følger deraf; om den desuagtet ikke gav Anledning til, at de, der gik sagte, fik Befaling at holde Øie med os, er en anden Sag; i det mindste veed jeg, at, da vi kort derefter skulde have et formeligt Landsmandskabsmøde, med tilhørende Maaltid, blev vi henimod Aften alle i største Hast afsagte, da man havde seet det sværme saaledes der i Gaden med Pedeller og Schnurrer, at vi havde stor Aarsag at befrygte, man ikke vilde unde os Madro; og kom jeg saaledes ikke til at bivaane noget formeligt Møde eller Maaltid, og kan altsaa intet sige af egen Erfaring om de derved brugelige Høitideligheder og Ceremonier.

En god Følge, hiint ovenomtalte Mortensgilde-eventyr havde for mig, var, at jeg, for den udviiste Conduite, paa Seniors Foredrag blev anseet som Exsenior, og i Følge heraf fritaget for adskillige de øvrige Brødre paaliggende Observantser. Blandt disse var især den, ved forefaldende Dueller, at møde paa Seniors Værelse, hvor disse holdtes, og under Fægtningen at synge Studenter- og Drikkeviser, paa det Naboer og Forbigaaende skulde troe, det blot var fredelige Fægteøvelser, der foretoges.

At hine forefaldt en Deel hyppigere, end vel ønskeligt var, kom tildeels af, at vor Senior, der ellers var det bedste Menneske af Verden, alt eengang tilforn i sin tidlige Ungdom havde været der paa Universitetet med Hovmester, og da paadraget sig en og anden Ubehagelighed, som Hovmesteren ikke havde tilladt ham vedbørlig at klare. Da han nu vidste, eller troede, at disse Erindringer hvilede paa ham endnu, havde han ved sin Tilbagekomst til Leipzig foresat sig, at toe dem saaledes ud, at ikke mindste Tanke af Plet eller Skiold skulde blive tilbage. Han var altsaa bleven en sand Kamphane, og, ikke nøiet med den Leilighed, han kunde skaffe sig i Leipzig, ydermere indtraadt i en Studentorden i Halle, hvor han da fik Slagsmaal fuldt op, siden der just paa den Tid var udbrudt en formelig Feide imellem den Orden, hvis Medbroder og Subsenior han var, Constantisternes, om jeg husker ret, og Unitisternes; og

var, saavidt jeg veed, den bestandige Valplads i Groskugel, Mellemstationen imellem Leipzig og Halle.

Ikke alene var jeg aldeles uden for alle disse Begivenheder og Forbindelser, men de berøvede mig endog den Glæde, at giøre Kiændskab med den berømte Eberhard, i hvem jeg ærede een af mine ypperste Lærere, og som lettelig kunde bragt mig til at opslaae mit Paulun i hans Landemærke. Men vis paa, at jeg ved min Komme til Halle vilde strax været faldet i Hænderne paa hine mine Halvbrødre, og af dem være modtaget med en Cordialitet, som det vilde været vanskeligt at unddrage mig, fandt jeg det klogest at opgive enhver Didreise, saa meget den endog for hans Skyld fristede mig.

Skiøndt jeg da midlertid ikke vil nægte, at det, fra mere end een Side, vilde været mig kiærere, ikke at være indtraad i hin Forbindelse, der i Grunden var lidet eller intet for mig; maa jeg dog ærligen tilføie, at ligesom jeg da var for stolt til, engang for mig selv at tilstaae, at jeg angrede dette Skridt, saaledes var og Hovedstammen en Slægt Mennesker, hvis Trofasthed, Kiækhed og Brodersind jeg aldrig uden Høiagtelse kan mindes, og der uden Undtagelse broderlig holdt af mig, saa afvigende end min Tone og mit hele Færd var fra den almindelige mellem dem. Der var ikke mellem os, og jeg tør frit sige, ikke i alle tydske Studenterforbindelser den Tid, mindste Drøm om politisk Tendents, eller nogensomhelst anden videre

sigtende Henvirkning, i hvad der end senere kan være kommet eller lagt deri; men at den broderlige Vedhængenheds Aand, og den ridderlige Æresfølelse, for det ungdommelige Hierte havde noget overordentlig Tillokkende og Fængslende, veed jeg af egen Erfaring; at dette kan misbruges, og maaskee tør være misbrugt, vil jeg ikke nægte; men forstandigen ledet og nyttet maa det og kunne være, og tør have viist sig at være, velgiørende...

veldædigen gavnligt.

Jeg vil, da jeg eengang er i denne Materie, medtage en noget senere Begivenhed, som hører hid.

Jeg har nævnet Postgaarden i Groskugel, som en Mellemstation, hvor Hallensere og Leipzigere mødtes, og hvor især vort Landsmandskabs Ældste havde ideligt Ærende. Postmesteren der havde to Døttre, hvoraf den ene skal have været meget smuk. En af vort Landsmandskab, en forhenværende Hallenser, var meget forelsket i hende, men fandt intet Gehør, deels fordi han var saa omtrent det modsatte af smuk; deels fordi hun — efter hans Formening — var forelsket i vor Subsenior, en sand Herkules af Figur, men der ikke bekymrede sig om andet verdsligt end sin Huggert, sin Puddel — for hvilken han i Halle havde havt ni Dueller — og sit Meerskumspibehoved, og aldeles ikke tænkte paa hende. En Eftermiddag, som jeg sad paa mit Værelse, kom vor Seniors Dreng at bede mig komme strax over til ham. Det giorde jeg. "See her et Brev, jeg har faaet — sagde han — jeg skal

strax over til Groskugel, tage to Par Pistoler med, og secundere, **** vil skydes med vor Subsenior. Hvad giør jeg nu?" "Det er ligefrem — svarte jeg — Du tager vore to Ældste med, rider derud, og foreholder dem, at de, som Brødre, ikke kan duellere, med mindre een af dem vil træde ud, og da naturligviis først slaae sig ud af Landsmandskabet."

Det giorde han, reed med sine to Vidner til Groskugel, kaldte de to Contraparter ud i en Stue for dem selv, og foreholdt dem meget høitidelig og hiertelig — som de to andre siden mældte mig — det Baand, der forenede dem; men den tilsidesatte Elsker var altfor ophidset, og erklærede: at han traadde ud. Forbauset, men ikke forbløffet, sagde vor Senior da: dermed er vi endnu ikke færdige; vi ere ydermere — hvad jeg ikke vidste — alle tree Constantister, I kan dog ikke duellere." "Jeg træder ogsaa der ud", faldt **** ham trodsig i Ordet. Nu var da Intet videre derved at giøre. Vor Senior maatte modtage hans Udmældelse, da han, alle broderlige Forestillinger uagtet, vedblev den; og det blev da bestemt, at han skulde giøre Begyndelsen med Landsmandskabet, og da han ikke kunde duellere med tolv paa Rad, skulde han, hver anden Dag, hugges med tree efter hinanden, tree Gange (Udfald) med hver. Dette holdt han da to Dage, og huggedes saaledes med sex, hvoriblandt Senior og Subsenior selv; hvorved midlertid, da de samtlig vare gode Huggere, kun faldt nogle

lette Skrammier, som det da ved Dueller af dette Slags overalt ikke var uundgaaelig nødvendigt, at der flød Blod; det tredie Hold skulde jeg, som den syvende, have begyndt, og var alt tilsagt, da den Udtraadte Aftenen tilforn, ved at lægge tilrette i sin Kakkelovn, saaledes forbrændte sin høire Haand, at han ingen Huggert kunde føre, og Duellen altsaa maatte udsættes, og indtraf nu, inden hans Haand kom sig, som man i det Følgende skal see, Omstændigheder, der giorde, at han traadde til os igien, saa der altsaa ikke blev noget af den Duel, der saaledes — skiøndt vistnok temmelig uskyldig — svævede over mit Hoved; og var saaledes atter her, som saa ofte baade før og siden, Lykken de Daarliges Formynder, da jeg, uden min Medvirkning, undgik, hvad jeg, der holdt af Mennesket, og det sikkerlig ikke mindre for hans diærve Udtrædelse af vort Samfund, kun høist ugierne var gaaet til, og dog ikke havde kunnet undslaae mig for.

Hvad der havde giort mig den allerførste Tid i Leipzig mindre uudholdelig, Skuespillene, som i den saakaldte Messe opførtes der, var forbi, og i dem leed jeg et dobbelt Tab, i det jeg ikke blot mistede en behagelig Tidsfordriv for mine Aftener, men endog en underholdende og læreriig Syssel for mine Morgener, som jeg tilbragte med at føre mine Jagttagelser ved Forestillingerne to Gange i Pennen, først i min fra mine allerførste Skuespilbesøg af førte Fortegnelse over Alt, hvad jeg saae, og siden i mine Breve til Ro-

ning. Begge ligge for mig, og jeg overvinder ikke en liden Fristelse, i det jeg nægter mig at meddele et concentrert Udtog deraf, om det saa kun var for at vise, hvór alvorlig og ivrig jeg dyrkede det Studium, jeg havde helliget mig til. Ogsaa var virkelig paa den Tid det bondiniske Selskab, der hørte hiemme i Dresden, ved Messerne spilte i Leipzig, og om Sommeren i Prag, værdt at studere.

Det var i de Dage, da, hvad man har kaldet, den diderotske og lessingske Naturalismus, hvortil jeg, som man veed, af ganske Hierte har bekiændt mig, var paa sin høieste Spidse, og vel neppe paa nogen Scene hyldedes med den ædle Troskab, som paa den bondiniske, i hvis Spidse Reinecke stod. I Bibl. d. sch. W. har en ubenævnt, der midlertid neppe torde være nogen anden, end dette uerstattede Tidsskrifts Forlægger, Magister Dyck, i en Note til et Stykke med Overskrift: es existirt keine dresdener deutsche Hofschauspieler-Gesellschaft, sagt: "Reinecke var en af Naturen ganske udmærket begunstiget Skuespiller; men en blot Naturalist; ved det han indførte den saakaldte naturlige Tone ved sin Trup, forsvandt al Kunst" *). Jeg har adskillige Maaneder, og hvad ikke er ubetydeligt, for tree forskiellige Publika, fulgt hans Skueplads, har seet, og ofte seet hans betydeligste Roller i forskiellige Fag, har levet flere Uger i daglig og fortrolig

*) N. Bibl. d. sch. W. 70 B. S. 162.

Omgang med ham; fast al vor Samtale var om vor Kunst; og at han vidste, hvad han giorde, og hvorfor han giorde det, kan jeg med fuld Overbeviisning bevidne; og naar dette ikke er Kunst, naar den Mand, der veed, og kan det, ikke er en Kunstner, en tænkende Kunstner, tilstaaer jeg uden Betænkning, at jeg ikke veed, enten hvad Kunstner eller hvad Kunst er. I øvrigt anfører og samtykker jeg atter her min Cramers Vidnesbyrd: "I Leipzig — siger han — drog mig Reinecke mægtig til sig. Jeg har seet Schrøder, jeg har seet Iffland, Brockmann, Fleck, men efter mit Begreb veeg Reinecke ingen. Man maatte see ham spille Otto af Wittelsbach, som jeg har seet ham fem Gange, hvergang anderledes, og med stedse stigende Enthusiasmus. Det var sidste Gang. Theatret var pakfuldt. Intet Æble kunde faldet til Jorden. Da styrtede Reinecke frem af Teltet med rygende Sværd, og Udraabet: Keisermord! Et Sandkorn kunde man hørt rulle, og dog var der blevet et Rum paa sex Fod mellem Menneskemassen i Parterret og Orchestret."

Ikke var den Forestilling, min Ven her omtaler, den, vi i Høst 1783 samlede saae, da Reinecke denne Aften ikke var ganske i sin Esse; midlertid gav han dog selv da denne Scene saaledes, at hiin Fremstilling, saaledes som den her er beskrevrn, levende stod for min Siæls Oine, da Cramer ved vor sidste Sammenkomst for faa Uger siden i Kiel mundtlig beskrev mig den med sin Luesiæls hele Ild. Sandelig! hvo der saale-

des, som Reinecke her, i sine Tilskueres Siæl maler for Evigheden, han er Kunstner; og en sand, stor, siælden Kunstner er han, naar det ikke er ene i een Rolle, end ikke i eet Fag, men i mange forskiellige, han maler saaledes.

Men hvad han som Otto var, fandt jeg ham ligeledes, som Adelburg i Oda, som Palm i Meisners Johan von Schwaben, som den gamle Thorringer, og i alle slige oldtydske Riddere, og dog saa, at man paa ham kunde anvende, hvad Engel saa smukt har ladet gamle Fader Rode sige om Naturen: "det er altid det samme, og dog altid noget Nyt"; i det borgerlige Sørgespil og Drama forekom han mig undertiden at savne det os rotundum, jeg af Rose var vant til, ligesom jeg og i hans Mænd af Stand, som Ministeren i den Ærgiærrige, og den tydske Huusfader, ikke fandt Roses medfødde Værdighed; men i humoristiske Roller, som van der Höeft i Hollænderne, Edikemanden o. d. l., var han des ypperligere, og forbandt med en høist caracteristisk Lunefylde en jovial Godmodighed, hvortil jeg ikke før i Schrøders Oberforster veed at have seet Magen; men især havde han et ganske eget Greb paa de da i Tydskland saa giængse gamle Officeerroller, hvoraf enhver i hans Haand var caracteristisk sandru paa sin Viis; den gamle snorrige Officeer i Cibbers Kiærlighed giør Manden — et Stykke, som Leipzigerne efter bedste Evne udtrampede, fordi det var af den der studerende, siden bekiændte, Huber,

og ydermere øvede sig i at pibe og trampe, inden Dækket gik op, uagtet Stykket var splinternyt, og hverken spilt før eller trykt — anderledes end hans humoristiske Oberst Hizzig i Jüngers Streeg i Regningen, og denne atter meget anderledes end den joviale Major i skinsyge Kone; og nu igien de to saa forskiellig skatterede Misantroper Wegfort i Smykket og Stornfels i Obsbach. Sandelig, saaledes skatterer, saaledes skielner ikke den kunstløse Naturalist, der blot spiller paa Slump, som Lune og Tilfælde driver ham. At han var dannet for, og til, og ved det Slags Stykker, han havde at spille, var naturligt og rigtigt; at han ikke vilde været paa sit Sted i det ældre declamatorisk-franske Sørgespil, indrømmer jeg saa meget mere, som jeg virkelig i hans Bayard, i Belloys mig saa kiære Gaston og Bayard, troer at have seet Beviis derpaa; men man erindre da tillige, at dette Sørgespil, efter Tidernes daværende Leilighed, var oversat i Prosa, og at det ligesaavel er contra naturam at fremsige, som at giøre, Vers paa solut Stiil. Hvorvidt han i den schillerske lyriserende Tragedie vilde have passet, hvis han havde oplevet dens Periode, vover jeg ikke at afgiøre.

At Reinecke styrede, og dannede det Theater, han forestod, efter sit Mønster, og efter de Stykker, som derpaa forestiltes, og behagede, følger af sig selv; Sandhed var ham Skuespillerens første Pligt, og derfor paa hans Skueplads den første Lov; aldrig

saae man noget overdrevent, aldrig noget unaturligt derpaa, og kun een eneste Gang fandt jeg det skyldigt i Noget, der blot var skeet for at faae nogle dumme Tilskuere til at lee, og det giør mig ondt at maatte tilstaae, at det var Reinecke selv, fra hvem her Fristelsen kom. Han havde nemlig hos en Bekiændt i Prag fundet en saakaldet Fixeerlænestoel, hvori var et Spilleværk; det faldt ham ind, at det maatte være naragtigt at see, hvordan Thering f. Ex. som Junker Ackerland i Medbeilerne vilde tee sig, naar han satte sig i den Lænestoel, og den nu begyndte at spille op under ham, og fik den da laant og anvendt til dette Brug, naturligviis det respective Publikum til stor Plaiseer. En anden Idee af ham, drister jeg mig ikke at sætte under samme Rubrik. Der var just opkommet en ny Mode, frisch von Paris, à la Marlborough, rødt med sort Broderi. Det var i en Tidspunkt, hvor man ansaae det som Fortieneste, at holde franske Moder ude. Reinecke lod Sladdreren, en Mesterrolle af Opitz, gientage, ham klæde à la Marlborough, og istedenfor den Fortælling, hvormed Boissy tilsidst lader denne snakke Folkene ud af Stuen, sang Opitz Marlboroughvisen, fortalte Marlboroughhistorien, og gav herved denne Gallicismus et Hiertestød, som den ikke siden forvandt.

At intet Kunstselskab bestaaer, eller maaskee kunde bestaae af idel Kunstnere, at man, som Lessing saa rigtig har sagt, maa reise til Utopien for at finde de

fuldkomne Theatre, hvor Lysepudseren selv er Garrik, er en ofte gientaget Sandhed, men der dog sover søvelig i Øret paa mangen dramatisk Diabolus Rotæ, der giør Indsigelse mod en Schrøders, en Reineckes, en Herzfelds, og lignende Skuespilbestyreres Canonisation. "Man maa — siger Lessing — være fornøiet med et Skuespils Forestilling, naar af fire, fem Personer nogle have spilt fortreflig, de øvrige godt." Man maa — kan man ligeledes sige — være fornøiet med en Skuepladses Forfatning, naar af 12–14 Personer, 5 Fruentimmer og 7–8 Mandfolk — og flere, hørte der den Tid, efter Lessings *) Udsigende, ikke til at spille alle gode Stykker, der vare skrevne for at spilles — to, tree ere fortreflige, dobbelt saamange omtrent, om ikke absolut gode, dog gode der, hvor de bruges, og de øvrige, saa de intet fordærve, især naar der da er en Mand i Spidsen, der veed at stille enhver, hvor han hører hen, og vaage over, at han giør der, hvad han kan og bør, vaage over, at der i Forestillingerne hersker den Eenhed, den Harmonie, den Indspilling, som er et godt Theaters ubedragelige Særkiænde — da er Hensigten opnaaet.

Ikke vil jeg sige, at der ved det bondiniske Theater var mere end een stor Kunstner, Reinecke selv; men mere end gode, hver paa sit Sted, vare hans Kone i det høiere comiske, og i de tragiske Roller, hvori

---

*) Lessings Leben I Deel S. 384.

udkræveDes mere Kraft end Ømhed, Opitz i Spradebasser, hvori jeg aldrig har seet ham overgaaet, ømme Elskere, naar han gad spilt dem, og i comiske Characterroller, som Leon — hos os, Wiburg — i stille Vand, St. George i Sladderhanken o. fl., Thering i lindgreenske Roller, hvor han besad denne Mesters hele Sandruhed, hele Kraft, skiøndt maaskee ikke hans hele Omfang. Gode, hver paa sit Sted, vare Mad. Günther i Soubretter og Coqvetter, Mad. Kock — Wielands Alceste — i, hvad man her i sin Tid vilde kaldet Mad. Dahlens Elskerinder, Mad. Schouwaert i Roller, hvor en smuk ungdommelig Figur, og et vakkert Ansigt ere væsenlige Hovedfortrin, Günther i, hvad vi ældre her vilde kalde ørstedske, de yngre tildeels knudsenske Roller; og endnu vare mellem de øvrige en og anden, der til Tid og Sted ikke viiste sig lidet til sin Fordeel.

Det være mig tilladt at slutte denne for en og anden vist nok vel lange Excursus om et Æmne, som er mig for fristende til, jeg skulde troe det uden al Interesse for mine Læsere, med en Fortegnelse over de Stykker, jeg i Leipzig saae, som et ikke uinteressant Bidrag til at kiende, hvad Skuespil da havde Scenen inde, just paa den Tid, da Tragikeren Schiller, Comikeren Jünger, og Dramadigteren Jfland, hver fra sin Side fremtraadde. Til Beqvemmelighed for dem, der alt her have fundet mere end for me-

get om dette, vil jeg midlertid henkaste denne Fortegnelse i en Note*) til behageligt Overspring.

Mellem de Ting, som særdeles bidrog til at giøre mig Leipzig forhadt, var, at jeg ikke længe efter min Ankomst overraskedes der ved Tabet af en af mit Hiertes kiæreste, Lotte Iversen, eller, som hun nu hedde, Mad. Bast, der uventet bortreves i en ulykkelig Barselseng med en dødfød Søn, et Offer, paastod hendes Nærmeste, for en slet Fødselshielpers

*) Gaston og Bayard af Belloy oversat i Prosa. Sladderhanken af Weidmann, efter Boissy. Ostindieren af Schröder, efter Crown. Den bedste Mand af Bock, efter to have a Wife and rule a wife (stille Vand). Oda eller Konen med to Mænd, et gevaltigt Effectstykke af Babo. Den Ærgiærrige af Destouches. Medbeilerne af Sheridan. Belmont og Constance (Bortførelsen af Seraillet) af Brezner og Mozart. Kiærlighed giør Manden af Huber, efter Cibber. Hollænderne. Johan v. Schwaben, en Haupt- und Statsaction af Meisner og Plümicke. Smykket af Sprickmann. Sladdreren, anden Gang. Stregen i Regningen. Bødkeren. Otto v. Wittelsbach af Babo — hvorom Weyse giorde mig den grundede Anmærkning, at alt da de nyere Digtere siælden vidste, eller søgte at lade Interessen stige. — Den skinsyge Kone. Mariane af Gotter, efter Laharpe. Philosopherne, Buffa af Stephanie den Yngre. Grev Olsbach af Brandes. Den tydske Huusfader af Gemmingen. Forskiellen i at søge Tienester af Stephanie den Yngre; og endelig Bewerley efter Saurin, med en Epilog af Jünger.

Uduelighed. Saa bogstavelig sandt det er, hvad i Elegien til hendes Admindelse er sagt:

I Krandsen, Venskab vied hendes Minde,
At Myrthen ikke var;

havde hun dog et særdeles høit Sted i mit Hierte; og naturligviis gik hendes Død, da jeg aldeles uforberedet erfoer den, mig ubeskrivelig nær. Vistnok vederfoer mig ogsaa her, hvad man senere ved et endnu mere overraskende Lynslag vil finde at have mødt mig; i min bittreste Smerte overkom mig den Tanke: "og hvis du nu havde Magt til at sige til denne Hvilende: staae op, og lev! vilde du da giøre det?" og jeg maatte ærbødigen bøie mig under den Haand, der veldædig og viselig uddeler Livet og Døden; men ikke desmindre følte jeg dybt og smertelig den Rift, her var skeet i min inderste Vennekreds, og forbittredes derved end mere mod den Afstand, der skilte mig fra Alt, hvad mig kiært var, saa at jeg intet Øieblik kunde være tryg for Tab, hvor jeg end ikke drømte om Fare. Vist nok har mangen senere Erfaring lært mig, at ti Skridt, og halvfierdsindstyve Mile, i saa Henseende ere eet; at Faren kan uafvendelig være, hvor vi mindst drømme derom, medens paa den anden Side utidig Frygt berøver os den ublandede Nydelse af det Gode, vi besidde; men Hiertet philosopherer ikke saaledes; det føler, og det udgyder sine Følelser paa, hvad der bringes det i Forbindelse med

dets Lidelser, den Deel hint har deri, være virkelig eller indbildt.

Min redelige Samsø, med hvem jeg i Leipzig levede i daglig*) og fortrolig Omgang, især fra han var blevet min Nabo, opmuntrede mig til at rive mig op af mit Mismod, og, for at adsprede de mørke Griller, giøre en Reise med ham til Berlin. Vi begav os da did i de første Dage af November.

Overmaade behageligt var dette berlinske Ophold mig, ikke just for selve Theatrets Skyld; thi det var under Döbbelins Bestyrelse den Tid i særdeles Forfald, men deels fandt jeg her venskabelig huuslig Omgang hos min brave Böheim, Engels yndede Diskipel, og der, alt som varm Murer, modtog mig med særdeles Velvillie, og hans vakre blide Kone, hos hvem jeg i den første Rolle, jeg paa Skuepladsen saae af hende, Konen i Merciers Dommer, fandt

*) En pudseerlig Anledning hertil gav følgende Spøg. Man betaler i Leipzig Leie af Meublerne paa sit Værelse stykkeviis, en Seng saameget, et Chatol saameget, en Sopha saameget o. s. v. Paa min Stue stod en Sopha, som jeg, der aldrig har giort af Mageligheд, og der, naar jeg var hiemme, hang ved mit Chatol, ikke brugde; Samsø, der paa sin Stue ingen havde, priste mig engang lykkelig derfor. Da jeg nu ikke skiønnede paa min Lykke, men yttrede, jeg vilde af med den, for ikke at betale Leie af den for Intet; forpligtede han sig, at komme ind og sidde der en Time hver Eftermiddag. Spøg blev Vane, og snart os begge en kiær Vane.

den sande ukunstlede hiertelige Tone, jeg nu i halvandet Aar af Qvindemund ikke paa Scenen havde hørt, uden Armfægtning, uden Tuden, uden Declamering, og der, som Menneske tillige, strax kom til at staae, og hele vort Kiændskabs Tid stedse vedblev at staae, endnu langt høiere, end jeg satte hende som Kunstnerinde; deels modtog Engel mig, som Tetens's yndede Discipel, med en Godhed og en Forkiærlighed, der var mig ligesaa gavnlig som glædelig: "Jeg har — skrev jeg til Rosing — talt et Par Gange nogle Timer med ham; den første Deel af hans Mimik har jeg seet trykt hos ham, den er færdig paa Kobberne nær, men kommer dog neppe ud før Paaskemessen, et fortrefligt Værk, efter de Fragmenter at dømme, der staae i N. Bibl. d. sch. W. og efter de Ideer, han selv sagde mig deraf; og kunde man vente Andet af en Engel? kun frygter jeg, han vel meget giør mig Skuespillerens Kunst til en mechanisk Færdighed."

En slem Forlegenhed mindes jeg, han af bare Godhed satte mig i, da han med det Forord: "Ich weis, daß die Dänen gute Philologen sind", udentvivl i Anledning af de platoniske Dialoger, han den Tid arbeidede, eller tænkte paa, gav mig en græsk Plato, uden den sædvanlige pons asinorum *), at jævnføre med

*) Saaledes kalder man den hostrykte latinske Oversættelse, som de Lade og Uvidende søge over paa, naar de ikke kan komme igjennem Grundtexten.

hans Bearbeidelse deraf. Jeg giorde imidlertid, saa godt jeg kunde, bonne mine a mauvais jeu, og roste, hvad jeg vel havde Føie til, hans Bearbeidelse.

To andre af mine tidlige Ungdoms Idealer besøgte jeg ligeledes, Lessings Venner Nicolai, og Moses Mendelsohn. Tilfældig havde just Allg. deutsche Bibliothek raabt sit Wehe over Reichels Oversættelse i dänisches Theater af min Darby, med de dog neppe ganske billige Ord: Das dritte ist völlig elend, wozu übersetzt man so was? Efter de Ideer, jeg den Gang i min Uerfarenhed giorde mig om Utænkeligheden af, at en Udgiver af et saadant critisk Tidsskrift ikke skulde til Punkt og Prikke kiænde, ikke blot de deri indeholdte Recensioner, men og de deri recenserede Skrifter, hørte der megen Overvindelse til, inden jeg vovede at lade mig see for Nicolais Ansigt; men jeg kunde ikke modstaae Fristelsen, at see en af de ypperste Lærere ved min Høiskole. Jeg veed ikke, ved hvilken Hændelse jeg kom ind, uden at være navnligen mældt, og fremstilte mig for ham, som en dansk, der ønskede at kiænde Litteraturbrevenes Udgiver. Han tog meget artig imod mig, men spurgte om mit Navn. "Det ønskede jeg helst ikke at sige Dem," sagde jeg. "Hvad hedder De da?" spurgde han smilende. Jeg nævnte mig. "Jh! men det Navn klinger jo ret godt." "Ja, men jeg frygter, De fra Deres Bibliothek ikke torde kiænde det til det bedste." Uden tvivl troede nu Nicolai, at det var en fortørnet Poet,

der her havde listet sig paa ham, begyndte at sige mig, at jeg vidste nok: Skomagerne gierne vare slettest beskoede, og vilde nu til at anvende dette paa sit Forhold til sit Bibliothek, da jeg brød ham af med den Forsikkring: at jeg i skyldig Ydmyghed underkastede mig Recensionen, men frygtede blot, at den skulde give ham nogen Fordom imod mig; hvorpaa vi i al Venskabelighed fortsatte en mig høist behagelig litterarisk Samtale.

Endnu uforglemmeligere er mig mit Besøg hos den ædle Moses Mendelsohn, der altid for mig havde staaet i det skjønneste Lys, som Philosophiens og Litteraturens Johannes. Forunderlig overrasket blev jeg ved hans første Syn; efter den Silhouette, der findes af ham i Lavaters Physiognomik, havde jeg dannet mig en Forestilling om ham, som en Mand, kraftfuld og sund til Legem, som til Siæl; og nu saae jeg en liden sygelig forvoxen Jøde. Men snart udslettede hans Tale dette mislige Indtryk; den Hierteligshed, hvormed han, da vi talte om Engels Mimik, og jeg sagde: Engel var den eneste, af hvem et saadant Værk kunde ventes, da Lessing var død; faldt mig i Ordet med et saa inderligt, Ja desværre! at Taarerne kom mig i Oinene; den Varme, hvormed han erkyndigede sig om sin Yndling, den ædle A. W. Hennings, og den Interesse, hvormed han hørte, hvad jeg i min ungdommelige Iver sagde om den Indignation, den mod ham af Zeloter og Bigotter vakte

Forfølgelse hos de liberalere Tænkende havde frembragt, fuldendte i min Siæl det skiønne Billede, hans Brevverxling med Abbt tidlig havde dannet, og som tvende siden den Tid henrundne Aarsnese stedse have befæstet, som den humaneste og elskværdigste blandt Tydsklands, maaskee blandt det herlige hensvundne Aarhundredes Skribenter.

Foruden disse trende Worthies lærte jeg endnu min D'Ariens Pylades, den eiegode Mylius at kiænde, og knyttede med ham et Venskab, hvorover Tid og Fraværelse intet have formaaet. Kun var desværre hans Liv, som saamange Litteratorers,

Ei Liv, blot Kummer for at leve;

og maatte han, for at erhverve et maadeligt Udkomme, trælle i de berlinske Forlæggeres Hestemøller, lade sig af dem bruge til mangt et Arbeide, som han — med Lessings Klosterbroder at tale — havde megen Afsky for, hvoriblandt var at udarbeide et Lexikon, som han i sine Breve til mig selv kalder sit Rasphuusarbeid, og hvorved han ikke blot tabte den Aandsmunterhed, der skulde sat ham istand til, at frembringe Arbeid, der var hans Talenter og Kundskaber værdigt — saa at hine Ugolinoer, efter Bürgers Udtryk, bogstavelig mædskede dem af hans Hierne — men han og selv i sit evige Slid næsten ganske tabtes for sine Venner.

En anden af den Tids Dagblademænd og Litteratorer, der siden for sine litterariske Fortienester blev baroniseret, og med hvem jeg var i en Deel Forbin-

delse, vil jeg ikke nævne, da jeg om ham maa tilføie, at han for fuld Alvor og til to forskiellige Tider, 1783 og 1789, spurgte mig: om vi havde Frugter i Danmark, og om der ikke var visse Aarstider, da det ikke blev Dag? Det samme Spørgsmaal blev mig rigtignok siden giort af min Værtinde i Prag, som tillige undredes meget ved at erfare, at vi ikke spiste Hunde i Danmark; da hun midlertid var en enfoldig Kone og ingen gelehrt Rangsperson, tog jeg hende denne Vankundighed ikke ilde op, og vilde formodentlig neppe have bevaret den i Hukommelsen, hvis den ikke havde lagt sig ved Siden af den berlinske Lærdes.

Forresten førte jeg her i de faa Dage et Liv efter min Smag, lærte ikke at kiænde mere af Berlin end Veien til Comediehuset, og til mine fire, fem dramatiske og litterariske Bekiendte, saae i øvrigt ingen Ting, end ikke Posens da navnkundige Kaffeehuus, hvor ellers alle Reisende toge die Galanterien von Berlin i Øiesyn, omtrent formodentlig som paa Salon d'Apollon i Hamborg, som jeg heller ikke har seet. Samsø, der havde Sands og Smag for Kunstsamlinger, Gallerier o. d. l., morede sig ogsaa paa sin Viis her færdeles vel, men forlod Berlin en Dag før mig, for at tage Potsdams Mærkværdigheder i Øiesyn, og samledes vi da igien der, for at gaae tilbage til Leipzig.

Jeg har allerede i det foregaaende ladet falde eet Ord, hvor maadeligt det stod til med Skuespillerkun-

sten i Berlin; ogsaa var det meste, her blev givet, Syngespil, som lidet interesserede mig, naar jeg undtager Lalage Niclas Sang, forenet med bedre Spil, end jeg af Syngespilprimadonner just var vant til. Hertil kom, at onde Mennesker havde udspredt, at Döbbelins Skuespilhuus var saa brøstfældigt, at man ikke kunde besøge det uden Livsfare; og skiøndt han lod tage en Synsforretning derover, og offentlig bekiændtgiøre, at der var ingen Fare paa Færde, var det dog engang for alle blevet Skik, at blive derfra; og at tomt Huus siælden er Kunsten gunstigt, har allerede en Oldtids Digter sagt os paa godt Latin.

Deels gav man midlertid til Syngespillene, der ikke fyldte Aftenen, smaa Skuespil, som den døve Elsker, hvor jeg gienfandt min hamborgske Bekiændt Hr. Fleck, der i Elskerens Rolle ikke forekom mig, hvad jeg siden fandt Rosing at være, og hvor jeg først saae min senere store Yndling, Dem. Witthöft, der som Blomsterpigen endnu staaer uovergaaet hos mig, og der ved en liden lignende Rolle, i et usselt Stykke, Skrædderen og hans Søn, saaledes befæstede sig i min Yndest, at jeg inderlig længtes efter at see hende engang sat over det større. Fremdeles saae jeg Dommeren af Mercier, hvor jeg først lærte ret at paaskiønne Fleck i Bondens Rolle. Paa min anden Reise vil jeg faae Leilighed udførligere at tale om denne geniale Kunstner, som Cramer høist træffende i titanførte Skrift har caracteriseret med de Ord: han var en Discipel

af Reinecke, skiøndt andre Lysstraaler omgav ham." Han forholdt sig — kunde jeg være fristet at sige — til Reinecke, som Schiller til Göthe, og naar jeg da tilføiede, at Schrøder forholdt sig til hine begge, som Lessing til de tvende Digtere, havde jeg maaskee ikke saa urigtig, i det mindste efter min Synsmaade, caracteriseret dem samtlige. Efter denne Forestilling fornyede jeg i Parterret mit hamborgske Kiændskab med Fleck, hvilket dog nær havde taget Ende med eet, da han spurgte mig om, der ikke var Haab, at vor Konge i Kiøbenhavn vilde oprette et tydsk Theater. Dette var naturligviis at røre min ømme Side; jeg svarte ham da, at vort Nationaltheater var for godt dertil, og fortiente vel, at Kongen, i Betragtning af dets Værd, havde afskaffet de fremmede Theatre, vi forhen havde havt; og fortalte jeg ham nu saameget om vor Skueplads, og mine Mønstre derved, at jeg formoder, det var en Anledning meer til, at vi heller ikke denne Gang nøiere knyttede vor Forbindelse. Heldigere var jeg med Bøheim, som ovenfor er sagt, hvem jeg ogsaa samme Aften havde seet, som Dommeren, og hvis Kone, som Dommerens Ægtefælle, saa særdeles havde behaget mig. Engel, som giorde meget af Bøheim, og gierne vilde, jeg skulde see ham i en Rolle af Betydenhed, raadde mig at skrive til Döbbelin, og som en reisende Kunstelsker bede ham, om jeg ikke maatte faae Agnes Bernauerin at see, medens jeg var her, hvilket, forsikkrede Engel mig, Döbbelin ikke

blot med Fornøielse vilde giøre, men og paa Placaten med store Bogstaver tilføie: auf Begehren mehrerer Fremden. Nu traadde Böheim, som havde seet mig hos Engel, til mig paa Parterret, at sige mig, Agnes blev næste Dag efter min Begiæring givet; jeg kom til at beklage mig, at Stykket saaledes, som Engel for det berlinske Theater havde forandret det, ikke var at faae, og Böheim tilbød at laane mig sit Exemplar, naar jeg vilde hente det hos ham; og blev da ved den Liighed, jeg i flere Henseender fandt mellem Böheims og Rosings, meget snart et hierteligt Venskab, grundet paa gienſidig Hoiagtelse, knyttet.

Ved mit første Besøg, hvor Samtalen især naturligviis var om Agnes, kom jeg til at spørge Mad. Böheim, hvis Mad. Hegerske Figur saa ganske synes egnet til denne Rolle, og hvis Aand og Hjerte ved den lille Rolle i Merciers Dommer havde sat sig i særdeles Credit hos mig, om hun ikke spilte Agnes? "o nei — sagde hun blidelig — saa høit tør jeg ikke tragte; en lunken Tante, en halvvarm Moder, videre tør jeg ikke vove mig." "Vov det kun — sagde jeg — jeg lover Dem for, det vil gaae." Et Aars Tid efter forlod de Berlin, og gik til Frankfurt; hun vovede, og det gik, gik saa heldig, at hun 1788 ved vor giennemreisende Gielstrup lod mig hilse, og underrette derom, med Tillæg, at hun havde nu vovet det paa mit Ord, og ønskede, jeg selv maatte blive Vidne til,

hvorvidt hun havde opfyldt mine Forhaabninger; hvilket og Aaret derpaa virkelig skede. Endnu maa jeg anmærke, at jeg baade i Dommeren saae, og senere til Böheims talte med en halvvoxen Pige, hvem jeg dengang ikke drømte om, senere at skulle spille en saadan Rolle i mit Fædreland, Dem. Schüler, senere Mad. Eunicke, og endelig Mad. Hændel-Schütz, hvem jeg derfor ikke uden Føie, efter hendes første mimiske Fremstilling her, giorde den Compliment: es freuet mich als Meistern wiederzusehen, die ich als Schülerinn gekannt habe.

Fremdeles saae jeg der Postzug, som Kongen af Preusen havde kaldt den bedste eller eneste gode tydske Comedie, troer jeg, her ofte givet under Navn af de noble Passioner, af Ayrenhof, hvor jeg af gamle sceniske Bekiendte gienfandt Hr. Unzelmann, der ikke vilde behage mig som Blumenkrands, saalidt som Hr. Reinwald, der var ilet forud for sin Tidsalder, og spilte comisk i den væmmelige Buffemaneer*), hvori ellers nærværende Old saa stolt vedkiændes sin Affødning.

Agnes Bernauerin, et Sørgespil af Grev Torring, der — siger Bouterweck — var det tydske Publikums Yndlingsstykke, og vedbliver at være af mine,

*) Denne ogsaa hos os nu saa yndede Maneer, er i øvrigt ingenlunde ny, men blev blot i ældre Dage modtaget med befløiet Bæmmelse, og torde altsaa ikke ret da vove sig for Lyset.

der i Grev Ahlefelds Tid vel egentlig kun ved en høist latterlig Galskab paa Læseprøven hindredes fra at komme paa vor Skueplads, var mig — Böheim, som Albrecht undtagen, der gav denne Rolle omtrent, som Rosing vilde givet den — til saare liden Nydelse, da deres Primadonna, Dem. Döbbelin, med alt hendes virkelige Værd paa sit Sted, var meget for meget Virago til den ømme Agnes; da den i sin Tid saa berømte Brückner, der var Faderen, havde overlevet sin Roes, og sit Værd; og da den, der var vant til Reineckes Sandhed og Kraft i disse tydske Riddere, umulig kunde komme tilrette med den prækende Langerhans, som Ridder Thorringer.

Iøvrigt var jeg selv denne Aften til en Slags dramaturgisk Examen, i det Engel havde stævnet mig hen uden for sin Parterreloge, og her formelig afhørte mine Tanker om samtlige Spillende, og synes det, efter mit Brev til Rosing, som jeg, skiøndt jeg ikke allevegne var fuldkommen enig med ham, i det Hele ikke har beskaaet saa slet.

De Syngestykker jeg her — foruden Julie og Romeo — saae, var Automaten, og uventede Møde; ligeledes saae jeg en Ballet, Adelheid efter Noverre, hvori en Dem. Strozzi debuterede, og som jeg, der dog dengang var godt vant, meget godt syntes om. En Forestilling af Haandværksfolkene forsømte jeg, og nød i det Sted en, Venskab, Kunst, og Glæde helliget, Aften hos Böheims.

At ovenpaa det — om end. svage — Glenskin af bedre Dage, jeg i Berlin havde nydt, det mørke, for mig øde Leipzig, endnu mindre end tilforn vilde smage, var høist naturligt, og ligger her et Brev til Rosing for mig, der i en Grad, som neppe noget andet af alle de Klagebreve, jeg skrev paa min Reise, bærer Forstemningens og Mismodets dybeste Præg.

"Her holder jeg det — skriver jeg, efter en lang Opregnelse af mine leipzigske Plager, som endda ikke alle vare opregnede — ikke paa nogen Maade længer ud end til Paaske; men hvor saa hen — det veed Gud! en Tour om Tydskland var det fornuftigste, men der hører Penge til, og det er det, Herren ikke har. Maaskee gaaer jeg det sidste halve Aar til Halle; thi her kan jeg ikke engang lære noget *); kort sagt, allevegne uden her! det løierligste var, om jeg aad mig fast her, saa jeg ikke kunde komme herfra, og dertil er her ikke saa gale Udsigter."

Under disse Omstændigheder skrev jeg, for at prøve Alt, en Ansøgning til Kongen, ledsaget af Skrivelser til Guldberg og Schak, om at blive Pagehovmester i Bierregaards Sted; et Skridt, som jeg næsten var lige bange for, at skulle lykkes, og

*) Vel at mærke, at deraf ikke følger, at intet kunde læres i Leipzig, men blot at jeg intet kunde lære — af det, jeg ene vilde lære; at f. Ex. W. Cramer og Samsøe paa samme Tid lærte betydeligt der, veed jeg selv.

mislykkes; da det, naar det lykkedes, vel bragte mig hurtigere til mit savnede Hiem, men paa samme Tid satte mig ind i en Afhængighed, og en Levevei, som jeg gruede for.

Ikke blot var det mig fra aarle Aar, og fra mere end een Side, dybt indpræget, at jeg ingen Aarsag havde til at tragte efter, hvad man kaldte timelig Lykke, som overalt selvstændig Uafhængighed var den Tids, i det mindste min Skoles, Drøm; men og var det dybt indskrevet i min Siæl: at man ikke maatte vente at vinde Musernes Gunst, naar man bragte dem et deelt Hierte; at de deri vare deres Kiøn tro, at de vilde elskes, og dyrkes ene, naar de skulde sætte Priis derpaa. Mere end eet Exempel troede jeg selv i min nærmeste Kreds at kiænde, at de forskiøde enhver, der tilligemed dem troede at kunne hylde fremmede Guder. Saare levende staaer det i min Erindring, da i tidlige Dage det sagdes, at den geniale H. C. Sneedorf var kommet, eller skulde komme, til Skibsconstructionen, og jeg for hans varme Ven Ewald hiertelig beklagede, hvad vor Poesie vilde tabe i Havets yngste Skiald, at Dannebarden, isteden for at trøste mig med, at man gierne paa eengang kunde være Skibbygger og Skiald, svarte: "Hvorfor? det er godt nok, at vi faae gode stærke Vers, men det er dog bedre, vi faae gode stærke Orlogsskibe." Skulde jeg da og blive dem utro? "Ilde nok — skrev jeg til Rosing — at jeg en kort Tid maa ofre paa et frem-

med Alter; men altid vil mit Hierte sukke efter, gandske igien at kunne hylde sine gamle Herskerinder; at jeg herved kommer snarere hiem, er en almægtig Grund til at søge, men ikke til at beholde Embedet; dog derom til sin Tid!"

Disse sidste Ord vare mere prophetiske, end jeg formodenlig troede, da det virkelig havde mere end Tid nok med at tage Beslutning, om at beholde, eller ikke beholde et Embede, hvorom jeg kort efter fik den Besteed, at derpaa var efter da brugelig Maade givet Exspectance til en forhenværende Hofchefs forhenværende Hovmester, der imidlertid, saavidt jeg erindrer, rimeligviis formedelst den Forandring i den hele Indretning, som den snart paafølgende fiortende April medførte, heller ikke fik det. Naturligviis blev ved dette feilslagne Haab min Forfatning ikke bedre, ogsaa blev min Stilling i Leipzig bestandig mindre behagelig. Samsø, som og alt blev mere og mere utilfreds der, skrev, for at faae et Paaskud til at gaae hiem, en Ansøgning om Stipendium til Statssecretairen, der havde Godhed for ham, men der maatte give ham det ventede Afslag, og drev han nu paa mig, at gaae hiem med ham. Vore øvrige danske Venner vare heller kun lidet tilfreds, og min nye tydske Vennekreds, saameget jeg holdt af den, og saa brave Karle, jeg fandt deri, bidrog dog fra sin Side til at giøre min Stilling ubehageligere ved at paadrage sig Ueiligheder, som det stred mod mine Begreber og

Forpligtelser at unddrage mig for at dele, men som midlertid i mange Henseender kunde og vilde bekommet mig meget ilde, og som, jeg nu, da jeg efter saa mange Aars Forløb tænker derpaa, med andægtig Taknemmelighed maa paaskiønne, jeg slap saaledes fra, saameget mere, som Sværdet mere end eengang hang i et Haar over mit Hoved.

Dette var i Særdeleshed Tilfældet med een Begivenhed, som egenlig tilveiebragte en Hovedcatastrophe.

Der var en Art Spænding mellem det Landsmandskab, hvori jeg havde ladet mig optage, og Lieflænderne og Kurlænderne, der ligeledes udgiorde et Landsmandskab, dog, saavidt mig er bekiændt, uden noget formeligt Nexus. En ung Kurlænder, hvem Læseren af det følgende vil lære at sætte Priis paa, og hvem jeg ofte har været fristet at gienfinde i een af Tydsklands liberaleste Ædlinge, der bærer samme Navn, havde i Særdeleshed det Lod at være i vor Ugunst, for en vis ubesindig Ungdommelighed, der, sig bevidst ingen at ville fornærme, tillod sig mange uoverlagte Smaating, som — i det mindste efter det saa kaldte Burschencomment — vare Fornærmelser, og hvorfor vort Landsmandskab var blevet enigt om at tage ham i Skole. Det traf sig, at han en Aften, hvor vi Danske spiiste, kom, uden at tænke derpaa, til at begaae en saadan Uhøflighed imod os, som endog et Par meget fredelige blandt os stødte dem over, og

hvorfor jeg da i samtliges Navn satte ham tilrette. Den unge Mand, der paa ingen Maade havde drømt om at fornærme, og der overalt udentvivl havde personlig Godhed for mig, som i det hele stod vel mellem Liefslænderne, hvoraf adskillige blandt de Ældre kiændte mig fra □, var godmodig nok til at giøre os sin Undskyldning, og i al Venskabelighed bede om Forladelse. Dette var nu os danske fuldkommen nok, men det nedsatte ham i hans tydske Vederparters Øine, som en Person, der vilde være, hvad man paa tydske Universiteter kalder eras, uden at Hiertet sad ham rigtig, og man vedblev nu at være ham paa Nakken, indtil endelig vor Senior væltede sig saa uopfordret ind paa ham, at han erkiændte Nødvendigheden af at vende Braadden til, og udfordre Fornærmeren. De huggedes da paa vor Seniors Værelse, og det fra begge Sider med saamegen Forbittrelse, at de Tilstædeværende, der efter Sædvane skulde synge dertil, paa det Naboer og Forbigaaende skulde tage det for en Fægteøvelse, forstummede, da den saakaldte første Gang var forbi. Kurlænderen fik fem skarpe og syv flade Hug, vor Seniors store treekantede preussiske Hat var hugget tvertigiennem lige for Ansigtet; endelig ramte denne ham i Brystet med et Hug, som maatte blevet farligt, var i det samme ikke Kurlænderen kommet ved en slet Parade til at støde ham med Spidsen af sin Klinge ind i Haanden, saa Hugget tabte sin Kraft; Secundanterne, som saae de-

res gienſidige Forbittrelſe, traadde imellem, og ſkilte dem ad med den Erindring, at, hvis det ſkulde gaae paa Liv og Død, havde de ſom Secundanter der intet at giøre. Vor Senior, ſom ikke kunde føre Huggerten, ſagde: vi ſees igien! hvilket ogſaa hans Vederpart villig iſtemte; men Stødet i Haanden var ſaa betydeligt, at vor Senior maatte gaae tilſengs, og søge Lægehielp, og kunde følgelig indtil videre ikke blive indkaldt for Conſiſtorium, der ſnart blev underrettet om Sagen, da Kurlænderen boede i Huſet hos den bekiændte Profeſſor Huber, og havde en Smørre ned ad Kinden, der ikke lod ſig dølge.

En Aften nogle Dage efter var jeg paa en Slags Aſſemblee, jeg troer hos Prindſerne af Auguſtenborg, da Kurlænderens Sekundant, en herlig Karl, hvem jeg i øvrigt kiændte fra □, trak mig til Side, og bragde mig en Helſen fra Kurlænderen: hvad Tid han næſte Dag kunde finde mig hiemme? Det førſte, der maatte falde mig ind, var, at nu, da Menneſket havde faaet Blod paa Tand, vort gamle Mellemværende ſkulde afgiøres; jeg ſvarte da naturligviis, at for ham var jeg hiemme den hele Dag, og var nu fuld af Forventning om de Ting, der ſkulde komme.

Næſte Morgen Kl. 9 havde jeg min Kurlænder. Efter de førſte fra begge Sider temmelig korte Complimenter ſagde han. "De er en Ven af Baron ***?" "Ja." "De veed formodenlig, hvad der er forefaldet mellem os." "Ja." "De veed, jeg er i Huſet

hos Hr. Prof. Huber. Jeg er underrettet, at man er sindet at tage den Sag meget alvorlig, og vi slippe neppe uden en meget betydelig Mulct. Det kunde være, at Deres Ven ikke var belavet derpaa; jeg har ikke villet gaae op til ham, da jeg ikke vidste, hvorledes han vilde optage det, især da han er sengeliggende; men jeg vilde bede Dem, som hans Ven, sige ham, at dersom han skulde komme i Forlegenhed, var just min Vexel kommet, og det skal være mig en Fornøielse at kunne være ham til Tieneste."

Hvor overrasket jeg blev, kan jeg ikke beskrive. "Hr. Baron! sagde jeg, De har ladt mig forstgaae, at De vidste, hvad Forbindelse jeg stod i med Baron ***, og De kan let tænke, at vi, ifald vor Ven kom i Forlegenhed, ikke gierne lod nogen anden berøve os den Fornøielse at tiene ham. Midlertid skal jeg have den Ære at mælde ham Deres ædle Tilbud, og tør i Forveien bevidne Dem hans erkiændtlige Høiagtelse, som min egen, og vor hele Forenings." Vi skiltes nu med et inderligt Haandslag, og mellem alle de ædle og fortreflige Mennesker, jeg i Tydskland har kiændt, veed jeg ingen, det inderligere vilde glæde mig at mødes med igien; men desværre har jeg aldrig erfaret, hvor han siden er bleven af, og den Ravne af ham, hos hvem jeg har troet at gienkiænde hans Aand, hører hiemme paa en saa aldeles modsat Side af det hellige romerske Rige, at jeg ikke ret drister mig, at gienkiænde min ædle Kurlænder i ham.

Et hidhørende, mindre betydende dog caracteristisk Træk var følgende. Naturligviis var daglig stor Cour hos vor qvæstede Senior, og vare vi ikke i en liden Forventning, hvorvidt denne Sag torde lede til en Almeenforfølgelse imod hele Landsmandskabet. En Dag, som vi saaledes vare samlede, traadde den føromtalte Udtraadde, af hvis Dueller Halvdelen endnu stod tilbage, ind til os med de Ord: "Kinder! da ihr jetzt auf den Hund seyd, tret' ich wieder zu euch!" og blev han da uden videre med et almindeligt: "sey uns willkommen, Bruder!" og hiertelige Haandslag indlemmet paa ny.

Jeg havde kort efter min Ankomst giort Kiændskab med Digteren Jünger, som den Tid var Hovmester hos en schlesisk Grev Reichenbach, men som, for at være sin egen, nedlagde denne meget fordeelagtige Post, og levede nu for sig selv, eller rettere for og med mig, da vi lidt efter lidt bleve uadskillelige. Han var en nøie Ven af Reinecke, som overalt af Theatrets Yppersle; og da en Søn af Reinecke, der havde været to Aar i Skole i Studtgard, kom over Leipzig for at besøge sine Forældre i Dresden, blev vi enige om at bringe ham did.

Til denne Beslutning bidrog ikke lidet et Brev, jeg i de samme Dage fik fra min Fader, hvori fandtes et Peeg til, at, dersom jeg fortrød den valgte Bane, maatte jeg ikke glemme, at han, kun saa godt som nødtvungen, havde samtykket; dette, som jeg fandt

mig i den Nødvendighed, saa alvorlig, som jeg kunde, uden at sætte den taknemmelige Ærbødighed, jeg var ham skyldig, tilside, at besvare, forstemte mig, hvem Hovedet overalt af mange Grunde ikke stod rigtig, saaledes, at jeg, som jeg af et Brev til Rosing seer, greb til mit gamle Middel at forslaae Griller her i Tydskland, at sætte mig paa en Vogn, og kiøre et Sted hen, hvor jeg kunde see Comedie; og faldt da, skiøndt jeg heller var gaaet til Berlin, mit Valg, deels fordi jeg troede at kunde giøre denne Reise bedre Kiøb, og deels fordi jeg kunde giøre den med Jünger, paa Dresden, hvorhen vi i de første Dage af 1784 begav os.

"Naar man vil reise fra sin Kummer — hedder det i nysnævnte Brev — sidder den bag paa Hesten, siger Horats; jeg er ingen Rytter, kan altsaa ikke dømme herom; men det veed jeg, den kommer hverken med Posten, eller i den saakaldte gelbe Kutsche, i det mindste ikke i saa streng en Kulde, som det nu er; halvanden Dag kiørte vi fra Leipzig og til Dresden, jeg sov det meeste af Veien, og alle mine Bekymringer den hele. Naar jeg havde brav Halm om Benene, fattedes jeg ingen Ting i Verden; og skiøndt jeg reiste med min Jünger, og en Søn af Reinecke, en deilig Dreng, fandt dog ingen af os nogen Trang til de andres Selskab, undtagen i Kroerne, og sikkerlig faldt det aldrig enten Jünger eller mig ind, at skrive en Fortsættelse af Yoricks følsomme Reise, i det

mindste var den eneste følsomme Tanke, der underveis faldt mig ind, at mit Liv havde hidtil lignet en Reise med Posten om Vinteren; thi knap faaer man sig siddet ret i Lave paa Vognen, før man maa af for at gaae ind i en kold Krostue, og knap er der blevet en Smule varmt, og man begynder at befinde sig vel, før Posthornet kalder ud paa Vognen igien."

Men fyldestgiorde end selve Reisen min Forventning, da vare i Førstningen Aspecterne i Dresden ikke de behageligste. Jeg havde gjort Regning paa, at Jünger skulde føre mig ind i den sceniske Verden; men, da han kom til at boe hos en god Ven, medens jeg naturligviis blev i min Giæstgivergaard, kom vi tvertimod selv temmelig ud fra hinanden. Comedie var der vel, men da Mad. Reinecke havde været farlig syg, og ikke var fuldkommen restitueret endnu, og da man her maatte rette sig efter Hofsmagen, som ikke gierne er min, saae jeg kun mavre Dage imøde; hertil kom endnu — i Følge det træffende Sandsagn, som jeg siden af Schröder har hørt, og som han havde havt mange, og maaskee endog selv i sin Tid givet nogle Beviis paa, at man kun behøvede at lade en Skuespiller selv vælge sine Roller, og sætte sit Repertoire, naar man vilde ham ilde — at Opitz, som i de bløde Elskere, og i Spradebasserne var fortreflig, havde med Stormerhaand, og under Trudsel af Bortgang, giort Paastand paa alle saakaldte første Helteroller, o. d. l., som Reinecke hidtil selv

havde spilt, og at Reinecke — kanskee tildeels for den kiære Huusfred, tildeels og, fordi han, som de fleste store Kunstnere, jeg har kiændt, just ikke var meget graadig efter at spille, vel og maaskee, fordi han var vis paa, at man, hvad han saa spilte, altid vilde — som Lessing siger om Eckhof — erkiænde ham for den første Skuespiller, og beklage, ikke ogsaa at kunne see alle øvrige Roller af ham, især dem, hvori man tilforn havde beundret ham — gav efter for denne ubeskedne Begiæring, og overdrog Opitz Hamlet, Waltron, Albrecht i Agnes, o. fl. d., saa at følgelig disse Stykker, der nu skulde indstuderes paa ny, for en stor Deel hvilte, især da den Actrice, som Opitz — efter Wallmodens pudsige Ytring — maatte have i Haanden, naar han skulde kunne snakke, par upasselig.

Som jeg midlertid over disse mørke Udsigter var i Begreb med at forsage, aabnede der sig med eet en sand og uventet Nydelse for mig efter mit Hierte. Dagen efter min Ankomst gik jeg hen at giøre Visite hos den danske Charge d'Affaires, da Kammerjunker, nu Geheimeconferenceraad Schubart; en gammel Bakkehuusbekiændt, der havde boet i Huus med Pram og mig, og ofte deelt Seng med os, naar han maatte overlade sit Værelse til gode Venner, der med ham havde været i Besøg hos vor Nabo, Machaon Berger, og formedelst Regnveir, ubetimelig Portlukning o. d. l. ikke kunde komme til Byen; og ikke alene blev jeg af ham

modtaget med en Venskabelighed, der endog vakte min henslumrede Muse til Sang og Tak, men fandt der tillige i den fraværende Gesandts, Grev Knuths, Privatsecretair Nordmanden Strøm, en af mine allerældste Bekiændte, en fortrolig Ven af min Morbroder Olrog, og i Huuslæreren Holm, siden Præst i Lolland, ligeledes en gammel nøie Omgangsven, der havde læst for mine Sødskende, og i min Faders Huus været særdeles afholdt.

Men hvad endnu var mig kiærere end Alt, vare Gesandtens fire deilige Smaapiger paa 8, 7, 5 og 4 Aar, sande Engle, der for mig giorde dette Huus til en Himmel, saameget mere, som de ydermere snakkede dansk. Den, der erindrer sig den ene af dem, Luise Knuth — nu Enke efter den for kort siden afdøde Ædling Stiftamtmand Güldencrone — da hun i sin Skiønheds Middagsglands var her ved Hoffet, kan tænke sig, hvad slige fire Raphaelshoveder *) med Coselslægtens

*) I det jeg her saaledes omtaler den Glæde, jeg i denne giæstmilde Kreds, særdeles mellem disse ideal-skiønne Smaaglutter, nød, vilde det være uerkiændtligt af mig, ikke at nævne deres hæderværdige Opdragerinde, en aldrende Genferinde, Demoiselle Granet, hvem de ustridig i høi Grad have at takke for den rene barnlige Elskelighed, de med en for deres Aar passende Dannelse saa indtagende foreente, og som jeg mange Aar derefter har hørt den eneste af dem, jeg siden har havt den Glæde at see igien, med varm Taknemmelighed erindre.

nedarvede Skiønhed, omstraalet af Barndommens Trylleskiær, maa have været; og nedlægger jeg herved itide den Exception, at disse barnlige Læber ikke maa komme i Betragtning, naar jeg senere erklærer, ved min Hiemkomst til Dannemark, at have tilbagebragt det sidste qvindelige Affskedskys, jeg der modtog, ubortkysset af Qvindemund. Ogsaa seer jeg, ikke uden Forbauselse, skiøndt uden mindste Tvivl om Sandfærdigheden deraf, i mit foranførte Brev til Rosing, at hin forehavte Visit havde forlænget sig til et Besøg af tolv — siger og skriver tolv — f o r n ø i e d e Timer, og vidste jeg ikke — og veed ikke endnu — at give noget høiere Begreb om, hvor glad jeg der var, end ved følgende, som jeg af Brev til Rosing vil afskrive: "Du kiender min Glæde hos Børn — det kom mig næsten for, som naar jeg var til Dik, og I endnu ikke vare komne hjem, og Dine Smaa stimlede omkring mig, og glædede mig med deres lykkelige Al-

---

Ogsaa bidrog hun tilligemed en omtrent ligealdrende Landsmandinde, Demoiselle Fontaine, Opdragerinde i et andet af Dresdens store Huse, med hvem hun meget omgikkes, til at give Kredsen den urbane og ædle Tone, der er den sande Ton de la bonne compagnie, og saa forskiellig fra den saakaldte fine Verdens Tone. Begge disse høist dannede Piger syntes i mig at ynde en varm Beundrer og Discipel af deres store Medborger J. J. Rousseau, i hvem de begge med mig erkiendte, elskede, og ærede Opdragelseslærens Johannes.

ders Munterhed. I mangen kummerfuld Time udrettede de det hos mig, som kun faa Vorne kunde, og dybt, meget dybt maatte det Onde sidde i min Siæl, naar Din Ophelia ikke kunde læge det."

Mine Forvarsler i Henseende til den Fastekost, Skuepladsen her vilde byde mig, syntes temmelig at stadfæstes, da det første Stykke, jeg her beværtedes med, var Duellen af Pastor Schlösser, der havde givet Anledning til den nogle Aar tilforn med Pastor Gözze og tildeels med det gøttingske theologiske Facultet førte Strid, hvorvidt det var en Præst tilladt at besøge Skuespil og skrive Comedier, eller ikke, en Sag, som Dr. Staudlin i sit mærkelige Skrift: Geschichte der Vorstellungen von der Sittlichkeit des Schauspiels, paa en Maade synes at ville have optaget til ny og lovligere Behandling; hvad jeg dog her ikke vil indlade mig paa, men indskrænke mig til at meddele den Interlocutoriekiændelse, jeg den Gang finder mig at have afsagt: at det, efter Duellen at dømme, i det mindste ikke burde være Pastor Schlösser tilladt at skrive Skuespil, da hans Drama var vel saa keedsomt, som mangen — naturligviis lillelundsk eller langhornsk — Prædiken. Og det værste var endnu, at, da jeg forespurgte mig hos Vedkommende, hvorfor de spilte sligt, jeg fik det trøstelige Svar, at man vilde saaledes have det, med mangfoldige Anecdoter til Bestyrkelse for min gamle Overtydning om Hofluftens skadelige Indflydelse paa en Skueplads. Saa-

ledes f. Ex. kaldte man her Hamlet et sort Skuespil, og vilde have det forbudet, fordi det nærede Overtro, medens man fandt den bekiændte Prof. Clodius's gotschedske Medon eller den Vises Hævn overordentlig interessant; saaledes kunde Bertuchs Elfride ikke blive givet, da en fornem Herre ikke kunde taale, at Edgars Liig laae en Act igiennem paa Baare, men meente, det var nok, naar hans Rustning saaes der, hvorved Elfride ikke trøstede sig til at blive sat i en saa vemodig Stemning, som Situationen fordrede; saaledes blev det tilkiændegivet en Skuespiller, der efter den Tids Mode spilte med en stor trekantet Hat, at, da baade Armeen og Hoffet bar smaae Hatte, kunde de store ikke taales paa Theatret; en anden bar ligeledes efter den Tids Skik, sin Manskietskiortekrave slaaet ned over sit Halsbind, men strax betydede Ceremonimester og Maitre de Plaisirs Hr. v. König, en værdig Navne, om ikke en Søn af den bekiændte Ceremonimester og Hofpoet, Johan Ulrich von König, høistkeedsommelig Ihukommelse, ham, at han havde at lade det være, da det saae fatalt ud; en anden Skuespiller lod han hente, da han havde noget vigtigt at tale med ham, og dette var da, fra høi Haand at sige ham: at hans Kone havde saadan en smuk lang Hals, hun skulde dog giøre en stor Dame den Fornøielse, at bære sort Halsbaand; med mange flere saadanne Jammerligheder.

Da nu hint Smagsorakel ikke blot havde Hals og Haand over de Stykker, der skulde spilles, men havde givet Befaling, at han først vilde læse dem igiennem, for at vaage over, at ingen uanstændige Handlinger, ingen Eqvivoqve, og intet, hvoraf Eqvivoqve kunde giøres, fandtes deri; og da han betiente sig af denne sin Myndighed efter sin sædvanlige Viisdom, og var især meget gavmild paa Næser, som alle slige høie Herrer, er det naturligt, at ikke blot Reineckes Kunstnerstolthed, men og hans simple jævne Menneskeforstand maatte faae mangen Forargelse, og kunde han da ikke bare sig, ved given Anledning, at give Plaiseermesteren et Snært; saaledes var han saa dristig, som Kongen i Hamlet, at sige: Stykket er dog vedbørlig læst og strøget, saa intet Anstødeligt deri forekommer: og lode naturligviis Jünger, og jeg, og nogle andre Ligesindede, ikke disse betænkelige Ord falde til Jorden, men applauderede dem af Hiertens Grund; saaledes havde Hr. v. König givet Reinecke en Næse for et opført Stykke, hvori forekom en Bortførsel, og tillige ansat den Nødlidende af Mercier til en af de næste Forestillinger; men Reinecke tog sig fra sin Side den Frihed, ikke at opføre den Nødlidende, da en Bortførsel deri var Hovedhandlingen, medens den i det paaankede Stykke kun er en Episode; men gav rigtig nok den ulastelige Medon isteden,

un drame bien innocent
Mais je ne sais, pourquoi je baille en voyant.

Hertil kom, som man sagde mig, en anden Uleilighed; man havde nemlig for at kunne holde et Theater vedlige i en By af Dresdens Befolkning, indført et Slags Abonnement forcé, hvorved f. Ex. Garde-Officererne betalte, ikke efter Pladsen, men i Forhold til deres Gage, hvilket da for de yngste var temmelig ubetydeligt; i Følge heraf udgiorde just disse saa temmelig en fast Stok i det dresdenske Parket, og, som daglige Giæster, angav en Tone der, som just ikke altid var Smagens og Kunstens; saaledes behagede de i Hamlet at trampe en Oldenholm ud — som vist nok i det Hele ikke var nogen god Skuespiller, især ved hans ikke urbane Dialect, men som her gav den af Ælde taabelige, men selvkloge Olding meget godt — og tog jeg mig herom den Frihed, da jeg just stod midt iblandt dem, at yttre mig med en Aabenhiertighed, med Hensyn til det overmaade gode Kiøb, hvorfor de havde det store Ord, som, jeg særdeles undres, bekom mig vel. Midlertid havde den saaledes tildraget mig høi Opmærksomhed, at da jeg næste Aften spiste ved Table d'hote i mit Auberge, i Selskab med mine Landsmænd af Legationen, en ung vakker Greve Bünau, efter at have talt først med Schubart, satte sig hen hos mig, og sagde: "jeg var i Forlegenhed i Aftes for Deres Skyld." "Hvorledes?" "**** havde befalet mig, at skaffe at vide, hvem De var;

jeg spurgte adskillige, men ingen kunde sige mig det."
"Da beklager jeg, Hr. Greve! at De ikke giorde mig den Ære at henvende Dem til mig; jeg kunde strax underrettet Dem." Deraf loe vi da begge to, og fortsatte nu i Forening med mine Landsmænd Samtalen in bona caritate ved vort Glas Viin.

Vidner end vist nok den ovenstaaende og flere slige Anecdoter om, at jeg dengang, langtfra at have løbet Hornene af mig, tvertimod især i den Periode satte en ikke saameget fornuftig Ære i, at rende buus paa; saa maa man dog tillige tage i Betragtning, hvad Kunst og Kunstnere just da var mig, og hvorledes enhver Formastelse mod dem var i mine Øine en Brøde, som det paalaae mig at bryde en Landse for at hævne og straffe.

Jeg vil i Korthed nævne de øvrige Stykker, jeg i Dresden saae. Efter Duellen, de tree Døttre af Spies, derpaa Hamlet, hvori Reineckes Konge var et Mesterværk, Mad. Schouwarts Ophelia mere den tungsindige end den afsindige, og altsaa langt fra det Ideal, Mad. Schröder senere gav mig, og som jeg paa vor Skueplads har seet fornyet og forynget, for ikke at sige forskiønnet; Opitz som Hamlet, mig for blød. Medon. Den offentlige Hemmelighed, ikke efter Dresdenernes Gane, men ganske efter min. Waltron, hvori Reinecke havde overladt Opitz Waltron, og var selv — den Major, der commandeerte Executionen, som han vidste at giøre til en interessant Per-

son, og hvori Mad. Schouwaert særdeles behagede mig, uagtet den store danske Kunstnerinde, hun her var i ulige Kamp med. Edikkemanden med hans Bør, en Mesterrolle af Reinecke. De har betænkt sig, et flaut Efterstykke. De falske Fortroligheder, af Marivaux, et høist interessant Lystspil, som gik mesterlig, især den foregivne Tiener af Reinecke, og som man maaskee og fra den dramatiske Skoles gyldne Periode hos os vil erindre med Fornøielse. Hverken Enke eller Pige, et ganske snorrigt Efterstykke. De Afbrændte, hvorom jeg finder følgende ikke ucaracteristiske Anmærkning: "et Drama i den ny Smag, et Par ædelmodige Handlinger kastede i Hob, og der en Sauce over, saa er den Ret færdig, og smager Dresdenerne ret godt, der holde en god tegnet og én godt tegnet Caracter for eet", og til Slutning en Farce, de Boglærde.

Fremdeles saae jeg den italienske Opera, hørte den berømte Allegranti synge, og saae den ypperlige Comiker Bonaveri, en sand Mester i den italienske Smag, i hvis yderst comiske Spil jeg ikke vidste at nævne et overdrevent Træk, og der to Gange lokkede mig hen at see il pazzo per forza, en Buffa af det tydske Hofs italienske Hofpoet, Mazzuola, især for at see en Scene, der i andre Hænder vilde været mig en Vederstyggelighed, hvor man havde, for at lokke en gammel skinsyg Formynder hans Myndling af Hænderne, bildt ham ind, han er stukket af en Tarantel,

og maa helbredes ved at dandse Tarantelbandsen; som han er midt i den, løber Elskeren for hans Næse bort med Pigen; han vil efter, men Stykkets Pudsenmager, som har ham i Cuur, spiller bestandig stærkere op, jo ivrigere han bliver; og han, som troer, han ikke kan modstaae Spillets Trolddom, dandser af al Magt, under de hæftigste Ytringer af, hvad det koster ham, ikke at kunne rive sig løs. At der skulde sand Mesterkunst til at giøre mig en saadan Scene ikke blot udholdelig, men lokkende, behøver jeg neppe at tilføie.

Om et — qvasioffentligt — Privattheater vil jeg blot anmærke, at — som saamangensteds af samme Natur — Indretningerne og den ydre Glands stod i temmelig omvendt Forhold til Forestillingernes Kunstværd.

Om Dresdens Gallerier, Kunstsamlinger o. s. v. har jeg intet at sige; vel kunde jeg, som jeg og siden af Samsø fik bekræftet, ikke let her faaet enten velvilligere eller kyndigere Veileder, end Kunstkynderen Schubart; men Klosterbroderens:

Hvo meget veed, har mangen Sorg, og jeg
Kun til een Sorg allene har mig lovet,

var dengang i strængeste Betydning mit Valgsprog; kun een Kunst havde jeg helliget mig, ene var den mig nok, ene ansaae jeg den og for tilstrækkelig til at lægge Beslag paa hele min Tid, al min Kraft, og jeg havde, som min Pram udtrykker det,

En tapper Ulyst til at være Dommer
I hvad jeg ei forstaaer, mig ei vedkommer,

jeg saae følgelig ligesaalidet her, som noget andet Sted paa denne og paa mine følgende Reiser, hvad jeg hverken havde Forstand paa, eller Interesse for.

Des inderligere elskede jeg vist nok hin mig saa kiære Kunst — maaskee vil man tilføie: som da overalt den ulønnede Kiærlighed gierne er den hæftigste og den varigste. Kan være! Midlertid groe og Roser i denne Kjærligheds Spor. Saaledes, medens jeg opholdt mig her, fik jeg et Feberanstød, som rigtig nok nødte mig at blive hiemme en Aften, da de havde et Sørgespil, vel kun af Brandes, men som Reinecke og hans Kone spillte i. Men da de Aftenen derpaa havde min kiære Weddikemand, kunde jeg ikke modstaae Fristelsen, men maatte derhen; og henrev da Reinecke og Mad. Kock mig saaledes, at jeg under Forestillingen fik en stærk Paroxysmus af Feberhede, men som udgiød sig i hede milde Taare; og nu gik jeg hiem, og var helbredet.

En pudsig Begivenhed af anden Art under samme Feber var følgende. Jeg havde, udentvivl den Aften, jeg maatte blive hiemme — efter min Viis, naar jeg er ikke vel til Legem eller Siæl — lagt mig meget tidlig, og alt sovet en god Stund, da jeg pludselig vaagnede, og saae Lys i Stuen. Forundret saae jeg mig nu om, og til min endnu større Forundring opdagede tvende Fruentimmer, hvoraf den ene sad ved et Slags

Natbord for Speilet, og den anden stod bag ved hende, og tog af Hovedet paa hende, og krøllede hende op. Min første Idee var, at jeg drømte, eller, at det var en Feberphantasie, men da jeg alt mere og mere overtydede mig om Tingens Virkelighed, satte jeg mig opreist i Sengen, og sagde meget høflig: sie werden sich geirrt haben, hvorpaa Pokker i Hast tog Damen, og Kammerpigen, og Lyset, ind paa deres rigtige Værelse, som naturligviis var lige ved Siden af, og som de havde forvexlet; og var de, som ikke var forunderligt, over denne Historie komne i saadan Latter, at de ikke saasnart lod mig falde i Søvn; og blev mig anden Morgen ved Opvarteren bragt en høflig Undskyldning fra en Hr. v. Rumohr, om jeg husker ret, for den Uro, hans Fruentimmer af Vanvare havde voldt mig.

Mit Ophold her i Dresden forlængede sig mod min Forventning til Januar Maaneds Ende; Reineckes vilde ikke give Slip paa Jünger, og især paa deres Louis, og jeg vilde ikke reise ene, havde af mange Aarsager ingen Hast med at komme tilbage til Leipzig, og begyndte alt mere og mere at more mig i Dresden, da Theaterkredsen, som naturligviis var mit egenlige Element, mod Slutningen lidt efter lidt aabnede sig for mig, og hvad der især for mig var glædeligt og vigtigt, Reinecke — som rigtig nok her var mig instar omnium, da hans Kone ikke nogensinde vilde staae mig ret an, og da Opitz forekom mig at

være vel gridsk paa Complimenter, og det just, hvor jeg mindst fandt Kald dertil — vel tildeels paa Jüngers Forord blev meer og meer venskabelig. Endelig maatte vi da afsted, og Reineckes med Flere bleve enige at følge os i Kane til Meissen. Opitz og Schouwaert kiørte med den lille Reinecke og mig i en Slæde til 4 Personer, og giorde nu de tree Miles Samfærsel os nøiere kiændte, end de to Gange tre Ugers Samliv først i Leipzig, og nu senere i Dresden, saa at vi afgiorde, at vi, naar vi samledes igien, vilde knytte os nøiere.

Naturligviis skiltes Reineckes nødig fra deres Søn, som de saa nys efter to Aars Savn havde faaet hiem fra Stutgardt, og nu alt igien skulde give Slip paa; ogsaa Jünger rev sig ugierne bort fra denne Kreds, hvorved han hang ved mangehaande Baand, og der ikke gierne tabte ham; for mig, som for Pater Martin i Götz, var Tilbagekomst i mit Buur altid en Ulykke; naturligviis var da vort Ophold i Messen en Afskeedsscene; nogle Narrestreger giorde vi vel ved Bordet, for at lade, som vi vilde muntre hinanden; men ingen Samtale vilde tage fat, eller holde. — Endelig var der kun et Qvarteer tilbage, som vi havde baade tigget og betalt hos vor Kudsk, da en fattig Pige kom, og tilbød sig at giøre Kunster, og nu skulde man seet, hvor villige, hvor begiærlige vi alle greb dette Middel, at undvige Følelsen af den overhængende Skilsmisse. Endelig var

ogsaa hun færdig, og Reinecke sagde: I maa afsted, Børn: Louis og hans Moder græd i hinandens Arme, Jünger hang om Schouwaerts Hals, Reinecke gik ned i Porten til Slæderne, for der at tage Afskeed; jeg, som ikke egenlig havde nogen Afskeed at tage, havde Øinene fulde af Taarer, da de Afskeeder, jeg halvandet Aar tilforn havde taget i Kiøbenhavn, i al deres Smertelighed stod for min Siæl; midlertid sagde Dresdenerne efter den Stemning, de var i, mig hierteligere Farvel, end vel ellers vilde være ret Tilfældet; jeg gik ned i Porten til Reinecke, tog sønligen Afskeed med ham, saae ham omfavne sin Søn, satte mig op med tungt Hierte, faldt Jünger med meer end sædvanlig Varme om Halsen, og sagde: "Nu er det forbi, Broder! nu maa du igien tage tiltakke med mig," og vi drog videre.

At Leipzig ved Tilbagekomsten var mig dobbelt beedsk, var naturligt. Ogsaa var midlertid i Landsmandsskabssagen indtruffen en Crisis, som Walmoden havde mældt mig til Dresden, og som havde medvirket til, at jeg havde forlænget mit Ophold der, for at see, hvad Vending Tingene tog. Jeg har i det foregaaende sagt, at vor Senior laae inde af den Blessure han havde faaet i Haanden, og at Duelsagen derfor hvilede, indtil han kunde indkaldes at møde for Consistorium. Midlertid var han blevet saavel, at han kunde gaae ud, og lod sig ikke alene offenlig see, men havde og i Selskab med en giennemreisende

meklenborgsk Cavalier i Skuespilhuset, hvor et Par Italienere, til stor Fornøielse for den leipzigske Beaumonde, men til ikke mindre Forargelse for Burscherne, der vilde have tydske Skuespil, gav Intermezzer, tilladt sig adskillige Overgivenheder, der giorde en Opsigt, hvorved vel en langt mere overbærende og langmodig Universitetsrector, end den daværende leipzigske havde Ord for at være, maatte vækkes af Dvale. Han lod da vor Senior citere, og efter foregaaende Afhørelse beordrede ham sat paa Carcer, hvorimod denne protesterede, beraabende sig paa, at han, som Baron, var berettiget til Huusarrest paa sit Æresord. Magnificentsen, som uden Tvivl var særdeles opbragt, svarte, at han, da han fordrede det, skulde faae Huusarrest, men under Bevogtning af to Stadsoldater; hans Æresord brød han sig ikke om. "Saa giver jeg det ikke heller," svarte vor Senior stødt, blev ført hiem af Pedellerne, og fik to Gripominusser i sin Stue, som dagligt bleve afløste, og havde det ret godt.

Midlertid begyndte Sagen at see heel betænkelig ud, saameget mere, som det var at formode, at Landsmandskabsvæsenet tillige vilde komme under Undersøgelse, hvorfor jeg og havde fundet det raadeligst, at stikke Hovedet ud af Fælden, ved at tage bort; og da jeg tillige, som den, der mindst var i ondt Ry, havde modtaget vore Statuter i Forvaring, slog jeg for større Sikkerheds Skyld en stor Convolut om dem,

forseglede den, skrev uden paa til Prof. Abraham Kall, og lagde dem ind hos Samsø, hos hvem, som ikke blot uvedkommende, men over al Mistanke, ingen Randsagning vilde skee. Der var nu intet andet for, end at vor Senior maatte rømme itide, inden Sagen kom videre. Dette blev da og aftalt. Naturligviis havde han daglig, medens han saaledes sad inde, Besøg af Landsmænd, og andre Venner; en Formiddag gav han nogle af disse en god Frokost; da de gik, indbød han sine tvende Bevogtere at giøre sig tilgode med Levningerne, hvortil de naturligviis vare meget villige. Midlertid lod han, som han havde Tandpine, gik, som i Smerte, stærkt op og ned, og kaldte adskillige Gange paa sin Dreng, der var sendt bort i Forveien; med eet traadde han, ifølge sin Overgivenhed, for de tvende Philistre, og sagde: "Naar jeg nu løb fra Jer!" "Aah! det giør Hr. Baronen ikke", sagde de, fordybede i Frokosten; men i det samme skreeg han adskillige Gange, ligesom Tandpinen tog til, med stigende Utaalmodighed paa Sass, aabnede nu Døren, som for at kalde der udaf, men foer i det samme ud, smækkede Døren af, fløi ned af Trapperne, hvor der stod et Par tilrede med Kappe og Hat til ham, og skyndte sig nu ud af Byporten, hvor der holdt en Vogn færdig at bringe ham over Grandsen.

De fængslede Fangevogtere vilde nu efter ham; men Døren var i, og Nøglen havde han med; de han-

kede om Hjelp, men Verten havde ingen Nøgle; de vilde bryde Døren op, men Verten protesterede formelig imod al Vold paa hans Huus; saa de maatte have Taalmodighed, til der kunde blive hentet en Smed at dirke Døren op; midlertid var han vel alt Halvveien til Groskugel, og de maatte i al Sønderknuselse hen at mælde, at Fuglen var fløiet fra dem, og da selv gaae i Buur i hans Sted.

Herved gik midlertid den hele Undersøgelse istaa; den, man kunde fordret og faaet de meste Oplysninger af, var borte; meget muligt og, at, saa ondt Øie man end havde til ham, man ikke ugierne saae, at slippe for en forhadt Undersøgelse, der altid kunde have ubehagelige Følger, og den hele Sag syntes at sove hen.

At Landsmandskabet paa ingen Maade ønskede at vække den sovende Løve, og at vi altsaa ikke blot giorde os al mulig Umage for at holde os saa stille, at man ikke skulde huske paa, vi var der, men endog vare omhyggelige for, ikke som tilforn, at sees meget samlede, var naturligt, og indskrænkede da min Omgang sig, mine danske Venner undtagne, næsten aldeles og alene til Jünger.

Den Vise søger ikke de sande Venner, han finder dem, er en fransk Sentents, Ewald under Overskrift: *Sentimens de Jean Ewald*, tilligemed tvende andre har skrevet inden paa Bindet af en Foliant, kaldet: Adskilligt om J. Ewalds Levnet og Menin-

ger. Jeg erkiænder tilfulde, hvor liden Adkomst jeg har til Navn af Viis; men, taknemmelig paaskiønner jeg, at jeg, uden at søge, eller rettere, hvor jeg ikke søgte, har fundet mange sande Venner, hvoraf, jeg endnu er saa lykkelig at eie Nogle; men skulde jeg mellem disse nævne den, der, endnu fremfor nogen af de øvrige, var mit Hiertes Ven, da var det Jünger; og skulde jeg angive Grunden dertil, maatte jeg, med J. J. Rousseau ved en lignende Anledning, sige: det var, fordi jeg var jeg, og han var han; thi hvad han var mig, var jeg ham igien, og i selvsamme Grad. Et mig evig dyrebart Minde har han tree Aar efter vor personlige Skilsmisse, men som ikke adskilte vore Hierter, sat denne disses Forening i sidste Bind af sin interessante Roman*) Huldreich Wurmsaamen; og tillader jeg mig saameget hellere her at meddele dette Speilbilled af vore Forholde, da denne aandfulde Roman, alt længe af Ammestueeventyr og Spøgelsehistorier er fortrængt af vor nærværende Læseverdens Bogpulte og Toiletborde.

"Det er, og bliver evig sandt, Erindringen af forgangne, og Haabet om tilkommende Glæder giør Mennesket lykkeligere, end Nydelsen af nærværende. Sandelig! en af Menneskehedens skiønneste, misundelsesværdigste Forrettigheder! Den Evne, at føle nærværende Glæder, nyde nærværende Lyksalighed, har

*) 3 D. 22 Cap. S. 72 ff.

jo enhver Skabning, der lever ved dets Side, tilfælles med det? men at drømme sig lykkelig i den forbigangne Tid, eller i Fremtiden, nyde i Indbildningen, det kan kun Mennesket ene. Og hvor rene, hvor ublandede ere disse Følelser! hvor værdige hans udødelige Aand! den grovere sandselige, den blot physiske Deel af hans Væsen har ingen Part i disse Glæder; ingen Mættelse, ingen Overfylding, ingen Nedspænding følger derpaa. Han sluger ikke Blomsterne, som Dyret paa Græsgangen; hans fri, ufængslede Aand flagrer, liig den travle Bi, omkring paa de brogede Enge, og suger Honning af hvert Smaablomsters Bæger."

"Dig, min dyrebare, mig evig uforglemmelige Rahbek! skal dette Capitel være helliget. Endnu svæve de for min Sjæl, hine lykkelige Aftener, som vi i saa salige Drømme giennemsværmede med hinanden. Endnu mindes jeg hver vellystig Kummerstaare, som gienfødig Deeltagelse i vore Skiæbner aflokkede vore Øine; endnu enhver Glædestaare — vist nok vare disse færre end hine, men just derfor desvelddædigere i deres Virkning — der blandede sig i vore selskabelige Bægere! endnu velsigner jeg hin lykkelige Time — sikkerlig den lykkeligste i mit Liv — hvori jeg fandt Dig, Dig den eneste, der saa fuldkommen forstod mig; endnu lyder vort Valgsprog i mit Øre: "vi vide, hvad vi ere, men vi vide ikke, hvad vi kunne blive"*).

*) Ophelias Ord i Hamlet IV Act 5 Scene. Det

Istedenfor de Stropher, som slutte Capitlet, og ligeledes henvende dem til mig, vil jeg i Noten afskrive et utrykt Stykke af lignende Indhold, som han i vort

---

var nemlig vor Skik, naar vi havde ved interessant Samtale tilbragt nogle Aftentimer sammen hos ham, (hvoriblandt jeg især mindes dem, da han i høi Begeistring bragte, og forelæste mig Schillers nys udkomne Fiesko) at gaae hen, og faae vor Rødvete med tilhørende Viin hos den vakre Italiener Rasko. Da vi her vel sad ved et libet Bord for os selv, men dog ikke saa frit kunde udtale os, som paa hans eensomme Stue, kom vi lidt efter lidt i Vane med, at drikke vor Viin i Taushed, og gruble hver paa sine Anliggender, hvoraf hans stod uendelig slettere end mine, i det han ikke blot droges med en taugt, ugiengieldet, haabløs, og fordringsløs Lidenskab; men endog lønlig nagedes af Tvivl, hvorvidt hans Elskede virkelig var hans Høiagtelse og Kiærlighed værdig; Tvivl, som kort efter vor Skilsmisse forvandledes til en sørgelig Vished, og som han sikkerlig i den her omhandlede Periode alt bar dybt i sit Indre, uden engang da at vedgaae dem for mig. Naar vi nu saaledes havde siddet tause en Stund, tog een af os sit Glas, og tilbrak den anden hine Ophelias Ord, under Navn af: unsre alte Gesundheit! der da sædvanlig besvaredes med det foregaaende af Repliken: Folk sige, Uglen har været en Bagerdatter! Ord, som ved deres jævnlige Gientagelser og de Ideeassociationer, der hos begge havde hæftet sig dertil, fik for os en Betydning, som enhver anden forgiæves vilde søge deri.

Samlivs hierteligste Dage strev i min lille Stambog *).

*) Dein gedenk ich im den Rosenstunden,
Wo man einsam ganz sich selbst geniest,
Wo von tausend Freuden, unempfunden,
Auch die kleinste nicht vorüberfliest.
Wo in schwärmenden Begeisterungen
Glücklich sich die ruhge Seele sieht,
Und die Welt vom innren Glück verdrungen,
Ungeschäzt mit ihrem Rausche flieht.
Dein gedenk ich in den Trauerstunden,
Wo die Thräne mir im Auge lauscht,
Wo so manche Freunde unempfunden,
Ach! bey mir vorüberrauscht.
In den Stunden — — —
— — — — wo ich hin zum Grab,
Sehnend blicke, wo ich weinend klage,
Daß das Schicksal — ach! ein fühlend Herz mir gab.
Diese Stunden sind dir, Bruder! heilig,
Dessen Herz mit meinem sich verband,
Als ich dich — noch ist der Tag mir heilig,
Als ich dich auf meinem Pfade fand;
Blumenketten, ewig fest, umwanden
Uns zu einem Leben, einem Ich,
Und im treusten Bund der Freundschaft standen
Unsre Seelen schwesterlich.
Freundschaft! erstgebohrne der Huldinnen,
Die dem müden Pilger nach dem Grab
Zu der Wanderschaft Begleiterinnen
Väterlich die milde Vorsicht gab.
Du! der Liebe holde Zwillingsschwester,
Süß wie jene, sanfter noch als sie,
Thränen hast du, doch die Zahl erprester
Tiefer Klageseufzer hast du nie.

Midlertid maa Ingen heraf troe, at denne min Ven var en sentimental Taareperse, tvertimod var han, som Melancholikerne ikke siælden ere, til Tid og Sted overordentlig morsom og munter, især ved og efter et godt Glas Viin, hvoraf han ingen Uven var, og i et lystigt Vennelag, hvor han snart blev Siælen; og er det især dem, hvad vor Cramer maa have havt i Tanke, naar han taler om de lykkelige Dage, han i Leipzig levede med mig og Samsø, og om vore Bourgognegilder. Det var nemlig paa Sidstningen mellem os Danske blevet Vedtægt, at give danske Gilder, og dertil dele os i Hold, som hver gav sit, Walmoden og Keiser eet, Brødrene Holsten eet, Samsø og jeg eet, (som vi gav den 11 Februar til Erindring af vore tvende kiæreste kiøbenhavnske Vennepars, Rosings og Colds, Bryllupsfest) og endelig Jünger og hans Greve, som vi af Spøg havde optaget til Danske, eet, som vel egentlig var det første, og gav Anledning til de øvrige, og hvilke Cramer og en anden af vore kielske Venner, den brave Meklenborger Haupt, bivaanede. Ved disse gik det i Almindelighed meget lystig til, da især Jünger, foruden sit kostelige Conversationstalent, tillige sang nydelig Viser, og var udtømmelig derpaa; at midlertid disse Gilders uskyl-

---

Freundschaft! du, der keine Reize fehlten
Um uns untern Monde zu erfreun,
Wirdst du nicht auch einst der Auserwählten
Erste Seeligkeit im Himmel seyn?

dige Lystighed skulde have havt nogen Deel i, hvis Consilium academicum var kommet paa Nakken af os, som Huuskrøniken mener, omtvivler jeg med Føie, saavelsom at Cramers til Mils Julenats-Ridt til Halle, at spise holsteenske Pandekager, skulde have medvirket dertil.

At Jünger i øvrigt ikke behøvede Proptrækker til sin Vid og sin Munterhed, om han endog nu og da havde den behov til sin Glæde, maa et Par snorrige Indfald af ham vise. Da Reinecke — Aaret før mit Komme til Leipzig — gik til Bondinis Theater, var Paul Werner i Minna mellem de Debutroller, hvori han vilde træde frem; til Uheld havde den Skuespiller, i hvis Sted han kom, Christ, om jeg ikke tager feil, spilt Telheim, hvilken Rolle altsaa var ubesat; da midlertid Reinecke ikke vilde opgive sin Werner, og hans Kone vel endnu mindre sin Minna, maatte Regisseuren Brandes i sin Nød give Telheim til en underordnet Skuespiller, Bauser, der havde spilt denne paa et af de omvankende Smaatheatre. Dette vakte nu mellem Studenterne megen Forargelse, og der taltes høit om, at Bauser, saasnart han traadte frem, skulde formelig udtrampes. Brandes klagede sin Nød for Jünger, der alt da var en Theaterven, og de blev enige, at det for begge de Debuterende vilde, kiøndt dem uvedkommende, være høist ubehageligt.

Som Jünger gaaer ned i Parterret, falde hans Øine tilfældig paa en usædvanlig stor før Kiøbmand fra

Frankfurt, som var der til Messe, og havde et uhyre Spanskrør, en sand Herkuleskølle, i Haanden. I det samme komme nogle af de urolige Hoveder hen at bebude Jünger, som en gammel god Kammerat, den forehavende Heltedaad, at udtrampe Bauser. Pludselig faaer han nu det overgivne Indfald, i en meget betænkelig Tone at betroe dem, at han var gaaet derhen for det samme, men han var blevet advaret, at der var kommet en Broder af Bauser til Messen, en Karl som en Kiæmpe, der havde hørt, hvad der var fore, og svoret paa, at hugge den første, der giorde sig unyttig, over Skallen; og anviiste han dem da Frankfurteren, som persona qvæstionis, til behageligt Eftersyn. De besaae da denne Frere terrible meget opmærksomt, og spredte dem til alle Sider, for at bringe de øvrige Medsammensvorne Efterretning om denne uventet indtrufne betænkelige Omstændighed. Disse kom nu fra Øst og fra Vest, at tage ham i Øiesyn; Mennesket, som ikke var indviet i Hemmeligheden, blev fortræden over denne megen Besigtelse, og begyndte efterhaanden at see temmelig alvorlig paa dem igien. Bestyrkede herved i Sandheden af Jüngers Fortælling, udbredte de det ubehagelige Budskab videre og videre; der kom alt flere og flere Besigtere, og hin, der ikke troede Freden, fik sit Spanskrør i den tynde Ende, og lod til at holde sig slagfærdig. Nu var der da ingen Tvivl mere, at det var Bausers Broder. Midlertid gik Dækket op; Bauser

traadde frem; ingen havde Lyst at falde i den frygtelige Broders Hænder; Alt gik af i Stilhed, Reinecke og hans Kone gav snart Publikum andet at tænke paa, og Stykket vandt særdeles Bifald.

En anden meget caracteristisk Overgivenhed af ham var følgende. Et Aars Tid, før jeg kom til Leipzig, havde de havt et Privat- eller maaskee egenlig Familie-Theater, hvori Jünger tog Deel, og hvor de engang fik det Indfald at spille en extemporert Comedie. Hertil valgte de den lystige Skomager — om jeg ikke tager feil, hvad her er bekiændt under Navn af Fanden er løs. Skomageren blev givet af en bekiændt Skuespilforfatter og Litterator, en Mand af Hoved og Kundskaber, men der havde vel det tilfælles med flere sine Lige, at han lidt vel gierne hørte sig selv snakke. Til Uheld kom denne Lyst her over ham i en Monolog, som, det stod til ham, at giøre saa lang, som han vilde, da Stykkets Elskende, som havde næste Scene, ikke kunde komme ind, før han var gaaet, siden de ingenlunde maatte sees af ham. Midlertid benyttede han sig i saa rund en Maade af denne gode Leilighed, at det efterhaanden blev mere end for meget baade for Tilskuerne og for Elskerparret; da det nu aldeles ikke tegnede til at faae Ende, klagede Elskerinden sin Nød for Jünger, som var Tieneren i Stykket, og som lovede at skaffe Raad. Han gik da uden Omstændigheder ind paa Scenen, tog Skomageren, der

var en lille bitte Mand, om Livet med den ene Haand, holdt ham for Munden med den anden, bar ham, al hans Modstand uagtet, til Scenens practikable Bagdør, satte ham ud af den, lukkede den i, slog Slaaen for, og gik derpaa stiltiende, men under Tilskuernes Skoggerlatter, ind i sin Coulisse igien, hvorpaa Elskerne kom ud fra modsatte Side og fortsatte Stykket.

At den lystige Skomager ikke har fundet denne Indskudsscene nær saa lystig, som Tilskuerne, er naturligt, men det bekymrede Jünger ligesaa lidt, som hvorledes de Andre siden fik denne uventede Episode til at hænge sammen med Resten; ham var det nok, at det var af de Stykker, hvis Valgsprog er:

Jo galere, jo bedre;

og hvor altsaa ikke noget saa let kunde være alt for galt.

Efterhaanden nærmedes min Afreise; midlertid skulde en ny Malurtdraabe endnu giøre mig den Skaal bedskere, jeg her i Leipzig havde at tømme. En Dag bragde Samsø mig et Brev fra Rosing, der havde ligget inden i et til ham, og der begyndte saaledes: "Og siden, naar jeg eengang er død, at da en værdig Medborger maa gaae min Grav forbi, og sige; han var værd at være Fader," var vor Roses sidste Ord paa Theatret; thi om han kommer der mere, kan nok ingen sige. Fra i Torsdags Aftes, da vi havde værdige Fader (Gemmingens tydske Huusfader) har han været meget hæf-

tig syg, og efter Winslows Sigende meget farlig; siden i Torsdags Aftes er han bleven fem Gange aareladt, og fire Gange sat Igler; han forkiølede sig, da han kiørte hiem om Aftenen, efter at have lokket Taarene af Alles Øine. Hans Sygdom er Inflammation i Brystet, og Rosen i Hovedet, og læg nu til: han er sex og tredsindstyve Aar! hvad bliver da vort Haab om hans Frelse? Hvad jeg her har skrevet dig, bedrøver dig, det veed jeg; men skulde jeg smigre dig med bedre Haab, end jeg har selv?"

At den Forestilling, Rosing giorde sig om den Virkning, denne Tidende vilde giøre paa mig, og som jeg især saae af den usædvanlige Forsigtighed, at indlægge Brevet i et til Samsø, at han kunde forberede mig paa dets Indhold, var grundet, vil man see af følgende Udtog af mit Svar skrevet i selve Modtagelsens Øieblik, der er i egenligst Betydning sandru Røst af dybest Bryst.

"Ven! (Leipzig 7 Marts.)

Nylig har jeg forseglet et Brev til dig, som neppe endnu kan engang være paa Posthuset, og allerede sidder jeg her for at begynde et andet. Men jeg har midlertid faaet det Brev fra dig, som var indlagt i Samsø's, Efterretningen om Roses Fare jog mig fra mit Arbeide, og jeg har ikke Sands til Andet, end at skrive til dig derom."

"Ven! det var altsaa ikke Kiærlingagtighed, min Smerte, da jeg forlod Kiøbenhavn; det var Følelse

af, at jeg ikke traf Alt igien, som jeg forlod det. O vee mig, at jeg reiste!*) maaskee, inden jeg kommer igien, har jeg intet Fædrehiem mere; intet i det mindste, der indvier mig det, uden mines Grave. Rose! den Mand, paa hvem jeg byggede mit hele Haab om forøget Gavnlighed, hvis Udødelighed jeg haabede at grundfæste**) og dele; og ham skal jeg ikke see mere! ikke mere høre Heckinborns: "Menneskene ere Krokodiller! de æde med Taarene i Oinene hinandens Indvolde"; ikke mere see hans Hartlei. — — Arme Rahbek! iil hiem, begrav dit Glas ved hans

*) Det er en da mellem os giængs Allusion til et Udtryk af en af vore Venner i Hiemmet, der skrev til Samsø: Held Dig, at Du reiste! hvilket klang saare ilde i vore af Hiemvee og Savn blødende Hierter.

**) Man finde for Alting ikke dette uveiet henkastede Ord ubeskedent eller ublu; man erindre sig Schillers:

Dem Mimen flicht die Nachwelt keine Kränze:
Det var mit Livs Drøm, men og mit Livs Bestræbelse, som Kunstlærer og Kunstkiænder at blive Samtid og Fremtid et Hædersminde om, hvad de, der fra aarle Aar havde været mine Mønstre og mine Ledere, Rose og hans store Kunstbatter vare. Var end denne Ynglingens Drøm for stolt, da tillade man ham at trøste sig med et Almueordsprog, som fra hans tidlige Aar af hans Fader — vist nok ikke i denne Hensigt — ofte kaldtes ham i Minde, den, der tragter efter en Guldvogn, faaer i det mindste en Luntstikke.

Side, og sønderbryd kun den borthængte Luth! troer du at kunne studere Kunsten i ** og *, eller at finde Veien til dine Medborgeres Hierter giennem **s Mund? Og hvad Mand det var! du veed det, Rosing, du veed, om jeg ikke elskede Manden vel saa høit som Kunstneren! hans Yndest for mig har ofte aflokket mig glade søde Taarer, og paa hans fordeelagtige Dom om mig grundede jeg mit Haab. At Rose haabede, jeg kunde blive Noget, dette lærte mig selv at haabe det; naar du, din Kone, Cold havde det samme Haab, da frygtede jeg stedse, I bedømte mig, som Eders Ven og Eders Værk. Det er vist: faa Ting i Verden have sat mig i den glade Drukkenskab, hvori det Par forbindtlige Ord satte mig, han sagde mig ved Oplæsningen af Darby, og den Morgenstund, jeg nød med ham i Haugen i Bagsværd, vil blive mig uforglemmelig, indtil jeg glemmer mig selv" *).

"Jeg tilgav dig det ikke, Rosing! hvis du ikke, saa ofte muligt, gav mig Efterretning om hans Bedring eller Fare. Du veed, hvor kiær han er mig, og kommer han sig, skal jeg helligholde Efterretningen derom, som jeg holder mine høie Festdage. Bedste Ven! gid denne Landsflygtighed var forbi! jeg

*) En levende Adminbelse af denne Vandring, giort i Sommeren 1781 fra Jægersborg, findes i det sidste af Skuespillerbrevene S. 393, i Anledning af Sturzes Besøg hos Garrik.

er træt af bestandig at zittre, træt af at tabe. Wiwets Fare! Lottes *) Død! og nu Roses Fare! og ved hver enkelts Fare fordobles min Frygt for Alt, for Alt, hvad jeg har at tabe; og den dumme Ting, at være saa langt borte, gaae saa længe i Uvished! Og hvilken Række af Forandringer, af Tab, fra det Øieblik, jeg valgte Banen, og indtil nu. Da levede Ewald og var min Ven! Roses Mesterspil gav mig Ideal at studere. Din Kone, du, — —, — — **), bøde mig venskabelig Haanden. Ewald er tabt, og uden at opfylde det Haab, han gav mig; og nu Rose! Snart, snart er der ingen, der hæfter mig til Kunsten, uden du og hun; saalænge den er Eders Kunst, bliver den min; men taber den Eder, forlade I den, da har den ogsaa tabt mig."

"Du veed det, bedste Ven — — imellem Lykken og mig er et svælgende Dyb befæstet — — men med dobbelt Styrke reiste sig den Tanke, at blive nyttig og æret, i min Siæl; det var min Yndlingsdrøm, eengang at giengiælde mine Lærere, hvad de have giort for mig, at dele den Ære med dem, som jeg skyldte

---

*) Charlotte Luise Iversen, gift Bast s. o. f. S. 140.

**) Af de i Brevet udeladte Navne ere nogle, som jeg senere fik Føie at nævne med Høiagtelse; andre, som jeg alt da bedømte for haardt, ved at prøve dem efter en Maalestok, der ikke var deres; atter andre alt glemte, og som jeg fandt det ubilligt her at gienkalde til Ihukommelse.

dem; forsvinder denne Drøm ogsaa, da er mit Hierte tomt; det har tabt sit sidste Legetøi."

"O, var jeg blevet i Kiøbenhavn, da havde jeg seet en Odoardo ved Siden af en Emilia; thi da jeg saae ham Odoardo, var hun der ikke; jeg havde seet hans Wodmar, hørt hans sidste Ord paa Skuepladsen, offret ham de sidste Taare. Hans Aand havde da omsvævet mig; — — jeg kunde have reist ham et Minde, havde havt Leilighed endnu to Aar at studere ham for at male hans Billede, og efterlade Skuespillerne et Ideal af, hvordan han var, og hvordan en stor Skuespiller skal være; og naar man med fornem Kulde ved de Mægtiges Tafler havde beklaget hans Død, da havde Din Kone, Du og jeg forenet vore Klager, og været stolte af, at vi havde kiændt og følt hans Værd. Hans Aand havde da maaskee usynlig omsvævet os, hørt det med Glæde, og til Belønning hvilt bestandig over os paa vor Bane. O, Veninde! hvo er der nu, hvis Bifald De stolt kan nyde? Naar Rose sagde: han vilde sætte sit Hoved paa, ingen tydsk Actrice spilte Julie Waltron, som De! saadan en Roes var Dem en Belønning! han var Deres sande Dommer, som De var hans. Og Du — erindrer Du ham, som søgte en Daddel i at sige om Dig i Julie, man kunde see paa Spillet, at Don Pedro var Alphonsos Søn? Du fandt en Roes deri, og det var en Roes, Du fortiente, og nu — hvo er nu Din Fader? Hvo er den, hvis Kunstsøn jeg

kunde være stolt af at hedde, som jeg var stolt af at kalde mig Roses?"

Vel drog denne Gang Skyen forbi; vel syntes Rose at blive os tilbagegivet, men desværre, kun paa faa Maaneder; kun — som man snart i det følgende vil see — at jeg ved min Hiemkomst skulde finde ham døende; at Budskabet om hans uundgaaelige Tab skulde være min Velkomsthilsen, i det Øieblik, jeg betraadde det saalænge og længselfuldt eftersukkede Fædrehiem.

Det Arbeid, som i Ovenstaaende omtales, og hvorfra vel med fuldeste Føie Efterretningen om hans Fare maatte jage mig, var Omarbeidelsen af Skuespillerbrevene til Brug for den anmældte tydske Oversættelse. Med denne havde det mange Vanskeligheder og Vrøvlerier. Først havde Fr. Cramer, Procanzlerens anden Søn, da Medudgiver af Handelstidenden med Pram, paataget sig at oversætte disse Breve; men henrevet af den daværende Actiehandels Hvirvel, fik han — som man siger — Andet at tænke paa, og overlod Arbeidet til en vis Steineck, der i det følgende vil forekomme, som Medudgiver af den navnkundige Folkeven; paa samme Tid giorde en Kammerraad Dau — saavidt jeg erindrer — en Halvbroder af Baron Eggers, en Hædersmand, af hvem jeg vel ellers maatte ønsket mig oversat — mig den Ære, i den da nys oprettede academiske Boghandling i Dessau at anmælde en Oversættelse deraf med Caroline

Walthers Portrait til Titelkobber. Da dette, som ellers i enhver Musers og Gratiers Helligdom vilde være paa sit Sted, just forved denne Bog vel ikke saa ganske vilde været det, skyndte jeg mig, at mælde Forlagsboghandlingen, at jeg selv besørgede en Omarbeidelse deraf oversat, og den traadte uden al Vanskelighed tilbage. Da det midlertid ingen Veie heller som med Steineck, paatog den ovennævnte Reichel sig at oversætte Brevene under mit Tilsyn, og omarbeidede jeg dem nu med megen samvittighedsfuld Flid, men vist nok hverken med synderlig Lyst eller Held. "Min Oversætter og jeg — hedder det derom i et Brev af 18 Marts til Rosing — arbeide næsten ligesaadan omløbs, som jeg og min Bogtrykker i gamle Dage. Jeg er kun eet Brev forved ham, og saaledes med Sværden over Hovedet maa jeg tages, hvis jeg skal giøre Noget; o hvor er de Dage, da Arbeide var min Lyst? og komme de nogentid igien? Vor Samsø mener ja, og jeg tumles om mellem afvexlende Haab og Mismod. De Breve, der nu blive til, ere ikke nær saa dydige, men derimod langt mere fornuftige, end de forrige; om de have vundet derved, veed jeg ikke. Det er ilde, naar Forfatteren selv hader sit eget Arbeid, da bliver vist intet giort con amore, og mig forfølger stedse den Tanke, at jeg gjør mig usigelig Umag med en Bog, som ingen læser, uden et Par haandfaste Kunstdommere, der søge Sag med Forfatteren. Mere tydske blive Brevene, da jeg tager næsten

alle mine Exempler af tydske Stykker; det eneste, de vinde, bliver, haaber jeg, et Slags Register, som de meget trænge til, da der ingen Orden og Sammenhæng er i dem, hvorefter Læseren kunde rette sig, hvis han vil søge Noget *). Imidlertid Brevene om de enkelte Skuespilstugs haaber jeg at komme, inden jeg forlader Leipzig, og disse skal da giøres færdig i Prag, eller maaskee i Wien . . . Jeg venter nu blot paa Brev fra min Fader, for at fastsætte Dagen til min Afreise; jeg ønskede at være Paaskedagene i Prag, thi da begynde Skuespillene."

Medens jeg ventede paa dette Brev, eller rettere paa de Penge, der skulde sætte mig istand til at forlade Leipzig, og tiltræde min Kunstreise over Prag, Wien, München, Mannheim, Strasborg, til Paris og derfra hjem, fik jeg en ny Anledning af en anden Art til at ønske at komme snart afsted. En Dag, som

---

*) I et foregaaende Brev staaer: "Vær saa god, naar Du gaaer til Hoftheatret, undervejs at gaae ind til Proft, og sige ham, at der var ti Ark og derover færdige og rettede af Oversættelsen af mine Breve, der skulde efter hans Vink blive sendte til Bogtrykkeren i Rudolfstadt; jeg var ret vel fornøiet med Oversætteren . . . Altsaa, min Ven! skal Din R. nu snart falde i Berlinernes Hænder, og Nicolai raabe Vee! over ham. Jeg gruer derfor, og fremfor Alting for ** og sliges Triumph derover. Jeg har giort mit Bedste, men jeg var dette Arbeid ikke voxen."

jeg efter Sædvane sad paa min Stue, og arbeidede, kom en af de Yngre af vort i Hi-liggende Landsmandskab, og skulde hilse mig fra Subsenior, der efter Seniors Undvigelse var vort Hoved, "om jeg nylig havde været ved det sorte Bret?" Jeg svarte ham da, "jeg havde aldrig havt den Ære, og vidste ikke engang ret, hvor det var, men vilde være ham forbunden, om han vilde være af den Godhed, at føre mig derhen." Dette giorde han da, og havde jeg nu den Fornøielse at læse min Vens, vor rømte Seniors, Relegation i deilig ernestisk Latin, tilligemed et Par betænkelige Ord, om nogle unævnte — ikke just berømmelig caracteriserede — Udlændinge, der vilde indføre Ordener, Landsmandskaber og Renommisteri der ved Universitetet, og som Senatet deels advarede for, deels selv gav en Varsel, da man havde Øie paa dem.

Hvorvidt nu jeg var mellem disse Ovennævnte, vidste jeg vel ikke, og havde nogen Føie til at troe mig i det mindste hidindtil angerløs, saa meget mere, som det eneste, der sagdes, at være kommet ud mig angaaende, var, at jeg havde af vor undvigte Senior kiøbt en hessisk Cavallerieofficeersabel, der endnu stod paa hans Værelse, da han flygtede, og altsaa med hans øvrige Efterladenskab lagdes under Beslag. At man midlertid deraf egentlig skulde have uddraget nogen Anke imod mig, troer jeg saa meget mindre som det academiske Senats Actuarius, med hvem jeg var bleven kiendt hos Portneren ved Paullinum, den

gamle brave Büchner, hos hvem Jünger og jeg un-dertiden kom for at drikke toldfri Landviin til Godt-kiøb, meget venskabelig underrettede mig, "at den fandtes der", og mod en ubetydelig Betaling skaffede mig hin derfra. Midlertid, skiøndt jeg egentlig an-saae hin hele Philippica for et blindt Skud affyret over vore Hoveder, for at skræmme os, og især ikke troede, det just giældte mig, fandt jeg det dog raadeligst at lade mig være sagt, hvad der stod, og gik strax op at mælde vor Subsenior min Beslutning med de Ord: "Jeg seer, de vil ikke have os her; jeg venter blot paa min Vexel for at gaae bort." "Jeg ogsaa! — sagde han — for, hvorvel jeg agter at pille af (aus-ziehen), saa skal der ogsaa Penge til."

Hvorledes det gik ham, veed jeg ikke; men for mig begyndte gode Raad at blive dyre; i 4 Uger hav-de jeg ikke faaet Brev fra noget Menneske i Kiøben-havn, altsaa hverken Svar eller Penge fra min Fa-der; min Stue var opsagt; ikke blot i Husets, men i hele den derværende danske Nations Kasse var ikke en Skilling, da de alle gik paa deres sidste Been, og ventede paa deres Afskeedsvexel, Samsø undtagen, der alt havde faaet sin, men fastsat sin Reise til Lø-verdagen den 9 April, da han ellers — hedder det i et Brev til min første Veninde, som jeg omstændelig be-rettede denne min Forlegenhed, og uventede Forløs-ning — kom til at staae, og sove under aaben Him-mel; men af hvis Kasse jeg allerede, i den Formod-

ning, vi kom til at reise sammen, havde rundelig ost. Den smertelig ventede Ridepost kom, men medbragte atter intet; da han midlertid erfoer min Forlegenhed, tog han blot af sin Kasse, hvad der til Dresdensreisen behøvedes, og overgav mig Resten. Jeg var nu for saavidt hiulpet, at jeg kunde gaae bort, og bestemte mig da til at reise med ham; men hvad saa? I denne min virkelig meget mislige Forfatning, kom med eet en agende Post, hvormed jeg aldrig var vant at faae noget, og medbragte mig et Brev fra min Fader, hvori et Creditiv, et Brev fra Rosing, og et fra hans Kone. "Her havde jeg — hedder det i mit nysnævnte Svar — fire Dokumenter, som jeg alle gierne vilde læse paa eengang; og Følgen deraf blev, at jeg nær ingen af dem havde faaet læst. En Lykke var det, at Wiwet og hans Sophie, som ogsaa havde havt isinde at skrive med samme Post, ikke giorde det; ellers havde jeg vist ikke været færdig endnu. Nu læste jeg lidt i Brevet fra min Fader *); nu saae jeg,

*) Herom hedder det i et samtidigt Brev til Rosing: "Min Faders Høihiertethed i at bestemme Penge til mine Reiser, gaaer videre, end Du kan formode, og jeg, som ellers dog temmelig har bidt Hovedet af al Skam, skammede mig virkelig ved at see det." Det var nemlig ikke mindre end et Creditiv fra det rykeligste Huus paa 1000 Rdlr. D. C. paa Grev Fries i Wien, med udtrykkelig tilføiet aaben Credit for uventede Tilfælde. Og den Mand forekom sig selv ødsel, naar han fortærte to Smørrebrød og en Flaske Øl i Clubben!

hvormange Penge, jeg havde faaet Anviisning paa; nu læste jeg fire Linier i Deres Mands Brev, og saa et Stykke af Deres; kort sagt, havde Walmoden og hans Hovmester, paa hvis Stue denne hele Scene foregik, ikke seet, at jeg kun havde drukket halvanden Pæl Rhinskviin ved Bordet, da havde de vist troet, jeg var drukken af sød Viin."

Jeg giorde mig nu i en Fart reisefærdig fra det forhadte Leipzig, uden Taarer og uden Afskeedsgilde, kastede min Paryk, og glædede mig ved at see Jünger spidde den paa min Hirschfænger, alt i det Haab, ikke at komme rødhaaret hiem, og gav mig nu i Paaskedagene paa Reisen til Dresden med Samsø, og med en Advokat Fesch og hans Kone, i en Art Postkareth, som jeg kun omtaler, fordi jeg her fik et nyt Beviis paa, hvor mange saakaldte Umuligheder ere lette at overvinde, naar man blot vil. Man vil af disse Erindringers første Deel S. 99 have seet, at jeg ikke kunde taale at kiøre baglænds i Kareth. Dette havde jeg og alle Mine engang antaget for afgiort, og derved var det ogsaa hidtil stedse blevet. Det er en Vedtægt i de tydske Postkarether, at man ved hver Station skifter Sæde, paa det alle skulle faae deteens; naturligviis havde Advokaten og hans Kone Bagsædet den første Station, men da de paa den anden vilde sætte dem paa Forsædet, vare Samsø og jeg meget for belevne til, enten at ville lade Konen kiøre baglænds, eller stille dette artige og godmodige

Par ad; og skiøndt de begge baade den Gang vilde udslaae dem derfor, og idelig siden, snart begge, snart Manden ene vilde bytte Plads med os, tog vi dog ikke derimod, og erfarede jeg nu ved en tretten Miils Prøve, at jeg taaler godt at kiøre baglænds, og har jeg aldrig siden den Tid sporet nogen Uleilighed deraf.

Reisen var i øvrigt meget behagelig, og er især et Phænomen deraf blevet i min Hukommelse. Det var den skrækkelige Vinter, som fulgte ovenpaa den calabriske Sommer. En frygtelig Jisgang havde i Sachsen og Bøhmen borttaget Elvbroerne, og hærget Flodbredderne paa en rædsom Maade; de sørgeligste Spor deraf saae jeg rigtig nok i Bøhmen, hvor i bogstavelig Betydning kun Skrogene af adskillige Bondebyer; Tømmerværket af Husene stod igien, men Vægge, Tage o. a. d. l. var nedslaaet eller bortrevet. I Sachsen derimod, og, om jeg ikke tager feil, især i Egnen forved Meissen, havde Elven skruet Jisen saa høit i Vairet, at der i Biergene over vore Hoveder laae uhyre Jismasser, ligesaa mange Alen oven over os; som Veien, vi kiørte paa, var over Vandspeilet nu, da Floden var sunket til sin sædvanlige Høide.

Af det ovennævnte Brev til Rosings, som først den 12 April sluttedes i Dresden, begynder Fortsættelsen saaledes: Du seer, jeg fortsætter dette Brev fra Dresden, og Du bør takke mig derfor, at jeg udsatte Svaret saa længe, til jeg kunde skrive Dig

herfra; her aander jeg friere, her flyder mit Blod lettere, jeg er ikke i det mindste Leipziger Student længer; jeg har forladt dette keedsomme Hul, og tilmaadt min dramaturgiske Reise, og det, som mere er, min Hiemreise. Gudskeelov! det første Skridt er giort! Her staaer Samsø i mit Vindue, seer ud paa Gaden, og er ligesaa glad, som jeg. — Vel har jeg i Leipzig, som overalt, været saa lykkelig at finde Folk, der vare mig hengivne; men de længtes alle ligesaameget efter at komme derfra, som jeg, og dem, der vare mig kiærest, især min Jünger, seer jeg snart igien, da han om 8 Dage kommer til Prag, og da vil vor Afskeed blive alvorligere."

Inden jeg midlertid siger Leipzig og Sachsen et endeligt Farvel, maa jeg dog endnu omtale nogle Kiændskaber, jeg giorde, og som i det følgende vil, hver paa sin Maade, blive omtalte. Det ene var den berømte Oberconsistorialraad Böttiger i Dresden, i Selskab med hvem jeg giorde en Reise til Altenburg; og besøgte der en □, som i Henseende til dens Ritual m. v. af alle □□, jeg har besøgt, har været allermeest efter mit Sind; ligesom og det romantisk deilige Altenburgslot selv, har indpræget sig i min Hukommelse med en Livelighed, som man af den Rolle, det i min ufuldendte og nu ufuldendelige Fortælling Slottet spiller, uden tvivl vil erkiende.

Den anden var den da almeenyndede Messerforteller Heine, hvis under Navn af Anton Wall ud-

givne Bagateller, øiensynlig var det Mønster, jeg i i mine prosaiske Forsøg havde for Øie, og hos hvem jeg i hans landlige Eensomhed i Bondebyen Gohlis med Jünger og min vakre Banqvier Melly tilbragte maaskee den interessanteste Dag, ieg havde i mit leipzigske Ophold.

Den tredie var Tydsklands ærværdigste og ældste Actrice,

die tugendhafte Starkinn,

som Gotter saa betydende kalder hende. Denne Lessings første Sara, den første tydske Skuespillerinde, der hævede Kunsten op af den extemporerte Comedies Pøl, levede uden for Theatret, som hun ved Schröders Bortgang fra Hamborg havde forladt, i Stilhed i Leipzig. En Samtidig af hende, den gamle Martini, med hvem jeg ved Reichel blev kiændt, førte mig til hende, og hun modtog mig med Velvillie og Venskab. Ved senere at nævne dette i Wien for Schröder, der da tænkte paa at oprette sit Theater igien, og fortælle ham den Agtelse og det Venskab, hvormed hun havde omtalt ham, blev jeg en Anledning til, at han lod hende spørge, om hun vel havde Lyst at træde under hans Bestyrelse igien, naar han begyndte den paa ny, og havde jeg saaledes nogen Deel i, at Scenen og Hamborg fik denne store Kunstnerinde tilbage, og lønnedes 1789 ikke blot ved der at see adskillige uopnaaede Mesterroller af hende, men

endog ved at finde i hende en oprigtig og — jeg kan gierne sige — mig forbunden Veninde *).

Af samme Martini kiøbte jeg en høist mærkelig Samling af Alt, hvad det tydske Theater angaaende fra dets første Ankomst var udkommet, for 4-5 Louisdorer, men som jeg, da jeg i Aaret 1796-97 slog op med Skuepladsen, gav, for at rydde Værelserne til min senere Indretning, bort til en god Ven,

*) Følgende Anecdote, som jeg af hendes egen Mund har, indprægede sig for dybt i mit Sind, til ikke at meddeles her. Da Mad. Starke ved hendes Afgang fra Theatret i Hamborg gik over Brunsvig, blev hun indbudet af Forf. til Julius af Tarent, Hofraad Leysewitz, der tillige sagde hende, at hun vilde træffe Lessing, som var der i Besøg fra Wolfenbüttel. Saasnart Lessing om Aftenen kom, gik han hen, og hilste paa hende, og betingede sig, hun om Aftenen skulde være hans Borddame. Midlertid sattes han efter Selskabsskik hen ved sit L'hombreparti. Da de nu skulde tilbords, kom han rigtig nok efter Aftale, at føre hende til Bords, og satte sig ved Siden af hende, men talte hele Maaltidet igiennem ikke eet Ord enten til hende eller til nogen Anden. Saaledes havde det lyseste liveligste Hoved alt i de Aar, der for saa mange endnu er Kraftens, overlevet sig selv, var allerede hensovet, inden Døden berørte det med sin Balmuestengel; ikke noget Aar efter, at han havde bragt sin mesterlige Nathan, maaskee det vaagneste Værk, nogen Litteratur har at fremvise, for Lyset! Denne Anecdote, og Slutningen af Lessings sidste Brev til M. Mendelsohn, have giort et Indtryk paa mig, som jeg aldrig forvinder.

med Begiæring, at han vilde skiænke den Huus, og skal den siden være kommet til en bekiændt Samler, der formodenlig har holdt Hævd derover. Det har imidlertid ofte giort mig ondt, at det ikke dengang faldt mig ind, at sende den over til Schröder i Hamborg, der ustridig vilde have sat Priis derpaa. En endnu mærkeligere Samling havde Martini af alle, i samme lange Tidsrum udkomne, tydske Skuespil, som han tilbød mig for 20 Louisdorer. Denne Tand, var jeg midlertid, hvor ondt det end giorde mig, saa klog at slaae ud; men at jeg, skiøndt jeg i Leipzig, som overalt, kastede en Deel Penge bort, dog ikke ligefrem slængte dem ud af Vinduet, kan, naar man tager Hensyn paa min daværende Bestemmelse, ovenstaaende maaskee bevise; og havde jeg i det mindste deraf det Gavn, at den nøie Kundskab, jeg fra disse gamle og sieldne Skrolder fik om Tydsklands sceniske Historie, bidrog ikke lidet til den Yndest, hvormed Rostius Schröder siden udmærkede mig, da han gav mig i sit Fag samme Hædersvidnesbyrd, hvormed Borgerein Grouvelle siden beærede mig med Hensyn til den franske Revolutions Begivenheder og Deeltagere: ma foi! il nous connait mieux, qve nous meme.

I Dresden var mit Ophold saare kort, da der intet Skuespil var, og jeg hastede til Prag. Midlertid lever mig i behageligt Minde en skiøn Dag, jeg med mine Landsmænd, saavel dem fra Legationen her, som de fra Leipzig medfulgte, nød i den deilige Egn

omkring Pirna; kun at jeg, som dengang i adskillige Henseender var, hvad Tydsken kalder, en Stueslødder, ikke ret vovede mig op i Biergene, af Frygt for at blive svimmel, men kiønt, om jeg ikke tager feil, med min Ven Keiser, holdt mig i det lave, og saae Samsøe og det øvrige Selskab klavre som Steengiedder.

Jeg reiste herfra til Prag med mine vakre Landsmænd, Brødrene Baron Holsten, og var det giennem de deilige bøhmiske Biergegne, langs de romantiske, og ved Sporene af Vinterens nylige Ødelæggelser end mere maleriske Elvbredder, i Aarets skiønneste Tid en høist fortryllende Reise, hvorfra jeg imidlertid ikke kan undlade at meddele en pudsig Anecdote. Ved vor Afreise fra Dresden vare samtlige vore Landsmænd, saavel de fra Leipzig, som fra Legationen, samlede hos os. Da vi nu skulde sige hinanden Farvel, havde een af disse ladet bringe sin Hest, for at følge os paa Veien; han tog nu med os til Zehist, Mellemstationen mellem Dresden og Peterswalde; men vilde end ikke, da vi tog herfra, skilles fra os, men reed videre ind med i Bøhmen, saa ofte vi end advarede ham at vende om, og kom endelig om Aftenen med os til Peterswalde, hvor vi skulde spise til Aften, og blive om Natten. Som vi her i den almindelige Krostue sad ved vort lille Bord for os selv, markede han, at han, maaskee tildeels ved en blaa Kiole med rød Krave, han havde paa, hvilket paa den Tid var preussiske og saxiske Officerers saakaldte Habit de gout,

som de har, naar de vilde gaae qvasiciwise, tildrog sig nogle saakaldte Grånzeres Opmærksomhed, der drak ved et lille Bord tæt ved os. I sin Overgivenhed gav han sig til at synge den ene af Gleims Grenadierlieder fra Syvaarskrigen om Vater Friedrich efter den anden. Med eet traadde tree store Karle, i stiv militair Stilling, med Fourageerhuen i Haanden, paa Rad hen for os, og Formanden henvendte sig til ham med disse Ord: der Herr Major werden den allergnädigsten keiserlich königlichen Befehl wissen, daß kein fremder Offizier über die Gränze kommen darf, ohne sich bey den commandirenden Offizier gemeldet zu haben. Dette vilde nu have bekommet vor lystige Landsmand heel maadeligt, da han baade paa en Maade var Officeer, og uden mindste Hiemmel for sig var redet ind i et fremmed Land, hvor han paa ingen Maade kunde være tient med at anholdes som mistænkelig. Midlertid torde jeg ikke lide paa, hvor vidt han kunde have Lyst til at drive Eventyret, og skyndte mig derfor at tage Ordet, og sige: Kinder! es ist unter uns kein preusischer oder sächsischer Offizier! wir sind nicht einmal Deutsche; wenn ihr Acht geben wollt, werdet ihr hören, daß wir eine ganz fremde Sprache sprechen; wir sind dänische Studenten! last euch bey euren Tische ein Paar Bouteillen Wein auf unsern Rechnung geben, und seyd ruhig! og beordrede jeg tillige Verten, at sætte en Flaske Viin til dem hver; Grånzerne, der fandt,

jeg talte dem til med Raison, bød dem det ikke sige to Gange, satte dem til deres Viin, og drak af godt Hierte auf die Gesundheit der Herren Dänen.

Vor muntre Landsmand, som slap saa vel herfra, havde imidlertid nær siden brændt sig værre, da han anden Morgen, isteden for, da vi skiltes ad, at ride hiem til Dresden, tog en Omvei til et af de bøhmiske Bade, hvilket en Pientiener, som i de samme Dage var i Dresden, tog en Anledning at mælde herhiem, og som vilde bekommet vor Ven meget ilde, havde han ikke havt desbedre Venner herhiemme.

Samsø blev tilbage i Dresden, hvor der for hans Kunstkjærlighed og Kunstsmag var saa overordenlig megen Nydelse, hvortil den kunstkyndige og kunstelskende Schubart var saare redebon at berede, og anvise ham enhver Adgang, som han da stedse regnede de Dage, han her med den danske Legation, og deres Vennekreds havde levet, for de fornøieligste paa hele sin Reise. Et pudseerligt Minde deraf bevaredes i hans Stambog. Samsø besad en Behændighed og en Smidighed, der især i den Tid var høist ualmindelig. I en elskværdig Kreds, hvor han af sine Landsmænd var indført, og hvor han ved den Anbefaling, Naturen saa rundelig havde givet ham, hastig blev en velkommen Giæsteven, taltes om hans sieldne Legemsfærdighed, og formodenlig især om hans Adresse i at staae paa Hovedet. Formodenlig droge Husets Døttre det i Tvivl, eller yttrede paa

nøgen Maade Lyst til at see det; thi i samme Dieblik stod Samsø, til deres store Forbauselse, midt imellem dem paa Hovedet i Sophaen, hvilken Gruppe, uden Tvivl af en ovennævnt Landsmands Haand, i hans Stambog stod aftegnet.

Ogsaa hans Reise fra Dresden til Prag, som han giorde med Jünger, var ham, med hans varme Følelse for Naturskionheder, og hans øvede Die til at efterspeide og opdage dem, høist behagelig, og giorde de største Delen af Veien tilfods, som overalt var paa hele denne Sommerreise hans Maade, og stødte først ved Stationerne igien til deres Vogn. Herved hændtes det dem, at de paa Veien til Petersswalde forvildedes mellem Biergene, og da de nu spurgte en Bonde, de mødte, om Vei, af ham affærdigedes med den korte Besteed, at de havde giort bedre i at følge Landeveien. De fandt dem midlertid snart selv tilrette, og tog dem uden Tvivl siden bedre vare paa deres Executioner, da de uden flere eller betydeligere Eventyr kom lykkelig til os i Prag.

Her havde jeg ventet mig et høist interessant Liv, da jeg ved mit dresdenske Besøg var kommet i venskabelig Forbindelse med de fleste og bedste af det bomdinske Selskabs Kunstnere; midlertid skeede i Henseende til den huuslige Omgang strax en Streg i min Regning. Hos Reinecke faldt jeg, ved første Besøg, paa at blive stødt paa Konen, hos hvem min varme Enthusiasmus for hendes Mand vel ikke var den største

ske af alle Anbefalinger; til Schouwaerts blev Konen syg, og hos Günthers fik Børnene Kopper, og luktes mig derved det Huus, hvor jeg var meest tilbøielig at komme; med min qvindelige Yndling ved dette Theater, den blide Madam Koch, havde jeg ikke uden et aldeles sceniskt Bekiendtskab, og syntes hun overalt at have lagt sig Hamlets Ord til Ophelia: "Vær kydsk som Iis, vær reen som Snee, og Du skal dog ikke undgaae Bagvaskelse", saa alvorlig paa Hierte, at hun levede aldeles afsondret fra al Omgang med sine Børn, saa at jeg aldrig veed, enten nogensinde udenfor Skuepladsen at have seet hende, eller hørt om nogen, hun kom til, eller der kom til hende, uagtet i Prag hele Personalet boede i eet Huus, Grev Thuns eller Thurns Palais, hvor ogsaa deres Skueplads var.

Da Samsøe og jeg midlertid var kommen til at boe hos en Viinhandler, hvor de fornemste af Truppen i deres Fritimer kom, levede jeg et gandske theatralsk Liv, og saasnart vore øvrige Landsmænd vare borte, paa Samsøe og Jünger nær med lutter Skuespillere, og deelte iøvrigt min Dag mellem at omarbeide Skuespillerbrevene, der ogsaa fuldendes her, og hvis tydske Tilegnelse til Rosing, Reinecke og Seiler er dateret herfra, besøge Skuespil, og føre Bog over, hvad jeg der havde seet.

Vist nok fik jeg et Par litteraire Bekiendtskaber paa en egen Maade. Da nemlig min Vadsæk paa

den saakaldte Mauth blev visiteret, fandtes foruden adskillige Bøger, hvis vedbørlige politiske og kirkelige Retroenhed først skulde censureres, ogsaa adskillige Folioark Manuskript af Reichels Oversættelse af Brevene, som jeg havde til Giennemsyn; disse lagde Toldbetienten med en Ubarmhiertighed, som jeg var for enfoldig til at forstaae at formilde, et strengt Beslag paa, da de skulde til Censur; uagtet jeg nu forsikkrede ham, at der fandtes ligesaalidet mod Christendommen, eller den catholske Troesbekiendelse, som, efter hin bekiendte Censors Attest, i Alkoranen, maatte jeg dog lade dem være folgagtige; men havde Dagen derpaa den Fornøielse, at modtage dem tilbage med et meget forbindtligt Besøg, af Censor, en Professor i Naturhistorien Joseph Mayer, som tillige venskabelig giorde mig bekiendt med en Professor Poeseos Cornova, med hvem jeg midlertid, paa de Berøringspunkter nær, Purpuret gav os, og som, da der om Sommeren ikke arbeidedes, just ikke vare mange, havde saare lidet af nogen Interesse for mig at afhandle.

Derimod vante Jünger os til, om Eftermiddagen, naar vi havde spiist, at gaae ud til et deiligen beliggende Viinbierg i Nærheden af Prag — hvilken Stads fortryllende Omegn endnu bestandig lever mig i kiær og uudslettelig Erindring, og hvor jeg stundum alene bortsværmede mangen Eftermiddag, i det jeg efter en Barndoms længe bevaret Vane, med min Stok slog Hovederne af de kneisende saakaldte Kiærlingtænder,

ikke i tarqvinsk Betydning eller Betragtning, men for at sværme mig tilbage i de Tider, da dette i Herlufsholms eller Jægersborgs Enge var min Tidsfordriv.

Saa sentimentelle vare rigtig nok de først omtalte Udvandringer, hvor gemeenlig Günther var Fierdemand, ikke, og var den gode böhmiske Landviin, der — om jeg mindes ret — hedde melnecker, eller mælneker, for en Deel Magneten, der trak os, og som vi undertiden nød i en endda ikke saa ringe Maade. Især erindrer jeg mig en Eftermiddag, som var en Johannesfest, og som Böhmerne altsaa helligholdt deres Skytshelgen Johannes Nepomuk til Ære, ved hvilken Leilighed den lange Bro over Moldau, hvorfra han af Keiser Venzeslaus var nedstyrtet *), var besat med Lamper, og vrimlede af andægtige Pillegrime, saa man havde Møie med at trænge sig derover.

Uheldigviis havde det just den Dag været Günthers Lod at see vel dybt i Flasken. Da vi nu skulde ind til Byen ved høi lys Dag, siden Günther om Aftenen skulde spille, listede Jünger og Samsø, der lovede den udvortes Tugt, dem saa sagte foran, og lod mig maneuvrere med ham, saa godt jeg kunde. Det gik nu i Forstningen ret godt, da han vel ikke var saa ubevant til at seile med svær Ladning; men da vi kom paa den lange myldrende Moldaubro, faldt det ham til

*) Fordi han ikke vilde aabenbare ham Keiserinde Marias Skriftemaal.

Nykke end, at han ikke blot var Protestant, men endog en Cand. S. S. M. fra Halle; og altsaa ikke kunde eller burde taale deslige Papisteri fra de gamle catholske Tider; og geraadede han da i saadan hellig Iver over al denne Overtroens Vederstyggelighed, at han ikke blot med lydelig Røst opfordrede mig at række ham en trofast Haand i at slukke Gøglelysene, og nedstyrte Afgudsbilledet, men at jeg havde alle mine Kræfter og Kunster behov, for at afholde ham fra at foregaae mig med sin Nidkiærheds Exempel, og at bugsere ham saaledes hele den lange Bro giennem de mange tusinde Mennesker, at han ikke kom nogen Lampe eller noget Billede saa nær, at han kunde haandgribelig ytre sin Protestantismus.

Uforklarligt er det mig til denne Time, hvorledes vi med hele Lemmer og Livet slap fra dette Eventyr; og gik jeg aldrig siden over denne Bro, uden at det giøs i mig, især ved at see, at Moldauen, formedelst sin uhyre Bredde, har saa lidt Vand, at hvis den var ligesaa i Johannes Nepomuks Tid, kan han have fortient at canoniseres blot for det, han giordedet Mirakel, at drukne deri, medens vi, naar vi vare blevne kastede derned, ikke kunde havt denne Lykke, men maatte ladet os flene tildøde ovenfra, med mindre vi havde havt det Held at slaae os ihiel i Faldet. Noget, som hialp os, var formodentlig, at de talrige Pillegrimme paa Broen fornemmelig vare indfødte Bøhmere, som intet tydsk forstod; da Tydskerne i Prag

vel tildeels tænkte, som min Leietiener, i Anledning af nogle Indskrænkninger, Keiser Joseph i Nepomuks-dyrkelsen havde giort, udtrykte sig meget naivt: "Da der Keiser uns unsern Nepomuk nahm, haben wir hälter selbst dem übrigen Abschied gegeben."

Glad var jeg, da jeg slap over Broen; men derfor var jeg, som det gamle Ordsprog siger, endnu ikke Kroppethelde forbi; thi da nu min Medvandrer engang var i Kaag, faldt han paa, ligesaa ivrig at forarges over en Mængde Haandværkssvendes Ugudelighed, at de paa en saadan hoi Helligdag sad, og sang, og drak i deres Kipper, som han paa Broen havde harmet sig over Pillegrimmernes Overtro. Han vilde da som en gammel Bursch med al Magt hen og paalægge disse krassen Knoten silentium; og jeg havde ikke liden Ulykke med at skyre ham tilrette, ved at foreholde ham, at hvorvel der vrimlede med Prager-Studentere i tusindviis, saa var der dog langtfra ikke saadanne Karle, som han og jeg i vor Universitetstid havde været, og at vi kunde raabe vivat sequens Gade op og Gade ned, uden at een eneste skulde byde sig til at følge os. Deri syntes han da at finde nogen Raison, og jeg fik ham omsider med megen Vanskelighed bragt hen til det thunske Palais, hvor hans Bopæl, og Skuepladsen var. Dagen derpaa gav rigtig nok Reinecke mig en Næse for den Forfatning, jeg havde bragt Günther hiem i en Spilleaften, og kan jeg ikke nægte, at en temmelig Rest vel var endnu at spore paa Scenen;

derimod gjorde Günthers ciegode Kone min Vertinde næste Dag en Visite, blot for at komme til at takke mig, at jeg havde faaet hendes Mand beholden hiem, thi hun af det, han havde vidst at fortælle, kunde begribe, at det ingen let Sag havde været, og — tilføiede hun med trohjertig Inderlighed — vilde hun herefter altid være glad, naar hun vidste, hendes Mand var med mig.

Iøvrigt var jeg — et Par saadanne Smaaepisoder fraregnede, der vare høist sjeldne og tilfældige *), da, hvad Romerne kaldte potare de medio die, aldrig har været min Sag — i Prag efter min Viis og Maade særdeles flittig, hvilket jeg og saameget mere maatte være, da jeg ikke, som i det bogrige Leipzig, havde saa mangfoldige og overflødige fremmede Kilder at tye til; men, et saare lidet Reisebibliothek undtaget, var indskrænket til min egen Tænksomhed, og mine

*) Saaledes var den nysfortalte güntherske Perial en tilfældig Følge af, at det var en meget heed Dag, og Günther, som en feed Mand, var blevet træt og tørstig af Gangen: saaledes hændede det en anden Gang en af os, som aldeles ingen Dranker var, at han fik Lyst at spille et Parti Billard, inden vi gik, og at der, skiøndt det var Sommer, var lagt i Kakkelovnen, da der var Kappepatienter; og slog denne Varme ham saaledes, at han, skiøndt han kun havde drukket maadelig, maatte kiøres hiem.

egne Iagttagelser, hvoraf og den her udarbeidede sidste Part af Bogen torde bære ikke ukiendelige Spor. At dette gav mig særdeles meget at tage vare, derpaa har jeg det sikkerste Beviis dertil, at jeg hele mit fem Ugers Ophold i Prag igiennem, istedenfor, som tilforn, at føre min dramatiske Dagbog dobbelt, Kladden i mine løse Optegnelser, Reenskriften i mine Breve til Rosing, ikke skrev han eller nogen anden af mine kiøbenhavnske Venner nogen eneste Linie til, uagtet jeg strax efter min Ankomst, fik med Jünger to, og det meget mærkelige Breve.

Det ene af disse var skrevet i Begeistringens fulde Ruus faa Dage efter fiortende April, og kan jeg ikke nægte mig at afskrive en Deel deraf, som et sandt umistænkeligt Billed af hine mærkelige Dages Almeensind: "Ven! det lader, som Giengieldelsens sidste Time er kommet for vor brave Kronprinds; jeg maa fortælle Dig Alt, da jeg veed, det vil glæde Dig; i Onsdags var det første Gang, han var i Conseilet, og i Tirsdags var det *****s sidste Regieringsdag! — de havde bedraget sig i vor unge Mands fine og kloge Forhold, og troede sig ligesaa sikkre, som da Struensee laae paa Fælleden, og Mathilda sad paa Zelle." Han fortæller nu Begivenheden selv, saaledes omtrent, som de offentlige Blade meddele den, kun med nogle Anmærkninger om de nye Statsministre, der ikke havde havt andet at bestille, end tage mod deres Afskeed, og de øvrige, der var steget saa høit paa 17de Januars

Skiner, og nu varnede paa Døren. Han fortæller end videre, hvorledes den herlige, kjække, unge Prinds, efter at have ladet dette forkynde i Statsraadet, vedblive fortsatte det begyndte Værk, hvorledes Cabinet og Cabinetsordrer hævedes, hvorledes Bernstorf blev kaldet tilbage paa sin Post (hvorfra han til Almeenmisnøie nogle Aar tilforn var fortrængt), og fulgte saa hastig paa Staffetten, der gik efter ham Aftenen den 14 April, at han alt Aftenen for min Vens Brev skreves, altsaa uden tvivl Mandagen den 19de, ankom; hvorledes hidtil tilsidesatte Hædersmænd fremdroges, han, en Huth, Rosenkrands, Stampe, Schack-Rathlou, Thot, og vor herlige Frederik Kronprinds udgjorde Statsraadet; og slutter: "i Forgaars besøgte Prindsen Thot og Rathlow til Fods, og igaar var han hos Stampe, og har stedse sine glade og haabefulde Undersaatter i Mængde om sig; naar han gaaer, bestaaer hans Følge i hans Marskalk Kammerherre Bülow, og sin Løber bag efter. Veiret maa være, som det vil, saa kjører han aldrig, men stedse tilfods. Man fortæller, at Kongen skal have været saa glad den Dag, hans Søn stod til Confirmation, og hele Tiden siden . . . . Er dette ikke noget, som vil fornøie Dig, saa kiender jeg Dig ikke mere; saasnart jeg faaer mere at vide, skal Du ogsaa faae det."

At ovenstaaende ikke leverer noget nyt Bidrag til denne uforglemmelige Dags Historie, føler jeg meget vel, men det er en tro Gienklang af den almene Tone,

saaledes f. Ex. som denne i Dreyers Club, den [illegible] en Sammelplads for ypperlige Hoveder og frisindede Mænd, udtalte sig. Ogsaa bedrog min Ven sig ikke i Henseende til hans Forventning, hvorledes jeg vilde optage denne Efterretning. Midlertid vare vi begge den Tid især for lidet Politici til, at jeg, der ikke som han, kunde varme mig ved Andres Ild, skulde have svaret i samme Tone, som han skrev; vel mindes der jeg, at jeg af Glæde over den herlige Statsforandring havde givet et lidet Tractement i Prag; vel hilsede ogsaa jeg deri med Fryd Giengieldelsens længe ønskte Time; midlertid — naar jeg undtager Fordandseren ved denne Leilighed — som jeg i min Vrede kalder ham — Gen. E., der dog var saa langt fra at ansee sig som en Medfalden, at han tvertimod deri fandt en eclatant Satisfaction for sig, og hvem jeg egentlig kun havde et gammelt Horn i Siden paa, fordi han . . . .

. . . . Hvirlskamlen næst
Uddeelte stolt Thalias Tempels Sæder;

og det ikke efter min Maalestok — vare de øvrige enten Mænd, jeg havde personlig andenhaands Interesse for, som min Stemans Fader, eller hvem jeg selv ærede, som min Velynder Guldberg, hvem jeg egentlig kun havde det imod, at han vilde giøre mig til Rector, og J. G. Moltke, eller som jeg i det mindste, efter min daværende Ligegyldighed for Alt, hvad der ikke var Theater, hverken vidste Ondt eller Godt

som; hertil kom min erkiendtlige Hengivenhed for Enkedronningen, ikke allene som Bestyrerinde af den mig saa dyrebare Kunst, men og især som Velynderinde og Velgiørerinde af mit Hiertes Nærmeste.

Var end den daværende Bestyrelse saa impopulair, at man alt længe ikke blot med Forventning, men med Forlængsel, havde seet dens Fald imøde, bidrog end adskillige Begivenheder, hvoriblandt det asiatiske Compagnies Stridigheder, hvorved en da vælig og vigtig Borgerclasse kom i Bevægelse, et og andet Misbrug *) af Cabinetsordrer, hvoriblandt den i Anledning af Fritimerne for ikke længe siden offenlig er nævnt, o. m. d. l., den ugunstige Vending, Almeenvelstanden tog, ved de altfor begunstigede Ar-

*) Saaledes fortaltes den Gang, at en Hoffrøken havde vidst at tilvende sig en Cabinetsordre til en Jøde, i hvis Gield hun var, at han ikke maatte kræve hende; hvilket midlertid faldt heel misligt ud; thi da Jøden med dette usædvanlige Document henvendte sig paa vedbørligt Sted, giorde han saadan Allarm i denne Anledning, at man fandt det raadeligst at betale ham strax, for at forekomme nøiere Efterspørgsel, hvorledes Cabinetsordren var tilveiebragt. Ogsaa er det mig til fuld Visshed fortalt, at en politisk Renegat, der hørte mellem 14de Aprils Underhaandlangere, paa en høist uværdig Maade giorde sig Umage for at tilveiebringe sig, ved huuslig Adgang hos en af de faldende, en Cabinetsordreblanket, for at kunne i fornødent Tilfælde udfyldt den med Mandens Navn, i hvis Værge den søgtes.

-ſtedehlers pludſelige Ariſtin, og mere beslige til at ... lægge Magthaverne, ſom ſaadanne, for Ugunſt og ... ſtagt, lod man dog i Almindelighed deres ... derfares Ret, medens man ikke anſaae dem Sag... vorne; ogſaa var det mere Jubel over de oprindel... Forhaabninger, end Hoveren over de Faldnes ... ner, der udtalte ſig ſaa lydelig. Ja ſelv midt under Jubelen paaankede den offenlige Stemme ikke uden Indignation Adſkillige, der deels — ligeſom vys i et offenligt Blad er fortalt om Regerus Giellebol, ved Struenſees Fald — fornedrede ſig til Caſſationer af ydmyge Dedicationer til nu paa Smaatings Hylde komne Stormænd, deels havde rakt Haanden til fordum hyldede Beſkytteres og Forfremmeres Fald, ja ... endog ikke yttret liden Lyſt til at træde paa dem i Faldet.

Hvad der imidlertid og bidrog, og vel ikke ſaa lidet til, at jeg ikke med min Vens fulde Varme tog Deel i hiin Begivenhed, var deels, at — ſom det i mit Svar udtrykkelig ſiges — Politiſeren ikke var vort Fag, og at ved halvanden Aars Fraværelſe Tingenes Gang var blevet mig mere fremmed, deels og, at det Forehavende, at ſøge mig en ny Hiemſtavn, juſt paa den Tid ikke lidet befæſtede ſig i min Siel. Mange Omſtændigheder bidrog fra mange Sider hertil. Deels vare virkelig ikke faa af mine Forhold — at jeg ſkal bruge Göthes Ord — ret ſom udſøgte af Skiæbnen for at ængſte et Hierte, ſom mit; deels be-

indede en indvortes Anelse mig, og kun alt for san=
dt; hvad for ikke længe siden forunderlig slog mig,
som udskrevet af mit eget Hierte, at læse i Schröders
Biographie af min Ven Meyer: "Saa meget ogsaa
Længselen kiæmper derimod, er det ingen menneskelig
Stræben forundt, igien at istandbringe en afbrudt
beglørende Forbindelse i dens hele Værd. Den til=
bagevendende, eller de atter opsøgte, sandsynlig beg=
ge, maa have forandret sig, og begge kunne ikke und=
lade at være mindre tilfreds med hinanden. Elsk=
..... betrædes aldrig anden Gang." At denne Anelse
kun alt for bogstavelig opfyldtes, har jeg alt flere
Steder givet at forstaae, og vil man i det følgende
finde fuldelig stadfæstet; og fra tidligste Aar har det været
og er min faste Tanke, hvad jeg senere har lagt
min Torbenson i Munden: naar man skal være frem=
med paa Jorden, er det bedre at være det ethvert
andet Sted, end i sit gamle Hiem.

Inden jeg da forlod Leipzig, havde jeg oprigtig
og aabenhiertig raadspurgt mit Hiertes Fortroligste,
lagt mit Hierte saa aabent for ham, som det ligger
for Gud. "Om tree Uger — siger jeg i Begyndelsen
af mit Brev — tiltræder jeg paa en vis Maade min
Hiemreise, sandt, ad en temmelig lang Omvei; men
det gaaer dog hiemad, og jeg har i det mindste intet
blivende Sted mere; det er Tid, jeg taler et Par al=
vorlige Ord med Dig." — Jeg giennemgik nu hele
min Stilling, alle mine Forhold, som jeg saae dem,

og han kiendte dem, og sagde nu: ingen ... Skaansel! frimodig tal med mig, som Mand ... Mand, som Ven med Ven, og min Beslutning ... fattet, — — ingen romantisk Beslutning! simpel kold, fornuftig Opførsel. ... kan jeg vinde ... modtage min Faders Tilbud, at tilbringe denne Vinter i London, og saaledes kan jeg under et Paaskud efter et andet udsætte min Hiemreise, indtil jeg enten kan see Leilighed at ansættes i et andet Land, eller min Tante døer, og hvad er der da, der kan nøde mig at komme tilbage — jeg frygter ikke at blive ... løs noget Sted, hvor jeg bliver længe . . . . sig et Ord, og jeg kommer ikke hiem, kommer aldrig. ... har jeg frabedet mig Reisen til London, men med et Ord kan jeg giøre Alt godt igien. — Jeg har lært at være landflygtig, at leve uden Glæde."

Vistnok fik jeg et sandt Vennesvar herpaa, men som ikke hævede mine Betænkeligheder, da det ... stod dem hen som aldeles ubefaiede. Nu indtraf Noget, som maatte giøre mine Udvandringsideer mere levende, ved at giøre dem mere sandsynlige, og som jeg atter vil fortælle med mine egne Ord, saaledes som jeg fra Wien tilskrev Rybing: "En mærkelig Nyhed maa jeg dog sige Dig; jeg er paa Veien at blive tydsk Digter. Efter en kort og interessant Samtale med Reinecke, satte jeg mig en Morgen hen, og vilde skrive Skuespillerbreve, men kunde ikke; med et falder det mig ind at skrive et Eventyr — den Fortsættelse...

rolige — Dictum factum! siger Philip i sex Rex ler; samme Dag var et Efterstykke, og hvad endnu er det besynderligste, et tydsk Efterstykke, færdigt paa Klak; jeg vilde skrive det paa dansk; men forgiæves! og da af visse Aarsager *) det dog ikke kunde blive brugt i Danmark, fulgte jeg mit — første — Indfald. Om det bliver færdigt her i Wien, veed Gud! hvis saa er, sender jeg Jünger det til Reinecke."

Foruden det, at jeg herved troede at skimte Mulighed at erhverve mit Brød, som tydsk Skribent, hvad Heine, Jünger, Bertram, Mylius, og andre mine Venner og Kiændinge, som jeg smigrede mig ikke længe at skulle staae under, vilde mig Giørligheden af, smilede mig tillige⁴en, skiøndt fiern og svag, dog lokkende Udsigt til at naae mit aarle Barndoms Ønske, at betrædeSkuepladsen selv, imøde, naar jeg under mit stadige Ophold i Tydskland havde giort mig Sproget saa eget, at der fra denne Side intet skulde være i Veien. Ogsaa havde jeg allerede hos Reinecke slaaet paa, at han, naar min Kunstreise var tilende, skulde give mig en Anbefaling til Breslau, hvor jeg, som ubekiendt, med mindst Fare troede at kunne prøve min Lykke. Vel kan jeg ikke sige, at Reinecke gav mig Løfte eller Haab derom, da han uden Tvivl lo deraf, som af et forsleket Indfald; imidlertid gav han mig

*) Naturligviis for Forfatterens Skyld! det kom midlertid siden frem, men under forandrede Auspicier.

dog intet bestemt Afslag, som Schröder i senere Dage. Og da nu Reinecke holdt saameget af mig, at endog Sladdrerne i Prag behagede at udgive mig for hans naturlige Søn, smigrede jeg mig sagtens med, at han, naar Tid kom, vilde vel være at bevæge. Om i øvrigt hin pragske Sqvalder ikke hemmelig skulde næret to behagelige Drømme hos mig, den første at jeg ikke maatte tale saameget ole dum dänisch — som de i Kiel sagde om mig — siden jeg kunde blive taget for Søn af en Mand, der aldrig havde været ude af Tydskland, og altsaa for en Tydsker; og den anden, at der fra mit Udvortes intet maatte være imod min Fremtrædelse paa Scenen, siden jeg paa Grund af en formeent Lighed holdtes for Søn af saa almeenerkiændt smuk en Mand, som Reinecke, tør jeg ikke med Bestemthed sige; dog troer jeg, at det sidste mindst hos mig er kommet i Betragtning, saa meget mere, som, i Følge min daværende faste Overbeviisning, Aands og Siæls Skiønhed paa Scenen, til det ædlere Fag, som naturligviis var det, jeg vilde hellige mig til, ikke blot var langt vigtigere, end den legemlige, men og, som Ekhofs og flere daværendes Exempler syntes at godtgiøre, fuldelig kunde bøde paa Savnet af denne, som det da og var min utrættelige og ivrige Bestræbelse, ved Kunst og Smag at sætte mig i Stand til at oprette, hvad jeg i saa Henseende maatte savne.

At i øvrigt mit Ophold i Prag blev saa rigt paa egenlig scenisk Nydelse, som jeg havde smigret mig, kan jeg ikke sige; da jeg deels her fik vel megen opvarmet Mad ɔ: Skuespil, som jeg allerede i Leipzig og Dresden havde seet, og ikke altid af dem, jeg havde seet med meest Fornøielse, deels og Reinecke, med Hensyn paa det pragske Publikum, alt iblandt fandt sig beføiet at give, hvad han selv kaldte Stykker for Pøbelen ɔ: Gloe- og Gabespil, og finder jeg saaledes i min Optegnelse, at han med ovenstaaende Navn caracteriserede Gozzis Zeim, som han selv havde bearbeidet, og at jeg aldeles ikke fandt mig beføiet at sige ham imod.

Ogsaa seer jeg, at mine Optegnelser (nogle enkelte Yndlingsstykker, som Eddikemanden, den mistænkelige — mistænksomme — Mand, et Lystspil, der maaskee fortiente hos os at optages til ny og lovligere Behandling, da man i sin Tid lidt cavalierement brød Staven over det, for formeentlig Immoralitets Skyld, Agnes Bernauerin, de falske Fortroligheder, Hamlet, Zayre, Merciers Deserteur og de fex Retter, undtagne) ere saare flygtige og korte; ligesom og hele min Beretning om, hvad jeg i Prag havde seet, i et wiensk Brev til Rosing af 21 Mai indskrænker sig til et Par, langt fra ikke, som ellers, compres skrevne, Blade, hvoraf det være mig tilladt at meddele et Udtog.

Efter at have berørt, at af de saa ny Stykker, jeg her saae, var den mistænkelige Mand, mit Yndlingsstykke i det comiske, Dommeren, der i Berlin aflokkede mig saa søde Taarer, og her ennuierede mig ugudelig, Agnes Bernauerin, hvor Mad. Reinecke og Opitz vare saaledes paa deres urette Sted, at det tyktes mig bedre, hun havde spilt Albrecht, og han Agnes, kommer jeg til Zayre og sex Retter, om hvilke begge, jeg formodede med Føie, det maatte interessere ham at høre, som jeg og vover at haabe, det ikke vil være Læseren uinteressant, at kiænde den Tone, hvori vi meddeelte hverandre vore Tanker.

"Reinecke var, som Du kan forestille Dig, Orosman; jeg kan ikke nægte, at han overgik min Forventning uendelig; han reciteerte sine Vers, der ere vel saa slette som den danske Oversættelses, med en Velklang og en Præcision, holdt saa fortreflig Middelveien mellem Ordbrams Monotonie og Hverdagssnaks skiødesløse Henpludren, vidste saa ypperlig at betiene sig af alle de Kunstgreb, hvormed Din Kone betager sine Alexandrinere, om det end er Holbergs, det eensformige, uden at nedstemme dem til Prosa, at intet skiønnere kan tænkes; jeg længes efter at see Orosman af Dig, for at skiønne, hvor ofte Du mødes med Reinecke i Din ny Façon *), der udentvivl maa

*) Rosings havde begge skrevet mig til om en Forestilling af den adskillige Aar henlagte Zaire, og om en ny Maneer, hvori han havde der givet sin Oros-

Stemme med hans; den baronske Simpelhed foretrækker saavel Du, som han, for Lekains Svulst."

"Mad. Schouwaert var Zaire; vel var hun heller ikke den, som jeg ønskede at see denne Rolle af; imidlertid maa Zaire have en miraculeux Kraft; thi hun overgik al min Forventning, og giorde nogle Steder virkelig skiønt. Den Monolog, hvoraf, Din Kone skrev mig, der kunde være giort mange skiønne Ting, giorde hun virkelig meget af, begyndte den med en kummerfuld mørk Tone; nu afløstes denne af Kiærligheds, men kom tilbage ved det Sted:

At elske Dig er Synd;

disse Overgange vare virkelig skiønne. Overalt sagde hun sine Vers saa temmelig paa Reineckes Maade, vidste ved forskiællig Hurtighed og Langsomhed, og Tonebøininger at betage dem deres Monotonie, og naar hun kommer til at sige den hele Rolle, som hun sagde ikke saa Steder deraf, er hun den bedste Versreciteerske, jeg har truffet i Tydskland; ikke desmindre efterlod hun mig meget at ønske i denne Rolle. "Kiærlighed har sit eget Tungemaal, som ingen Mindviet kan tale", siger Diderot. Jeg veed ikke, hvorvidt dette er Mad. Schouwaerts Tilfælde. Midlertid er hendes hule og mørke Stemme, hendes Dialect, hendes mere

man, ubentvivl til Ihukommelse af Roses Faderværsel ved hans første Fremtrædelse her: "det er godt nok, min Søn! at vi har Helte, men vi maa ogsaa have Mennesker."

imposante end interessante Mine og Figur ikke overeensstemmende med det Ideal, jeg gier mig af en Zaire, som den elskovaandende Pige, Minen fuld af omt Sværmeri,

Hvis Øie var kiærligt, hvis Tale var sød
Som Harpers Klang;

Det er en Rhetea i hendes Pigedage, om Du vil. En Actrice, der udtrykker hendes Kummer lykkelig, vil altid giøre Indtryk, og det giorde Mad. Schouwaert; men det bliver stedse kun et svagt Indtryk mod det, Rollen kunde giøre, spilt, som Digteren har tænkt sig den."

Jeg gaaer det næstfølgende, om et Par, alt da her lidet bekiændte, og nu aldeles glemte Dramaer forbi, og vil blot medtage et Udtog af, hvad jeg skrev om Reinecke og hans Kone i sex Retter; det udførligere derom vil Skuespilelskeren kunne finde i de dramatiske Tillæg *).

"Inden jeg slipper Prag, maa jeg dog sige Dig noget om de sex Retter. Naar man lagde denne Forestilling paa Vægtskaalen mod vor, vilde udentvivl Skaalerne blive lige **). Hofraaden, Fru v. Schmer-

*) 1792. No. 13.

**) Det vil ikke være af Veien, for at forebygge Misforstand eller Mistydning, at opgive, hvo paa den Tid havde Rollerne hos os. Hofraaden var Schwarz, men som den Tid nys var indtraad i det Fag, hvori han senere fortiente Navn af Danmarks Schrøder; Fru v. Schmerling Mad. Rose;

ting, Geheimeraaden, vare de Fortrin, Prog havde; Obersten, Hofraadinden, Carl, Philip, Lise, Wunderlich, Majoren, kom derimod paa vor Side i Betragtning; det øvrige gik vel op mod hinanden; kun i Recitation var deres Wilsdorf langt over vor. Reinecke var Hofraaden, det var en Mand! han tog den, omtrent, som Rose den gifte Philosoph, fortrydelig, og ikke bizar, humoristisk, og ikke sær; stedse den velopdragne ædle Mand — maaskee endog næsten altfor lidt Roturier. — Især var Scenen mellem ham og Kammerherren noget af det skiønneste, jeg har hørt i mine Dage, saa ganske samstemmede hans Tone med Wilsdorfs, var høi, understøttet, hastig, langsom, dæmpet, dyb, alt eftersom den Anden talte med ham til; stedse fast uden at være grov. At en saadan Mand ikke kan være uforskammet myndig mod Kone og Døtter, kan Du let tænke. Der kan ikke let tænkes noget forskielligere fra den Maneer — hvortil Grosmann saa let frister — end Reineckes Hofraad. Kort, jeg har i Reinecke tabt en Lærer, hvis Mage jeg ikke finder igien, før jeg atter seer Rose."

Geheimeraaden Ørsted; Obersten Rose; Hofraadinden Mad. Rosing; Lieutenanten Rosing; Philip Kemp; Lise Mad. Schall; Sadelmageren Gielstrup; Majoren Musted; Kammerherren Uhrberg; Kirkeinspecteuren Arends; Frits Preisler; Frederik Bech; Herredsfogden Busk.

Istedenfor at opholde mig ved det dobbelt Glimrende i denne Spaadom, da jeg ikke fik Rose mere paa Scenen at see, og da jeg umiddelbar, efterat have forladt Reinecke, fandt min ypperste tydske Kunstlærer i hans Mester, Roscius Schröder, vil jeg heller til Beviis, at det ikke var Vennen, der talte i, hvad jeg nys om Reinecke skrev, umiddelbar herpaa tilføie min Dom om hans Kone — hvis Ven jeg ingentid, og da mindre, end nogensinde, var —"Som Fru v. Schmerling var hun, paa det nær, at hun udelod sit Fransk, som hun ikke kunde sige, uforlignelig, saa ganske Damen; der var ingen Skrigen, og ingen Stoien; men Bitterhed, indædt Arrighed, Spot, Ironie. Det var spilt."

Skuespillerbrevene vare nu færdige fra Oversætterens og fra min Haand, og jeg begyndte i flere Henseender at faae nok af Prag. Til Reineckes var der mere end een Egteskabsdiævel ude at gaae; hos Schouwaerts var der ligeledes Ugler i Mosen; begge Dele havde naturligviis Indflydelse baade paa Omgangskredsens Tone og paa Skuepladsens Fremstillinger. Hertil kom, at Reinecke, der havde meget fordeelagtige Tilbud fra Wien, hvor Schröder var i Begreb at gaae bort, og hvor det var hans Avindsmænd magtpaaliggende, at hans Savn saa lidet muligt maatte føles, drev paa mig at tage derhen, undersøge, hvorledes Tingene hang sammen, og give ham paalidelig

og upartisk Eftertretning, hvad der ved Byttet var at vove eller at vinde.

Sidste Aften gav Reinecke paa et Viinbierg udenfor Prag, hvor han havde leiet sig et lidet Buonretiro, et Afskeedsgilde for mig og for Samsøe, hvem han og holdt særdeles af, især efter en Misforstaaelse, der havde været mellem dem, og der saaledes opklaredes til Begges Fyldestgiørelse, at Reinecke*) til Erindring derof i Samsøes Stambog skrev ved Afskeden:

Wohl uns, daß wir uns verkannten,
Wohl, daß wir uns wiederfanden,
Von nun an, Freund! verkennt mein Herz Dich nie.

Forunderlig livelig svæver hin pragske Afskeedsaften for mig; den deilige Lystlund, liggende paa et steilt Viinbierg, hvis bratte saa godt som lodrette speilblanke Fieldside stod høit over Landeveien, og hvor omtrent midtveis en trodsig Steeneeg i en Rift havde taget sit Stade, den fortryllende Maiaften, den almene Bestræbelse ved Hiertelighed, Sang og Vid at forskionne

*) I min Stambog, som jeg 1789 blev skammelig af med, og ikke siden har seet, skrev Reinecke ud af Kong Lear:

Wer nur ein wenig Verstand behält,
Macht der ans Wind und Regen sich was?
Er nimmt vorlieb, wie's kömmt, und fällt.
Der Wind macht trocken, der Regen macht naß.

hvilket jeg her afskriver, ikke blot som et caracteristisk Venneminde af ham, men og til ydermere Beviis, hvor fast Alt fra ham har indpræget sig min Hukommelse.

og han kiendte dem, og sagde nu: ingen unødig Skaansel! frimodig tal med mig, som Mand med Mand, som Ven med Ven, og min Beslutning er fattet, — — ingen romantisk Beslutning! simpel, kold, fornuftig Opførsel. Tid kan jeg vinde ved at modtage min Faders Tilbud, at tilbringe denne Vinter i London, og saaledes kan jeg under et Paaskud efter et andet udsætte min Hiemreise, indtil jeg enten kan see Leilighed at ansættes i et andet Land, eller min Tante døer, og hvad er der da, der kan nøde mig at komme tilbage — jeg frygter ikke at blive hiemmeløs noget Sted, hvor jeg bliver længe . . . . . sig et Ord, og jeg kommer ikke hiem, kommer aldrig. Vel har jeg frabedet mig Reisen til London, men med eet Ord kan jeg giøre Alt godt igien. — Jeg har lært at være landflygtig, at leve uden Glæde."

Vistnok fik jeg et sandt Vennesvar herpaa, men som ikke hævede mine Betænkeligheder, da det blot stod dem hen som aldeles ubeføiede. Nu indtraf Noget, som maatte giøre mine Udvandringsideer mere levende, ved at giøre dem mere sandsynlige, og som jeg atter vil fortælle med mine egne Ord, saaledes som jeg fra Wien tilskrev Rosing: —"En mærkelig Nyhed maa jeg dog sige Dig; jeg er paa Veien at blive tydsk Digter. Efter en kort og interessant Samtale med Reinecke, satte jeg mig en Morgen hen, og vilde skrive Skuespillerbreve, men kunde ikke; med eet falder det mig ind at skrive et Efterstykke, — den For-

trolige — Dictum factum! siger Philip i sex Retter; samme Dag var et Efterstykke, og hvad endnu er det besynderligste, et tydsk Efterstykke, færdigt paa Klak; jeg vilde skrive det paa dansk; men forgiæves! og da af visse Aarsager *) det dog ikke kunde blive brugt i Danmark, fulgte jeg mit — første — Indfald: Om det bliver færdigt her i Wien, veed Gud! hvis saa er, sender jeg Jünger det til Reinecke."

Foruden det, at jeg herved troede at skimte Mulighed at erhverve mit Brød, som tydsk Skribent, hvad Heine, Jünger, Bertram, Mylius, og andre mine Venner og Kiændinge, som jeg smigrede mig ikke længe at skulle staae under, vilste mig Giorligheden af, smilede mig tillige en, skiøndt fiern og svag, dog lokkende Udsigt til at naae mit aarle Barndoms Ønske, at betræde Skuepladsen selv, imøde, naar jeg under mit stadige Ophold i Tydskland havde giort mig Sproget saa eget, at der fra denne Side intet skulde være i Veien. Ogsaa havde jeg allerede hos Reinecke slaaet paa, at han, naar min Kunstreise var tilende, skulde give mig en Anbefaling til Breslau, hvor jeg, som ubekiendt, med mindst Fare troede at kunne prøve min Lykke. Vel kan jeg ikke sige, at Reinecke gav mig Løfte eller Haab derom, da han udentvivl lo deraf, som af et forsleiet Indfald; imidlertid gav han mig

*) Naturligviis for Forfatterens Skyld! det kom midlertid siden frem, men under forandrede Auspicier.

dog intet bestemt Afslag, som Schrøder i senere Dage. Og da nu Reinecke holdt saameget af mig, at endog Sladdrerne i Prag behagede at udgive mig for hans naturlige Søn, smigrede jeg mig sagtens med, at han, naar Tid kom, vilde vel være at bevæge. Om i øvrigt hin pragske Sqvalder ikke hemmelig skulde været to behagelige Drømme hos mig, den første, at jeg ikke maatte tale saameget ole dum dänisch — som de i Kiel sagde om mig — siden jeg kunde blive taget for Søn af en Mand, der aldrig havde været ude af Tydskland, og altsaa for en Tydsker; og den anden, at der fra mit Udvortes intet maatte være imod min Fremtrædelse paa Scenen, siden jeg paa Grund af en formeent Lighed holdtes for Søn af saa almeenerkiændt smuk en Mand, som Reinecke, tør jeg ikke med Bestemthed sige; dog troer jeg, at det sidste mindst hos mig er kommet i Betragtning, saa meget mere, som, i Følge min daværende faste Overbeviisning, Aands og Siæls Skiønhed paa Scenen, til det ædlere Fag, som naturligviis var det, jeg vilde hellige mig til, ikke blot var langt vigtigere, end den legemlige, men og, som Ekhofs og flere daværendes Exempler syntes at godtgiøre, fuldelig kunde bøde paa Savnet af denne, som det da og var min utrættelige og ivrige Bestræbelse, ved Kunst og Smag at sætte mig i Stand til at oprette, hvad jeg i saa Henseende maatte savne.

At i øvrigt mit Ophold i Prag blev saa rigt paa egenlig scenisk Nydelse, som jeg havde smigret mig, kan jeg ikke sige; da jeg deels her fik vel megen opvarmet Mad ɔ: Skuespil, som jeg allerede i Leipzig og Dresden havde seet, og ikke altid af dem, jeg havde seet med meest Fornøielse, deels og Reinecke, med Hensyn paa det pragske Publikum, alt iblandt fandt sig beføiet at give, hvad han selv kaldte Stykker for Pøbelen ɔ: Gloe- og Gabespil, og finder jeg saaledes i min Optegnelse, at han med ovenstaaende Navn caracteriserede Gozzis Zeim, som han selv havde bearbeidet, og at jeg aldeles ikke fandt mig beføiet at sige ham imod.

Ogsaa seer jeg, at mine Optegnelser (nogle enkelte Yndlingsstykker, som Eddikemanden, den mistænkelige — mistænksomme — Mand, et Lystspil, der maaskee fortiente hos os at optages til ny og lovligere Behandling, da man i sin Tid lidt cavalierement brød Staven over det, for formeentlig Immoralitets Skyld, Agnes Bernauerin, de falske Fortroligheder, Hamlet, Zayre, Merciers Deserteur og de sex Retter, undtagne) ere saare flygtige og korte; ligesom og hele min Beretning om, hvad jeg i Prag havde seet, i et wiensk Brev til Rosing af 21 Mai indskrænker sig til et Par, langt fra ikke, som ellers, compres skrevne, Blade, hvoraf det være mig tilladt at meddele et Udtog.

Efter at have berørt, at af de faa ny Stykker, jeg her saae, var den mistænkelige Mand, mit Yndlingsstykke i det comiske, Dommeren, der i Berlin aflokkede mig saa søde Taarer, og her ennuierede mig ugudelig, Agnes Bernauerin, hvor Mad. Reinecke og Opitz vare saaledes paa deres urette Sted, at det tyktes mig bedre, hun havde spilt Albrecht, og han Agnes, kommer jeg til Zayre og ser Retter, om hvilke begge, jeg formodede med Føie, det maatte interessere ham at høre, som jeg og vover at haabe, det ikke vil være Læseren uinteressant, at kiænde den Tone, hvori vi meddeelte hverandre vore Tanker.

"Reinecke var, som Du kan forestille Dig, Orosman; jeg kan ikke nægte, at han overgik min Forventning uendelig; han reciteerte sine Vers, der ere vel saa slette som den danske Oversættelses, med en Velklang og en Præcision, holdt saa fortreflig Middelveien mellem Ordbrams Monotonie og Hverdagssnaks skiødesløse Henpludren, vidste saa ypperlig at betiene sig af alle de Kunstgreb, hvormed Din Kone betager sine Alexandrinere, om det end er Holbergs, det eensformige, uden at nedstemme dem til Prosa, at intet skiønnere kan tænkes; jeg længes efter at see Orosman af Dig, for at skiønne, hvor ofte Du mødes med Reinecke i Din ny Façon *), der udentvivl maa

*) Rosings havde begge skrevet mig til om en Forestilling af den adskillige Aar henlagte Zaire, og om en ny Maneer, hvori han havde der givet sin Oros-

stemme med hans; den baronske Simpelhed foretrækker saavel Du, som han, for Lekains Svulst."

"Mad. Schouwaert var Zaire; vel var hun heller ikke den, som jeg ønskede at see denne Rolle af; imidlertid maa Zaire have en miraculeux Kraft; thi hun overgik al min Forventning, og giorde nogle Steder virkelig skiønt. Den Monolog, hvoraf, Din Kone skrev mig, der kunde være giort mange skiønne Ting, giorde hun virkelig meget af, begyndte den med en kummerfuld mørk Tone; nu afløstes denne af Kiærligheds, men kom tilbage ved det Sted:

At elske Dig er Synd;

disse Overgange vare virkelig skiønne. Overalt sagde hun sine Vers saa temmelig paa Reineckes Maade, vidste ved forskiællig Hurtighed og Langsomhed, og Tonebøininger at betage dem deres Monotonie, og naar hun kommer til at sige den hele Rolle, som hun sagde ikke faa Steder deraf, er hun den bedste Versrecitatrice, jeg har truffet i Tydskland; ikke desmindre efterlod hun mig meget at ønske i denne Rolle. "Kiærlighed har sit eget Tungemaal, som ingen Uindviet kan tale", siger Diderot. Jeg veed ikke, hvorvidt dette er Mad. Schouwaerts Tilfælde. Midlertid er hendes hule og mørke Stemme, hendes Dialect, hendes mere

man, udentvivl til Ihukommelse af Rosas Fadervarsel ved hans første Fremtrædelse heri: "det er godt nok, min Søn! at vi har Helte; men vi maa ogsaa have Mennesker."

imposante end interessante Mine og Figur ikke overeensstemmende med det Ideal, jeg gier mig af en Zaire, som den elskovaandende Pige, Minen füld afømt Sværmeri,

Hvis Øie var kiærligt, hvis Tale var sød
Som Harpers Klang;

Det er en Rhetea i hendes Pigedage, om Du vil. En Actrice, der udtrykker hendes Kummer lykkelig, vil altid giøre Indtryk, og det giorde Mad. Schouwaert; men det bliver stedse kun et svagt Indtryk mod det, Rollen kunde giøre, spilt, som Digteren har tænkt sig den."

Jeg gaaer det næstfølgende, om et Par, alt da her lidet bekiændte, og nu aldeles glemte Dramaer forbi, og vil blot medtage et Udtog af, hvad jeg skrev om Reinecke og hans Kone i sex Retter; det udførligere derom vil Skuespilelskeren kunne finde i de dramatiske Tillæg *).

"Inden jeg slipper Prag, maa jeg dog sige Dig noget om de sex Retter. Naar man lagde denne Forestilling paa Vægtskaalen mod vor, vilde udentvivl Skaalerne blive lige **). Hofraaden, Fru v. Schmer-

*) 1792. No. 13.

**) Det vil ikke være af Veien, for at forebygge Misforstand eller Mistydning, at opgive, hvo paa den Tid havde Rollerne hos os. Hofraaden var Schwarz, men som den Tid nys var indtraad i det Fag, hvori han senere fortiente Navn af Danmarks Schrøder; Fru v. Schmeerling Mad. Rose;

ling, Geheimeraaden, vare de Fortrin. Prag havde; Obersten, Hofraadinden, Carl, Philip, Lise, Wunderlich, Majoren, kom derimod paa vor Side i Betragtning; det øvrige gik vel op mod hinanden; kun i Recitation var deres Wilsdorf langt over vor. Reinecke var Hofraaden, det var en Mand! han tog den, omtrent, som Rose den gifte Philosoph, fortrydelig, og ikke bizar, humoristisk, og ikke sær; stedse den velopdragne ædle Mand — maaskee endog næsten altfor lidt Roturier. — Især var Scenen mellem ham og Kammerherren noget af det skiønneste, jeg har hørt i mine Dage, saa ganske samstemmede hans Tone med Wilsdorfs, var høi, understøttet, hastig, langsom, dæmpet, dyb, alt eftersom den Anden talte med ham til; stedse fast uden at være grov. At en saadan Mand ikke kan være uforskammet myndig mod Kone og Datter, kan Du let tænke. Der kan ikke let tænkes noget førstæmligere fra den Maneer — hvortil Grosmann saa let frister — end Reineckes Hofraad. Kort, jeg har i Reinecke tabt en Lærer, hvis Mage jeg ikke finder igien, før jeg atter seer Rose."

Geheimeraaden Ørsted; Obersten Rose; Hofraadinden Mad. Rosing; Lieutenanten Rosing; Philip Kemp; Lise Mad. Schall; Sadelmageren Gielstrup; Majoren Musted; Kammerherren Uhrberg; Kirkeinspecteuren Arends; Frits Preisler; Frederik Bech; Herredsfogden Busk.

Isteden for at opholde mig ved det dobbelt glimrede i denne Spaadom, da jeg ikke fik Rose mere paa Scenen at see, og da jeg umiddelbar, efterat have forladt Reinecke, fandt min ypperste tydske Kunstlærer i hans Mester, Roscius Schröder, vil jeg heller til Beviis, at det ikke var Vennen, der talte i, hvad jeg nys om Reinecke skrev, umiddelbar herpaa tilføie min Dom om hans Kone — hvis Ven jeg ingentid, og da mindre, end nogensinde, var — "Som Fru v. Schmerling var hun, paa det nær, at hun udelod sit Fransk, som hun ikke kunde sige, uforlignelig, saa ganske Damen; der var ingen Skrigen, og ingen Stoien; men Bitterhed, indædt Arrighed, Spot, Ironie. Det var spilt."

Skuespillerbrevene vare nu færdige fra Oversætterens og fra min Haand, og jeg begyndte i flere Henseender at faae nok af Prag. Til Reineckes var der mere end een Egteskabsdiævel ude at gaae; hos Schouwaerts var der ligeledes Ugler i Mosen; begge Dele havde naturligviis Indflydelse baade paa Omgangskredsens Tone og paa Skuepladsens Fremstillinger. Hertil kom, at Reinecke, der havde meget fordeelagtige Tilbud fra Wien, hvor Schröder var i Begreb at gaae bort, og hvor det var hans Avindsmænd magtpaaliggende, at hans Savn saa lidet muligt maatte føles, drev paa mig at tage derhen, undersøge, hvorledes Tingene hang sammen, og give ham paalidelig

og upartisk Efterretning, hvad der ved Byttet var at vove eller at vinde.

Sidste Aften gav Reinecke paa et Viinbierg udenfor Prag, hvor han havde leiet sig et lidet Buonretiro, et Afskeedsgilde for mig og for Samsøe, hvem han og holdt fordeles af, især efter en Misforstaaelse, der havde været mellem dem, og der saaledes opklaredes til Begges Fyldestgiørelse, at Reinecke*) til Erindring deraf i Samsøes Stambog skrev ved Afskeden:

Wohl uns, daß wir uns verkannten,
Wohl, daß wir uns wiederfanden,
Von nun an, Freund! verkennt mein Herz Dich nie.

Forunderlig livelig svæver hin pragske Afskeedsaften for mig; den deilige Lystlund, liggende paa et steilt Viinbierg, hvis bratte saa godt som lodrette speilblanke Fieldside stod høit over Landeveien, og hvor omtrent midtveis en trodsig Steeneeg i en Rift havde taget sit Stade, den fortryllende Maiaften, den almene Bestræbelse ved Hiertelighed, Sang og Vid at forskiønne

---

*) I min Stambog, som jeg 1789 blev skammelig af med, og ikke siden har seet, skrev Reinecke ud af Kong Lear:

Wer nur ein wenig Verstand behält,
Macht der aus Wind und Regen sich was?
Er nimmt vorlieb, wie's kömmt, und fällt.
Der Wind macht trocken, der Regen macht nas.

hvilket jeg her afskriver, ikke blot som et characteristisk Venneminde af ham, men og til ydermere Beviis, hvor fast Alt fra ham har indpræget sig min Hukommelse.

og oplive de sidste Timer, vi skulde nyde med hverandre; alt dette staaer endnu for min Siæl, efter 40 Aar, med en ualmindelig Friskhed; medens saa mange langt nyere, og langt mere betydende Begivenheder vilde være udslettede deraf, hvis ikke deres følelige Følger holdt dem i Minde. Levende svæver det blandt andet fra denne Aften for mig endnu, hvorledes, da vi gik hiem, Samsø, der var saa ulige hændigere og smidigere, end jeg, gottede sig over, at i en Hulvei, hvor vi maatte gaae ad en smal Fodsti paa Skrænten, jeg, der maaskee den Aften vel var noget trindfodet, var gledet ud, og trillet ned i Kiøreveiens Uføre; og hvorledes jeg, da vi naaede Wien, igien fik Hævn over ham, der, da vi kom hiem, medens jeg gik ned i Giæstestuen at sige Farvel, med megen Selvtilfredshed havde lagt min Kiole, som den var, ned i Vadsækken; hvilket, jeg paastod, at være Beviis paa, at han heller ikke havde skaanet Reineckes Viin, da han ellers vilde begrebet, at det havde været bedre at lade Kiolen hænge oppe at tørres om Natten først, at den kunde blive gnedet af, før man pakkede den ind. Neppe er det ved deres egen Interesse saa ubetydelige Smaating hænge os saa fast ihu, medens langt større Ting henveires saa let; naturligviis have hine indslynget dem mellem Erindringer, der dybt have rodfæstet dem i vort Indre, som her, min Jüngers og Reineckes.

"Det var fortreflige Mennesker — skriver jeg i nysanførte Brev — Reinecke fremfor Alle, ikke at tale

om Jünger; det er et Menneske, jeg endog midt iblandt Eder vil savne; ingen Tydsker har elsket mig saa inderlig, ingen været mig saa kiær; hans Hierte laae aabent for mig, og jeg har seet dets forborgneste Folder; jeg var den eneste, der besad hans fulde Fortrolighed, og selv hans Svagheder giorde mig ham kiær. Forlad mig, at jeg skriver Dig saameget og saa varmt om et Menneske, som Du ikke kiænder, og ikke kommer til at kiænde, i det mindste efter al Rimelighed ikke; men min Broder! i det keedsomme Leipzig var vi to hinanden Alt, og i de seneste Tider blev jeg ham alt mere og mere nødvendig; og jeg har sagt ham Farvel, maaskee et evigt Farvel. Disse Farvel! ethvert af dem erindrer mig om Afskederne, August 1782. Det ulægede Saar oprives med hvert, og den Tanke: hvo veed, om hine Farvel ikke ogsaa vare evige? forlad mig! den Tanke forfølger mig, og forlader mig ikke før i Eders Arme, og den faaer ny Styrke ved hver ny Afskeed; en taareløs Bespænding, som i hine Dieblikke greb mig, som jeg den Gang var glad ved, overfalder mig nu ved ethvert Farvel, hvori mit Hierte tager Deel."

Saa smertelig som Afskeden var, fandt jeg midlertid efterhaanden i selve Færselen det sædvanlige Opiat, og i Bøhmens, Måhrens og Østerrigs Trylleegne, i den allerskiønneste Aarstid, en Række Elysier, hvor Kummeren ikke kunde fæste Fod. "Det lader — hedder det fremdeles i ovenanførte Brev — som

denne stærke Reise — tyve østerrigske Mile med Diligencen i 24 Timer — i den angenemme Mai har den meest velgiørende Indflydelse paa mit Helbred og mit Sind; alle Ting virke friere paa mig, jeg aander lettere, og mit Blod løber raskere i mine Aarer; ogsaa den Tanke, at jeg nærmer mig til Eder . . . . Kun at jeg ikke følte Appianis: at være eet Skridt fra Maalet, og slet ikke at have betraad Banen, er eet! saa levende; men denne min Dæmon viger ikke fra mig, forend i mine Venners Arme."

Ved min første Ankomst til Wien vare Aspecterne just ikke de gunstigste. Den yngre Stephanie, til hvem Reinecke særdeles havde anbefalet mig, for saaledes strax at bringe mig paa en Standpunkt, hvorfra jeg kunde sige samtlige Vedkommende i Kortet, var netop reist til Prag, for personlig at forvisse sig Reinecke, eller, som Schröders vel underrettede Biograph, min Ven Meyer, maaskee ikke uden al Føie troer, for saa lumsk under dette Skin at forsikkre sig Reineckes Udeblivelse. I dette Tilfælde opnaaede rigtig nok hans Reise paa det fuldkomneste sin Hensigt, hvortil jeg efter ringe Evne medvirkede, i det jeg, saasnart jeg fik vedbørlig Landkiænding, med sønlig Aabenhiertighed og Varme paa det kraftigste fraraadede Reinecke at ombytte sin Skueplads for den wienske, som jeg i titanførte Brev saaledes har caracteriseret: "Du seer altsaa, at det wienske Theater ikke er nær det, det udskriges for; lad mig nu ogsaa sige Dig i Korthed, at

Keiseren veed tigesaalidet er den Mæren, han vil hedde.....
Sandt at sige, har jeg ingensteds truffet Cabalerne og Laugshadbet i den Grad, og saa aabenlyst, som her. Schröder gaaet bort, og de vilde have Reinecke i hans Sted; men jeg haaber, han er klog, og kommer ikke."
En Hovedomstændighed, som iøvrigt uden tvivl bidrog mere til hint Afslag, end alle Stephanies Underhandlinger, og mine Advarsler, var efter al Rimelighed Reineckes mislige Forhold med sin Kone, som ikke længe efter tog fra ham til Berlin, for derfra at gaae til Petersborg, og som han i hine Tractater hverken kunde forbigaae, og heller ikke med nogen Føie underhandle for.

Foruden Reineckes Brev til Stephanie, havde jeg endnu tvende Breve med, et til Jacquet — de berømte Søstres, Madam Adambergers og Carrys Fader — og eet til Schröder, begge fra Günther, og som jeg længe blev siddende inde med, da Jacquet var bortreist, og Schröder uden for Byen i en Hange. Dette sidste, som i Begyndelsen fortrædigede mig, blev mig imidlertid til uvurdeerligt Gavn, idet jeg efter nogle Dages Udsættelse tog mig en Operadag over at bringe Schröders Brev ud til ham paa hans Hange, og var saa lykkelig der at træffe ham ene og ledig, og hvad endnu var større Lykke, at komme i Gunst hos ham, ved at nævne mig som Forfatter af Skuespillerbrevene, af hvilke han just i Reichards Theaterjournal havde læst nogle oversatte, og fundet

Behag i den Begeistring for Skuespillerens Kunst og Kald, der stemmede med hans Troesbekiændelse. "Havde De truffet mig i Byen, sagde han til mig, havde vi aldrig lært at kiænde hinanden, saameget mere, som De blot bragte mig et Brev fra Günther, som jeg ikke bryder mig om, og ikke fra Reinecke, hvis Anbefaling jeg vilde have sat Priis paa." At Schröder ikke kunde, eller vilde begribe, at Reinecke i det Øieblik ikke regnede paa hans Venskab, eller af dem, han da stod i Mellemhandling med, stemtes til at see ham med Vennevie, har hans Biograph af hans egne Breve oplyst; at imidlertid just under slige Forhold, Schröder mindst var den, Reinecke, med Hensyn til min Løbsending, sidst kunde falde paa at henvise mig til, synes mig ligefrem.

Des paaliveligere og fuldstændigere Beskeed om Skuepladsens og den hele Indretnings Mangel og Brøst, fik jeg strax af Lessings trofaste Discipel, mine Venners, D'Ariens og Mylius's, Ungdoms Ven, Dramaturgen J. F. Schink, hvis Lina var mellem mine aarle Yndlingsstykker, og hvis dramaturgiske Fragmenter, og over Brokmans Hamlet vare mig et underholdende og lærerigt Studium.

At jeg ikke har smigret mig for meget i Henseende til den Godhed, Schröder ved min første Modtagelse skiænkede mig, har hans Ven og Biograph, Prof. Meyer i Bramstedt, hvis personlige Kiændskab og Venskab jeg senere har havt den Lykke at vinde,

i første Deel af Schröders Levnet bevidnet, hvor han omtaler mit Komme til Wien i Mai 1784, og siger: Han blev ogsaa en inderlig Ven af det schröderske Huus, og hverken Tid eller Fraværelse har slappet dette Baand. Og anfører han da tillige et Brev fra Schröder til ham af 31 Mai, altsaa meget faa Dage efter hint første Besøg i Haugen, hvor det hedder: "Jeg har igien leiet mig en lille Hauge, hvor jeg, de Dage, jeg intet har at bestille, lever saa fornøiet, som en Konge. Rahbek reiser for at see Theatre. Han er meget misfornøiet med vort, især med Brockmann i Sørgespillet. Han har seet Greven af Narbonne og Hertug Norfolk i Spiesses Maria Stuart, og finder hverken Gesticulation eller Declamation naturlig. Catty — Jacqvet — har han beundret i Lystspillet, i Sørgespillet endnu ikke lært at kiende." Jeg afskriver saameget hellere ovenstaaende, da det er et uforkasteligt Bilag til, hvad jeg snart faaer at fortælle, og som hører mellem hin Periodes vigtigste Erindringer.

At Schröder berettede sin Meyer trolig, være det mig tilladt at godtgiøre af mit ovenanførte Brev til Rosing, begyndt den 21 Mai, den Dag, jeg kom til Wien, og sluttet og afgaaet den 28: "Her i Wien lever jeg ret godt; med Schröder og med Schink, hvis Afhandling over Brockmanns Hamlet Du selv har fundet god, og hvis dram. Fragmenter jeg har roest Dig, staaer jeg paa en venskabelig Fod; Müller, en anden Skuespiller af Fortieneste, der for et Par

Aar siden här havt en Planteskole her, har ogsaa taget mig i Affection; hver Aften er her Comedie eller Opera, saa jeg fører et ganske theatralsk Liv."

"Nu om de store wienske Skuespillere. I det første Stykke jeg saae — Greven af Narbonne af Jephson — spilte Brockmann, Mad. Sacco og Mad. Huber, tree af de berømteste Wienere, saa jeg nær var reist bort uden at see mere; jeg havde tilforladelig ogsaa giort det, hvis jeg ikke havde havt Schröder, Mad. Rouseul og Catty Jaqvet i Vente. Samme har ogsaa, da han i Gaar saae et Sørgespil — Maria Stuart — som de ikke giorde stort bedre, forsvoret at see Tragedier her. Greven af Narbonne duede ikke meget Den forgudede Brockmann spilte en ond Fader deri; og jeg byder ** trods, om han kan præke værre end Brockmann; saavel hans Tone, som hans Spil bugner af den falskeste Pathos, og Hamlets Advarsel til Skuespillerne — mod at tage Munden for fuld — kan ingensteds sove sødere end i hans Øre. For at krone Skilderiet, vil jeg blot fortælle Dig, at han tog Munden saa fuld som muligt, og talte med den yderste Pragt, i det han sagde til to Betiente: tag tyve Mand! sæt de halve af dem ved Klosterets Hovedport, og stil de ti andre saaledes, at de spærre alle Indgange! Mad. Sacco er den sande ****; samme affecterte, samme, monotonsłæbende Stemme, samme platte Armbevægelser; hendes Rolle var den interessanteste i Styk-

ket; men hun lagde ikke Spor af Følelse eller Ild deri. En Grethe i Kierlighed uden Strømper maatte hun spille godt . . . Mad. Huber, der drøner og dræver trods **, saa de affectfuldeste Repliker blive evige og keedsomme paa hendes Læber, hvis Recitation er forresten ligesaa prægtig, som Brockmanns og Mad. Saccos, spilte Moderen. Stephanie den Ældre spilte en gammel Munk, er en saare maadelig Skuespiller, men taler dog som et Menneske. Det var de, jeg lærte at kiende i Greven af Narbonne, og da de anden Aften havde samme Stykke igien, var jeg saa klog og blev borte."

Jeg gaaer Brevets Beretning om næste Dag forbi, da de paa det italienske Operatheater gav Barberen af Sevilla med Pasiellos Musik, hvori Mad. Fischer — Storace — sang, som jeg endnu aldrig havde hørt synge, og stod i Liv og Overgivenhed ikke blot over Mad. Preisler, men over Walther selv; og skynder mig til følgende Dags Fremstilling af Schröders Ring No. 1 *).

"Her saae jeg Schröder spille den gamle Holm, en riig Parvenu, omtrent af Turcarets Slags, kun med mere Levemaade, og søgt Fornemhed, og det var rigtig nok brav (et i vor Kreds efter Cold optaget Mundheld om, hvad vi særdeles beundrede); Brockmann spilte en Libertin, Grev Klingsberg, fortref-

*) Hos os kaldet saaledes, for at skille den fra Fortsættelsen.

lig, især en Scene, hvor han havde en liden Runs, mesterlig. Hans Bestræbelse at dølge den, den Anstand i Stilling, han, skiøndt ikke uden Møie vedligeholdt, den i Førstningen lidt tykke Tunge, som blev smidigere, alt, som han talte, svarte ganske til det Ideal, Cold fra Roses Apicius har abstrahert for saadanne Scener. Catty Jacqvet, Baronesse Schönhelm; alle de høiere comiske Stæder fortreflig, har til slige Roller, hvor det fineste Foredrag udkræves, det ypperligste Spil; hendes Accenter, Stemmens Mouvement, Toneboiningerne, den Maade, hvorpaa hun veed at udhæve et Sted, et Ord, er ubetaleligt; saaledes den Mesterscene mellem hende og Schröder, hvor i samme Forhold, som hans mais la fille de chambre blev mere paatrængende, hendes restera tiltog i Betydning og Bestemthed. Ogsaa giorde hendes deilige Øine hende den ypperligste Tieneste *). Mad. Schröder Henriette en stille god Pige, med den ædle Simpelhed, og den godmodige Naturlighed, der er hende personlig egen. Mad. Rouseul Moderen, af hvis Rolle intet er at giøre."

"Dagen derpaa var jeg hos Schröder, og forsømte Operaen i oprørt Vand er godt at fiske (af Sarti, som

*) Senere vilde jeg formodentlig caracteriseret hende i Korthed ved at sige: "det var Mad. Preislers lykkelige Natur, forenet med Jfr. Astrups sieldne Kunst."

de var i Wien, og i stor Credit). I Forgaars gav de Maria af Skotland (hvorom jeg i mine Privatoptegnelser prophetisk skrev: at af dette Æmne sikkerlig et bedre Stykke lod sig giøre). Mad. Sacco spilte Maria paa sin sædvanlige ennuiante Façon; i en Elskovsscene mellem hende og Brockmann anmærkede En — formodenlig Samsø eller Schink — at de kom ham for, som et Par Forlovede, der ex officio sagde hinanden smukke Ting, ikke som to Elskende, der talte af overstrømmende Hierte. Kun een eneste Scene, 5 Acts 1, gav hun med noget Liv, hvor Dødsdommen forkyndtes hende. Brockmann Norfolk ligesaa uudstaaelig, som i Greven af Narbonne. Mad. Nouseul Elisabeth, skal have været syg; og var altsaa ikke slemt; imidlertid var der mere Sandhed i hendes Tone, end i alle de andres; hun talte, som et Menneske, der forstod og følte, hvad hun sagde; nogle Steder vare udmærket gode — som hvor hun spurgte: raser mit Parlament? — ogsaa har hun, hvad jeg i det hele ikke hos nogen tydsk Actrice har fundet, den alle Lemmers Correspondence til Spillet, og spiller ikke med een Deel alene (som Mad. Reinecke, hvis hele Spil laae i Hovedet og de to Fingre, eller Mad. Saccos, der bestod i ovenikiøbet meget maadelige Partidebras). Bedrager jeg mig ikke, er hun den bedste her af dem alle, skiøndt den lede wienske Dialect, som hun har maattet optage, da man

ved hendes Hidkomst fra Berlin *) beskyldte hende for at tale luthersk tydsk, ogsaa skader hende hos mig."

Ustridig stadfæster Ovenstaaende noksom, hvad Schröder skrev til sin Ven Meyer om min Selvstændighed med det wienske Theater, fra mit allerførste Kiendskab dertil; derimod vil man finde ikke faa baade af mine alt yttrede og senere forekommende Domme i aabenbar, skiøndt undertiden vel mere tilsyneladende, Modsigelse mod nysnævnte enthusiastiske Kunstelskers og classiske Kunstdommers Kiendelse i anførte Værk, over samme Personer. Men ikke blot satte Prof. Meyers, ved langvarigt Ophold i de forskiellige Lande, og ved disses Skuepladse, erhvervede mangesidige Kundskab og Smag, ham i Stand til at maale hvert Lands og hvert Steds Kunstfrembringelse med dets egen Alen, medens jeg, ligesom vor fælles Mester Roscius Schröder, bestandig henførte Alt til hamborgsk Maal, der omtrent var eet med det daværende gamle danske;

*) "Et uerstatteligt Tab for Kunsten, skriver Meyer, at hun forlod Berlin, hvis retvise Beundring vilde have hævet hende til at overgaae sig selv. Deeltagelse og Henrykkelse kunne ikke skabe Talentet, men de ere det uundværlige, naar det skal udvikle hver Kraft i sig, og naae uanede Høider." Gylden Ord, der synes at slumre i mange Theaterbestyreres Øre, og kun at vaagne, naar det gjælder om at stække Vingerne paa dem, der ellers torde flyve Dagens priviligerede Høiflyvere forbi.

skulde være hans Domme Resultater af mangeaarige Iagttagelser til forskiellige Tider, hvoraf han efter sin humanere og liberalere Tænkemaade stedse uddrog det fordeelagtigste Facit, medens jeg naturligviis dømte dem saaledes, som jeg i de faa Uger, jeg opholdt mig i Wien, saae dem, og det yder mere med Hine, der vare vante til Reinecke's ædle Naturlighed, og af mit store wienske Kunstideal, vor Schröder, ikke alene vedligeholdtes; men theoretisk og practisk stadfæstedes i denne Synsmaade.

Hvor venskabelig Modtagelse, jeg alt ved første Besøg hos Schröder havde den Lykke at finde, er allerede berørt; og da han efter dette giestmilde Huses Maade sagde mig strax, at de bad ingen til Giest, men jeg var velkommen, naar jeg kom, var hans humoristiske Ligefremhed, og hendes sindige Samtykke, mig saaledes Borgen for deres Ord, at jeg strax beflittede mig at tage dem efter Bogstaven, og fik nu daglig saadan Bekræftelse derpaa, at jeg snart, som jeg i et Brev til Rosing har udtrykt mig, blev næsten en daglig Kostgiænger hos dem.

Allerede Schröders egne Ord: at han de Dage, han intet havde at giøre — og at disse ikke skulde blive for faa, derfor sørgede hans Colleger i Ausschuss, efter mulig ste Evne — levede i sit lidet Huuslige Familie, som en Konge, vidne noksom, da han sandelig ikke var let at fornøie, at dette hans lidet Kongedømme maa have været særdeles fornøieligt; ogsaa samledes

der en meget dannet og underholdende Kreds, hvoraf jeg, foruden Brockmann, Müllers, og Wambergs fra Theatret, især erindrer en ung Diplomat, Baron Binder; men behageligst vare mig dog de Dage, jeg tilbragte ene derude med ham, og hans fortreffelige Kone. Allerede i det Par Ord om hende, jeg af mit Brev til Rosing har anført, vil man have seet, at saa langt jeg da var fra at paaskiønne, hvad hun i Livet og i Kunsten var ham, da hendes beskedne Selvfornægtelse virkelig holdt mig i den Tro, at de snævre Grændser, Wiens Theatermatadorer og Primadonner havde afstukket for hendes Virkekreds, vare hende satte af Naturen; erkiændte jeg dog allerede, at det Huslige og Himmelrene, hun paa Scenen fremstilte, var Gienskin af hendes eget Indre, det speiltro Skilderi af hendes eget Qvindeværd, og Qvindefærd, og anvendte jeg ofte paa hende Göthes skiønne Ord om hans Elisabeth: "hvem Gud har kiær, giver han saadan en Hustru!"

Hertil kom nu, at hun, der levede saa aldeles for og i sin Mand, og hvem han var Alt, ligesom hun igien helligede sit Liv til at være Alt for ham, saae Alt, jeg vil ikke sige, med hans Øie, thi dertil var hendes Blik for klart, for sikkert, og for selvstændigt, men med Hensyn til ham, vurderede Alt efter den Værdi, det for ham kunde have, og at hun altsaa, fra den første Dag af, behandlede den unge

Skiærmer, paa hvem hendes Mand havde kastet sin Blidhed, som en ham velkommen Huusven, med den hiertemilde Venlighed, der vilde giort mig den mavreste Fastekost til et Herremaaltid, ligesom jeg og ofte over den glemte det østerrigske Vellevnet, der herskede i det schröderske Huus. Endnu mere henrev mig naturligviis den hæderfulde Tillid, en Mand, der i Aar, Dannelse, Kundskaber, Aand, Kunsterfaring og Kunstværd, kort i Alt, hvad jeg dybt maatte ære, var saa langt over mig, værdigede den fremmede Yngling, hvis gode Villie og reen Hu for deres fælles Kunst var hans eneste Anbefaling. Mellem mit Livs gladeste og stolteste Timer mindes jeg saaledes en Helligdagsmorgenstund, da han havde stevnet mig ud i sin Hauge, og i Lysthuset forelæste mig, hvad han havde færdigt af sine Scener i Lissabon, med Velbehag modtog, hvad jeg til Roes for dette rørende Skuespil af fuldt Hierte Mod mig at sige, med Godhed anhørte de Erindringer, jeg ved et og andet Sted, opmuntret ved hans Venskabshyldest, dristede mig at fremføre, og som i en Art Anekse, at Hr. Meisner, som den Tid var i et Nødraab; men sandelig ikke den Mand, der kunde spænde Ulysses Bue, skulde ville lægge Beslag paa en Deel af dette Stykkes Scener, som sine, skiød mig til Vidne paa, at jeg havde seet dem blive til under hans Hænder. Ikke veed jeg, om det var den mig saa uforglemmelige Maade, hvorpaa jeg først giordes kiendt

med dette Stykke, hvorved det er blevet mig saa kiært; men i mine Øine vil det stedse være en Ziir for enhver Skueplads, hvor det kan blive givet, som jeg fem Aar senere saae det opført i Hamborg, hvor han var Sievers, og hun en mageløs Sophie; givet, som jeg atter 30 Aar senere saae det paa det samme Theater, hvor hans Aand omsvævede hans i Livet og Kunsten trofaste Herzfeld, som hendes var over deres for tidlig bortrevne Kunstdatter, den af hendes Faders, den geniale Fleck's Ild besjælede Madam Unzer. Hvorvidt det under nærværende Omstændigheder vilde behage paa vor Skueplads, drister jeg mig ikke at sige; af det kunde der gives, saa det fortiente at behage, torde jeg midlertid nok vove at paastaae.

Jeg vil ikke opholde mig ved Forestillingen af den philosophiske Dame af Schletter, i Grunden det samme Stykke, der nu under Navn af Donna Diana spilles i Tydskland, og som man saae ofte her tænkt før at bringe paa vor Skueplads; men saalidet det i sin daværende Gestalt behagede mig i Wien, skiøndt Catty Jaquet, som saa aldeles havde Alt i sin Magt, hvad den høiere Comedie kræver, af Diction, og dertil sin prægtige Figur, sit deilige Ansigt, sine talende Øine, og sin herlige Anstand, var Dianen, ligesaa lidet opbyggede det mig under sin ny Form og Titel i Hamborg, hvor den forgudede Madam Reinmann var Donna Diana.

Derimod gav dette Stykke Anledning til en Episode i mit Liv, der fremfor andre fortiener Plads i mine Erindringer. Skuespilleren Müller, som jeg havde lært at kiende hos Schröder, og der, som Protestant og Frimurer, var kommet mig med megen Artighed imøde, havde bedet mig besøge sig, uden at jeg just synderlig havde agtet derpaa, da jeg ikke ret lovede mig nogen Interesse deraf. Midlertid faldt jeg om Eftermiddagen, som philosophiske Dame skulde gives, paa at gaae derhen. Tilfældigviis var Mad. Adamberger, der skulde spille den ene af Cousinerne, pludselig blevet syg, og hans Datter Josepha havde taget sig paa at spille hendes Rolle, som han just var ifærd med at høre hende, da jeg kom. Naturligviis bad jeg dem, ikke at lade dem forstyrre, og Faderen, som uden tvivl bildte sig en heel Deel ind af sin Instructeurduelighed, og havde foreslaaet et Børnetheater, eller dramatisk Skole, som det store Hofskuespil, efter Skik og Brug, var avindsygt paa, og vovede, lod sig det ikke sige to Gange, og dresserede hende da — ogsaa efter Skik og Brug — saa jeg samme Aften fandt mig befoiet, at begynde Anmældelsen af hendes Amalia med de Ord: denne unge Actrices herlige Anlæg til slige — ungdommelig uskyldige — Roller lader sig ikke miskiende, men hun er at [illegible], det lader sig misleede; en Mening, hvori min Ven Schinck, som jeg meddeelte den, af [illegible] [illegible] bestyrkede mig. Jeg havde seet

hende eengang i Forveien, som Minnes Philaminte i dobbelte Prøve, og hun havde mishaget mig; vel behagede hun mig denne Aften ved Forestillingen heller ikke; men jeg havde hørt hende ved Indstuderingen sige Rollen i den lette naturlige Maneer, den fordrede, og vidste, at det var den ulyksalige Dressering, der havde paatvunget hende det accentuerede vægtfulde Comediantforedrag, der saarede mig ved Forestillingen, og hun fik alt derved en Interesse for mig, som Schinck stadfæstede.

Anden Dagen var han og jeg budne til Middag sammen hos Müllers; hun tog imod os, da Faderen havde Forfald, den Gang vi kom; jeg fandt hende ikke blot en overmaade smuk, men tillige dannet, og interessant Pige, der kunde ret godt levende Sprog, havde god Læsning i sit øget, spilte ret vakkert paa Claveer, og var derhos meget naturlig og beskeden. Efter Bordet gik Faderen og jeg ud i Schröders Have; og jeg lagde ikke stort Mærke til hende endnu. Dagen derpaa spiste jeg hos Stephanie den Yngre, til hvem jeg fra Reinecke havde havt et Anbefalingsbrev, men som midlertid selv havde været i Prag, og var nys kommen tilbage. Over Bordet kom vi til at tale om Nicolais Reise, der just da var en Braad i Wienernes Næse, som de da overalt havde Spyonstrigens Nationalhad til Berlinerne. Stephanie spurgte mig om det berlinske Theater; jeg roste den unge Dem. Witthøft, og han var da ikke seen at torbne mod Berlinerne, der

ikke vidste at paaskionne hende. Jeg blev varm, og sagde ham, at Wienerne giorde det ikke bedre mod Josepha Müller. Naturligviis giorde han, og end mere hans smukke Kone Næse af hende. "Kom an! — sagde jeg — det gielder et Væddemaal; vil Aus-Fehus vove tusinde Gylden, skal jeg stille Grev Friesses Caution for, at, dersom hun maa være under min Veiledning eet Aar, og jeg ikke i det stiller hende frem i 12 Roller til Keiserens og Publikums Tilfredshed, skal han for mig betale Væddemaalet. Jeg er Udlænding, jeg kan ikke sige hende Rollerne for, ikke dressere hende; men hun behøver blot Lov at gaae paa sine egne Been, og Varsel, naar hun begaaer Feil."

Naturligviis var man meget for artig til at ville tage mig paa mit Ord, og stille mig ved mine skionne Penge; ja det lod næsten, som jo mere man ved Samtalens stigende Varme overbeviistes om, at det var, eller blev mit fulde ramme Alvor, jo omhyggeligere blev man for ikke at benytte sig af denne min Stemning; som da min smukke Vertinde ikke undlod at anmerke, hvad hun tilforlig af egen Erfaring vidste: at det ikke var usædvanligt at faa vakker en Skuespillerindes Kunsttalent, især af Mennesker i mine Aar, vurderedes over dets virkelige Værdi.

Om dette nu rygtedes ved Theatret, muligt ikke uden min egen Brøde, da jeg vel i det mindste til Skiins og hos Schröders tør i min Ridderlighed have

ladet falde et Ord om den Ctrikshandske, jeg aldeles ganske uden Betænkning havde kastet til Ausschwenshes Hochmögenden, muligt vel og fra det stephaniske Huus, for at have itide giort en saadan Idee latterlig, hvis den maaskee under en alvorligere og officiellere Form skulde fremstille sig, kan jeg ikke sige; vist er det, at da jeg to Dage efter mødtes i Schröders Hauge med Müllers, syntes Josephas og min giensidige Opmærksomhed for hinanden saaledes at være steget, at jeg ikke blot, da vi Mandfolk spillede et eget tydsk Slags Kegler — hvorved der var lang Frist imellem hver Gang, man kom til at slaae —, med mere, end sædvanlig Interesse, tilbragte mine Intervaller i Lysthuset hos Fruentimmerne; men og, da Müllers og jeg blev enige om, at spise til Aftens paa det fra Preislers Reise bekiændte Samlingssted for Kunstnere og Digtere, til Pollers, og man handelsviis hos Schröders havde hørt mig tale fransk, Müller ved Bordet fandt paa at paalægge mig at conversere hende i dette Sprog, som hun talte ret godt, men hun sielden havde Øvelse i, og det lod, som vi begge ikke ugierne underkastede os denne Forpligtelse. Ak Ting, som altid virke fordeles paa mig, en deilig Sommeraften nydt i den skiønne Natur, bidrog til at forhøie Indtrykket, som hendes blide beskedne Venlighed, den skiønsklede Natur i Alt, hvad hun sagde, giorde paa mig, at et længe savnet Velbefindende saaledes giennemstrømmede mit Inderste, at jeg, efter en heel

følge dem til deres Hiem, maatte sværme endnu en Times Tid om i den frie Luft; for at overlade mig uhindret til Følelser, som jeg endnu ikke havde begyndt at giøre mig Rede for, vil man letteligt troe. Hvad imidlertid langt over alt det øvrige giorde Udslaget, var, at jeg, da jeg næste Dag begyndte at overtænke det Hele, befandt mig, at vort Kiendskab begyndte en mig evig dyrebar Persons Fødselsdag; med eet blev nu Josepha, eller i det mindste min fremblussende Tilbøielighed for hende, for mit sværmende Hierte en hellig Fødselsdagsskiænk, hin mit Livs gode Genius havde sendt mig, et Ønske fremført i mit fierne Fæderhiem for mit Vel, og over Bølger og Bierge bragt af en venlig Engel til Donaus tryllende Bredder, for at gaae der i Opfyldelse.

At man ikke skal troe, at dette er snare romantiske Udpyntninger, hvorved jeg har søgt

At opsminke med faber Gestalt

et ikke mærkeligt Levnets Hverdagsbegivenheder, vil jeg anmærke, at det væsenlige deri tildeels bogstavelig, kun med Udeladelse af de særdeles Grunde, der maatte giøre mig denne formeente Fødselsdagsgave, med Hensyn til den formeente Giverhaand, saa uendelig hellig, saa at jeg deri troede — som jeg i denne Anledning udtrykte mig — at borde ære den høiere Haand, som ofte saa kiendelig havde styret mig, er taget af et Brev, skrevet den 17 Juni fra Wien, til mit Hiemes Fortroligste.

"Men — bliver jeg i samme Bred ved — hvorledes skulde jeg naae dette Maal? at Josepha nok leed mig, det troer jeg; at Faderen vilde med Glæde give mig sin Datter, saasnart jeg kunde forsørge hende; indbilder jeg mig at vide; men nu desto slemere! Hundrede Planer ere farede gjennem mit Hoved, og jeg havde vist giort en eller anden dum Streg, var jeg ikke bange for Gamles Paapasselighed. Fra Wien var jeg paa ingen Maade gaaet; ogsaa har jeg der tilrigget mig een Afsættelse efter den anden, af ham; og jeg forsikrer Dig, hvis jeg ikke var fuldkommen overbeviist om, at jeg med fire Aars yderste Flid dog ikke bragt det videre, end i det høieste at komme i Middelgodsses Classe, var jeg tilforladelig alt Acteur ved en eller anden liden Trup i Tydskland; og endnu for en halv Time siden følte jeg mig for hos Borchers (Hovedet for det linziske Theater) om han troede at kunne gjøre noget af mig ved Skuepladsen."

Den dumme Streg, jeg nok i ovenstaaende egentlig meente, og som jeg ikke giorde, var at erklære mig for Josepha; om det imidlertid var af idel Klogskab, den udeblev, vil jeg efter senere Erfaringer ved lignende Leilighed, hvor en saadan Erklæring mod mit bedste overlagte Forsæt undslap mig i Øieblik, jeg mindst tænkte derpaa, ikke vove at paastaae. Men see! jeg har hele min Levetid været frygtsom og mistroisk; jeg troede, vel ikke uden Føie, at have givet mig saameget blot, at i den mildeste Faders

giennemskuede mig." Nu traf det sig, at der var aftalt et Parti med hem og Schröder til et for sin gode Viin bekiendt Kloster — jeg troer Neuburg — hvorhen man gemeenlig førte alle Fremmede. Handelsviis fik Müller Forfald, og Vallfarten gik overstyr. Heraf uddrog jeg nu strax mine uønskelige Formodninger, og uagtet Müller idelig bad mig besøge sig flittig, havde jeg dog ikke Hierte til at gaae derop for at hente Oplysning, men indskrænkede mig i det Sted til, hver Aften i Skuespilhuset at hente mig en Helsen af hende fra Actricelogen, for deraf om mueligt at uddrage mig noget trøsteligt. Saaledes spildte jeg hele fire Dage, som naturligviis af den otte Dages Frist, jeg paa ny havde tigget af Samsø, ingen ringe Deel var; indtil jeg endelig traf dem igien i Schröders Hauge, og fandt mig nu overbeviist om, at jeg havde været en Nar; da det imidlertid nu var paa de sidste Dage, saa kunde jeg ikke godt blive fra Schröders, hvor jeg imidlertid havde et Par mærkelige Optrin, der tildeels greb middelbar og umiddelbar ind i dette mit Livs daværende Hovedhandling, og som altsaa, ikke blot for den chronologiske Ordens Skyld, maa medtages her.

Jeg havde hidindtil kun seet comiske Roller af Schröder, hans foromtalte mesterlige gamle Holm i Ringen, hans ypperlige Wiburg i, stille Vand har den dybe Grund, hvor ogsaa Catty Jacquet gav Barnessen til den tænkeligste Grad af Fuldkommenhed,

og, hvad jeg endnu af disse Roller saae værst, den gamle podagriske Petitmaitre Lord Ogleby i hemmelige Ægteskab; derimod behagede, mig ikke til Lyst, Stephanie den yngre at spille van der Hoeft i Hollænderen, som jeg usigelig gierne havde seet af Schröder, for at maale ham med min Reinecke. Mellem Stephanie og Reinecke fandt ligesaaliden Sammenligning Sted, som om en Gadevægter vilde tage sig over at synge en gretrysk Tryllemelodie efter Luloze Walther, og selv Catty Jacquet bestod som Sara Beddersriden med Madam Reinecke kun maadelig.

Men nu kom Schröder, og med ham hele det wienske Theater, paa en meget vovéligere Prøve, idet de skulde give Eugenie, hvis Hovedroller jeg af Rose og Mad. Rosing var vant til at see til saa høi en Grad af Fuldkommenhed, og der ligeledes sagdes at være Mad. Saccos og Schröders Triumph. Mod Sædvane bød Schröder mig til sig om Aftenen efter selve Forestillingen; da jeg kom derud, tog Madam Schröder imod mig i Haugen, da han endnu var i Begreb med at klæde sig om. Naturligviis spurgte hun mig, hvorledes jeg havde været tilfreds, og jeg sagde hende med den Aabenhiertighed, hvortil man i det Huus havde vant mig, at jeg var langt bedre vant, at Mad. Saccos Armfægten, hendes Balletskabs, og hendes hele langtrukne Flæberi havde i dette hunslige Stykke forarget mig endnu mere end i hendes egenlige Tragedier. Hun optog denne min Dom,

som noget uvenlig; men da hun overalt ikke gierne udlod sig om sine Kunstfeiler, og især ikke gierne hørte, at man mindede hende om Hendes egen ubillige Tilsidesættelse, giorde jeg mig ikke videre Tanker derom.

Ved Bordet begyndte Schrøder selv paa Samtalen: "Nu! sagde han: De har ikke sagt mig noget om Forestillingen i Aften!" "Nu vel! sagde jeg: jeg er vant til at see Rollen taget noget anderledes; min store Lærer Rose viser mig mere den franske Digters Haltlei; De mig mere Britten; han mere den egentlige Pere noble; De mere Humoristen; vælge imellem Dem kan jeg ikke, paaskionne og beundre Dem begge kan jeg." "Hm! sagde han efter sin humoristiske Maneer: Mig sporger jeg ikke om; at De, medens De spiser min Steeg, og drikker min Viin, ikke vil sige mig noget uforbindtligt, kan jeg jo sagtens vide; men hvad siger De om vor Sacco?" Jeg tilstaaer, at jeg var for fuld af det Mishag, jeg havde seet hende med, til ikke at give det frit og fuldt Løb. "Hm! og hvad synes De da om vor Brockmann?" "jeg har beundret ham som Klingsberg, som Captainen i stille Vand, i alvorlige og rørende Roller tilstaaer jeg derimod: ce n'est point aussi, que parle la nature." "Saa Madam Sacco og Brockmann da ikke behage Dem? saa vil jeg ogsaa vuske, jeg maa mishage Dem ret meget!"

Uden at lade mig forbløffe gjorde jeg med mit Glas, som jeg just havde i Haanden, en Salut for Schrøder, til Tegn, at jeg drak hans Skaal, og sagde: "det naaer De ikke, kiære Ven!" og faldt nu Samtalen efterhaanden paa andre Ting, uden at der videre blev taget Notice af nysomtalte.

Nogle Dage før min Afreise, gav Schrøder en formelig Afskeedsdinee for min Skyld, hvortil Müllers, og mit store Ideal i det høiere comiske, Capt. Jacquet, vare indbudne. Efter Bordet satte Schrøder og jeg os til at spille Schak, hvori jeg i hans Huus havde en særdeles Reputation, og for min store Drabelighed havde faaet det Tilnavn, efter Hamlet: der meuchelmörderische Däne. Midt under Partiet gik Mad. Schrøder os forbi, og da hun maaskee læste en alt for stor Seiersalighed paa mit Ansigt, kaldte hun paa Josepha, som om hun havde noget at tale med hende, stillede sig med hende i et Vindue ligefor mig, og indlod sig her i en tilsyneladende dyb Samtale; at mine Øine nu, istedenfor at blive ved Spillet, hæftede sig paa den skiønne Pige, jeg om to tre Dage skulde sige farvel, var ligefrem, og jeg vaagnede ikke, førend Schrøder, der begyndte at faae Magt med mig, i sin Glæde brød ud: "ich glaube, der Däne lernt Lebensart; er will mich doch zu guterlezt eine Partie gewinnen lassen." Jeg kom nu til mig selv igien, og det endda tidsnok til at komme bedre fra den Prøve, jeg her var sat paa, end fra den

tiltrædende, jeg i første Deel (S. 67) har omtalt, da Schröder dog tilsidst maatte overlade mig Seieren.

Aftenen derpaa bød Schröder mig atter til sig, med det Udtryk, at da jeg havde talt saa meget om mine og Jüngers Bourgognesedsiddner, vi ogsaa maatte engang bourgogne sammen. Da jeg kom, modtog han mig med de Ord, at han ingen anden havde bedet, da han havde hemmelige Ærinder til mig. "Men er Du ogsaa vis paa, sagde hans forstandige Kone — maaskee at den letsindige Yngling skulde føle Æren af den Tillid, her vises ham — at han kan og vil tage sig dem paa?" Uden at svare hende, vedblev Schröder: "De veed, at jeg om faa Maaneder gaaer herfra, og vil oprette et eget Theater; De reiser for at see Theatre; her ligger Anbefalingsbreve, der skal aabne Dem Adgang allevegne; skriv mig, hvad De ethvert Sted finder; undersøg, hvorledes de Folk staaer, paa hvor lang Tid de er bundne, og om de kunde have Lyst at indlade dem med mig. Haster det, giver jeg Dem carte blanche; hvad De indgaaer, sanctionerer jeg."

Der er mig flere Gange i Verden vederfaret Lykke og Ære, som har været saa langt over mine stolteste Drømme, og dristigste Forhaabninger, at jeg i bogstavelig Betydning ikke har tordet troe mine egne Øine og Øren, men har maattet anraabe Hielp for at forvisses, jeg ikke drømte, eller phantaserede; imidlertid troer jeg neppe, at noget saaledes har overrasket

mig, som denne ærefulde Fortrolighed af en Mand, jeg følte mig saa dybt under. "Kiære Schrøder! — brød jeg overrasket ud — hvorledes kan jeg forbinde det med, hvad De den Aften efter Eugenie sagde til mig?" "Nu! — sagde han — jeg lagde fra allerførst af Mærke til, at De havde et sundt Øie og Sands for det Sande; men jeg maatte blot vide, om De ogsaa var fast i Deres Overbeviisning. Hvormeget De giorde af mig, var jeg snart kommet efter; jeg vidste altsaa ret godt, at, naar jeg ikke kunde lede Dem paa Afvei, vilde Ingen saa let giøre det; i Grunden dømmer jeg netop om de Mennesker, som De." "Deri — svarte jeg ham — bragte De mig heller intet Øieblik i Vilderede; for havde De ikke tænkt saaledes, maatte De spille anderledes." Og nu, efter at jeg med Ære havde bestaaet min Prøve, og var kommet saa hæderlig derfra, meddeelte han mig, med den Vennetillid, der var dette store — i Hverdagslivet efter Udseende saa fast indsluttede — Hierte saa egen, naar det aabnede sig, sine Planer, sine Hensigter, sine Forventninger, hvad han ønskede af mig, hvad, og hvo der især vare ham vigtige, og jeg modtog denne min ærefulde Sending med en Erkiendtlighed, hvortil baade Betydenheden deraf, og den Haand, som hædrede mig dermed, gav mig fuld Føie; ogsaa haaber jeg, det følgende vil vise, at jeg efter muligste Evne anvendte pligtig Aarvaagenhed og Driftighed, for at vise mig dette Hverv værdig; og sagde

jeg nu dette ædle Par — som næste Morgen skulde til Laxemburg at spille for Keiseren — et taknemmeligt og ømt Farvel, for alt det Venskab, de havde hædret og frydet mig med; men som forsødedes ved det i mit glade Hierte denne Aften ved Schröders Vennetillid til Vished hævede Haab, at jeg, maaskee inden saare kort Tid, skulde samles med dem igien, for at leve hos dem for stedse.

Vi Daarer! stedse lege vi med Drømme,
Og hænge Hierterne ved denne Leeg;
Vi see, hvor Bølger Biergene bortstrømme,
Storm fælder Klippens Eeg,
Dog smigrer Ormen sig, hans stolte Planer
Er klippefastere end Eeg og Field,
Dog Syner op af Fremtids Nat han maner,
Og drømmer sødt om Held;

skrev jeg strax efter min Hiemkomst i et Sørgedigt over en bortreven kiær Veninde, og sandelig! de Drømme, jeg fra ovenomtalte Aften, mere og mere fordybede mig i, for pludselig paa saa skrækkelig en Maade at vækkes deraf, maatte vel lægge mig disse Tanker dybt i Siælen.

Den sidste Aften, jeg var i Wien, tilbragte jeg, da Schröders var paa Laxenburg, til Müllers; jeg havde bragt Faderen min Stambog, og det, som da let er at begribe, for Datterens Skyld, hvorfor det og heller ikke var min Murerstambog — som det ellers vilde og skulde været — men den for begge Kiøn, jeg bragde ham. At jeg midlertid hverken havde Hierte

til at anmode hende om at skrive deri, eller at tale til Faderen om, at jeg ønskede det, vil man formodenlig af det foregaaende kiende mig nok til, at være overtydet om. Ogsaa havde hun allerede sagt Farvel, og var gaaet fra Bordet, da hun næste Morgen tidlig skulde til Laxenburg, da Faderen af sig selv gik efter hende med Bogen, og lod hende skrive deri, og nu kom de begge tilbage med den. Bogen er, som jeg oftere har nævnt, forkommen; den Sentents, han havde skrevet deri, har jeg, i de 35 Aar, siden jeg mistede den, glemt; men at der neden under stod: Denke oft an Vater und Tochter, als deine wahren Freunde, C. F. Müller, Josepha Hortense Müller, glemmer jeg aldrig.

Saaledes skiltes jeg da, og for stedse, fra det første Fruentimmer, med hvem jeg drømte mig Muligheden, at blive lykkelig. Om jeg vilde være blevet det? hvo kan, hvo tør forudsige dette? fortæret af en dyb Tungsind, hvortil Anlæg alt tidlig skulle have været at spore, og som forgiftede hendes seneste Dage, lagdes hun i sin favreste Alder i Graven, begrædt af en hædret og hæderværdig Mage, Maleren Prof. Füger. Var det maaskee den velgiørende Haand, jeg i saa mange Livets Skiæbner har havt Føie med taknemmelig Andagt at erkiende, der bortvendte denne beedske Skaal fra mine Læber, at jeg ikke skulde drikke mig Fordærvelse deri! Sandelig! det er ikke uden al Grund, jeg dvæler ved denne Tanke. Om jeg da elskede hende? i det mindste troede jeg, ønskede jeg det!

og maaskee har denne Indbildning, denne Attraa, større Part i det meeste af den, ikke saa overmaade megen, virkelige Kiærlighed, der er paa Jorden, end man i Almindelighed forestiller sig.

Nør ei ved Amors Pile,
Thi Amors Piil har Hager,

begyndte en af de nydelige Citharsange, min Pram under vort Bakkehuussamliv skrev til en fornem Dilettantinde, og paa mange Maader har jeg ved Erfaring fundet det stadfæstet. "Hvor let — skrev jeg ikke længe efter denne Periode, og medens den endnu var mig i levende Erindring — finder ikke det efter Elskov tørstende Hierte en Pige tækkelig? man giør sig Umage, at indbilde sig, at man elsker, og det lykkes; Racines: man elsker ei, saasnart man ei vil elske, er en gylden Sandhed; men som Ewald saa rigtig anmærker: Hiertet vil ei vinde, som villig lod sig binde af Elskovs Slaveri" *).

Jeg vil ikke tale om, at hun efter Alles eenstemmige Vidnesbyrd, som Preisler i sin Dagbog **),

*) Efterskrift til Qvintin Messis i fierde Bind andet Hæfte af Bibliothek for det smukke Kiøn, et Tidsskrift, for hvilket jeg endnu har en særdeles Forkiærlighed, som det, jeg fremfor noget andet, skrev, vel ikke i bedre Dage, men dog af fuldest Hierte. Fierde Bind deraf udgaves i Forening og con amore af Kierulf og mig.

**) Preislers Journal paa en Reise i Aaret 1788 anden Deel S. 189 o. ff.

Meyer i Schröders Levnet, offentlig have stadfæstet, var en overmaade smuk Pige, efter min Overbeviisning, maaskee vor Mad. Biørn i hendes hulde Vaarene fraregnet, den meest ungdommelig skiønne, jeg nogensinde har seet paa Skuepladsen, og endnu ved sin uforvanskede Friskhed, skiønnere udenfor, Liliekn oppen i sit første Udspring; men jeg er mig tilfulde bevidst, at dette ikke var, hvad der indtog mig, at jeg vel overalt mere af Andre, i al witterlig Uskyldighed — især af Samsø, der var en elegans formarum spectator, blev giort opmærksom derpaa, end selv lagde Mærke hertil, især fra det Dieblik af, hun begyndte at faae Interesse for mig. Hvad der stedse har bestukket mig, har været Aand og Hierte; at denne Bestikkelse vel er falden disse lettere, naar de talte, eller, jeg troede, de talte, giennem smukke Dine, og yndige Læber, vil jeg just ikke benægte;

meer yndig er Dyden, der kommer i vakker Gestalt, siger Digteren.

Hertil kom fremdeles, at i Følge mine Forestillinger om Skuepladsen og dens Hellighed, den for sin Skiønhed beundrede og berømte unge Skuespillerinde, der — ydermere i en Hofstad, som det overdaadige Wien, hvor Lasten gik med opreist Hoved, brammende af sin Skiendsel — udmærkede sig ved ubesmittede Sæder, og et reent Rygte, allerede herved blev mig et indviet høiere Væsen.

.... Neppe vilde midlertid dette have saaledes virket paa mig, havde jeg ikke tillige faaet Interesse for hende, som tilsidesat og forurettet, da hun naturligviis var, hvad ogsaa baade Schinck og Schröder stadfæstede mig, og hvad senere Preisler i sin Dagbog bekræfter, Ausschusmatadorernes Damer for ung, og for smuk, og derhos af for rene Sæder til at finde mægtig Udenomsprotection, at drive sig frem med. At hun blev mig dobbelt interessant, da jeg ved det ovenomtalte stephaniske Middagsmaaltid kom til at henkaste Stridshandsken for hende, og altsaa træde op, som hendes Ridder, vil man vel efter det, man af det foregaaende har lært om et vist Aandsslægtskab imellem mig og en vidtbekiendt spansk Riddersmand, letteligt forudsætte *). Da hun nu eengang var begyndt at blive

*) At det midlertid ikke var saa ganske hen i Vind og Veir, jeg fil Stephanies og hendes Parti, tør følgende samtidige Vidnesbyrd af Dramaturgen Schinck, der ikke knælede for hendes Alter, godtgiøre. "Hvis jeg endnu tiltroer nogen af vore unge Skuespillerinder Talent, i Roller som Juliette — i den forelskede Uskyld — engang at kunde nærme sig Charlotte Ackermanns fortreflige Genie, er det Josepha Müller, den herværende fortiente Nationalskuespillers ældste Datter. I en Alder af 14 Aar har hun alt givet mærkelige Prøver paa et fremstikkende Talent i Roller af blid Affect og rørende Uskyld .... Ogsaa bestemmer Physiognomie, Figur, Tone, Tilbøielighed, Alt, hende aldeles for Julietter, Elmirer (i Erwin og Elmire?)

mig interessant, maatte for mig, der altid har været, og endnu er en sværmerisk Dagvælger, der har — naturligviis uden al astrologisk Overtro — sine faustos & infaustos dies, sine Høitider og sine Tyge Brahes Dage — det synderlige Samtræf, der just paa den ypperste af mine Aarsfester bragde os hinanden nærmere, være, som en Rost fra det Høie, der

---

Emilier og Eugenier .... Maatte denne unge Kunstnerinde dog stedse beholde den Lærelyst, den Flid, den Beskedenhed, der endnu er hendes Arvedeel! Maatte hun aldrig af unge Giække, Ugebladskryb, og Sangere, fordærves ved alt for tidlig Beundring! Med alt hendes Talent betræder hun først sin Bane, og der er langt, langt frem, inden man kommer til Maalet."

"Det skal glæde mig, naar denne min Tilstaaelse om den unge Kunstnerinde giør Nationaltheatret opmærksomt paa dette hendes Talent, og naar jeg om kort eller lang Tid hører, at hun er optaget i Nationalactricernes Række, hvori hun saameget fortiener at optages."

Dette skrev min Ven Schinck i andet Hefte af hans dramat. Fragm. fierde Bind, hvis tredie og sidste Hefte er sluttet i Februar 1783. Det skiønne Vidnesbyrd, han her gav hendes Lærelyst, Beskedenhed, og Flid, gientog han mig flere Gange mundtlig halvandet Aar senere. Hun havde dengang, skiøndt vel ikke længe i Forveien, faaet Plads paa Nationalskuespillerindernes Liste, men at hun skulde virkelig komme frem paa den Scene, som man endog vidste at lukke for en Mad. Schröder selv, var efter det wienske Theateroligarchie ikke at vente.

var mig altfor behagelig at adlyde til, at jeg ikke skulde adlyde den villig. Fra nu af fremelskede jeg vitterlig og forsætlig denne Følelse, trykkede med Flid Pilen daglig dybere i Brystet, og maaskee kan jeg med Føie sige, at jeg aldrig hierteligere hang ved hende, end da vi skiltes for stedse, men da jeg i Grunden forlod hende med det Forsæt, og det Haab, at berede mig en Stilling, der tillod mig at tragte efter hendes Haand.

Hvormeget hun vidste deraf og derom, er mig naturligviis ubekiændt. At en smuk ung Pige, om hun end ikke var Skuespillerinde ved Hoftheatret i Wien, nok har Øie for, vel og, baade i det Onde og det Gode, af sine Omgivelser giøres opmærksom paa, at man udmærker hende, er ingen Tvivl undergivet; at hun midlertid, især af en saadan Trækfugl, der ingen blivende Sted havde, og hvis Hiemstavn var i det Fierne, skulde ventet sig noget alvorligere, stadigere, hvortil jeg overalt selv egentlig først, efter min Afskedsaften til Schröders, begyndte at ane nogen Mulighed, har jeg ingen Føie at formode. Vel skrev Rosing mig, da han 1788 var i Wien, at hun havde taget Løfte af ham, at bede mig, komme engang igien til Wien, da jeg ikke skulde slippe saa hastig derfra; men endog forudsat, at det var andet og mere, end en sædvanlig Conversationscompliment til en behagelig Giæst, der ved et Anbefalingsbrev fra mig var indført der i Huset, kunde det vel og interessere den

unge, midlertid fremvoxne; men endnu stedse tilsidesatte Kunstnerinde, at den Yngling, der i hendes første Fremtrin havde talt saa varmt hendes Sag, og midlertid ved tilfældige Omstændigheder havde faaet et Slags andenhaands Credit i Tydskland, endnu eengang hende angaaende skulde komme tilorde.

J. J. Rousseau anmærker, at en af hans interessanteste Elskovshandeler endtes med et Haandkys. Ogsaa min Roman tog selvsamme Ende; og er dette sidste Haandkys blevet besvaret med et mildt Haandtryk, som, jeg tilstaaer mig, ikke engang med Vished at vide, og hvorom jeg i hiint Brev, hvor jeg udgyder mit fulde Hierte for min Ven, intet finder, da har dette været Summen og Høiden af den Løn, min Kierlighed indbragde mig. Skiønne himmelske Aar, da det uforbærvede Hierte ved en saadan uskyldig Gunstbeviisning finder sig usigelig lønnet, da det i et Smiil, et Blik, den hulde Klang af et venligt Ord, finder en Salighed, der er himmelreen nok til at fortiene dette Navn!

Ikke mindre tungt, end at forlade Josepha, faldt mig Savnet af det schröderske Huus, hvortil jeg ingensteds fandt Mage, en Mand, der var mig alt det, jeg havde i ham, fra alle de Sider, mit Livs Interesse hang ved, forenet med en Kone, der i det hun virkelig havde til Valgsprog, hvad hun i min Stambog skrev af Nathan den Vise: Wer viel weis, hat viel zu sorgen, und ich habe mich ei-

ner Sorge nur gelobt, ved hvert Ord, hvert Skridt viiste sig hans sande værdige Mage, er, hvad man ikke to Gange i sit Liv maa vente at finde. Men — jeg maatte bort; jeg kunde, uden at være alt for ublu, ikke længer sinke Samsø, uden i det mindste at betroe ham, hvad der fængslede mig; thi havde han havt mindste Anelse derom, havde Intet bragt ham derfra. Gierne vilde han taget først til Presborg, for det morsomme i, at have været i Ungarn; men min Vei gik i Schrøders Ærinde til Sydtydsklands Theatre; og han opofrede, med sin vante Vennehuldskab, mig sin ungerske Attraa, ligesom han havde opofret mig det langt betydeligere Ønske, at gaae til Italien, hvor der for hans dannede Kunstsands og Kunstsmag havde været et saa rigeligt Udbytte at vente, medens der visnok for mig, der i mit ene og indskrænkede Kunstfag fandt Syssel og Studium mere end nok, for al den Tid og Flid, jeg kunde hellige dertil, var aldeles intet at giøre, saa meget mindre, som Italiens Skuepladse i ingen Henseende friskede Operaens og Buffoens Haber.

Vi gik da til Linz, hvorfra mit tit anførte Brev er begyndt den 17 Juni, og hvor jeg fra Schrøder var adresseret til den alt af Lessing berømte Borchers, den sidste Overblevne af den sande ekhofske Skole, og hvor mit egenlige Hverv var, med egne Øine at see, om den af Schinck saa berømte Dem. Aichinger var det, og for Schrøder kunde være det, hun udraabtes for. Og sandelig baade Borchers og

hun bestod fuldelig deres Roes. Hans Hieronimus Billerbeck i Geschwind, ehe es jemand erfahrt, et kosteligt Lystspil efter Goldoni af Bock, som jeg ofte har undret mig over, ikke at være kommet paa vor Skueplads, var et Mesterstykke, og det fuldkomneste jeg i Tydskland har seet i den clementinske Smag, saaledes som jeg hiemme af denne Mesters herlige Skole i det dramatiske Samfund, hvor min Sands for comisk Sandhed dannedes, havde lært at kiænde den. Ikke mindre mesterlig var deri Dem. Aichinger, "hvis Mage — skrev jeg til Rosing — jeg i skalkagtige og mistænksomme Roller, ikke havde seet, og der i Dariens de Forlibte er Børn *), spilte Elskerinden med en saa nydelig Sandhed, udtrykte de idelige Overgange fra Ømhed til Jalousie saa fortreflig, og lod tillige i sin største Forbittrelse Pigen af Levemaade saa umiskiændelig see, at hun har første Sted paa min Rekrutliste til Schröder **), og er min Trøst, at Samsø beundrer hende ligesaameget, som jeg." At med saadan Kunstnydelse, med den forbindtligste Mod-

*) Om dette Stykkes nære Slægtskab til min Sommer s. o. f. S. 77.

**) Uagtet denne min Anbefaling kom hun midlertid ikke til ham, da hun kort derpaa fik Engagement, baade i Dresden, hvor de paa eengang mistede Mad. Reinecke og Schouwaert, og i Wien, som hun foretrak, og hvor Rosing & Comp. beundrede hende 1788, skiøndt tilsidesat for Ausschussets gamle Adel, og hvor hun kort efter døde.

tagelse af det nysnævnte Kunstnerpar, Linz med sine fortryllende Egne, med sin mageløsdeilige Beliggenhed, var mig et sandt Paradiis, var naturligt; ogsaa opholdt vi os her fem Dage, som høre hen mellem de meest nydte i mit Liv; heller er jeg mig ikke bevidst, fra saa kort en Tid nogensteds at have saa mange behagelige Erindringer. Deriblandt hører f. Ex. en Valfartsprocession, jeg paa den anden Side af Donauen, der randt under vore Vinduer, paa den romantiske Biergaas, saae; deriblandt et yderst jovialt Lystparti til et Badehuus, Samsø og jeg med Borchers, og et Par andre af Theatret giorde; deriblandt fornemmelig følgende Anecdote, der saa ganske caracteriserer Borchers, som den Bruder Lustig og Bruder Sanssouci, han var saa navnkundig for at være. Man gav et rasende Skuespil kaldet Moleshof og Silvie, som en Greve var Forfatter til, og af Fyrsten af Thurn og Taxis havde faaet 300 Gylden aarlig for. Her var Fader Borchers Karl den Anden af Engelland, der kommer ind tilsidst, og deler Naader ud. Aftenen før var han i Selskab med os, men anmældte strax, han maatte hiem, da han skulde læse paa sin Rolle til næste Dag, som han ikke kunde eet Ord af; men see! Vinen smagte, og Passiaren behagede ham, saa han blev siddende til langt over Midnat, siden han — efter hans egen Tilstaaelse — snart kom efter, han ikke læste noget den Aften; men det kunde han hente ind om Morgenen, medens de andre

prøvede de fire Acter. Maaskee var det dengang ogsaa hans Hensigt, ogsaa var han rigtig til Prøvens Begyndelse uden for Skuespilhuset, men tog med eet en Afdrift, og gik ligeoverfor op til os, hvor han, alt under de bedste Forsætter fik sig adskillig Frokost, og Discours, indtil de andre gik fra Prøve.

Jeg holdt nu en rørende Tale for ham, om Nødvendigheden af at læse over, og han gik virkelig i den Hensigt hiem; men da det var en meget heed Dag, fandt han det, som han siden sagde mig, passeligere, at tage sig en Middagsluur. Om Eftermiddagen, som jeg staaer i mit Vindue, og venter paa, det skal blive Comedietid, kommer min Borchers udenfor, og raaber op til mig: om jeg havde Viin? og da jeg nu lovede at skaffe den tilveie, kom han op, og paa min Forespørgsel, om han nu havde læst brav, svarte mig, han havde sovet; og da jeg nu vilde havè ham paa Døren, at han kunde faae læst paa Rollen, trøstede han mig, der var Tid nok under de første fire Acter, og blev hos mig, til jeg gik paa Comedie. Neppe har jeg der faaet mig sat til Rolighed, før en pikker mig paa Skulderen, og da jeg skal see mig om, er det ham igien, som alle mine Formaninger og Bønner uagtet, blev siddende de tree første Acter ubevægelig, og giorde Løier over Stykket og Forestillingen. Endelig maatte han op at klæde sig paa, og nu sagde han sin Rolle med saa simpel Adel, og saa skiøn Sandruhed, at neppe nogen skulde mærket, han tog hvert Ord af Sou-

fleuren. Efter Stykket kom han efter Sædvane til os, og da jeg yttrede ham min Forundring over, at det under de Omstændigheder var gaaet saa godt, sagde han: "Ja men De saae nok, at Hans Majestæt først havde sat sig paa Sophaen, og begyndt derfra at dele sine Ordener og Naadestegn ud, og det syntes da vel ogsaa det naturligste, at Vedkommende umagede dem hen til ham; men da han mærkede, at han paa den Maade var vel langt fra Soufleuren, besluttede han at tage sig en Tieners Skikkelse paa, og gaae om imellem dem;" hvorpaa vi da drak den allernaadigste Kong Carl den Andens Skaal.

Fra Linz giorde vi en yderst behagelig Reise giennem de meest paradisiske Egne til München, og troer jeg, da jeg ellers ikke har beværtet Læseren med Kiøkkensedler fra min Reise, at torde nævne den eneste Erindring af det Slags, jeg veed at have bevaret. Det var nemlig, at da vi paa en deilig men heed Juni Formiddag havde kiørt over Biergene ved Hohenlinden, lige i det vi kom til denne Station, et Bondebarn falbød os en Krukke friske i Biergene plukkede Jordbær, som vi kiøbte, og spiste med en Skaal Landviin over, og hvis forunderlige aromatiske Velsmag hverken Samsø eller jeg nogensinde enten kunde glemme, eller finde Magen til.

I München traf jeg en varm Giæstven i den forhenværende hamborgske Skuespiller Lambrecht, til hvem jeg af Schröder var anbefalet, og der fattede

en Yndest for mig, hvorom man i Preislers Dagbog vil finde umistænkeligt Vidnesbyrd, og giorde Alt sit for at giøre mig Opholdet i München behageligt, hvorved dog hans megen Godhed nær paa en Maade kunde bekommet mig mislig nok. Han bad mig nemlig være hans Giæst, Dagen efter, jeg var kommet, men, da han var ugift, ved det table d'hote, hvor han spiiste. Vi sad sammen, og havde en Bouteille Viin imellem os, hvoraf han flittig skiænkede for mig, men selv ikke drak andet end Vand, da han var hæs, og ikke gierne — sagde han — vilde blive værre til næste Dag, siden han skulde spille for mig, der kom fra Schröder, og af hvem han ønskede godt Vidnesbyrd til sin gamle Mester, og erindrede han mig tillige, da han syntes jeg tog sparsomt til Glasset, at vi maatte have Flasken ud, da man aldrig maatte levne Viin til Vertens Fordeel. Skiøndt Middagen aldrig har været min Tid, tiente jeg ham i at tømme Bouteillen. Efter Bordet førte han mig om i de tryllende Isaregne, og da vi havde gaaet en to tree Timers Tid, foreslog han vi skulde gaae ind at forfriske os i en Hauge; men han kunde ikke byde mig andet end et Glas Viin, da Thee og Caffe, som vi i Danmark og Hamborg var vante til, ikke i de Egne var gangbare; vi fik da atter vor Bouteille, som jeg under høist interessante Samtaler om Kunst, om Schröder, om Wiens, Berlins og Hamborgs Theatre, som jeg maatte fortælle ham om, og om Münchens, som

han giorde mig bekiændt med, gleed Tiden og Vinen, og ogsaa denne Flaske maatte naturligviis tømmes. Om Aftenen var vi, da der ingen Comedie var, indbudne sammen hos en Skuespiller Heigl, der havde en meget smuk og talentfuld Kone, og selv var af det Theaters Bedre, og som Schröder havde bedet mig være opmærksom paa. Jeg kom ved Bordet igien til at sidde hos Lambrecht, Flasken kom atter imellem os, og da jeg nu her undslog mig for, bestandig at skulle binde an med den allene, svarte man mig i Chor: at jeg kom fra Schröder, og maatte kunne drikke et Glas Viin. Jeg følte mig nu efter det vandrende Ridderskabs Love forpligtet, at modtage den henkastede Handske, og skilte mig ganske ordentlig ved min Dont. Da jeg midlertid gik derfra, og Lambrecht fulgte mig hiem, kom det mig dog for, som jeg, uden at jeg var beskiænket, følte mere til, hvad jeg havde drukket, end jeg efter min Formening skulde. Jeg yttrede nu for Lambrecht, at deres Viin maatte være svær. "Das nicht, Bruder! — sagde han — aber Du hast des Guten nicht ganz wenig genossen." "Wie! in 12 Stunden drei Bouteillen Wein?" "Nein, Lieber! Du hast sechs getrunken." Sagen var nemlig, at de i München brugte de store, klare, firkantede Flasker, som her kaldes Aqvavitflasker, og som holde — hvad jeg ikke drømte om — ein Maas, eller to Potter, hver. Jeg blev ikke ganske vel tilmode over denne Opdagelse, og forekastede Lambrecht, at han havde saaledes ført

mig uvitterlig paa Glatiis; men han undskyldte sig med, at han havde godt seet, jeg kunde bære det, og jeg slog mig da tiltaals, med den Trøst at jeg havde bestaaet Prøven med vis Honneur.

Saa behageligt iøvrigt den deilige Egn, Lambrechts Omgang, og en høist interessant Exjesuits, Dufresnes, giorde mig München, saaliden Opbyggelse var mig Skuepladsen til; ikke blot spilte man der i den gamle tydskfranske Maneer: der er den Arm, og der er den Arm! ledsaget af behørigt Prak; men og forkyndte Alt, hvad jeg saae og hørte, mig Sandheden af, at det var der, som ved flere Theatre af det Slags: de Stores Friller og deres Spytslikkere giorde, hvad de vilde, og Kunst og Kunstnere tryktes; ogsaa var det Hele betroet Bestyrelsen af en Magnat*), der ved den bekiendte Sentents: im Dien-

*) En af Tydsklands meest berømte Violonister var nemlig nys bleven antaget i Hofcapellet, og var paa Prøve af den Musik, hvori han første Gang skulde lade sig høre; med eet seer Excellencen, at Manden, da hans Instrument har Tacet, ikke spiller; med al høifornem Embedsiver farer han flux hen, og siger til ham: "Herr! warum spielt er nicht?". "Ihre Excellenz! — svarede Virtuosen i al Beskedenhed: es ist eine Pause!" men i sin Nidkiærhed blev Hans Excellents Kunstintendanten ved: "Ey was! Pause! im Dienste seiner Durchlaucht werden keine Pausen gelitten." At man neppe giorde Manden Uret ved at paasige ham denne

ske seiner Durchlaucht werden keine Pausen gelitten, har givet en Maalestok for sin Intelligents, hvormed mellem de ikke faa Høibaarenheder, hvem jeg har seet Kunst og Videnskab givet til Priis, neppe nogen har kunnet holde Maal.

Midlertid havde selv dette Theater en sand Juveel i den yngre Madam Lang, ældre Søster af den Dem. Boudet, der siden ved Schröders hamborgske Theater foranledigede en saa stor Revolution. Denne Kunstnerindes Wilhelmine i sex Retter var mig af uskyldig, elskelig Naivetet, uden al Barnagtighed, Gaasevorenhed, eller Næsvisshed, et Ideal, som jeg ikke paa nogen offentlig Skueplads, forend indeværende Vinter, altsaa først efter 40 Aar, har seet opnaaet, og maaskee overgaaet. Ogsaa fik hun ikke længe derefter et Tilbud, at gaae til Wien, men var saa klog — som Wiens Lange i sin Biographie fortæller — først at ville stikke Fingeren i Jorden, inden hun slog sin Bopæl der, forlangte først at spille nogle Giæsteroller, og, skiøndt hun behagede i disse, vogtede sig vel for at tage mod fast Engagement; saare let torde det og blevet hendes Lod, hvad Preisler i sin Dagbog meget velbetænkelig siger om den, skiøndt ikke just i selvsamme Fag, ikke mindre ypperlige Aichinger: i Wien holdes hun for den første blandt Theatrets Elskerinder, skiøndt hun, maaskee netop af den Aarsag, maa staae tilbage.

---

hviforuemme Vankundighed i sit Fag, synes flere hans Anecdoter af lignende Natur at bevidne.

Fra München giorde vi en yderst behagelig Reise over Augsburg, hvor jeg opholdt mig en Dag, da jeg hos en Baron Göz, der den Tid arbeidede paa sin Aaret senere udgivne talrige Følge af lidenskabelige Skizzer for Kunst- og Skuespillemænner i en Række af 160 Kobbere udaf Lenardo og Blandine, troede, som Ordsproget siger, at gribe Viisdommens Guld med Giævninger, og faae Lys i alle de Ideer, Prøven af Engels Mimik havde vakt hos mig; uden at betænke, at slige Kunstens Løndomme ikke læres saa hurtig, som den Taskenspillerkunst at skiære Hovedet af et levende Menneske, og sætte det paa igien, hvori nys er bebudet Underviisning i vore Aviser. Manden var meget forbindtlig, indlod sig med megen kunstbroderlig Belvillie i Samtale med mig; men at jeg — sikkerlig uden nogen hans Skyld — gik stort klogere fra ham, kan jeg ikke sige. Fra Augsburg kom vi til Ulm, hvis deilige Beliggenhed endnu svæver for mig; men hvorved jeg tillige mindes, at vi kom did saa giennemstegte paa en tordenlummer Eftermiddag, at jeg var for mat til at giøre et Besøg hos en af mine daværende Yndlingsskribenter, J. M. Miller, Forfatter af Siegwart, og Briefwechsel dreyer academischer Freunde, som jeg hele Veien igiennem havde glædet mig til, nu at kunne lære at kiende.

Jeg har intet om min Reise giennem det Würtembergske, Stutgard inclusive, at berette, uden at det stedse har levet i min Erindring, som et Canaans

Land, ligesom det Pfalziske; kun mindes jeg her, da vi ved Nattetider, i Mørke, og formodentlig halv i Søvne, var kommet til Heidelberg, uden at mærke noget til dets Beliggenhed, som jeg om Morgenen, ved-at see ud af Vinduerne, der vendte til Gaden, heller ikke anede, og jeg nu, inden jeg stod til Vogns, gik tværtigiennem Huset ud til Gaarden, og her saae et høit, steilt Bierg saa godt som lige over Hovedet paa mig, at jeg endnu blev noget mere end overrasket, og maatte kalde paa Samsø, at meddele ham dette Phænomen, der midlertid for ham, der havde giort den største Deel af Reisen tilfods, medens jeg, (skiøndt dog mindst paa denne Deel af Reisen) krøb dybest ind i Diligencen, og lod, som jeg sov, for at hænge efter mine Grublerier uforstyrret, ikke nær havde det Paafaldende, som for mig.

I Manheim ventede sande gyldne Dage mig, da Schröder, som især havde Øie paa det kostelige mannheimske Kløverblad, Beil — der var hans særdeles Yndling — Island, og Beck, til sin forestaaende ny Entreprise, havde giort Alt for at berede mig en god Modtagelse der, da ydermere Schiller, som den Tid var i sin frodige Vaar, modtog mig, som en kiær Jævning paa Kunstens Bane, og en varm Tilbeder af hans Camene; og da Boeck, ogsaa een af de sidste Overblevne af den eckhof-lessingske Skole — hvoraf han midlertid synes mindre at have beholdt Aanden end Bogstaven — overvældede mig med Godhed, saa-

meget mere, da jeg fra München af havde havt mundtlig Advarsel at bringe ham, som Mester af Stolen, om det Uvæir, der for Illuminatismens Skyld i de churfyrstelige Lande drog op over Frimurerne. Megen Næring fik midlertid min dramaturgiske Orm just ikke her, da adskillige af de Stykker, jeg helst hørte eller saae, og deriblandt Schillers, ikke kunde bringes paa Skuepladsen, saa meget man end i Mannheim giorde for min Skyld, da Mad. Beck — som var deres og Tydsklands første unge ømme Elskerinde — havde Feber; midlertid giorde de dem al mulig Umage for, at vise dem for mig i et fordeelagtigt Lys, saa meget mere som jeg saa temmelig efterkom Schröders Hverv, at udgrunde, om de vel havde Lyst at indlade dem med ham, paa Klosterbroderens Maade i Nathan den Vise, ved ligefrem at sige dem det selv; og fandt jeg dem alle tree saare villige, fremfor alle Becks Kone, som det ved Skuepladsen i Mannheim ikke ret stod an, da det — skiøndt der intet Hof var, og Dahlberg virkelig var en ualmindelig Theaterintendant — dog altid var et Slags Hoftheater, hvor — især paa Spindesiden — ikke altid Kunstværd eller Menneskeværd var Anbefaling.

En Aften, som jeg var bedet hos Iffland, der boede i Huus med Becks, og Beck formedelst sin Kones Upasselighed var tidlig gaaet fra os, kom Iffland, under vor begeistrede Samtale om vore Fordringer til og Forventninger af den dramatiske Kunst, og vore

levende Ønsker, at samvirke til, at Skuepladsen maatte blive, hvad den burde og kunde, til at spørge mig, om jeg intet havde skrevet for det tydske Theater. Jeg sagde ham da, at jeg i Prag havde begyndt paa et Efterstykke: den Fortrolige, men som jeg ikke siden havde kunnet faae færdigt, vel især, fordi det ved det bondiniske Theater ved Mad. Reineckes og Opitzes Bortgang indtrufne Schisma havde tilintetgiort den Tanke, at faae det opført der; han fik Lyst at see det; næste Morgen blev det færdigt, og jeg forelæste det for ham og Beck, der paastod, jeg skulde give dem det. Issland, der aldeles ikke holdt af det Fag, han egentlig spillte i, var glad til at spille Kammersdorf, og paa 10 Dage var ikke blot Stykket færdigt, antaget, afskrevet, lært, og spilt; men ydermere var min Sophie Braunek oversat paa Tydsk, forelæst Issland og Mad. Beck, og bestemt til at opføres ved min Tilbagekomst fra Paris, og nu var da alle vore Himmelstiger færdige; til Paaske 1786 var deres Engagement til Ende, de vilde da gaae til Schröder, jeg skulde tage til ham, som Theaterdigter, og vi skulde med ham og hans herlige Kone danne et dramatisk Academie, et Kunsttempel, hvortil der endnu ikke skulde være seet Magen. Saa meget heller kunde der synes god Føie til denne Drøm, da Schröder i et Brev fra Wien under 6te August skrev mig: "Deres Efterspil venter jeg med Utaalmodighed; vil De ikke tillade mig her at lade det opføre i Manuskript? Sætteren fra Lissabon, som

De har hørt nogle Scener af, er færdig, men kun tree Akter, og jeg behøver et godt Efterspil. Men er det Dem ikke tilmaade, skal det ikke komme ud af mine Hænder, og ikke blive opført, førend med Deres Samtykke. De herværende ** af Skuespillere have ødelagt Islands Skuespil — Verbrechen aus Ehrsucht — At jeg meget vil føre mig Deres Efterretninger til Nytte, og at den, De anbefaler mig, er vel anbefalet, vil Tiden lære. Følgelig, naar Talen er om Dem selv, og De ikke taber for meget ved vor nærmere Forbindelse — vil jeg da vel betænke mig paa, at modtage Dem, som Ven og Broder? — Men den Tanke at blive Skuespiller, maa De endelig opgive, og det er min Pligt, aldrig at understøtte den. Det Søde i dette Haandværk er i de første Maaneder afsuget; da kommer en heedsk, bitter Drik. At De har skaffet mig Jüngers Kiændskab, er mig overmaade behageligt; han skal heller mig ikke saasnart bort fra Wien . . . Evig Deres Schröder."

Men endog inden jeg fik dette Schröders Brev — som blev skrevet efter at hin skiønfarvede Sæbeboble var brusten, og samme Dag, som jeg i Paris fik Efterretning om denne Vanskiæbne — vidste jeg tilfulde i Forveien, hvor fast jeg i alt rimeligt og mig gavnligt kunde stole paa denne broderlige, faderlige Vens Hyldest. Da nu ydermere min Sophie særdeles behagede Island, der længtes efter at komme til at spille Meinhard Søn, i dette fine Stykke, som han kaldte det; da ligeledes

den hulde Caroline Beck, hvem jeg havde forelæst det — som hendes Mand efter hendes Død skrev mig — glædede sig til at spille deri, hvori han fandt Borgen for Stykkets Værd og Godhed; da Beck var, som skabt for Waldfels, og denne Rolle, som skabt for ham; da det Slags Stykker yndedes i Mannheim, maatte dette vel ydermere nære mine Forhaabninger. Allerede havde jeg i Spøg, men dog ikke ganske uden Alvor, strax efter min Ankomst til Mannheim, skrevet min Ven i Kiøbenhavn til: "finder jeg ved min Hiemkomst en kold og fremmed Modtagelse, er Velkomsten lunknere, end jeg ventede, reiser jeg parbleu i Øieblikket bort igien, og drikker Melnecker med Jünger og Reinecke, eller Bourgogner med Schröder, for at forslaae de Griller."

Og da nu min Fortrolige virkelig blev opført, og mesterlig opført, da Mad. Beck, som Pauline, aftvang mig, hvad der i min Mund er den høieste Lovtale, jeg veed, over en Kunstner:

Kunst und Natur
War bey ihr eines nur;

da Island og Beck, som mine og Stykkets sande Venner, stred for dets Held, da det vandt Bifald, og — hedder det i mit Brev til Rosing derom — hvad der glædede mig meest, Samsøes Bifald (hvem jeg ikke havde vovet at forelæse det, men der med broderlig Deeltagelse fortalte mig enhver, endog ubetydelig,

Anecdote derfra, der kunde være mig behagelig), vel maatte da hine Forhaabninger næsten blive Vished.

Ogsaa Schiller, saa saare forskjellig hans høiere Aandsflugt end var, fandt Behag i mit Skuespil, og, hvis jeg ikke bedrager mig, tilbragde vi to denne Aften sammen i Pfalzerhof ved et Glas Viin, da Iffland og Beck tidlig gik hiem. Uden tvivl var det og denne Aften, at, da Samtalen naturligviis faldt snart paa hans dramatiske Arbeider, jeg kom til at erindre mig, at en flink ung Medikus Feller i Leipzig havde fortalt Jünger og mig, at Schiller havde taget sine Røvere af et gammelt engelsk Skuespil, the Life of Charles Moor, som han i en physiologisk Afhandling af Schiller havde fundet citeret. Da jeg nu troede at være velbevandret i den engelske dramatiske Litteratur, og al ivrig Søgning uagtet, ikke havde været istand til at opspore et saadant Stykke, kunde jeg ikke modstaae Fristelsen, nu jeg var under fire Øine med Digteren, at spørge ham, hvor det engelske Skuespil, hvoraf han havde taget Ideen til sine Røvere, var at finde, og af hvem det var. Schiller studsede. Bange for at have stødt ham, da jeg, uden tvivl især fra Island, havde temmelig levende Begreb om hans Ømfindtlighed, skyndte jeg mig at tage tilorde, og bede ham, dog tiltroe mig at kunne skiønne, at der var stor Forskiel paa Værdien af det raa Malm, hvoraf et Konstværk dannedes, og af Kunststykket

selv, som det udgik fra Mesterens Haand; og at det engelske Skuespil, naar det havde havt andet Fortrin, end at indeholde et Æmne, hvoraf der under en genial Haand kunde blive et effectfuldt Drama, ikke vilde været saa ubekiendt; og sagde jeg ham nu tillige, hvorfra jeg havde denne Idee. Med megen venskabelig Godmodighed fortalte Schiller mig nu, at han, medens han havde Hovedet fuldt af sine Røvere, havde paa Militairinstitutet i Stutgardt havt et medicinsk Prøveskrift at udarbeide, og dertil valgt et Æmne, om Sammenhængen mellem Menneskets dyriske og aandige Natur, der gav ham Leilighed til at anbringe til Oplysning adskillige Steder af det Sorgespil, han gik frugtsommelig med. Da han imidlertid ikke torde citere disse paa tydsk, eller som Stæder af et tydsk Stykke, for ikke at komme i Uleilighed for at befatte sig med reglementstridigt Arbeid, havde han grebet til Fictionen om et gammelt engelsk Skuespil, hvoraf de skulle være tagne. Jeg havde imidlertid ikke troet, sagde han, at det Skrift skulde være kommet udenfor min Hiemstavn, og derfor var det, jeg blev urolig ved at høre det nævne, da jeg nu kan komme i den Forlegenhed, offenlig at maatte erklære mig derom. Dette giorde han imidlertid ikke; og det var først efter hans Død, jeg i Anledning af en Anmældelse af nysomtalte Prøveskrift, som et Anecdoton, jeg troer i et wiensk Tidsblad, jeg fandt mig

forpligtet, i et af vore Blade at meddele hin Anecdote *).

Da den Fortrolige var ude, havde jeg truffet Madam Beck ved hendes Dør, som var lige ved Siden af Skuespilhuset, og takket hende i største Hast for hendes deilige Fremstilling af Pauline, da hun skyndte sig op til Hvile, for, som hun sagde, ikke at have Uleilighed af sin Anspænding. Som jeg anden Dag sagde Island farvel, kom Beck ind at bringe mig sin Kones Undskyldning, at hun ikke kunde tage Afskeed med mig, da hun slumrede, og de ikke vilde vække hende, og der desuden jo kun var faa Uger til,

*) Da jeg her er kommet til at omtale dette Stykke, maa jeg dog tilføie, at jeg, ved at giennemgaae, til nærværende Arbeides Brug, min Brevverling med mine tydske Venner, har i et Brev, dat. Leipzig 2 August 1786, fra Schillers enthusiastiske Ven og Beundrer, Jünger, fundet følgende: "Schiller skriver nu paa et nyt Stykke: Røver Moors sidste Skiæbner; det er snart færdigt; thi han har alt bebudet mig Revisionen deraf; dog det bliver endnu sub rosa; thi vi vil overraske Publikum dermed."
Vel er det ikke at haabe, at efter henved 40 Aar noget skulde kunne bringes for Lyset af dette schillerske Digterværk, hvoraf jeg ikke andensteds mindes at have mødt ringeste Spor; jeg anseer det imidlertid for min Pligt, ikke at lade denne flygtige Henviisning forgaae, om maaskee derved noget, f. Ex. ved den hæderværdige körnerske Familie, hos og med hvem Schiller den Tid levede, skulde kunne komme for Dagen.

vi skulde, ved min Tilbagekomst fra Paris, samles igien, da min Sophie skulde spilles.

Med disse Drømme forlod jeg anden Dagen Mannheim for at gaae til Strasborg. Paa Veien besøgte jeg Schiller i Schwezzingen, hvor han havde Sommerværelser, for at hente min Stambog *), og

*) I denne Stambog havde Schiller skrevet følgende wielandske Linier, som jeg, da efter saa lang en Tid de ikke ganske fuldstændig vare mig i Minde, efter flere Dages Søgen endelig har gienfundet:

Das Liebesbundniß schöner Seelen
Knüpft oft der erste Augenblick
Wenn andre, eh' sie Freunde wählen,
Was sich dabey gewinnt, erst emsig überzählen
Verbindet jene schon ein Wort, ein stiller Blick.
Gleich Spiegeln strahlet eins der andern Blik zurück,
Sie wählen nicht, sie fühlen sich getrieben,
Und lieben ihren Freund, wie sie sich selber lieben;

med Underskrift: der erste Augenblick entscheidet gewöhnlich, und so, glaub ich, ward unsre Freundschaft entschieden.

Da man i en vis Periode, blandt Andet, ogsaa vilde afviste mig Schillers Kiendskab og Venskab, giør det mig dobbelt Ondt, ikke ved hans egen Haand at kunne give det her anførte fuld Hiemmel. Maaskee tør imidlertid allerede dette, at disse Linier, som jeg siden 1789, da min Stambog forkom, ikke har seet for Øine, saa dybt have hæftet sig i min Hukommelse, være et ikke ganske forkasteligt Vidnesbyrd, at jeg i dem fandt et paalideligt Beviis paa denne ædle Ynglings og herlige Digters Venskab for mig, og paa den høie Priis, jeg med Føie satte paa dette.

sige Farvel. Han spurgte mig nu, om jeg vidste, Mad. Beck var syg. Jeg, som intet Ondt anede, sagde ham, hvad Efterretninger jeg havde; men han fortalte mig, at hans Søster — om jeg ellers mindes ret — som var hos ham, var kommet fra Mannheim forrige Aften, og vilde vide, at det stod betænkeligt til.

Ikke desmindre var jeg for fuld af søde Drømme og glade Forhaabninger, til at aabne mit Hierte for disse Ulykkesvarsler, nød de deilige Rhinegne med aabent Bryst, tilbragte et Par meget fornøiede Dage i Strasburg, hvor jeg saae de første franske Skuespil, og i øvrigt næsten udelukkende levede med en ung tydsk Dr., som i de samme Dage var kommet fra Mannheim, hvor han havde havt en ubehagelig Affaire med nogle kaade unge pfalzische Officerer, der havde væltet sig ind paa ham paa Promenaden, og som jeg endelig vilde overtale til at tage tilbage, og tugte dem; men der meget heller vilde blive i Fred i Strasborg, og snakke med mig om mit Stykke, som han havde seet, og om de mannheimske Skuespillere, som han giorde meget af. Ogsaa blev jeg saa indgaaet med ham, at jeg slet ikke saae videre der i Byen; ikke engang Mynstertaarnet, som derimod Samsø besteeg, dog ikke som en anden Landsmand, til den yderste Spids; og kan jeg ikke nægte, at han indgiød mig lidt Vantro, hvorvidt nogen anden saa let skulde vovet sig did, hvor Samsø, med sin overor-

denlige Smidighed og Behændighed, og sin endnu ualmindeligere Uforsagthed, tog i Betænkning at stige.

Synderlig nok overfaldt mig en Nat i Strasborg, som jeg havde tilbragt Aftenen meest fornøiet med min mannheimske Doctor, en saa forunderlig Bespændelse, at den, hvad jeg aldrig nogensinde i mit Liv ofter veed at være vederfaret mig, ikke tillod mig at blive i min Seng; men at jeg maatte op, og vandre paa mit Gulv den hele Nat; imidlertid tilskrev jeg det sydligere Climas mig uvante og besværlige Varme denne underlige Agrypnin, og skrev samme Dag, den sidste Dag jeg var i Strasborg, for at slutte vor tydske Correspondence, og begynde en fransk i Paris, Rosing et Brev fuldt af mine nuværende Drømme og Udsigter, hvoraf imidlertid til Uheld den sidste Side, der nok meddeelte Opløsningen af det øvriges Gaader, og især, hvis jeg ikke bedrager mig, indeholdt nogle mærkelige Ord, der gav tilkiende, at Scenen var min første Donna, og Josepha, saa smuk hun var, dog endnu kun havde anden Plads i mit Hierte, er forkommet mig.

Fra Strasborg gik vi, med den fra Preislers Dagbog bekiendte Kudsk Wassermann, til Paris, og giorde en leipzisk Studiosus Oeconomiæ, ved Navn Johannes Rhode, Reisen med os. At denne Færsel har været temmelig lystig, erindrer jeg mig blandt andet af den Bagatel, at da vor Reisefælle — jeg veed ikke om for Spøg eller for Alvor — havde for-

talt os, at han var i Slægtskab med, eller nedstammede fra, den berømte gamle danske Lærde Johannes Rhodius, morede Samsø og jeg os underveis med at synge ham for: Johannes Rhodius, Noster Oeconomus, God save the King! og blev han hele Reisen igiennem bestandig ved at føre denne Titulatur.

Desmere paafaldende var det i denne Aandsstemning, at jeg den Nat, vi underveis laae i Luneville, drømte, at jeg paa en Skueplads saae Caroline Beck staae ganske ene, nu løb i fuld Glæde hen at helse paa hende, og spørge til hendes Befindende, og rakte, da Theatret kun, som paa Privattheatre, var lidet ophøiet over Tilskuerpladsen, efter hendes Haand for at kysse paa den; da i det samme Figuren forvandledes, en kiær dansk Veninde stod hvidklædt for mig, og sagde: De naaer Den ikke!

At denne Drøm giorde usigeligt Indtryk paa mig, er meget naturligt; ogsaa skrev jeg, inden jeg endnu kom til Paris, et langt og ængsteligt Brev til Kierulf, for at bede ham give mig ufortøvet Efterretning om mine kiøbenhavnske Venner, og i Særdeleshed om den Veninde, jeg i min Drøm havde seet; og har jeg mellem de for mig liggende Papirer hans Svar, som jeg til sin Tid skal meddele. Besynderligt var det imidlertid, at jeg, uagtet jeg paa Schillers Varsel havde fra Strasborg skrevet til Beck for at spørge til hans Kone, saalidet drømte denne min mannheimske Veninde i nogen egenlig Fare, at det end ikke randt

mig i Tanke, igien at skrive didhen, og det saameget mere, da jeg i de fire Linier, hun i min Stambog havde skrevet, med Føie kunde fundet en Sorgespaadom, som hun midlertid neppe vitterlig dengang lagde deri. Disse fire Linier, der, tilligemed nogle faa ovenanførte, uudslettelig ere blevne i min Hukommelse, formodentlig af Miller eller Holty, vare følgende:

"Laßt uns beim Klange froher Lieder,
Und lächelnd durch dies Leben gehen,
Und sinkt die lange Nacht danieder,
Mit diesem Lächeln stillestehn."

Iøvrigt stod selve Reisen giennem Frankrig, mod hvilket jeg den Tid havde megen tydsk Fordom, mig ikke synderlig an, og kan jeg godt mindes, at jeg forargede mig over et Land, hvor min Kudsk hedde Monsieur, og hvor Madamer gik med bare Been, ligesom jeg i det hyppige Maison a vendre, som jeg læste paa Champagnes kridhvide Huse, syntes at finde en Bestyrkelse paa, hvad min J. J. Rousseau havde fortalt mig om de feudal-, fiskal-, curial- og clerikal-Aags Saar, hvorunder Frankrig inden Revolutionen blødte, og som man vel maa ønske lukkede og lægte for evig.

Hvad — ikke blot ved sin hiemfødde Champagneviin, som Epernai, men ved sin deilige Beliggenhed — særdeles anbefalede sig til mig, og er stedse blevet mig i kiært Minde, var Chalons ved Marnen, hvis smilende Flodbredder, belyste af den venlige Aftensol, giorde et Indtryk paa min Siæl, som senere mangen

Kiøn Sommeraften har kaldet mig tilbage, og som ingensinde, haaber jeg, vil forlade mig, saalænge dette Slags Følelser vedbliver at være mit Livs Nepenthe.

At derimod Paris ikke i mindste Maade smilte mig, der ingensinde var Ven af store Stæder, og hvem det forud var bebudet, som

La ville de boue et de fumée,

imøde, var meget naturligt; og da nu Dagen efter min Ankomst, ved min allerførste Udgang, min Banqvier Haller, efter at have — i den Formodning, at jeg var en Britte — talt noget til mig, som han holdt for engelsk, og som jeg ikke forstod et Ord af, endelig, da han af mig paa maadeligt Fransk erfoer mit Navn, hilste mig med de Ord, at det giorde ham Ondt, han formodentlig maatte tage imod mig med en ubehagelig Tidende, og nu bragte mig et Sørgebrev, forseglet med sort Lak, og jeg nu aabnede det, og brød det, og fandt Schillers Varsel, min Strasborg Angst, min Linevilledrøm sandet, og stadfæstet, Underretning fra Beck om hans Carolines sørgelige Død — jeg vil lade hans Brev, og det jeg derpaa og i den Anledning skrev til Rosing, vidne, hvad jeg ikke seer mig istand paa anden Maade at giøre mig, end sige Andre, ringeste Forestilling om, hvorledes jeg da var tilmode.

"Kiæreste Ven! — skrev Beck — Ingen Bebreidelser! giør Dem ingen! jeg frikiænder Dem. Men Taarer for Vennen! Taarer for den gode Skab-

mig! — Min gode, unge Kone! — er ikke mere. O, græd De med mig, beklag mig! o jeg var saa fuldkommen lykkelig, og jeg er nu saa usigelig elendig. Anklag Dem ikke! det var den Eviges Villie; Hvad i alt Fald Anspændingen kan have giort, er, at den fremrykkede det bestemte Maal. Da De er Ven, og Menneske, og skriver med saa megen Følelse, maa De ogsaa kunne medføle en Vens Lidelser. De skal deeltage, og det vil være mig en sød Trøst, at De har deeltaget. Ak! hun var saa blid, saa god — for god*) til denne Verden; elskede mig saa ganske, opfyldte saa ganske alle mit Hoveds og Hiertes Tanker. Hun gik bort fra denne Verden, begrædt og beklaget af alle gode Hierter, der kiendte hende. Piger strøede Blomster paa hendes Grav" **).

"Den 21 ***) fik hun Feber og Anfald af Sovesyge, den 22 fik hun det atter, og var allerede Klokken halv tolv om Aftenen fra sig selv, og kom ikke til sig selv igien; den 24 endelig fik hun en syv Maaneders Datter, men der døde strax efter Fødselen; om Aftenen Klokken 8 hensov min Caroline, min Hulde, for

*) Under hendes Billede, som Beck sendte mig, og under hvilket jeg skriver dette, har han sat:
Sie war zu sanft, zu gut für diese böse Erde,
Darum ist sie nicht mehr.

**) Som hans Velærværdighed, pastor loci, lod, da hun var en Theaterperson, i hellig Nidkiærhed borttage.

***) Den 20 Julii spilte hun Pauline i min Fortrolige.

kunne at være hos sine Forældre. Saa leed [illegible] aldrig noget Menneske; saa elskede ingen Mage. At være Mage; lykkelig Mage — at skulle være Fader, og nu Alt tabt! O, kom snart tilbage, Ven! vi ville strøe Blomster paa hendes Grav, og græde. De kiendte hende — men ikke hende selv — kun Skizzen af hende. Denne Blomst var i alt halv affalden — hendes Forstand svigtede — og hendes ædle, fortreffelige Hierte saae De aldrig. Jeg har kiendt hende — fuld Skiønhed og Blomstring; fuld af Aand og Liv, med al Hiertets uforanderlige Godhed; og jeg siger Dem, jeg var fuldkommen lykkelig. Nu er jeg nedtrykt af Smerten; alle mine Glæder ere borte; Gud give, at jeg snart kan følge efter dem!"

"Deres Stykke *) skal jeg læse, saasnart mit Gemyt bliver noget roligere; kun saa meget til Trøst: min salig Kone glædede sig til at spille det. Det borger mig for Stykkets Godhed og Værdi. Hvorledes det nu skal besættes, og hvad videre skal skee, derom oppebier jeg Deres næste Vink. I Dag kan jeg

*) Sophie Brauneck. Lagde Dalberg 15 af hendes Roller ubesatte hen, med de Ord: nu kunde de ligesaagodt gives den sletteste som den bedste, var det dobbelt naturligt, at jeg henlagde et Stykke, der var blevet til paa tydsk for hende, og hvori jeg ikke kunde fordre, hendes Mand og Ven nu skulde spille.

ikke skulde være en Ven i Sinde at tilbage, og, til Deres ulykkelige Ven!

en Ven De veed.

Deres hengivne Ven.

[illegible] i sin Bek.

"I dette Øieblik gaaer en Ven af Dem, min Ven, den unge Winther fra Kiøbenhavn, der uendelig beklager, ikke mere at træffe Dem her."

"Han beder mig, Ven, at sige Dem, at den milde Forevigedes sidste Rolle var Vennen Rahbeks.*) Han kiendte Deres Hierte, og det vilde være Dem smertelig." Her altsaa, min Ven, gientager jeg Dem — ikke De, ikke Deres Skyld! — Skaberens Bestemmelse — hun skulde, for at giøre mig til Enkemand, og barnløs — og — var hun ikke frugtsommelig? døde hun ikke i Barselseng? Taarer, Ven! hedere Taarer!

*) Syv og tyve Aar og derover har jeg nu været i Gield hos denne min Ungdomsven for denne Yttring af hans kierlige, trofaste Vennesind, og har end ingensinde takket ham derfor, ja det tør endog være ham aldeles ubevidst, at denne hans ømme Deeltagelse nogensinde er kommen til min Kundskab. Idet han da læser Ovenstaaende, modtage han tillige med denne min Tak, min hierteligste og broderligste Taksigelse for det uafbrudte, ubrødelige Venskab, der fra vor tidligste Ungdom har forenet os, og der ved vor tiltagende Alder bestandig er blevet, og bliver mig ved alle Menneskehedens, Borgerværdets, Videnskabelighedens, og Brodersindets Baand hæderfuldere, dyrebarere og helligere.

dette er Alt, hvad den gode Hiemvandrede forlangte af os. Velsignelse og Fred med hendes Aske! — Ende nu eet, skriv mig dog noget om, hvad De mindes at have talt med min Hustru."

Følgende er af mit i samme Dage skrevne Brev til Rosing:

Paris den 7 August 1785.

"Ven!

Du vil ynke mig, naar Du har læst dette Brev; mit Hierte har faaet et Stød fra en saa uventet Side, og dette Stød er saa grusomt, at jeg beundrer min [illegible] Skiebne, der er saa udtømmelig paa nye Opfindelser til at pine mig! Jeg skrev Dig i mit Brev fra Strasborg om den gode Modtagelse, jeg i Manheim havde funden, om de fortreflige Mennesker, jeg havde truffet i Iffland og i Beck; om den Interesse, de viste for mig; om den Maade, hvorpaa de havde spilt mit Efterstykke; om den Fornøielse, jeg ventede af at see Sophie der, da jeg ikke kan vente at see det spilt, hvor jeg helst ønskede; og samme Dag, jeg skrev Dig det til, døde Becks Kone i Mannheim, en deilig ung Kone, hvis Aand med alt det var ligesaalangt over hendes udvortes Skiønhed, som det var under hendes fortreflige Hierte! Det er at beklage, siger Du: tænker Dig i Mandens Sted, som mister sit Livs hele Glæde uventet, som for faa Dage siden var en lykkelig Mand, om faa Maaneder ventede

at blive en lykkelig Fader, og nu med eet seer sine haabede og virkelige Glæder forsvinde."

"Du kan begribe, at det kan giøre mig ondt, da jeg interesserede mig for disse to Mennesker, da overalt den huuslige Lyksalighed altid har været mig saa hellig; men Du vil dog ikke kunne indsee, at det kunde krænke mig saa grusomt. Men naar Du nu hører, at det er mit Værk, at mine bedste Venner, at Manden selv, med al den Skaansel, hvormed han melder mig hendes Død, ikke kan frikiende mig, at jeg maa sige mig selv, at den Anspænding, for min Skyld, i mit Stykke dræber hende, hvad siger Du saa? Rosing! Du er Menneske, Du er Ven, Du er Fader og Ægtemand; Dig behøver jeg ikke at sige videre."

"Hun havde havt Feberen, men var kommen sig saa temmelig; dog spilte hun ikke endnu; et Par Gange var Schillers Cabale og Elskov anmeldt, da man efter mit Ønske vilde lade mig see dette Stykke; men smaa Recidiver hos hende voldte, at det bestandig blev udsat. Nu fik hendes Mand og Island fat paa mit Efterstykke, og vilde, jeg skulde give dem det; ved denne Leilighed lærte jeg nu ogsaa at kiende hende; og faa Mennesker har saa varmt interesseret mig, og interesseret dem for mig. Jeg har ikke fundet det rigtige Begreb om Kunsten og den fine Følelse for hendes Roller, hos nogen anden Actrice; Din Kone eene undtagen."

"Jeg læste mit Efterstykke, og siden min Omarbeidelse af Sophie Brauneck, for hende, og hendes Bifald glædede mig usigelig; uagtet jeg aldrig havde seet hende spille, saae jeg med Glæde, mine Roller var i hendes Hænder; man vilde give Paulline, inden jeg reiste; og uagtet jeg nogle Gange bad hende skaane sig, hvis hun havde mindste Betænkelighed med sin Helbred, var dog hendes Venskab for mig saa stærkt, at hun satte sig ud over Alting, giorde mig denne Glæde, og betalte den med sit Liv. Om Aftenen Klokken 8, da Stykket var ude, talte jeg med hende ved hendes Dør, takkede hende i en Hast, hun gik op til Hvile, og faldt strax i Feber og Sovesyge, saa jeg ikke engang saae hende anden Dagen; dette vedvarede tree Dage; den tredie Dag kom hun ned med en Datter paa 6 Maaneder, og mod Aften sov hun hen!"

"Rosing! og naar Du nu læste hans Brev, hvori han melder mig det! jeg havde skrevet ham til fra Strasborg, og bedet ham svare mig, hvordan det var med hans Kone, da jeg havde hørt, hun var syg, og den Tanke, at jeg og mit Stykke var Skyld deri, lod mig ingen Ro; og han nu med den ømmeste Egtemands Bedrøvelse melder mig hendes Død, og med den venskabeligste Skaansel bestrider min Overtydning, at det var mit Værk, og dog ikke kan sige andet, end at det var Himlens; o Beck! dette Forsvar har den lumskeste Morder ligesaamegen Ret til, som jeg! ogsaa hans Haand førte Skiæbnen; thi vi

ere bedre end mange Spurve, og ikke en Spurv falder til Jorden uden dens Villie."

"Ven! jeg veed kun eet Stød, der kunde træffe mig gruſommere, end dette traf mig; en ædel ung Mand var lykkelig med en ung elſkværdig Kone; Alting lovede dem en Række af de ſaligſte Dage; jeg behøver kun at ſætte min Fod i deres Huus for at nedbryde Alt." — — — — — —

"Jeg begyndte at ſee glad tilbage paa min Reiſe; de mange Værdiges Venſkab, Arbeide, og Adſpredelſer havde ſkaffet mig en Art af Sindsro; jeg begyndte at ſmigre mig med, hvis mit Fødeland blev mit Hierte pinefuldt, under fremmed Himmelegn at kunne undſkye mig ſelv — — Taabe! ſom om man undſkyede ſin Skiæbne — jeg har leet af dem, der troe, de kan gaae af Veien for et Tordenſlag, og vil ſelv troe, jeg kan undvige Ulykker."

" — — Du kan let foreſtille Dig, at dette Stød ogſaa reent har berøvet mig al Lyſt at arbeide for Skuepladſen. Sophie bliver nu holdt tilbage, og Efterſtykket vil jeg ſee at faae igien, naar jeg kommer til Manheim. Med hellig Gyſen beundrer jeg de underlige Veie, hvorpaa Skiæbnen leder mig."

"Du ventede andre Breve fra Paris; men jeg er naturligviis ikke i den Stemning! Hils Din Kone! hvordan lever hun? er hendes Barſelſeng overſtaaet? hvis Du ikke alt har ſkrevet mig til, ſaa lad mig endelig finde et Brev i Mannheim; i 4 Maaneder har

jeg ny intet hørt fra Danmark, og Du kiender mig. Om tree Uger gaae vi herfra . . . . den ulykkelige Tildragelse, dette Brev indeholder, pidsker mig hiem; jeg maa til Danmark igien, inden jeg har tabt mere der, og inden 7 Uger, haaber jeg, Du seer Din
Rahbek."

At efter en saadan Velkomst Paris endnu blev mig et langt ubehageligere Opholdssted, end det under andre Omstændigheder vilde været, var saare naturligt, og har jeg heller fra intet Sted faa mig interessante Erindringer, som just fra dette nyere Athen. Skuespillene saae jeg vel, og det, som mine tree i Lommebogen for Skuespilyndere 1785 indrykkede Breve til Rosing om det parisiske Skuespilvæsen kunne vidne, med særdeles Opmærksomhed; ogsaa tilbragde jeg hele min Dag, den nødvendige Spisetid fraregnet, paa mit Værelse, deels med at optegne mine Jagttagelser over de Skuespil, jeg forrige Aften havde seet, deels med at forberede mig til næste Aftens Forestilling ved at læse saavel Stykket selv, der skulde spilles, som hvad jeg videre didhenhørende kunde faae Spor, eller fat paa. Men om og Frankrigs Sørgespil og Dramer havde været mere i min Smag, end de, især i det Øieblik, da en Reinecke og en Schröder i deres hele ædle Naturlighed stode som Mønstere for min Siæl, kunde være, og om det egentlige Lystspil, saa fuld Ret jeg end maatte lade dets Mesterfremstilling vederfares (især i Figaros Giftermaal;

som jeg i al Nyhedens Glands før Gang saae) i en saa sørgelig Periode kunde funden mit Sind aabent for dets Nydelse, saa havde overalt min Lyst for Scenen, og mine Forhaabninger deraf faaet et høist bedøvende Stød; og var det fornemmelig Trang til Arbeid og Studium, der kunde adsprede mig, og være mig Trøst i min Sorg, der, især i de første Tider, holdt mig fast ved denne Syssel.

Iøvrigt havde Paris, hvor Samsø for sin Kunstsands og Kunstsmag fandt saa rigelig Næring, aldeles intet der lokkede mig, Louise la Vallieres Portrait, som Maria Magdalena, i Carmeliterkirken ene undtaget; hvortil jeg med vor flinke Leietiener, Monsieur Navarra, giorde en formelig Valfart, og hvoraf, jeg ofte har angret, jeg ikke kiøbte mig det deilige Kaabet, som man, til min ikke liden Forundring, i selve Capellet, og om jeg ikke tager feil, paa Alteret, falbød mig. Iøvrigt kiender jeg, den Deel af Louvre, jeg daglig maatte forbi, da vi boede i Nærheden deraf i Cul de sac du cocq, Palais royal, hvor vi spiste til Middag og Aften, og jeg troer Thuillerieshaugen eengang, undtagen, aldeles intet af Paris, end ikke Bastillen, som, jeg mindst drømte om, faa Aar derpaa skulde faae en saadan Mærkelighed. Versailles skulde jeg rigtig nok været ud at see med Samsø; men da de samme Aften skulde have den mig fra hans Calais Beleiring og hans Gaston og Bayard saa kiære Belloys Zelmire, spilt af en Dem. Thenard, af hvem jeg endnu Intet

prøde seet, foretrog jeg at see dette. Jeg lod Sammes glade Reisende, saameget behaved, som

Høihed og Stolthed bygte Minder
Vidner om utroelig Overdaadighed

som een af vore henvegangne Digtere saa reenlig sang for dem, — øvrig have været meget Lexikon for mig, hvor et lykkeligt Bondetag, opstigende af Jorden efter det andet, som jeg i Fredens velsignede Dage i vort Eden saa frydelig saae dem fremtrylles, ere herligere Fyrstemonumenter, end alle Pragtbygninger og Pragtanlæg; og som jeg da heller paa hele min Reise, Schwezzingens navnkundige Hauge undtagen, som jeg fra Mannheim med Samsø besøgte, intet dets lige — thi Heidelbergs romantiske Ruiner høre naturligviis ikke under denne Categorie, — nogensteds har taget i Øiesyn, end ikke Preussens store Konges Sanssouci, der dog ved dette nopnaaede Fyrstemonsters Minder og Spor var mig indviet.

Ogsaa maatte jeg, ligesom Holberg i sine latinske Epistler, hvis man skulde spørge mig om det daværende franske Hofs Udseende, tage min Tilflugt til at svare efter Rygtet, og mine Forgiængere, da jeg, det mig vitterligt er, af dem alle ingen eneste har seet. Jeg har altsaa ikke med en dansk Frue *) seet

*) En Fru Charlotte Magdalene Eeg, hvis Reisebeskrivelse og Hændelser for denne synderlige Spaadoms Skyld, der blev fremdraget i Iris, 1793, vakte i sin Tid megen Opsigt.

den spøgelige og uheldspaaende i Ludvig den Sextendes Ansigt, som hun i sin Reise, udgivet 1787, altsaa inden nogen kunde drømme om den forestaaende Revolution, i en saa forunderlig prophetisk Tone, anraabte Himlen at afvende; end mindre blev, ved at see Marie Antoinette, det dybt indprentede Billede af en almeenyndet dansk Prindsesse paa eengang levende hos mig, som hos Preisler; kort, jeg saae ingen af dem alle, og har intet om dem at fortælle.

Heller ikke lærte jeg at kiende Nogen, enten af Paris's fornemste Konstnere, eller dets Lærde af første Rang, som jeg havde drømt om at kunne nærme mig. Diderot, hvem jeg havde smigret mig med at kunne fremstille mig for, som Oversætter af hans naturlige Søn, døde, eller saae for Døden, medens jeg var i Paris, og dermed vare disse Forhaabninger tilintetgiorte. Imidlertid havde, paa min kielske Moders, Fru Iselins, Anmodning, Prof. Fumars anbefalet mig til nogle af de skiønne Aander af anden Rang, hvoriblandt Blin de Sainmore, Forfatter til en Heroide fra Gabrielle d'Estrees til Henrik den Fierde, for hvilken Voltaire giorde ham en meget nydelig Compliment, og den for tidlig bortdøde Imbert, der fattede Godhed for mig, og forærte mig sine Bigarrures litteraires, som den danske Tilskuer senere havde adskillige Ideer at takke. Saare langt var imidlertid hiin franske Politesse fra det tydske Giæstvenskab, jeg paa senere Tider, ved Schröder, Iffland, Jünger,

Schiller, Reinecke o. fl. var bleven forvant med, og som det i en saa mørk Periode af mit Liv var mig dobbelt tungt at savne; ligesom det just heller ikke giorde mig Paris behageligere, at jeg i al den Tid, jeg var der, ikke er mig bevidst, at have verlet et eneste Ord med et parisisk Fruentimmer, eller at have nydt et Glas Vand, uden paa offentlige Steder. Og savnede jeg end ikke just Wiens, Münchens, og Mannheims ægyptiske Kiødgryder, kan jeg dog ikke nægte, at det parisiske Kiøkken var saalidet efter min Smag, at min bestandige Kiøkkenseddel i de fem Uger indskrænkede til de to Retter, Consommé (Kiødsuppe) og un Quart de canard aux navets; sans navets (en Quart And med Roer uden Roer, da jeg ingen Elsker af slige Havesager er), som var de to eneste Retter jeg paa Restaurateurens alenlange Carte kiendte, og derfor holdt mig stadigen til; medens Samsøe fulgte en aldeles modsat Fremgang, idet han bestandig lod sig give en efter den anden af de ham ubekiændte Retter paa Spisesedlen, smagte paa det, fyntes ikke derom, lod sig give en ny ukiendt Ret, havde samme Held dermed, og vedblev saaledes, indtil han undsaae sig at begiære mere, og gik i Dyredomme sulten fra Bordet.

Hvad fornemmelig giorde mig de franske Maaltider hoist ubehagelige, var de Smaaborde, man spiste ved, der maatte giøre den, hvem, ligesom Grev Winterfee i Menneskehad og Anger, Maden aldrig ret smager, naar han er ene, eller saa godt som ene, Sav-

net af de kostbarelige rydske Tables d'hote, som især hos min gode Ven Frölich i Mannheim, dobbelt fæelige.

Den eneste Forsødelse af Parises Kiedsomhed var mig mine Landsmænds, især vore gamle Medsfrivendes, de brave Brødre v. Holsteners, og min inderlig elskede Ungdomsvens, den vakkre Kobberstikker J. G. Preislers Venneomgang; ogsaa vare disse mig saameget kiærere og vigtigere, som vi ved dem dog stundom hørte fra Danmark, hvorfra hverken Samsøe eller jeg i mange Maaneder havde seet et Bogstav, og erfoer vi end ikke giennem dem noget egentligt fra dem, der vare os kiærest, kunde vi dog trøste os ved, der intet særdeles Ondt maatte være hændet dem, siden de intet hørte derom.

Uagtet jeg nu, som man seer, aldeles ikke var i mit Esse i Paris, træk dog Tiden saaledes hen, uden jeg er istand til at sige hvorved, at vi ikke før Begyndelsen af September tog derfra, og gik nu Samsøe efter sin sædvanlige vennehulde Føielighed tilbage med mig til Mannheim, hvor jeg havde

en Grav at græde ved.

Denne Reise giorde vi med Diligencen over Metz, Samsøe for det allermeeste tilfods, da han ved Stationerne indhentede os igien, jeg stum, sløv og mismodig i Diligencens mørkeste og umageligste Krog, for at have Ro til at hænge uforstyrret efter mit Tungsind; og uddækte sig derudover imellem vort Reise-

selskab, som de Buder hørte Samds og mig paa Stationerne tale i et dem aldeles ukiendt Tungemaal de faa Ord, vi vexlede, den Formodning, at vi hverken forstod tydsk eller fransk. Tilfældigviis traf det tillige, at i vor Diligence, i det mindste, fra vi kom ud af det egentlige Frankrig, var en sand babylonisk Sprogforvirring, da Reiseselskabet foruden mig, der var stum, bestod af en gammel tydsk Borgerkone, der havde været saa mange Aar i England, at hun havde glemt at tale, i det mindste at udtale, tydsk, skiønt jeg heller ikke kan rose hendes engelsk; en gammel Jøde, der til sit tydsk havde sit Folks Patois, en italiensk Dandser, der talte sine øvrige Tungemaal à la Vincenzo Galeotti, og endelig hans smukke, unge, frugtsommelige Kone, der var fra, hvad man den Tid kaldte det franske Tydskland, og rigtignok talte nydelig baade fransk og tydsk; men der maatte grave dette sit Pund i Jorden, da det ikke lød, som der var nogen, hun kunde giøre det giældende hos. Dette gik saaledes i Stilhed den første, og en Deel af den anden Station, indtil endelig Borgerkonen tog sig over at ville omvende Jøden til Christendommen med Skriftsteder tagne af det ny Testamente, men oversatte i et Tungemaal, der var vel, som man siger, tildeels hebraisk for os andre, men sikkerlig ikke var det for ham, det skulde omvende, og som i det mindste i mindre forstemte Øieblikke vilde ved sine mangfoldige Qviproqvos og Forvexlinger af Ord og Mening været

mig ganske moersomt, saa meget mere, som naturligviis Omvenderindens Begreber og Beviser ikke vare stort forstandigere og forstaaeligere end hendes Sprog.

Dette gik imidlertid endnu saa nogenlunde hen, men da vi ved tredie Station efter Diligenceskik skulde skifte Sæder igien, paa det alle kunde faae det eens, og nu Bagsædet, som var det bedste, tilfaldt Samsø og mig, Forsædet, som var det umageligste, især for et Fruentimmer i den unge Kones Forfatning, hende, tilbød vi hende og hendes Mand vor Plads, jeg satte mig igien ind paa deres, og Samsø gik. Dette tog den gamle hellige Kone saa ilde op, at hun gav en gruelig Hob Ondt af sig, rigtignok, som Ordsproget siger, paa galt tydsk, som ingen kunde forstaae, men hvoraf dog Dandserens Kone fattede nok til — uagtet hendes Mands gientagne Formaning: souvenés vous, qvand on vous parle allemand, de repondre en français — at sige Madamen i hendes Modersmaal ganske ordenlig Besked. Da imidlertid dette, langt fra at hielpe, paadrog den unge Kone idelig flere og flere Spydigheder og Uartigheder, fandt jeg mig endelig beføiet at tage til mit Sprog, og paa godt bredt tydsk fortælle Madamen, at Pladserne vare vore, at vi kunne overlade dem, til hvem vi vilde, og at hun skulde holde sin Mund, hvilket jeg ydermere for større Tydeligheds Skyld forklarede hende endnu eftertrykkeligere paa saa godt engelsk, som jeg kunde tilveiebringe, og hun var værd; hvor-

paa jeg paa fransk gjorde Ægteparret, og især Konen, mange Undskyldninger, for de Uhøfligheder, jeg mod min Villie havde paadraget dem.

Naturligviis var nu ikke blot mit, og i Følge deraf tillige Samsøes, Incognito til Ende; og man mærkede, vi vare ikke saa umælende, som man havde seet os an for, men der begyndte og en meget forbindelig og ikke uinteressant Samtale mellem mig og de fremmede, da Manden, skiøndt vistnok af temmelig ringe Udseende, var en kunstkyndig Mand, havde kiændt baade Sacco og Galeotti, og vidste meget god Beskeed om dem, hvorvel jeg just ikke vilde tage det for en Troesartikel, at de begge, som han paastod, skulde have figureret under ham, talte iøvrigt ogsaa med god Kyndighed om franske og italienske Skuespil, og var i det mindste udvortes en dannet Mand i Omgang. Om Konen var ved nogen Skueplads, eller ikke, skal jeg ikke kunne sige; overalt spurgte jeg ikke, eller erfoer jeg ikke, hvor de kom fra, eller hvor de gik hen; kun erindrer jeg godt, at Samsø, da han samledes med Reiseselskabet igjen paa Aftenstationen, og vi fire spiste vor Aftensmad sammen, syntes meget vel om dem, og fandt dem, især hende, meget artige og belevne Mennesker.

Om det var inden, eller, som jeg snarere troer, efter disse Episoder, og da, efter vort Reiseselskab havde forladt os, vi om Natten kom over det i Preislers Reise omtalte farlige Biergpas imellem Franken-

stein og Landsstuhl, kan jeg ikke sige; men jeg erindrer meget tydeligt, at Conducteuren vækkede mig af min Dos i min sædvanlige Krog, for at bede mig staae ud; jeg spurgte naturligviis, hvorfor, og fik til Svar, at her var et farligt Sted, hvor man altid pleiede at gaae; men i min Tværhed svarte jeg: jeg har betalt for at kiøre! og blev i Vognen. Hvorvidt jeg imidlertid havde svart og giort saa, hvis jeg virkelig havde kiendt Faren, med mindre det skulde være af en falsk Undseelse, for ikke at synes at frygte den, vil jeg her ikke indlade mig paa. Samåo gik efter Sædvane, for at nyde alle de romantiske Udsigter, som jeg den Gang aldeles ikke havde Sands for.

Vi naaede nu Mannheim; men hvor forandret var Alting i de faa Uger, jeg havde været fraværende! Vel maatte jeg sige med Göthe: "Kan Du sige, det er! da Alt forgaaer, Alt med Lynsnarhed ruller forbi, saa sielden varer sin Tilværelses hele Kraft ud, at henrives i Strømmen, nedbukkes, og knuses paa Klipper. Der er intet Øieblik, der ikke fortærede Dig, og dem omkring Dig, intet Øieblik, da Du ikke er, ikke maa være en Fordærver."

Hierteligere og kierligere er jeg vel neppe nogensteds i mine Dage bleven modtaget end ved min Tilbagekomst til Mannheim. Det var, som om det var mig, der havde helligt Krav til Trøst af dem; og mellem Beck og mig knyttedes et inderligt Venskab, der

har ladet mig føle Sandheden af, hvad Florian saa heilig har sagt: man har hinanden aldrig saa kiær, som naar man har grædt med hverandre. Iffland giorde sig usigelig Umage for at trøste mig med den Overtydning, som han i sin theatralske Løbebane — Leipzig 1798 — har yttret, at hendes Dødslod allerede i Forveien var kastet, ved et ulykkeligt Fald i Emilia Galotti, da Beil, som Odoardo tabte hende af sine Arme; hvad han midlertid nysanførte Sted tilføier, at en, paa tree Dage, en reisende Ven til Behag, kort Rolle, tilligemed hint Fald foranledigede hendes Endeligt, var han naturligviis da for skaansom til at vedgaae for mig. Naar han iøvrigt siger, at hendes Død indtraf 10 Dage efter hint Fald, har hans Hukommelse bedraget ham, da Emilie Galotti var spilt, inden jeg kom til Mannheim, hvor jeg opholdt mig tree Uger. En Ubetydelighed, jeg vor Hedengangne til Amindelse i Reinhards Theateralmanach skrev, og min Ven Reinecke siden havde den Godhed at optage i sine Biographien deutscher Schauspielerinnen, og der i første Bind af prosaiske Forsøg findes fordansket bag ved den Fortrolige, optoges med særdeles Velvillie af mine mannheimske Venner, særdeles af Iffland, der var utilfreds over Schillers Taushed i denne Anledning. At det, jeg deri har sagt om hende, som Kunstnerinde, aldeles stemte med hans Overbeviisning, vidne tilstrækkelig de faa Ord, han i sit ovennævnte Skrift har helliget hendes Minde: "Hun for-

svandt, siger han, just da hun havde givet enhver den fuldeste Overtydning, at det skiødneste Genie, den fineste Delicatesse, forenet med den inderligste Kraft, forædlet ved en idealsk Gestalt, med hende havde aabenbaret sig paa Skuepladsen. Aldrig har jeg seet Digtningens Øieblik saaledes igiengivet. Aldrig har jeg hørt disse Accenter igien, eller den Kierlighedens Melodie, som den i Fieskos Hustru tonede fra disse Læber." Min sceniske Morsbekiendelse om hende kan jeg ikke kortere og fuldstændigere udtrykke end med følgende Ord af, hvad jeg i Minders og Følelsens Friskhed skrev til hendes Admindelse: "Paa hele min Reise giennem Tydskland havde min Phantasie fornøiet sig med, at samle Skuespillere til Lessings Nathan *); men Recha havde jeg især længe søgt forgiæves; her, her fandt jeg hende; her vilde Du have fundet hende, uopnaaelige Lessing! Fremstillerinden var ligesaa ukunstlet, saa ganske sig selv kun lig, saa skiøn en Datter af den uforfalskede Natur, som Din Recha selv."

At et saadant Tab maatte giøre et ligesaa uforvindeligt Skaar i hendes Kunstkreds, som i hendes Huus-

*) Her er, hvad min Phantasie havde samlet: Nathan Schröder, Saladin Reinecke, Sittah Mad. Schröder, Recha Mad. Beck, Patriarchen Beil, Klosterbroderen Borchers, Daja Mad. Stark, Alhafi Iffland. For at faae en Tempelherre efter mit Sind, maatte jeg enten slaae Becks Følelse og Zuccarinis Udvortes, Anstand og Kraft sammen, eller tænke mig Rosing spille tydsk.

og Vendecirkel, var nødvendigt. Pendent opera interrupta, hedde dette allevegne. Ved mit første Ophold i Mannheim havde Iffland forelæst mig Begyndelsen af sine Myndlinger, hvor da Frøken Flessel, Canzenens halvgamle og giftesyge Datter, var bestemt til at være en Hovedperson, da Mad. Beck, med al sin Ungdomselskelighed, og Ungdom, havde en Forkierlighed for, hvad man kalder qvindelige Caracteerroller, som hun da og havde aabnet sig Vei til Skuepladsen ved, og endnu efter saa lang Tid med Beundring omtales Fremstilling af Grevinde Orsina paa et Privattheater i hendes femtende Aar. Hendes Dødsfald bragte Iffland til at udstryge denne Rolle af sit Stykke, som derved naturligviis kom til at tage en langt anden Vending, end det ellers vilde; hvilket han saa meget lettere kunde, som hans Maade at arbeide, hvad og selv paa hans bedste Arbeider er at see, var at skrive Scene for Scene, som det faldt sig, uden at lægge nogen ordentlig Plan, eller vide, hvad der i følgende skulde komme; ogsaa findes i dette Stykke umiskiændeligt, hvad Diderot kalder løse, vildledende Traade, der hænge sammen med den opgivne Plan, uden at være vedbørlig giort faste ved den ny anlagte. At Schiller til sin Don Carlos, som han den Tid arbeidede paa, og som jeg ligeledes saae stykkeviis blive til, savnede hende, veed jeg og af hans egen Mund, og skulde ikke være utilbøielig at antage, at ogsaa hendes Død ikke var uden Indflydelse paa de Forandrin-

get, han foretog med Prindsesse Ebolis Caracter, der umiskiændelig fra Begyndelsen ikke var anlagt til, hvad den nu er. Hvad dette Tab især i Bund og Grund forstyrrede, var alle vore schröderske Projecter. Det mannheimske Kløverblad vilde ikke gaae uden at gaae samlet; og ikke blot var Lykkebladet nu afrevet, men de to Blade, der sad det nærmest — om jeg tør fortsætte Lignelsen — vare ikke i den Stand, at det vilde været raadeligt at flytte Planten; og hvad mig angik, da havde det Slag, der havde ramt saa nær ved mig, sat mig i en saa mistrøstig, pinlig, vantrivende Forfatning, at med mig aldeles intet var at giøre. Med min Tilbagekomst fra Paris ophørte mine dramatiske Jagttagelser, min danske og tydske Brevvexling, og Alt. Ved min Komme til Mannheim fandt jeg Breve fra Schröder og Jünger, der nu var hos Schröder i Wien, men lod dem ubesvarede, som jeg seer af et Brev af 10 Dec. til Kiøbenhavn, fra Jünger, hvor han paa egne og Schröders Vegne besværer sig over min lange Taushed.

At jeg fra dette mit Hiemtog ingen dramatiske Optegnelser eller Breve har, er alt berørt, heller kunde vel neppe Kunstudbyttet, selv i Mannheim, være betydeligt, da just de Stykker, jeg helst havde seet, vare under Beslag, deels ved Savnet af deres hedengangne Forskiønnerinde, deels ved den delicate Skaansel, hvormed man vogtede sig for at lade den arme Beck optræde i Noget, som kunde oprive hans Saar.

Denne Forsigtighed nagtet, saae jeg dette dog skee i en Rolle og i et Skuespil, hvor man ikke let drømmer om: Vemod og Taarer, Charles i Bagtalelsens Skole, i Drikkescenen; thi da han her opfordredes at nævne sin Elskede, og nu Marys Skaal skulde drikkes, brød han, overvældet af sin Vemod, ud i en lydelig Graad, der henrev det hele Publikum til Sympathie, som fortolkede sig i en vel ikke saa ganske passende Applaus, men som dog i Øieblikket hverken forargede ham, hvem denne levende Deeltagelse, hvorledes den end udtalte sig, var velgiørende, eller mig, skiøndt jeg siden efter ikke kunde vogte mig for at tænke paa vort fordum Hoftheaters *Parterre noble*, der raabte *Encore* for sin daværende udenlandske Yndling, Mad. Adriani, da hun i en Ballet faldt, og forvreed sit Been.

Endnu erindrer denne Aften mig om en senere mangeaarig meget kiær tydsk Veninde, som med overordenlig Fiinhed og Anstand spilte Lady Teazzle, Madam Gensike, som, da det maaskee var kommet hende for Øre, hvormegen Priis jeg satte paa hendes Tænksomhed og Kunst, hvilket ellers i den Kreds, hvortil jeg hørte, ikke var just Tilfældet, havde den Godhed, ved en fælles Bekiendt, paa en høist forbindtlig Maade selv at indlede et Kiendskab, der paa min anden tydske Reise blev det søsterligste og trofasteste Qvindevenskab, jeg i Tydskland har havt.

Ogsaa denne Gang forlængedes mit Ophold her over min Forventning; og tog da Samsø, der intet havde her, som holdt ham, og derimod havde Lyst at see Cassels Gallerier m. v., der ikke bekymrede mig, i Forveien did, for der at samles med mig igien. Medens han var borte, havde jeg imidlertid et eventyrligt Tog, som jeg ikke bør forbigaae.

Island og Beck havde længe talt om en Tour op i Biergene til en Glashytte, som tilhørte Churfyrstens Kiældermester. Endelig blev Dagen fastsat, og jeg tillige tilsagt at møde om Aftenen, da Veien var lang, og de vilde kiøre om Natten. Jeg kom da, men erfoer nu, at de blot vilde have mig vis, at jeg ikke ved at forsove mig, skulde holde dem op om Morgenen, og at jeg derfor skulde ligge der i Huset. Becks egenlige Beboelsesværelser stod ledige, og han var flyttet ind hos Island, for ikke hvert Øieblik at kaste sine Øine paa Gienstande, hvorved smertelige Erindringer hang. Da det nu blev Sengetid, bragte de mig derop, og Beck sagde mig strax i den forreste Stue god Nat, og gik. Men Island, som blev hos mig, og som elskede at tale om det nylige Tab, begyndte med at spørge mig, om jeg var mørkræd? og da jeg nu med Føie benægtede dette, sagde han mig, at jeg kom til at ligge i det Værelse og den Seng, hvor hun var død, viiste mig derpaa med en synderlig Nøiagtighed den Stoel, hvor hun sidste Gang var bleven aareladt, en Blodplet paa Gulvet, og

flere slige Efterladenskaber og Erindringer af hende, som paa en smertelig Maade indflettede sig i de Minder, der fremkaldtes hos mig, som saa faa Uger tilforn i samme Værelser havde forelæst hende min Sophie Brauneck, frydet mig ved den Interesse, hun fandt deri, som endnu kunde høre hendes hulde Tone, see hendes rene venlige Øie, hvori enhver blid Følelse saa himmelsk speilede sig.

Med saa megen Interesse og Deeltagelse jeg end hørte paa Island, medens han talte, og vel derved gav Anledning til, at han forlængede Samtalen, blev jeg dog underlig tilmode, da han nu gik fra mig, og jeg saae mig ene i de skumle, øde Værelser. Efter en saadan Samtale sover man ikke; overalt havde, siden hiint Sørgebudskab i Paris, min gamle Ven, Søvnen, meget forsaget mig. Ikke skulde det have undret mig, saa spændt, som min Phantasie, saa oprørt, som mit Blod var, om jeg denne Nat havde seet, eller troet at see Syner. Der var sikkerlig nok, der kunde foranlediget det; og jeg sagde en Usandhed, hvis jeg sagde, at jeg i mindste Maade prøvede at bortdemonstrere mig Muligheden deraf. Men ligesom min gamle Berndch, da man sagde ham, hans afdøde Søster snakkede, vilde høre, hvad hun kunde have at sige, da han vidste, der aldrig havde været dem noget ondt Ord imellem, saaledes var jeg og saa overbeviist, at dersom hin Afdøde lod sig tilsyne for mig, blev det en Lysets Engel, der aabenbaredes mig, at bringe

mig Tilgivelse, Trøst og Velsignelse, at jeg med fuldeste Tillid saae imøde, hvad der kunde komme. Naturligviis kom der imidlertid Intet, og vi tiltraadte næste Morgen vor Lystreise.

Her havde vi imidlertid giort Regning uden Vert; Island havde leiet en sædvanlig mannheimsk Chaise for en Dag, uden at sige, hvor den skulde hen. Da vi kom til Weinheim, en gammel romantisk liggende Borg, to Mile fra Mannheim, giorde vor Kudsk den Opdagelse, at man med saa bredsporet en Vogn ikke kunde kiøre i Biergene, og at han altsaa ikke kunde bringe os videre. Efter holdet Krigsraad blev der da besluttet, at vi skulde spise til Middag i Weinheim, og derpaa overlægge Sagen videre. Ved og efter dette Maaltid blev en Materie forhandlet, hvis Fremtids Interesse for mig jeg dengang ikke anede, men hvor jeg, efter den Credit, jeg hos Beck og Island stod i, blev taget paa Raad med, og gav min Stemme. Beck var et Menneske af god Familie i Gotha, hvor og han, Beil, Island og Mad. Gensiken først under Ekhof havde betraadt Skuepladsen. Hans Fader, som havde været en anseelig Embedsmand, var død i maadelige Kaar, og havde foruden sine to Sønner, efterladt sig en Enke og en Datter, der under mit første Ophold i Mannheim var kommet did at besøge Broderen, og i Følge Gotters venlige Brudevers *) til Beck og hans Kone, i Haab snart

*) Man see i hans Digte første Bind (hos Ettinger

Zu sehn, was in der Wiege weint.

Ved det ulykkelige Udfald heraf, var Island falden paa, at Becks Søster, som var en vakker, vittig og dannet Pige, og hvis Udsigter vel ikke vare de blideste, skulde forsøge paa at tage sin afdøde Svigerindes Plads paa Skuepladsen, og bragde han nu i min Nærværelse denne Sag paa Bane, formodenlig i den Forventning, at jeg skulde understøtte hans Idee, da jeg udentvivl havde talt om hende, som en Pige af Hoved. Det havde nemlig truffet sig ved mit første Ophold i Mannheim, at vi, efter at have spiist til Middag sammen hos hendes Broder, var kommen til at sidde om Aftenen ved Siden af hinanden i Parkettet under Forestillingen af sex Retter. En Mad. Wallenstein, som var vor fælles store Antipathie, (men imidlertid siden kom ind i Familien, og blev gift med Becks ældre Broder) spilte Fru v. Schmerling, og da hun intet fransk kunde, og ikke var saa klog, som Mad. Reinecke, at lade det ude, blev hun siddende saa fast i den Replik: pain bis & honneur vaut mieux qve de ramper devant la crapule, at hun hverken vidste ind eller ud. Da jeg ved Bordet havde mærket, min Naboerske, som en Ynd-

1787) det nydelige Stykke, an ein fernes Brautpaar, det vistnok ved sine hiertemeente, men skuffede Spaadomme, har for mig faaet en Interesse, det ikke let tør mere have for nogen Anden.

ling af Gotter, ikke var fremmed i tydsk Litteratur, bøiede jeg mig hen til hende, og sagde meget høitidelig:

Ach geh'! ach geh' nicht in's Gericht
Mit deinem armen Kinde,
Sie weis nicht, was die Zunge spricht,
Behalt ihr nicht die Sünde!

hvilken Anvendelse af et af de meest pathetiske Steder af Bürgers Leonore, slog hende saaledes, at hun ikke blot havde synlig Møie med at holde sig fra at briste i lydelig Latter, men og fortalte det om Aftenen hos hendes Broders, der nu, da han skulde sende Dahlberg Ugeberetningen om Forestillingernes Udfald, pour toute critiqve over Mad. W's. Fru v. Schm., meddeelte ham denne Anecdote, hvori han og havde fuldkommen nok.

Over dette Spøg vare vi midlertid blevne hinanden mindre fremmede, end vel Tilfældet med unge Piger, især naar jeg ikke netop havde den dramatiske Kunst at omtale med dem, pleiede at være, og da jeg efter min Tilbagekomst ansaaes som af Familien, saaes vi hyppig, og verlede de sædvanlige ubetydelige Ord om Vind og Væir o. d. l., uden at jeg dog i Grunden lagde noget ret Mærke til hende. Heller ikke understøttede jeg meget ivrig Islands Forslag, saa meget mindre, som det var første Gang, jeg hørte det Spørgsmaal, om en skulde betræde Skuepladsen eller ikke, behandle som en Calculs Sag, da jeg bestandig tænkte mig det, som et Skridt, hvortil man maatte drives ved Aandens indre uimodstaaelige Kald. End-

nu mere forøgedes min Forundring, og — maaskee kunde jeg vel sige — min Forargelse, da Island, for at bestyrke sin Paastand, temmelig philisteragtig giennemgik hendes øvrige Udsigter, og anstillede en Probabilitetsberegning over Sandsynligheden af, at hun vilde finde en Beiler i en Stad af Middelstørrelse, hvor Antallet af unge, tækkelige Middelstandspiger var, især efterat Regieringen med sit Følge var forlagt til München, i saa misligt Forhold til de passende Partier, der for dem kunde være. Hvorledes dette maatte lyde i den petrarchiserende Sværmers Øre, vil man let kunde sige sig, om man end ikke kunde dømme det deraf, at det efter to Snese Aar og derover endnu staaer mig saa levende ihu. Maatte jeg da end give ham fuld Ret i, hvad han sagde om hendes vakre Udvortes, hendes lyse og dannede Hoved, og hendes fast bekiendte Væsen, ledsagedes dog dette mit Vidnesbyrd af saa mange, hvis, og naar, og ifald, og dersom, og kort sagt, saa mangfoldige Betingelser, der mellem alle dem, der mælde dem til Skuepladsen, og hos alle dem, der antage eller afvise disse, sikkerlig ikke eengang blandt tusinde komme i Betragtning, at Island lod denne Motion, der saa lunkent understøttedes af mig, og som Beck i det mindste ikke kom gunstigere imøde, falde hen til bedre Tid, vel tildeels, fordi han ikke af hende, den egentlig angik, syntes bemyndiget dertil.

Da Vognen efter Maaltidet kiørte frem til vort Hiemtog, siden vi med den ikke kunde komme til vort Maal, fik Island pludselig et andet Sind, og indbød mig at blive her, da der dog næste Dag gaves et Syngestykke, hvor altsaa intet var for os at giøre; jeg samtykkede strax, og Beck rullede ene afsted. Men neppe var hans Vogn ude af Giæstgivergaarden, før Island kom frem med sit sande Forehavende, som var, at vi skulde fuldbringe vort forehavende Lysttogt tilfods, hvilket han ikke havde villet foreslaae Beck, der med sit svage Bryst, og sin ved det nylige Hiertesaar endnu mere svækkede Constitution, ikke vilde befundet sig vel ved en saadan Fodreise, og dog maaskee ikke havde modstaaet Fristelsen, for Selskabs Skyld at giøre den med. Vi gav os da strax paa Veien, og kan jeg gierne sige, at jeg til den Dag endnu ikke havde nydt Mage til denne Lystvandring. Det var en deilig Sommereftermiddag og Aften; den ene venlige, maleriske, romantiske Udsigt afløste den anden, forskiønnet ved den heldende Dags blide Belysning, ved Aftenrødens Purpur; og nu en Ledsager som Island, med aabent Øie og aabent Hierte for enhver Naturynde, bekiændt og bevandret i disse deilige Biergegne, utrættelig i at giøre mig opmærksom paa alle de forskiellige Skatteringer, de selvsamme Gienstande, nær og fiern, ved at sees fra forskiellig Synspunkt, i forskielligt Lys, med forskiellige Omgivelser modtog; og nu igien, hvor den begrændsede Synskreds ikke frem-

nu mere forøgedes min Forundring, og — maaskee kunde jeg vel sige — min Forargelse, da Island, for at bestyrke sin Paastand, temmelig philisteragtig giennemgik hendes øvrige Udsigter, og anstillede en Probabilitetsberegning over Sandsynligheden af, at hun vilde finde en Beiler i en Stad af Middelstørrelse, hvor Antallet af unge, tækkelige Middelstandspiger var, især efterat Regieringen med sit Følge var forlagt til München, i saa misligt Forhold til de passende Partier, der for dem kunde være. Hvorledes dette maatte lyde i den petrarchiserende Sværmers Øre, vil man let kunde sige sig, om man end ikke kunde dømme det deraf, at det efter to Snese Aar og derover endnu staaer mig saa levende ihu. Maatte jeg da end give ham fuld Ret i, hvad han sagde om hendes vakre Udvortes, hendes lyse og dannede Hoved, og hendes fixist belevne Væsen, ledsagedes dog dette mit Vidnesbyrd af saa mange, hvis, og naar, og ifald, og dersom, og kort sagt, saa mangfoldige Betingelser, der mellem alle dem, der mælde dem til Skuepladsen, og hos alle dem, der antage eller afvise disse, sikkerlig ikke eengang blandt tusinde komme i Betragtning, at Island lod denne Motion, der saa lunkent understøttedes af mig, og som Beck i det mindste ikke kom gunstigere imøde, falde hen til bedre Tid, vel tildeels, fordi han ikke af hende, den egentlig angik, syntes bemyndiget dertil.

Da Vognen efter Maaltidet kiørte frem til vort Hiemtog, siden vi med den ikke kunde komme til vort Maal, fik Island pludselig et andet Sind, og indbød mig at blive her, da der dog næste Dag gaves et Syngestykke, hvor altsaa intet var for os at giøre; jeg samtykkede strax, og Beck rullede ene afsted. Men neppe var hans Vogn ude af Giæstgivergaarden, før Island kom frem med sit sande Forehavende, som var, at vi skulde fuldbringe vort forehavende Lysttogt tilfods, hvilket han ikke havde villet foreslaae Beck, der med sit svage Bryst, og sin ved det nylige Hiertesaar endnu mere svækkede Constitution, ikke vilde befundet sig vel ved en saadan Fodreise, og dog maaskee ikke havde modstaaet Fristelsen, for Selskabs Skyld at giøre den med. Vi gav os da strax paa Veien, og kan jeg gierne sige, at jeg til den Dag endnu ikke havde nydt Mage til denne Lystvandring. Det var en deilig Sommereftermiddag og Aften; den ene venlige, maleriske, romantiske Udsigt afløste den anden, forskiønnet ved den heldende Dags blide Belysning, ved Aftenrødens Purpur; og nu en Ledsager som Island, med aabent Øie og aabent Hierte for enhver Naturynde, bekiændt og bevandret i disse deilige Biergegne, utrættelig i at giøre mig opmærksom paa alle de forskiellige Skatteringer, de selvsamme Gienstande, nær og fiern, ved at sees fra forskiellig Synspunkt, i forskielligt Lys, med forskiellige Omgivelser modtog; og nu igien, hvor den begrændsede Synskreds ikke frem-

bød slige Underholdningsgienstande, saa uudtømmelig paa afvexlende, min Aand og mit Hierte fængslende Samtaler om Kunst, om Digtning, om sine tidligere Dages Erfaringer og Hændelser, om Tydsklands hedengangne Kunstnere, dem han havde kiendt, og fremfor Alt om vor nys forklarede Veninde, og vor mannheimske Kreds. Ikke kort var vor Vandring, og meget skulde jeg bedrage mig, om Island ikke siden anslog den til tree stive Mile biergopad; vi tiltraadte den betids paa Eftermiddagen, og naaede ikke Glashytten før efter Solens Nedgang; men ikke blev den mig noget eneste Dieblik lang, og Island giorde mig bogstavelig Uret, naar han siden vilde dutte mig paa, at jeg mod Sidstningen, under Paaskud at nyde smukke Udsigter, blev staaende for at vinde Pusterum, og det var egentlig først efter at have naaet Veiende, og være kommet til Ro, at jeg følte mig træt, og dette dog især ved den søde Søvn, jeg i det Dieblik, jeg lagde mit Hoved paa Puden, sank hen i, og som paa flere Uger, fra jeg modtog hint Sørgebrev i Paris, var blevet mig fremmed.

Paa Glashytten fandt vi en Velkomst, som sielden bliver nogen til Deel, der ikke besøger sine Venner tilfods, og som, efter min Hiemkomst til Danmark, jeg saaledes i mit Livs Middelperiode var i Ord for at søge, og i Vane med at finde. Kiændte end Glashyttens Eier ikke det allermindste til mig, uden som en Giæst, der indførtes hos ham af Island, var end Forbindel-

sed imellem Mand og Fruen ikke stort mere, end hvad man kalder Bekiendtskab, havde han eid Fuie at forudsætte, at det egentlig var den romantisk beliggende Glashytte, og dens maleriske Omegn, Besøget gieldte; fandt han sig dog saa smigret derved, at han ikke blot modtog os med den forbindtligste Giæstfrihed, men og, efterat have følgende Dag viist os Fabriken og Stæder, mod Aftenen kiørte os selv tilbage til Mannheim, beholdt os den Aften hos sig, og blandt Andet, da vi roste den Rhinskvin, han beværtede os med, til en Forsmag sætte en gammel Bouteille for os, saadan, som vel kun Churfyrsten af Pfalzbayerns Kieldermester kunde tractere med.

Det vilde maaskee synes underligt, at, da jeg dog alt under min Reise satte Priis paa, at være en god Fodgiænger, og da en saadan Fodvandring skiænker mig saamegen Nydelse efter mit Hierte, denne dog er den eneste, der forekommer paa denne min Reise; men det hører nu engang til mine Individualiteter, at ligesom alt Nyt sielden har nogen ret Interesse for mig, saaledes er det egentlig først ved Sympathie mit Øie skal aabnes, mit Hierte oplades, derfor; men naar dette først er skeet, bliver det mig med hver Gientagelse kiærere, nyder jeg med hver Gang tillige de foregaaende, omsvævende Erindringer og Ideeassociationer den kiære Gienstand, som venlige Engle. Ofte vækker da et tilfældigt Straaleskiær, en flygtig Belysning, en let hensvævende Skyes Skyggekast, et

Maanesmiil, et Stiernebliik længe henfarne Tiders Dages; Aars Minder, hendysser mig i Drømme, som jeg mangen Gang ikke vaagner af, før et Blik paa mig selv, ikke altid til Glæde, lader mig erkiende, hvad der ikke er mere. Derfor er enhver Forandring, var det endog en nok saa smagfuld Forskiønnelse, i bekiendte Egne, mig saa særdeles til Anstød; ved det fældede Træ forjog man maaskee en Dryade, der ofte fortrolig havde hørt mine veemodige Sukke, eller min glade Jubel, det Lysthuus, man har borttog, var maaskee helliget Genius Loci, der bandlyses ved ikke mere at finde sit fordums Hiem; denne Sti, som man har afgrøftet, eller afstukket, vandrede jeg maaskee ved en Haand, der alt længe ikke mere rækkes mig, men hvis sagte Berørelse jeg dog, ved at betræde de kiendte Spor, troer at fornemme, hvis venlige Tryk mit Hierte slog imøde, naar jeg nærmede mig den Stette, over hvilken jeg var vant at hielpe. O, derfor lyser mit Hierte Fred over det Gamle, det Kiendte, det Elskede; men derfor er det Nye mig fremmed, førend ogsaa det har fundet mig en Indvielse, der vist nok efterhaanden bliver sieldnere og sieldnere; o! men desoftere giæster min Tanke sine ældre Helligdomme, gienkalder sig idelig, hvad jeg ikke mere kan haabe at see. Dog, jeg erindrer, at, hvad jeg her kunde have at sige, har jeg i bedre Dage i min Fortælling, Mindesmærkerne eller den danske Eneboer, skreven af fuldere, aabnere Hierte, alt sagt, sagt, som jeg ikke

finder mig istand til at sige det mere; for ikke at afskrive mig selv, vil jeg da nøies med at henvise did, og uden anden Overgang gaae videre i min Fortælling.

Jeg maatte nu bort fra Mannheim, for at samles med Samsø i Cassel, hvor han ventede mig. At det var under tusind Giensamlings Ønsker, Forsætter, Drømme, jeg skiltes fra Beck og Island — Beil foer ikke gierne med bedrøvede Folk, som Captain Meerskum siger, og havde altsaa under dette sidste Besøg meget mindre hørt til vor Kreds — behøver jeg ikke at sige; midlertid var min Ledetraad giennem Livets Labyrinth, om ikke overrevet, dog i saa fuldkommen Uorden, at jeg vel kan sige, jeg gik med Hensyn til min Fremtid aldeles i Blinde, og drev som mechanisk hiemad uden at vide, hvortil eller hvorfor. Mine tydske sceniske Udsigter vare mig aldeles forstyrrede; det Skrækkevarsel, jeg havde faaet i det Øieblik, mit seneste Drømmeslot netop var blevet færdigt, maatte vel betage mig Modet, at overlade mig til lignende Drømme igien; fra min Hiemstavn, som jeg nærmede mig til, havde jeg siden Foraaret intet hørt, vidste ikke, hvad nye Sorger og Tab der biede, eller forestod mig, og spaaede mig naturligviis — og desværre ikke uden Føie — lidet glædeligt. Min Reise fra Mannheim var som at gaae fra en kiær Persons ubetimelige og uventede Jordefærd; og hvo, der har Hierte, gik vel letteligt derfra uden med det ængstelige Spørgsmaal i sit Indre: og hvo bliver nu den næste?

Ikke uden Gru saae jeg den sørgelige Enevandring imøde, der forestod mig, indtil jeg i Cassel gienfandt Samsø, at dele min Sorg. Men see! som jeg var kommen noget uden for Mannheim, øinede jeg en Vandringsmand, ledsaget paa Vei af en Dame, og da jeg kom dem nærmere, gienkiendte en ung Skuespiller Meyer, der forlod det mannheimske Theater, for at søge sin Lykke andensteds. Da vi kom nærmere, lod det, som han sagde sin Ledsagerinde et kierligt Farvel, i det Forsæt, at bede mig om Plads paa min Vogn. Uagtet vort Kiendskab var saare lidet, og uagtet det just ikke var ham nogen særdeles Anbefaling, at den Dame, der havde givet ham Geleide paa Veien, var ovenomtalte Mad. Wallenstein, lod jeg min Vogn holde, for at tilbyde ham, hvad han syntes at ville begiære, og fik da med det samme sendt med hende endnu en Afskeedshilsen til mine kiere mannheimske Venner.

Uagtet denne Meyer var en saare ubetydelig Skuespiller, og heller ikke i nogen anden, enten artistisk eller litterarisk Henseende egentlig interessant, var han dog et meget godmodigt Menneske, havde levet og spillet med mine forladte Venner; han kunde tale med mig, eller rettere, jeg kunde tale med ham om dem, og maaskee skulde jeg have Ondt ved at finde i dette Øieblik et mig passeligere Reiseselskab. Ogsaa var han hele vor Samreise igiennem saa beskeden, saa vakkert erkiendtlig for sin fri Befordring, overalt en

saa hiertegod Yngling, at jeg fik Godhed for ham, og at det giorde mig Ondt, jeg, da vi skiltes, ikke saae mig efter hans Stilling istand til at giøre noget for hans Fremme paa Banen. Hvor vi skiltes, husker jeg ikke; det forekommer mig midlertid ikke, som det var, inden jeg i Cassel mødtes med Samsø; men snarere, troer jeg, han fulgtes med os til Göttingen, og forlod os først der.

Samsø havde midlertid i Frankfurt og Cassel fornøiet sig ret vel, og seet mange af de Kunstgienstande, der havde for ham saa megen Interesse. Ikke meer saa glædelig var derimod den første Efterretning, han ved vor Gienforening modtog mig med. Vi havde nemlig fra Prag af bestandig havt fælles Casse, som — vel neppe for min større Cassererdygtigheds Skyld — jeg førte; naturligviis skede en Deling, da han tog i Forveien fra Mannheim; men see! det første Ord, han nu efter Velkomsten havde at sige mig, var: "Du! jeg har sandfærdig ikke en Skilling, min søde Broder!" Skiøndt nu just denne Surprise ikke kom mig saa ganske tilpas, er jeg dog ikke den Mand, der lader sig saa let forbløffe, og tiltraadte altsaa igien Generalcasserposten med min Part; og skal man til sin Tid see, jeg skilte mig med Ære derfra.

Jeg har mere end eengang været i Cassel, men aldrig længere, end medens jeg spiste til Middag, og fik friske Heste, og ikke vil jeg nægte, at denne Byes i det mindste den Gang besynderlige, skiønt bebyggede og

fuldkomne Udseende, gav mig en Idiosynkrasie imod den. Vi skyndte os nu til Göttingen, hvor vi vilde opholde os nogle Dage, deels da vi der havde en gammel Ven og Landsmand i Snedorf, og — i det mindste jeg — adskillige kielske Kammerater, deels da jeg ønskede at nytte det göttingske Bibliothek, dog — vel at mærke — blot med Hensyn til mit specielle Studium, da jeg haabede at finde der adskillige Skrifter om det engelske Theater, som jeg den Tid ikke andenstds havde kunnet opspore.

Ved Snedorfs venskabelige Omhu blev jeg bekiændt med den yderst tienstvillige Bibliothekar Dieze, der lod til at fatte nogen Godhed for mig, og kom mine Ønsker og Efterspørgseler med særdeles Redebonhed imøde, saalidet og de Bøger, jeg begiærte, vel forresten torde være af dem, en reisende Litterator opholder sig i Göttingen, for at søge paa dets berømte Bibliothek. Hvad midlertid syntes at have medvirket til at anbefale mig hos Dieze, var den Utilfredshed med det leipzigske Universitet, og især med Platner — med hvem Göttingerne den Tid havde adskilligt Udstaaende — som jeg med ungdommelig Ubesteedenhed og Ubesindighed udlod mig med, og som Dieze, ved at forestille mig for Heyne — der kom ind paa Bibliotheket i det samme — til min Anbefaling hos ham næsten bogstavelig gientog.

Et betydeligere Udbytte, end det, Bibliotheket ydede mig, naturligviis, fordi jeg ikke vidste at søge, var,

at jeg der, ved mine kiæreste Forbindelser, lærte at kiende tvi unge Studerende, der endnu ere mellem mine ældste og kiæreste tydske Venner, Dr. Niemann, nu i Altona, og Candidat Leonhard Wächter, mere bekiendt under sit Skribentnavn, Weit Weber, nu i Hamborg, der uforandret og uforanderlig have bevaret mig det Venskab, de dengang skiænkede mig, og saa ofte vi siden, til forskiellige Tider, og paa forskiellige Steder mødtes, have stedse været, hvad jeg alt da elskede i dem.

Fra Göttingen gik vi til Hannover, en By, hvis Beliggenhed og Omegn jeg har bevaret en synderlig Forkierlighed for, som Islands mundtlige Fortællinger derom, og vel endnu mere Morizes Beskrivelser deraf i hans Anton Reiser, der har en Tidlang været mellem min Yndlingslæsning, ikke lidet har bidraget til at vedligeholde, og hvorfor jeg og har sat Scenen af en af mine kiæreste Fortællinger der. Længe opholdt vi os der midlertid ikke, skiøndt jeg havde et interessant Kiendskab at giøre, da Island havde medgivet mig et Brev til sin elskede Søster Luise Eisendecker, hvem han næsten sønligen elskede, og der fra den ene korte Samtale havde efterladt sig en Ihukommelse hos mig, som et ualmindelig ædelt, dannet, og forstandigt Fruentimmer; ligesom og det eneste uforglemmeligt Ord, hun sagde mig om sin Broder, gav mig, som et Lynglimt, mere Lys over hans hele Caracteer, og Færd, end hele vort nøie fortrolige dag-

lige Samliv, under saa usædvanlig nær forenede Omstændigheder, i saa mange Uger havde været istand til.

Vi ilede nu hiem, saameget mere, som baade, min gode Cassebestyrelse uagtet, det mere og mere leed paa Heldingen med vor Beholdning, der ikke før i Kiel kunde vente nyt Tilskud, og som jeg tillige der haabede Svar fra Kierulf paa mit ængstelige Brev efter Lünevilledrømmen, da jeg, i den Forventning at opholde mig meget kortere, baade i Paris og paa Hiemreisen i Mannheim, ikke havde turdet opgive ham nogen fiernere Adresse, af Frygt for at gaae glip af hans Skrivelse. Dog opholdt vi os et Par Dage i Hamborg, eller rettere, i mit gamle Standqvarteer til Flocks i Altona, hvor vi gienfandt vor gamle venskabelige Landsmand Zwergius, der med sin vante Inderlighed modtog os. . . . . .

Ogsaa fik jeg under dette mit korte Ophold, Bromels berygtede Skuespil, Retfærdighed og Hævn, at see i sin oprindelige Gestalt, hvor — efter et Udtryk af en Skribent, hvem man vist neppe i saa Henseende vil mistænke for overdreven Strenghed *) — Hamborgs Skueplads ved en Paskil vanhelligedes til en Kag: i det tvende i Altona levende ikke uanseete Brødre bragtes, under Navn af Brødrene von der Hoorn, paa Scenen, og man, ikke nøiet med at giøre dem kiendelige ved visse paafaldende Sædvaner og Udtryk

*) Forf. af Gallerie der Teufel, Krigsraad Kranz.

— hvoraf jeg endnu erindrer det hyppig gienkommende N'est ce pas, mon frere? og Oui mon frere! — yder. mere for større Tydeligheds Skyld pidske ved en Skak. karjude at opdrive af deres afslagte Klæder, at frem. stille dem i.

At Hamborgs Theater, da denne Lumpenhed fandt Sted derpaa, ikke var endnu kommet tilbage i Schröders Hænder, behøver jeg ikke at sige; hvor. ledes denne Scenens herlige Ædling i slige Henseen. der tænkte, er af hans Biographie noksom bekiændt; og maa jeg tilføie, at om det end ikke kan være fra ham, jeg har faaet den overordenlige Bederstyggelighed, jeg har for denne skiændige Nedværdigelse af den dra. matiske Kunst, siden jeg alt da følte en saadan Afsky derfor, at den, uagtet jeg ingen Optegnelser fra den Tid af har, i fuldeste Livelighed, efter saa lang Tid, svæver mig i Hu, har dog de mærkelige Ord, jeg 1789 hørte af ham om denne Uskik, og den Tone, hvori han sagde dem: den Skuespiller, som nedla. der sig dertil, er dømt hos mig, stadfæstet, hvad der tilforn var min Følelse, til fuld Overbeviisning: at den Skuespiller, som fremstiller en levende og kiændt Mand, især Medborger, personlig*) til Haan og Lat.

*) Man lægge Mærke til, at jeg siger personlig. En anden Sag er det unægtelig med Kunstfrem. stillinger:

Enhver, som skriver, har fortient at blive lastet, siger Digteren; om vi nu regne Satirens Ironie

ter paa Skuepladsen, er straffældig, ikke blot for det critiske, men for det borgerlige Værneting; og bør jeg til Ære for Hamborgs Senat føie til, at det, om end ikke for hiint Scandal fire Gange med uhyre Tilløb og Bifald af den gemeneste Pøbel — den velklædte — havde fundet Sted, forbød Gientagelsen deraf, indtil hiin utilladelige Episode var bortskaaret, hvorpaa rigtig nok det Øvrige, der savnede sin Anbefaling hos de forrige Lysthavere, sank hen i Lethe.

Vi gav os nu paa Veien til Kiel, som var den høieste Tid, da virkelig vor Casse var saa aldeles paa Bunden, at jeg, efter at have giort mit Overslag paa den sidste Station i Neumünster, og betalt vor Fortæring og Postpengene der, og glædet mig til, at vi med den ringe Rest maatte kunne naae ud til Kiel, ikke blev ilde tilmode, da ved rothen Hahn, en Miils Vei fra Kiel, Kudsken besluttede at give Hestene Vand og en Mundfuld Hø, og med det samme

---

fra, er det dog vist, at den som beiler til offentlig Roes, tillige underkaster sig offentlig Dadel, at det, der stiller sig, som Kunstværk, frem til Beundring og Efterligning, maa taale Parodie og Persiflage. Saaledes har Moliere i sin Impromptu de Versailles paroderet sine Medbeilere fra Hotel de Bourgogne. At imidlertid her ogsaa gives Grændser, at det mellem Medlemmer af een Kunstcorporation, deels som uædelt, deels som uklogt, ikke bør finde Sted, eller taales, forstaaer sig naturligviis selv.

tage sig selv en Snaps, og nu Lysten mod Sædvane kom over Samsø, ligeledes at slaae af, og faae sig noget at leve af, hvilket jeg da for Skams Skyld maatte giøre med. Lykkeligviis var vor Fortæring meget tarvelig, og vor Regning i Følge heraf meget billig, saa at jeg ikke alene kunde der klare fuldkommen ordenlig for os; men endog ved vort Komme til Kiel, da vi stod i Behold paa vor Stue hos vor gamle Vert Iversen, havde faaet vort Tøi op, og fornøiet Postkarlen, endnu havde 4 Skilling pr. Cassa.

Da jeg i disse Erindringer neppe ofte faaer Leilighed at omtale min Oeconomie med særdeles Berømmelse, vil man undskylde, at jeg ikke lader denne ualmindelige Anledning gaae unyttet forbi, saameget mere, som jeg maa tilføie, at Samsø ofte siden derom sagde, at han var færdig at blive bange for mig, da han saae, at jeg under slige Omstændigheder kunde endog være gierrig, som ellers neppe er af mine Naturfeil; hvorhos han imidlertid indrømmede, at jeg i saa Fald dog ikke lod det gaae ud over andre, men blot kunde nægte mig selv, hvad det saa skulde være. Jeg fragaaer det ikke, at jeg fra aarle Aar har giort mig det til Vane og Lov, at have saa faa Nødvendigheder, som muligt, og vil man i det følgende Bind see, at jeg ved forefalden Leilighed ikke har befundet mig ilde derved. At det imidlertid ikke er den letteste af alle Opgaver, umiddelbar oven paa, man adskillige Maaneder i Rad har været vant til at rutte

med Louisdorer, Kremnitzer og hollandske Dukater, med eet at skulle tage Steen i en anden Haand, og vende en Groschen og en Styver to Gange, inden man gav den ud, vil man maaskee give mig nogen Ret.

I Kiel fandt da baade Samsø og jeg Brev fra Kierulf, og troer jeg at burde meddele det væsentligste af det til mig, som Forklaring og Stadfæstelse af Adskilligt, baade i det Foregaaende og Efterfølgende, og tillige som en Udsigt over Litteraturens og flere Tings daværende Forhold efter vor Synsmaade, og Skildring af den mellem os herskende Tone.

"Gode Dreng! Borchs Coll. d. 21 Aug. 1791.

Tak, og atter Tak for Dit Brev! ja vist, min Broder! det er ikke Umagen værdt at snakke om, at vi have forsømt vor Brevverling, vi vide dog:

at Hiertet ei er det, som Feilen stikker i,

og vide vel, hvordan det er."

"Dit Brev har baade glædet mig, og ikke glædet mig. Du tyner at forlade Danmark, Dine Venner, og mig. Vel sandt, der kan endnu skee Forandringer i Din Beslutning, inden den bliver udført, og om slige Ting kan man bedre tale mundtlig, end skrive; men dog vil jeg bede Dig, intet at beslutte, førend Du har været hiemme, og kun erindre dette: ——*) staaer vel ikke fastere, end mange andre — —

*) Min fornemste Antagonist, som jeg den Tid ansaae for Hovedanstødsstenen i alle mine Ønsker og Planer.

—. —. — jeg har hørt, at han tydelig skal have ladet sig mærke med, at han ventede sin Afskeed. Rumsen roses, som en brav Mand, og en Mand af Smag; hvem veed, hvad der kan blive af?"

"Siden Du intet har hørt herfra siden April, saa vil jeg fortælle Dig, hvad i disse Dage er skeet; Du skrev mig engang til om Bierregaards Plads.*); nu har han faaet sin Afskeed; han ragede i Klammeri med Rumsen, om han skulde passe paa Pagerne, eller ikke; hans Post er endnu ikke besat, og bliver det ikke før Nytaar, da der skal giøres en heel Forandring med Pageriværsnet. Overalt, naar Du nu kommer hiem, saa lægge vi alle, hver et lidet Baand paa Dig, var det kun en Hyssingraad, saa

*) See ovenfor S. 109 o. f. Uagtet jeg imidlertid i Forveien havde søgt denne Post, kom jeg ved den foretagne Forandring ikke i nogen Betragtning, og mældte mig ikke engang, da de tvende Lærerposter bleve besatte med mine Venner D. J. Samsø, og Christian Hornemann, med hvem det af mange Aarsager ikke kunde falde mig ind at søge; vistnok havde jeg isinde at lægge an paa en Inspecteurplads, som var ubesat; men da jeg meddeelte Samsø min Idee, svarte han mig med sin medfødte Aabenhiertighed: "Mener Du da, jeg vil staae under Dig?" og begreb jeg nu naturligviis, at det ingen Post var for mig, hvori jeg og fik Stadfæstelse, da jeg kort derpaa saae en Mand, som Confessionarius Bastholm, der ubentvivl var Ophavsmanden til den hele vakkre Indretning, at beklæde den.

gior det dog noget, og er Du saa ingen Samson, skal Du ikke kunne sønderrive dem som Sytraader. — Mere herom mundelig!"

"Litterariske Arbeider, som Du kunde tage Deel i, veed jeg dog eet; Gyldendal udgiver et Bibliothek for det smukke Kiøn *); han har bedet mig tage Deel deri; jeg kunde pro tempore ikke love ham noget synderligt; men jeg meener, at Du kunde snarere tage Deel deri. Hvad der saa omtrent kunde passe sig i et saadant Bibliothek, seer Du selv. Det behøvede just ikke at være originalt. Du kunde jo efter Jastings **) Maade fortælle, hvad Du har læst; en Fortælling, skiøndt den er forfattet i et andet Sprog, bliver original, naar den localiseres, daniseres, og omskabes. Maaskee der kan findes flere saadanne Arbeider."

"Ugebladet ***) angaaende, da kan det blive brav, NB. naar vi blive flere; naar vi faae Materialier til en Deel, før vi begynde. Men hvem skulde

---

*) Herom see ovenfor, S. 261.

**) Hvis Provindsialblade vare og ere mig endnu et uopnaaet Ideal af et Tidsskrift, saalidet det endog er blevet paaskiønnet.

***) I Spectators Maneer, dog med nogen Nærmelse til Merciers Tableau de Paris; som jeg den Tid flittig studerede; hvoraf man finder et Minde i det anonyme Stykke om det forbærvelige Tyendehold (Minerva, August 1786) der aldrig har været kiendt for mit, og hvori dog staaer et og andet, jeg anseer det for Pligt, offenlig at vedkiendes.

vi faae mere derom mundtlig. Men en Ulykke er det, at det er blevet Ugeblads Perioden hos os. Der gaaer mange periodiske Skrifter ud hos os, som intet due. Skulde Folk nu bare ikke være blevet afskrækkede ved det megen Baas!"

"Wessel udgiver og et Ugeblad; det hedder votre Serviteur, otiosis. En Fortælling, som i Zuschlags *) Mund kan more, lader han os ærgre os over, naar han fortæller den i slette Riim **) Qvantum mutatus ab illo Wessel, qvi — skrev:

En Herremand sov engang hen;

eller om Gaffelen?"

---

*) En Skolekammerat og Ven af mig, der var almeen i Orde blandt vor Kreds, som en mageløs Fortæller, saa at det endog var bleven Skik mellem os, saasnart en traf paa en morsom Anecdote, strax at ile med den til Zuschlag, at den kunde faae sit vedbørlige Salt paa hans Læber.

**) At dette ikke var ene min Vens Mening, og min, men og andre unægtelig competente Dommeres, torde følgende Epigram af Edvard Storm i Anledning af Baggesens bekiændte Linier i Fortællingen Jeppe bevidne:

At danske Princessen vilde leet
Ad Wessels strømpeløse Sørgespil,
Herr Baggesen har forudseet;
Men jeg tør føie dette til,
At hvis hun havde læst hans Votre Serviteur,
Hun havde græbt langt meer end før.

At imidlertid den humane Ordveier Kierulf, naar han offenlig skulde sagt sine Tanker, vilde valgt

"Her udkom omsider i Julii Maaned en Nytaarsgave for 1784, en Nytaarsgave, hvori — Di meliora — *** havde største Deel *). Imidlertid roses den."

"For Guds Skyld tag ingen Deel i den blaa Journal **). Den staaer under L. S., og har nylig igien bekaiet sig. Storms Fabler ere blevne recenserede, rigtignok materialiter godt, men formaliter meget slet; hans Person er spottet, som Forfatter er han persiffleret, og i sligt, veed jeg, Du finder ingen Lyst. Skalde, som jeg har hørt, Lars forlade den, saa kommer den i andre Hænder, og faaer enten Drenge, eller lærde Mænd ↄ: *** ***) *** og *** til Forfattere, og ingen af det Slags skiøtter Du

---

et mildere Udtryk, end ærgre, eller i det mindste bestemt det saaledes, at det var lyveligt, at det ærgerlige var, at en Vesel nødtes at skrive sligt for Brød, skylder jeg min tabte Qvinctil udtrykkelig at tilskrive.

*) Denne Dom vilde Kierulf i senere Aar ugierne have vedkiændt sig.

**) Alias Litteraturjournalen, et Paahæng paa alm. d. Bibl., til dagligt Brug, i det mindste paa norsk, kaldet blaa Bog. Den ovenomtalte ellers fortiente Lærde, var den Tid for sit Zeloterie i vor særdeles Ugunst. Bekaie var en kierulfsk Provincialeuphemismus.

***) Hvad man ved en anden Lelighed har kaldt gelehrte Rangspersoner, Fisiels Maver og Allongeparykker, corpus sine pectore o. s. v.

vel os til Medarbeidere. De lærde Efterretninger derimod skal jeg vel, saalænge jeg har med dem at bestille, vogte for sligt."

"Her ligger en stor Mængde til Dig. Da Du bedte mig lade Dig vide noget om Litteraturens Blomster og Ukrud hos os (jeg maa sige Dig, at dette Dit Udtryk maa forklares, som ἓν διὰ δυοῖν, og fortolkes, som om der stod: Litteraturens Ukrudsblomster hos os), saa vil jeg sige Dig, at her ligger til Dig, foruden Ewalds og Søster Dorthes Breve, to Bind; et Hefte af K. B. S. Skrifter, et af det norskes, en Omarbeidning af Mad. Bayes Gorm den Gamle, Mendoses nye Skole af Tode, Clermont af Ryberg, et Oratorium af Regisseur Hansen; heroiske Digte (en Heltesaga) af Sigvart Lyche, Muntre Bibliothek af vor Ven *) (K.) H**rth for største Delen, Bibliothek for Musik og Skuespilelskere af Adskillige, nogle Bind Skuespil; kort sagt, Gud skee Lov nok."

"Fortæl Samsø, at hans **) har udgivet et Digt ***, *, qvo nihil flebilius, jeg maatte give

---

*) Ven staaer vel egenlig her per Antiphrasin; vistnok var hiint godmodige Menneske langt fra ikke vor Uven; imidlertid var det ikke at vente, at vi skulde være hans Venner, især efter de mange Uleiligheder, hans daarlige Vers paa adskillige Maader havde voldt os, og især mig (see 1 B. S. 308).

**) En forhenværende Contubernal og Kammerat af Samsøe, der ofte sagde hin drøie Sandheder om

ham et Par Næsestyver, ved Gud! jeg kunde ei andet. Men det mærkelige er, han havde indbudet H**d til at høre det oplæses, det var da tilskrevet Guldberg; men imidlertid skeedte Guldbergs Fald, og saa kom det saamænd ud, tilskrevet Kronprindsen; og Kammerherre Suhm har sagt, at hans Hensigt dermed var at blive Professor i de skiønne Videnskaber ved Odense Gymnasium."

Kieruls vedbliver nu at fortælle mig adskilligt om adskillige, deels vore nøiere Venners, deels Bekiendtes personlige Stilling, og andre Forhold, i Særdeleshed det os saa kiære Samfund angaaende, om dettes Bestræbelser og Idrætter, om min Oversættelse af Wdikkemanden, og dens Skiæbner, om de

---

hans Versemageri. Engang skrev han Samsø til i Kiel, at han havde givet et Digt paa — jeg veed ikke hvor mange hundrede — Vers, og faaet 50 Rdlr. derfor af Guldberg. "Jeg seer, min søde Broder! — svarte S. ham — at Du har slaaet Dig til at leve af Din lille Enthesiasmus; det gior Du vel i; kan Du faae saamange hundrede Vers, og 50 Daler ud af den første Art., som er saa kort, hvad vil Du ikke bringe ud af den anden?" Hvad iøvrigt her siges om den udskaarne Dedication, har jeg nylig af en yngre Litterator hørt fortalt, som et Sagn om Sigvart Lyche, og hans Oversættelse af Horatses Digtekunst, og troer altsaa at burde bevidne, at Tilegnelsen til Guldberg virkelig findes forved sidstnævnte Skrift, og heller ikke let, efter sit Datum, kunde tænkes udskaaret.

tydske Skuespillerbreve, som til Michelsmessen skulde blive færdige; og nu tilsidst i et otte Dage senere tilføiet Efterskrift, et Par flygtig henkastede Ord, der nævnte, at en af den Veenindes Allernærmeste, for hvem min Lünevilledrøm havde lært mig at skiælve, i de samme Dage var død, og at — hvad endnu var værre — hun selv og en anden af hendes Allernærmeste vare begge syge.

Hvorledes denne Efterretning, saa løselig den end og var henkastet, især i min Sindsstemning, med den ængstelige Anelse, der, som med en Isdsvøbe, pidskede mig fremad, medens mit Livs onde Genius syntes at staae varslende ved min Fædrehiems Grændseskiel, for at bortskræmme mig fra at overskride Skiellet, maatte virke paa mig, vil man tydeligst kunde see af de Ord, hvormed Kierulf begyndte sit Svar paa det Brev, jeg umiddelbar, efter at have i Kiel modtaget hans første Skrivelse, tilsendte ham:

"Kiæreste Rahbek! hvad har jeg skrevet, at Du kunde troe, at *** Sygdom var af saa megen Betydenhed. Kiæreste! de har alt i en Maaneds været her i Byen, og befinde dem ret vel. Det var egentlig det, jeg skriver Dig til for; thi Klokken seer kom jeg hiem, og fandt Dit Brev, og dette, maatte jeg see, at faae bort med min Broder. Dette maa vel være nok for det første."

Nu, vist nok var dette Noget, og jeg lod mig endelig for saavidt berolige; skiøndt, som man skal see,

mine mørke Anelser, der alt i Leipzig havde afrunget mig det kun alt for prophetiske Suk:

Som Vinternatten mørke Billeder
For dette Haabets sidste Glimt sig drage:
Om mine Venner jeg ei mere seer,
Om jeg dem seer, bortsørge deres Dage!
Hvis denne Smerte der til mig er giemt,
Lad her mig bortdøe, ubegrædt og glemt,

havde været mere ubedragelige, end jeg, maaskee af min Natur alt for tilbøielig, saavel til Haab, som til Mishaab, et Dieblik smigrede mig med.

Midlertid gav den Modtagelse, jeg i Kiel fandt, især i det faderlige iselinske Huus, hos min ædle Lærer Tetens, i den interessante Carl Cramerske Kreds, hos mine ædle Ordensbrødre i □, og mine flinke Universitetskammerater, især mine vakre Lebradenser *), mig en velkommen Forsmag paa, hvad der maatte vente mig hiemme, saafremt iøvrigt Alting var det, som det skulde. Ogsaa kunde jeg ikke modstaae den Fristelse, at slaae mig her en 14 Dages Tid til Ro, da saadanne utilsidesættelige Forfald, som f. Ex., at min bedste academiske Ven Bremer skulde optages til Frimurer, holdt mig fast. Midlertid gav Samsøe sig forud paa Hiemveien, da han ikke vilde gaae strax til Kiøbenhavn, men ved et Besøg hos sin Søster paa Tølløse i al Stilhed saaledes nærme sig Hovedstaden, at han bedre der kunde sondere Terrainet

---

*) See ovenfor S. 99.

for sit Vedkommende, inden han betraadte det igien; thi ogsaa for ham syntes de Omstændigheder, der havde bestemt ham til at reise, i det mindste ikke forandrede til det Bedre.

Med hvad Øine jeg efter Kiærulfs sidste Skrivelse betragtede min Hiemkomst, vil man i følgende, af et Brev, jeg under anden October medgav min Ven Kunzen til Rosings, bedst kunne skiønne.

"Ven! Snart seer Du mig igien! snart er Din Rahbek igien i Dine Arme; allerede er jeg i Kiel, hvor jeg bliver nogle Dage, for at nyde mine gamle Venner her, og derfra hiem til mine ældste Fortrolige. Forlad mig, at jeg i saa lang Tid ikke har skrevet Dig til; Du svarte mig ikke paa mit Brev fra Paris; jeg fik fra en anden Kant Underretning, at mine Nærmeste vare syge; læg nu hertil dette Hiertes bange Anelse, som saa længe har været min Plageaand. I denne Stemning torde jeg ikke skrive, før jeg hørte, Alt var vel. Overbringeren af dette Brev er Kunzen, en ung Musikus og Componist af Fortieneste, og en af mine kiæreste kielske Venner; jeg haaber, eller rettere sagt, jeg veed, han behøver ingen anden Anbefaling hos Dig." — Det øvrige af Rosings Deel af Brevet angaaer Kunzens Planer og Ønsker, en Helsen fra Samsø, der ligeledes lod Kunzen anbefale som sin Ven, og slutter med: "Naar jeg gaaer fra Kiel, kan jeg ikke sige; maaskee varer det endnu en 14 Dage. Hils alle Venner!"

Til hans Kone skrev jeg:

"Veninde!

Saa lidt Tid jeg endog har, da jeg skal klæde mig paa, og giøre Visiter, og spise til Middag, og Himlen veed, hvad mere, maa jeg dog ogsaa skrive to Linier til Dem.

Haab at see vor Ven igien
Lindrer Smerten ved hans Bortgang,

skrev De for to Aar siden i min Stambog; han kommer nu, han seer sine Venner igien; men træffer han ogsaa en Glæde ved sin Hiemkomst, som svarer til deres Ulyst ved hans Bortgang? Nu! forlad mig dette Spørgsmaal! man spørger tit om det, man veed; ja! bedste Veninde! jeg veed det, jeg føler det; mine Venner kan ikke have glemt mig; jeg har jo ikke glemt dem."

"At jeg ikke skrev Dem til fra og om Paris, maa De forlade mig; desmere skal De snart høre om dette himmelske Sted; keedsommere Dage, end den Maaned i Smagens Hovedstad, har jeg ikke havt, siden jeg forlod Leipzig; den eneste Glæde, jeg har havt der, var, at jeg saae mig istand til at stoppe Munden paa enhver, der vil vanære vore Kunstnere, ved en Sammenligning med disse tragiske Markskrigere, om det saa var i en Lommebog."

"Saa gierne jeg sladrede lidt længere, maa jeg dog holde op. Nu vel! snart! snart! Gudskeelov for de lange Aftener! da skal jeg med lange Drag

igien nyde mine gamle Glæder, igien være, hvad jeg var, Barneven, Hofdigter, Lecteur, men fremfor Alt Deres gamle Ven. Rahbek."

"K. Sk. Hils for Alting Deres Smaa! hvor jeg skal synge: der boede en Mand! og Aah Faer! aah Moer! for dem, naar jeg kommer hiem!"

At jeg afskriver dette Brev saa fuldstændig, uagtet jeg vel føler Alt, hvad der ved første Øiekast lader sig sige om dets Ubetydenhed, beder jeg Læseren undskylde, indtil han i det Følgende seer, hvorvidt, og hvorledes de Forhaabninger, jeg her glædede mig ved, bleve opfyldte, eller skuffede. Især tillader jeg mig at pege hen til den Glæde, jeg lovede mig mellem min Veninides sex deilige, muntre, venlige Smaaglutter; hvoraf de ældste, og især min aarle Yndling, Ophelia, den ældste iblandt dem, med barnlig Længsel mindedes mig, hvoraf de to sidste smilede min Phantasie imode, som ukiendte Blomsterknoppe, jeg skulde have Glæde af at see udvikles lidt efter lidt, og sammenligne dem med de tidligere. Man erindre blot, hvad foregaaende S. 165 er sagt, at man vil erkiende, at af Alt, hvad

Hin Pen*), som Clifton Par, som hvæsset blev med Smerte,
Hin Pen, som aarle skrev saa dybt i unge Hierte,
At Skriften lyser frem med samme Glands endnu,

har indprentet der, intet har fra første Øieblik af staaet

*) Werthers.

saa uforandret, og indtil den Dag i Dag staaer uudsletteligere, end som følgende: "Mit Hierte er intet nærmere end Børn. Naar jeg saaledes seer til, og i det lidet Væsen seer Sporene til alle Dyder, alle Evner, som de engang saa nødvendig vil faae behov, naar jeg i Egensindigheden skuer den tilkommende Standhaftighed og Fasthed af Caracter, i Overgivenheden al den tilkommende gode Humor, og den Lethed at smutte hen over alle Verdens Farer, alt saa uforvansket, saa heelt; stedse gientager jeg da de gyldne Ord af Menneskenes Lærer: Uden I blive, som eet af disse!" Fra mine egne Barndoms Aar var jeg en lidenskabelig Barneven; i Lidenskabernes og Omtumlingernes Dage søgte, og fandt jeg ofte i barnlig Kreds, hvad jeg forgiæves søgte i Hvirvelen; mellem Børn finder jeg paa mine ældre Dage, hvad jeg andensteds har opgivet at søge.

Glædede, og glæder jeg mig nu saaledes til Børn i Almindelighed, med hvormegen mere glad Længsel maatte jeg da see Giensamlingen imøde med disse, som jeg fra den allertidligste Alder havde kiændt, og elsket, glæde mig til hvert Fremskridt, de i udvortes og indvortes Dannelse, under mit Pillegrimsfærd, havde giort, hver Egenskab eller Egenhed, der i min Fraværelse mere eller mindre havde udviklet, eller uddannet, eller bevaret sig hos hver af dem *), hiins

*) Sørgelig overraskende var det mig, i selvsamme Dage, som jeg i disse Erindringer S. 165-66 havde

tidlig lyse Aand og aabne Hierte, dennes overgivne Livelighed, en tredies raske Bestemthed, til at gien-

omtalt disse mit aarle Paradises Engle, at erfare, at den første af disse, min tidlige Yndling, Ophelia, var ikke mere. Da det saa synderlig er truffet, at den, hvem flere Danmarks ypperste Hoveder have fra hendes tidlige Aar kiændt, yndet, beundret, vel og tildeels tilbedet, fra hendes Gudfader Ewald af, der gav hende Navn, og nu fremdeles Pram, Thaarup, Samsø, Falsen, Kiærulf, Colb, Oehlenschläger, Gutfeld, Liebenberg o. fl., den, for hvem saamange af vore Digtere saa gierne qvad, at deres Qvad kunde blive sungne af hende, er under den dybeste Almeentaushed gaaet i sin Grav — savnende en ædel Skiald — saa være det mig her tilladt, at træde med Taare til Graven, og sige et Par hiertelige Ord til hendes Ihukommelse: Jeg har kiændt mangfoldige skiønnere, af Dannelse og Talenter mere glimrende unge Fruentimmer, men faa vakrere, der giorde hyppigere og hurtigere Lykke, endog hos Medbeilerinder af Aand og Ynde; og kan jeg saa meget mere upartisk bedømme hende, da jeg i hende aldrig har seet andet end en usigelig dyrebar yngre Søster, en kiær og herlig Moders værdige Datter. Var hendes Morgen venlig og skiøn, da lyste ogsaa hendes Middag ualmindelig klar; men vel kan man sige, at ingensinde var en Aften sin Morgen mere ulig end hendes.

Neppe kan nogen forestille sig min Overraskelse, da jeg, efter ikke i adskillige Aar at have seet hende, i Aaret 1816 med en Ven besøgte hende igien, og ikke vilde været istand til at gienkiænde hende, skiøndt hun stod for mine Øine, havde jeg

kiænde Moderen med alle hendes Aands og Hiertes Fortrin i hiin, Faderen med hans ualmindelige Ild og Kraft i denne, den paafaldende Forening af begges Individualiteter i en tredie; og nu saadanne sex, der i Alder saa at sige fulgte Trin for Trin paa hinanden, to, som jeg aldeles ikke kiændte! Over enhver anden Forventning, der ved Hiemkomsten smilede mig imøde, hang en Sky, eller svævede en Taage; kun denne troede jeg aldeles trygt at kunne overlade mig til; og just herfra udgik, hvad især formørkede min Hiemkomsts Dage. Dog jeg maa ikke anticipere; tidsnok naaer jeg de Dage,

Der saae mig mellem friske Grave gaae,
Som mine Nærmeste med Taare væde,

---

ikke i det glade Udraab, hvormed hun hilste mig, kiendt hendes gamle Hierte og hendes gamle Stemme. Alt andet, selv hendes klare Aand, havde en nagende Orm giort ukiændeligt, endog for mig. I tidlige Aar, men som for hende hverken vare Kraftens eller Glædens, lagde hendes i Bund og Grund undergravede Helbred hende i Graven; og kunde det ikke andet end falde mig overraskende paa, at det Ungdomsønske, hun paa vore idylliskglade Samvandringer i fordums feire Dage, saa ofte yttrede: engang at hvile paa Asminderød Kirkegaard, er mellem alle Ungdomsønsker og Drømme, det, hun fik troligst og bogstaveligst opfyldt, efterat hun havde seet saamange af de øvrige svigte og glippe. Fred over hendes Støv! hendes aarle uforanderlige Vens bedste Velsignelse over hendes elskelige Minde!

Og ei engang det lidte Tab begræde,
Men føle ængstlig det, som forestaae.

Altsaa tilbage til Dageus Orden.

Man vil udentvivl have mærket mig det af, at jeg, som jeg forhen har yttret,

Gierne fæster Rod hvor jeg er,

og stod jeg da ikke lidt Fare for at groe umærkelig fast i Kiel, da der ikke alene, ved Prof. Kratzensteins Giennemreise med hans unge hamborgske Kone, var den Tid endnu mere end sædvanlig selskabelig giæstvenligt i den Kreds, hvortil baade de og jeg hørte, men da og mine kielske Venner vel vare ligesaa omhyggelige og ivrige i at lægge hver sin Hyssingtraad paa mig, at jeg ikke skulde rive mig løs, som Kierulf havde forsikkret, de kiøbenhavnske i sin Tid vilde være.

Mellem disse Baand kan jeg ikke undlade at nævne et, som var mig særdeles behageligt. Min i det foregaaende oftere omtalte Ven og Broder Hudtwalcker — senere Præst her til Garnisonskirken, og nu i Holsteen — var for kort siden ansat som Overlærer ved Eutins Latinskole, som den Tid stod under den berømte J. H. Voss; og kom ugenlig een eller to Gange til Kiel at besøge sin Kiæreste. Det blev da Vedtægt, at, naar han tog hiem, jeg skulde følge ham i Postkariolen til Prez, som var nærmeste Station, for derfra at bringe hans skriftlige Farvel tilbage til hans Susette; og var jeg, i Følge min San-

cho Panza-Natur, saa tro i dette mit Vaabendragerkald, at det end ikke randt mig i Tanke, at bringe hende dette Levvel nogle Timer silde, for at giøre hele Reisen med ham, om ikke for at see Eutins vel ikke uden Føie saa høilovede Egne — thi dette kunde, som noget Nyt, just ikke friske mig saa særdeles — saa dog for at giøre Kiændskab med Millers og Høltys Ven, Germaniens Theokrit, hvem jeg ved at forestilles af Hudtwalcker, og anbefales af Carl Cramer, kunde været vis paa en venlig Modtagelse af. Kan imidlertid være, at han ved sin daværende Strid med Heyne, hvorledes de grædske Faar havde bræget, havde vakt en Art Fordom imod sig hos en lidt fremfusende Yngling, der aldeles ikke den Tid var istand til at vurdere denne ægte Klassikers Værd.

At jeg imidlertid endelig kom bort fra Kiel, havde jeg uden tvivl fornemmelig Professor Olivarius at takke, der vilde besøge sin Familie i Kiøbenhavn, og med hvem jeg enedes at giøre Reisen. Fra Reisen selv har jeg ikke stort andre, eller mærkeligere Erindringer, end at, da vi tog Veien over Angeln og Als, det venlige Augustenborg smilende i en blid Morgenbelysning giorde et Indtryk paa mig, som endnu den Dag i Dag lader mig angre, at jeg lod de Dage unyttede, da samtlige Videnskabs og Viisdoms Gudinder, giennem Musageten Fredrik Christians Mund og Pen, mere end eengang indbød mig til hiin deres Helligdom.

Fremdeles opholdt vi os en Dags Tid i Odensee, hvor min aarle Ven, Boghandler Iversen, førte mig ud til den Gravlund, hvor han har sat sin uforglemmelige Søster Charlotte Louise Iversen det Minde, der findes som Titelvignet for ved Nytaarsgaven 1785, som begynder med min Elegie til hendes Erindring. At jeg, efter nu at have reist nogle hundrede Mile ved Dag og Nat, tildeels i Uføre og Uveie, første Gang i mit Liv væltede, eller rettere væltedes, imellem Ringsted og Roeskilde, idet en fornem Mand, der kom kiørende i en Kareth med fire Heste, og som vi maatte kiøre af Veien for, ikke desmindre kiørte paa os, saa vor Postvogn kastedes over Ende, og han nu stod af for at skiælde os Huden fuld, fordi vi kiørte saa galt, vilde jeg ikke nævne — hvorvel jeg den Gang tog det saa ilde op, at jeg, medens jeg laae under Vognen og Reisetøiet, havde stærkt isinde følelig at give ham mine Tanker om den Sag tilkiende, men da jeg kom op, og saae, at hans Høivelbaarenhed foruden Postkarlen havde to Liberilømler med sig, medens vort hele Mandskab bestod i mig, en halvvoxen Postdreng og en Professor, der neppe vilde taget Haand i med, lod jeg det klogelig blive ved nogle knubbede Ord — dersom ikke denne Omstændighed her i chronologisk Henseende kom mig til Hielp.

Ved at giennemblade de ældre Aargange af Adresseavisen om en og anden Oplysning til disse Erindringers Brug, træffer jeg nemlig hændelsevîis ovenomtalte

fornemme Mand blandt de Udpasserede i Octobermaaneds sidste Uge, og har altsaa her, takket min Beretning, i det mindste semiofficiel Vished for, om ikke just, hvad Dag, saa dog i hvilke Dage jeg kom hiem.

Da vi naaede Kiøbenhavn hen paa Aftenen, aftalte Professor Olivarius og jeg, at vi skulde kiøre hen til hans Forældres, der, om jeg ikke husker meget feil, boede paa Kiøbmagergade i Nærheden af Posthuset, jeg staae af der, og lade mit Tøi næste Morgen afhente hos ham.

Som jeg netop er kommet af Vognen, giver Kudsken Drikkepenge, tager Afskeed med min Reisefælle, og siger ham velfortient Tak for venskabeligt Reiseselskab, standser en Forbigaaende ved at høre min Røst, nævner mig, falder mig om Halsen, og det var min Lorents Wiwet. Sandelig! dersom jeg imellem alle mine Venner skulde udkaaret mig den, der i dette Øieblik maatte være mig kierkomnest, hvem jeg allerhelst maatte ønske at see, ingen, ingen kunde i mindste Maade giort ham Forrangen stridig; ingen var der, hvem jeg saa frit kunde spørge om Alt, hvad der i det Øieblik laae mig nærmest paa Hierte at vide, ingen, af hvem jeg saa tillidsfuld kunde vente redelig og paalidelig Underretning, ingen, der hiertegladere vilde meddele mig det Gode, mere skaansomdeeltagende det Onde.

Ogsaa tilbød han sig strax at ledsage mig hiem til mine Forældres, for at kunne underveis tilstrebe-

stille mine inrigste Længsler, berolige mig i Henseende til samtlige Rosings, sin Sophies og sit eget Befindende. Som han imidlertid var midt i sin Fortælling, standsede han pludselig ved et mig ubekiændt Huus paa Hiørnet af Gottersgaden og Borgergaden, bragde mig uden videre Oplysning, end blot de fire Ord: her skal vi ind, op i tredie Etage, ringede paa, blev lukket ind, mældte os med de Ord: hvem bringer jeg Dem her? og jeg stod til Rosings, der, hvad jeg ikke vidste, sidste Flyttedag vare komne her at boe.

Hvorledes jeg af disse mine hiertelige Venner blev modtaget, hvorledes Giensynet, Giensamlingen i dette Dieblik rigelig betalte alle Adskillelsens Smerter og Savn, dertil har Sproget ikke Ord, dertil har Hiertet, efter mere end to Aarsnese, endnu ikkun Taare. Vistnok blev der, umiddelbar oven paa de første Velkomstens Dieblik, lagt en tung Dæmper paa min Glæde ved det Sorgebudskab af Rosings Mund: Rose seer Du ikke mere! ved den Efterretning: at denne min store elskede Kunstlærer laae uden Haab af en ulægelig Sygdom. Midlertid! i et Dieblik, da man har pludselig gienfundet saameget, gienfundet, hvad saa bestemt har været bebudet, som uigienkaldelig tabt, som min Wiwet selv, troer man ikke paa Mulighed af Tab; har jeg ved mangen Leilighed det efter min Navne, Fiskeren Knud,

albrig
At lade Haabet fare, før det selv
Vil slippe dette Bryst,

maatte, det nærværende mere end noget andet være Haabets Øieblik; thi hvad er haabende som Glæden? hvad mistrøstigt som Sorgen? Med Føie maa Horats kalde det et velberedt Bryst, der i Modgang haaber, i Medgang frygter Skiæbnens Forandring; paa denne Roes torde jeg kun have saare maadelig Fordring.

Hvor hurtig Tiden gaaer, naar man er, hvor man er gierne, og glad, er for ofte sagt paa Prosa og Vers, til jeg skulde finde det fornødent, at gientage det her. Vistnok var, da Wiwet maatte minde mig om, det var paa Tide, jeg mig forføied hiem, Dagen skredet mere under, og Natten vældet mere ud, end jeg vel havde forestilt mig, og var det, da vi kom ud til mine Forældres, saa temmelig borgerlig Sengetid, mine Sødskende i Seng, min Moder i sit Nattøi, min Fader i Begreb med de sidste Drag af sin Aftenpibe. Saa kierlig da min Moder tog imod mig, giør dog det, at falde selvanden, og det med en Halvfremmed, saa silde paa Aftenen, saa at sige, med Døren ind i Huset, altid en Art Forstyrrelse, saa meget mere, som min Moder naturligviis nu fik en heel Deel Huussysler, da jeg, som saa længe havde været vant til at leve paa Feldtfod, og vistnok aldrig har kunnet faae i Hovedet, der giordes Forberedelser behov for at tage imod mig, der fordrer saalidet, sagtens havde forsømt den lille Omstændighed, at mælde, hvad Dag jeg vilde komme. Min Fader, der, i saa høi Grad han var en Mand af Ord, var

intet mindre end Mand af mange Ord, og især viste sine Børn sin ualmindelige Kiærlighed i Gierningen, og ikke ved Kiæleri, var da egenlig den, der skulde giøre Velkomstens Honneurs, og dette giorde han efter sin Maade i al Korthed og Alvorlighed. Mig, som kiendte ham, faldt det aldeles ikke paa; men Mimet, der vel hiemme var vant til noget mere Ordbram og Ordsødme, tilstod mig, at Modtagelsen var forekommet ham kold. At det imidlertid var ganske umuligt, at Forestillingerne om, hvad jeg nu havde reist for og til, hvad der nu kunde og skulde blive af mig, da den Mand, paa hvis Rik og Lofter jeg var reist, ikke mere var istand til at udrette noget for mig, og da saa mange af de Ting, man regnede paa, ved at lade mig giøre saa kostbar en Reise, saa særdeles havde forandret sig, ikke til det bedre, ved pludselig at see mig, maatte vaagne i min Faders Siæl, og tegne dem i hans Aasyn med den Læselighed, der hos ham var saa caracteristisk *), vil jeg ikke fragaae, men meget mere erkiende, elske og ære min trofaste Fader deri.

*) Min afdøde Ven Prof. Poulsen klagede over, at min Faders Portrait næsten var umuligt at træffe, formedelst den uafladelige Forandring af hans Ansigtstræk, efter de Tanker, der, medens han sad for Maleren, afløste hinanden i hans Indre.

At han torde have giort sig disse Spørgsmaal, er mig saameget begribeligere, som de i saa høi Grad paatrængte sig mig selv. I det Øieblik, jeg betraadde min Hiemstavn, rullede Dækket op til en ny Act af mit Livs Drama; i hvad Forbindelse, i hvilket Forhold vilde den staae til de foregaaende? hvilke af de gamle Traade vilde være at regne paa? hvilke nye vilde komme i de bortfaldnes eller voldelig overrevnes Sted? hvorledes vilde de knytte sig til de ældre? utallige slige Spørgsmaal maatte frembyde sig for mig, hvorhen jeg saa vendte mit Øie; og om end Honningen paa Velkomstbægerets Rand bragte mig ved sin Sødhed til strax at glemme meget og mangehaande, vakte dog den Malurt, som selv dette var krydret med, mig snart til andre Fornemmelser.

Mellem mine første Veie var naturligviis, Dagen efter min Ankomst at gaae til min fortrinligen elskede, boende, ypperste Kunstlærer, Fader Rose. Han laae rolig hen; hans Kone bebudede ham, som noget glædeligt, at hans Søn, som han elskede at kalde mig, var der, for at see til ham. "Gud velsigne ham!" sagde den Døende med stille Hiertelighed, og sank atter hen i sin Dvale. Dagen efter døde han, og havde saaledes i bogstaveligste Betydning min Hiemreise været en Vandring fra en Grav til en Dødsseng. Ved Caroline Becks pludselige Død nedkastedes i Gruus det Trylleslot, mine Drømme havde bygget dem i Tydskland;

med Rose sank den Hovedpille, jeg stolede paa; for her i Danmark at reise mig et nyt. I ham døde mig den danske Kunstskoles Fader og ypperste Mønster, den Kunstens κανων, hvorefter jeg vilde prøve, uddanne, og fuldkomme Alt, hvad jeg paa min Vandring havde hørt, iagttaget, og tænkt? Vel kunde jeg sige med Quinctilian: "Hvo kunde undres over, at Studier udsattes, som man snarere maatte undres, ikke aldeles bleve afbrudte!" Sandelig! jeg kunde vel synes at faaet Varsler fuldt op, at vælge mig en anden Vang! Heller ikke er det blevet ved disse, og desuagtet . . . dog — man vil i det følgende see, hvor ofte jeg har villet rive mig derfra, hvorledes jeg en Række af Aar har forsaget hin, troet mig for stedse løs derfra; og nu uventet, saa godt som uvilkaarlig, lokkedes igjen ind derpaa, bandtes fastere dertil end nogensinde; og under idelige saa godt som uafladelige Bestræbelser at rive mig derfra, finder mig, som hidtil, end ikke sluppen løs. Dog tilbage til min Fortælling!

Ligesom Roses Død var min Velkomst, saaledes blev og en Sørgesang over ham min Gienkomsthilsen i vor Litteratur. Giorde Hiertet stedse veltalende, vel maatte det da synes, som Tabet af en Mand, der var mig saa kiær, saa stor, saa vigtig, maatte have indgivet mig disse sanddru Ord, som trænge ind til det Inderste, fordi de udgaae deraf. Men

nei! siden hiin, min Jordesang over min inderlig elskede Bedstefader *) troer jeg ikke at have frembragt noget saa aldeles upoetisk og slet; maaskee fordi min Sorg her var for ublandet til at være elegisk, eller i det mindske kun blandet med Folelser, der ikke ere poetiske, Mismod og Hiertets Bespænding; ogsaa har jeg aldrig været fristet at optage eller bevare den nogensteds.

Vistnok kunde jeg til Nød lyve for mig selv, og sige, at physisk Upasselighed forstemte, og sløvede mig, da jeg nogle Dage laae tilsengs, og af denne Aarsag end ikke bivaanede hans Jordefærd; men jeg veed for vel, og mere end een Erindring, som jeg imidlertid ikke troer at burde optegne her, gienkalde mig for levende, at det mere var Sindet, der virkede paa Legemet, end Legemet paa Sindet. Sangen blev afsunget af Skuespillerpersonalet, der bar ham, og af alle dem blandt det qvindelige Syngepersonale, der ikke vare for fornemme til at være Skuespillerinder; og skal den, sin slette Text uagtet, da Musiken, som udentvivl toges af Cora, var deilig, have giort megen Effekt. Ved værdigere Hoitid hædredes han, da Mandagen den 6 December Sørgespillet Zarine, hvis første og ypperste Forskiønner han havde været, blev opført, og ved denne Leilighed — som Adresseavisen udtrykker sig — Skuespillerne havde erholdet konge-

---

*) See 1 B. S. 205.

lig allernaadigst Tilladelse, tillige at hædre den afdøde Skuespiller Rose ved en Prolog. Prologen var, som bekiændt, af Thaarup, og egenlig det første, hvormed han paa Scenen stod frem. Mad. Rosings Melpomene var — som det vel til hendes store Lærers Admindelse burde være — maaskee det ædelstørste, jeg i de 50 Aar, jeg har beundret denne uopnaaede Kunstnerinde, har seet, og var Madam Preislers Thalia end vel ikke hin Musa liig, var Actricen dog skiøn som Thalia. At der ikke rørte sig en Haand, da Dækket faldt, gav Thaarup Anledning at tilskrive sin mesterlige Fortolkerinde den skiønne Taksigelse, der endes med de to deilige Linier:

Tag det Bifald af hvert ædelt Hierte,
Som Dig Taushed gav!

at han imidlertid selv ikke ganske saae det med samme Øine, tør man maaskee slutte af, at han Forestillingsaftenen til en Stormand, der ikke ugierne troedes at see dette tvetydige Udfald, men ikke desmindre fandt sig befoiet at giøre ham Complimenter, kaldte sig Auteur presque sifflé. Den fornemme Verden leed overalt ikke den Hædring af en Skuespiller, og forargede sig især over, at Baron Holbergs Monument stod paa Scenen mellem Clementins, Londemanns og andre slige Comedianters, hvortil man rigtig nok svarte dem, at, dersom Holberg ikke havde været An-

det end Baron, skulde han heller ikke være kommet iblandt disse.

Hermed slutter jeg Vandreaarene, til hvis Begivenheder jeg med Føie troer at kunne regne Roses Død, da han tabtes for mig under min Vandring; hvad jeg i næste Bind faaer at fortælle, kan jeg ikke passeligere bebude, end ved at betegne denne Periode med Navn af mine Prøveaar.

Til Læseren.

Hic tamen infodiam *Pers. Sat.* 1 v. 120.

Ved at giennemløbe paa ny det Bind, som herved forelægges Publikum, har jeg af forskiellige Aarsager funden mig befoiet at tilføie i Anhang følgende Tillæg:

S. 18. Mærkeligt er det, at hvad jeg S. 18 mælder om mit lidet Held med det Grædske, ligeledes har været Tilfældet med en anden Videnskabsmand, som jeg i øvrigt i ingen Henseende vil sætte mig i Ligning med. Holberg nævner nemlig i sin 257 Epistel mellem de tree Studia, som han meest har lagt Vind paa, men hvori han mindst har giort Fremgang, at: hvor mange grædske Bøger han har læst, har han dog intet lært tilgavns. — formodenlig netop, fordi den cursoriske Læsning, man ved de nyere Sprog bliver vant til, giør om ikke uskikket, dog utilbøielig til det statariske Studium, uden hvilket i de gamle ingen virkelig Fremgang kan giøres.

S. 70. Den Klingmann, her omtales, er den for kort siden afdøde pensionerede wienske Hofskuespiller, der en Række af Aar hørte til det schröderske Theaters Prydelser, og ikke, som af Adskillige er skeet, er at forbytte med den endnu levende berømte Skri-

dent August Klingemann, Directeur for det brunsvigske Theater, og Forfatter til adskillige Tragedier, hvoriblandt den forrige Vinter her mesterlig forestilte, og i Aar ikke gientagne, Ferdinand Cortes, med flere, samt adskillige lærerige theoretiske Skrifter, hvoriblandt eet, om den Kunst at sætte Repertoirer.

S. 242. I Anledning af, hvad her er sagt, angaaende Forskielligheden af mine og Prof. Meyers Domme om de wienske Skuespillere, faldt mig med Sandhedens fulde Vægt følgende Ord paa, som jeg fandt i anden Deel af Boghandler Beekens nys udkomne Reise — 2 D. S. 187 o. f. — og som jeg her afskriver, for tillige in omnibus at underskrive dem, som noget af det smagfuldeste og meest selvtænkte, jeg i en rum Tid over den dramatiske Kunst har læst.

I Anledning af nysnævnte Reisendes Forundring over, at et ham særdeles roest Theater ikke opfyldte hans Forventning, meddeelte en sagkyndig let udfindelig Landsmand og Ven ham følgende Bemærkninger:

"Saaledes gaaer det flere end Dig, og jeg kunde næsten sige, det var et Under, om det kunde gaae dem anderledes. De fleeste betragte, men urigtigen, Theatret, som et Maleri, hvilket overalt er det samme, skiøndt det under eet Dagskin frembyder eet, under et andet et andet Farvespil. De betænke ikke, at de her see levende Figurer, som først kunne virke med deres eiendommelige, deres særegne Kraft paa Tilskueren, naar denne har giort sig deres særegne Eiendom-

meligheder ogne. Og dette kan man hverken ved den første eller anden Forestilling, man seer dem i. Det første flygtige Syn af hvilketsomhelst Kunstværk, det er, leder almindeligen til en skiæv Dom, hvis man affiger den, førend man har undersøgt det, og bragt det til at kiende alle dets Bestanddele, og dette maa saameget mere giælde om det flygtigste af alle Kunstværker, en theatralsk Forestilling. Et fremmed Instrument, et Organ, vi ikke ere vante til at høre, skurrer altid første Gang i vort Øre, naar det ikke er befriet fra alle Mangler. Øret maa have hævet sig over disse Betingelser, som intet Jordisk nogensinde er befriet for, Øiet maa have vant sig til alle de uvante, i Begyndelsen maaskee stødende, Former, det seer for sig, inden det virkelig Gode hos den Bestuede kan bemærkes tydeligen af Tilskueren, og nydes tilfulde af ham. Ligesom udmærkede udvortes Fuldkommenheder giøre os blinde for Feil, som ikke strax falde i Øiet, saaledes forblinde mange smaa udvortes Mangler, der ikke bemærkes mere af den, som er vant til dem, og har hævet sig over dem, os for det Gode, der ligger skiult bag ved dem. Ingen Skuespiller paa noget Theater i Verden er saa stor, saa ophøiet over disse Smaabetingelser, at enhver Tilskuer af Dom og Indsigt, der seer ham første Gang, finder ham saa aldeles inde i den Caracteer, han forestiller, at der intet mere kunde være at ønske; men ved Vanen bliver han fortrolig med Skuespille-

teus Forestillingsmaade, og paa sit eget Hiems Theater seer han ikke dette Stødende, fordi han kiender dets Personale, og Personalets Forestillingsmaader. Forend han kommer paa dette Standpunkt, kan han ikke fælde nogen paalidelig og gyldig Dom, og ved et fremmed Theater hører der Tid til, inden han kommer paa det Standpunkt. Kun meget faa, kun de, der ere vante til at tænke klart over dramatisk Kunst, forstaae at abstrahere derfra; men til at bringe det til denne Vane, hører der et mere end sædvanligt Øie, en mere end almindelig Kunstsands. Derfor er og intet mere upaalideligt, tildeels endog mere latterligt, end den Dom, der afsiges over et Theater af en almindelig Reisende, og som de fleeste Reisende afsige, naar Talen er derom, med en Suffisance, hvorved de saameget mere røbe deres Vankundighed i dette Fag. Hvor kan, f. Ex., den føle sig henrevet ved et beundringsværdigt Ensemble, der aldrig har seet det, og som hængende endnu med sit fremmede nysgierrig stirrende Øie, og med adspredt Sind, ved alle de nye Gienstande, der optræde for ham, naturligviis ikke kan overskue det, ei heller lægge Mærke dertil? Jeg vil overbevise Dig om Rigtigheden af, hvad jeg her siger Dig, ved Dit eget Exempel: Du er bleven kold ved den Forestilling, der i Aften har ydet mig sand Nydelse, fordi jeg kiender det spillende Personale, og Du ikke kiender det."

At jeg afbryder her, er sandelig ikke, fordi jeg er mindre enig med Grundsætningerne i det følgende; som jeg tvertimod i alle Ord, Punkter og Klausuler underskriver. Kun vil jeg, at ikke den ovenanførte smagfulde Dramaturg, og jeg med ham, skulle miskiændes, tilføie: det første, der falder en Hverdags Tilskuer ved en ny Skueplads, eller en ny Forestilling, paa, er, hvad der falder umiddelbar i Øie og Øre. At Garrik fattedes — som Sturz udtrykker sig — næsten un pied du Roi til det, de Franske kalde det høie tragiske; at Kongen i Hamlet talte meget høiere, end hiin lille Mand, som der blev giort saameget af; at Clairon var lille af Vext, at Ekhof var meget langt fra at være en Adonis, at Rosing havde en norsk Dialect, kan enhver Barbeersvend, saavelsom han i Tom Jones, ved første Skuespilbesøg fortælle os; men at Garrik var Kunstens Proteus, at Clairon var paa Scenen stor ved sin Aand, da hun ikke kunde være det ved sit Legeme, at Ekhof var en scenisk Demosthenes, med hvem selv Schröder tog i Betænkning at maale sig, at Narsnese kan gaae, og atter gaae, inden et fuldendt Kunstværk, som Rosings Marinelli, hædrer den danske Scene, det seer endog den dannede fuldendte Kiender ikke ved første Øiekast; det skal der langt og gientaget Studium til vedbørlig at erkiende. Intet er derfor den dramatiske Kunst fordærveligere, og mere fornedrende, end den nu grasserende Nyhedshunger, hvor den ene Bagatel efter den anden drager

forbi, som Schattenspiel an der Wand, uden at Kunstneren deri faaer Leilighed at levere, Kunstdommeren at kiende og erkiende noget Kunstværk; "derved komme vi did, at — som en fremmed Kunstner af første Rang nylig skrev mig — man efterhaanden bliver uvis, om man endnu er istand til at spille et virkeligt Digterværk — som det fortiener; derved qvæles den sande Kunst under væmmelige Gøglerier. — Saaledes — siger han — er det, mere eller mindre, nu overalt. De, — slutter han — har seet vor Konsts skiønne Tid, vi ere kaldede til dets Liigfølge."

Dog — overlod jeg mig til min Drift, blev her efterhaanden mere Note end Text, hvori jeg ovenikiøbet fik at skaffe med en langt anden Tid, end den, Bogen omhandler.

S. 243. Hvorledes Schröders Colleger i Ausschus, og deres høie Beskyttere, vidste at skaffe ham disse magelige Dage, derom har jeg, medens det endnu var mig i friskt Minde, i en Afhandling om Rolledoublering m. m. i Lommebogen for Skuespillyndere 1788 mellem mine Hovedbetænkeligheder ved Doubleringen sagt følgende: Den allerypperligste Skuespiller taber ikke alene sin Anseelse, men endog virkelig sit Værd, naar man holder ham borte fra Skuepladsen*); hans Evner ruste — om man saa kan sige —

*) At det ikke bliver bedre derved, om man lader Kunstneren daglig tærske aandelig Langhalm, forstaaer sig selv. April 1825.

ved at være ubrugte; og dette kan saa let skee ved Doublering. Ved dette Middel drev man Lambrecht fra Berlins Theater, hvor han var Directeurens — Döbbelins — Familie i Veien; derved krænkede det stephaniske Huus, understøttede af deres Beskyttere, Grev Rosenberg og Baron Kienmayer, den store Schröder og hans værdige Kone; derved . . . . o jeg har seet — — — hvorledes man har laant en Kunstners lykkeligste Roller til en eller anden Directeuryndling; og paa det man ikke skulde nødsages at give Kunstneren dem igien, holdt Stykkerne siden omhyggelig uspilte, med mindre en beleilig Sygdom overfaldt denne, og satte ham ud af Stand til at spille; thi da kom de med Lynets Fart paa Repertoiret, og derfra paa Skuepladsen. Man havde vel endog den Godhed at skaane Kunstnerens Helbred, og ansee ham for syg, længe efter, at han og hans Doctor holdt Sygdommen for at være forbi, dersom han ellers vovede at komme sig, inden Yndlingen havde høstet al den mulige Fordeel af hans Upasselighed."

At, hvad jeg her 1787 skrev, ikke var tomt Hiernespind, har Meyer i Schröders Biographie 40 Aar senere, tildeels med Schröders egne Ord, tildeels med unægtelige Kiændsgierninger hiemlet, og vil jeg derfor vise did, hvor mangehaande mere vil findes, der kan foranledige nøiere Eftertanke.

S. 266. Da i en ovenomhandlet nyseudkommet dansk Reisebeskrivelse, det, skiøndt med øiensynlig

Skaansomhed mod mig, er blevet bragt paa ny i Erindring, at man i Hamborg optog mig ilde, at jeg — just ikke i et poetisk Lune, som Reisebeskriveren mildelig udtrykker sig, men — i reen Spøg havde kaldt det en ugiæstfri By, være det mig tilladt, da denne Begivenhed falder langt efter det Tidsrum, disse Erindringer komme til at berøre, at tage Anledning til et Par Ord herom, af dette Sted, hvor jeg med skyldig Taknemmelighed omtaler en Hamborgers og et hamborgsk Huses mageløse Giæstvenskab mod mig.

Blandt nogle Breve, jeg paa min første nyere holsteenske Reise 1819 havde skrevet til Kiøbenhavn, og som jeg siden lod aftrykke i det af mig udgivne Maanedsskrift Hesperus, vare adskillige til Prof. Nyerup, og disse, som ved Brevvexling mellem mangeaarige nøie Venner er Tilfældet, efter som Omstændigheder og Lune indgave; i et af disse, det tredie, faldt mig ind, efter at have meddeelt ham adskillige litterariske Anecdoter og Efterretninger, at ende Brevet ved at sende ham — som jeg udtrykkelig siger — oven paa alt dette, lidt Galskab, og deriblandt en Beretning om en møisommelig Vandring, jeg efter 30 Aars Fraværelse paa denne hede Sommers hedeste Dag havde giort giennem Hamborg, gaaet feil der af Alt, hvad jeg søgte, og endelig heed, keed, og leed af den fremmede By, var vendt tilbage til mit giæstmilde Altona, hvor jeg ovenikiøbet paa selve Grændseskiellet uventet havde mødt en gammel og kiær Universitetsven, Prof.

Med. Nissen, Ridder af Dannebrogen. Nu tilføier jeg: "Uagtet jeg imidlertid denne Dag i bogstavelig Forstand rystede Støvet af mine Fødder over hiin ugiæstfri By, har jeg dog saalidt brudt Staven over den, at vi endog i Morgen paa nogle faa Dage flytte dertil."

Det er ofte hændet mig, og vel andre og bedre Mennesker, end jeg gier Fordring paa at være, at vi, just ved Bevidstheden, intet Ondt forsætlig at ville lægge i, hvad vi sagde, stundum ikke noksom have overveiet, om der desuagtet, os uvitterlig, kunde synes at ligge, eller af andre blive lagt noget Ondt i, hvad os slap af Mund eller Pen. Mig bevidst, at det Udtryk, at ryste Støvet af mine Fødder, var, som jeg og havde udtrykt mig, aldeles bogstavelig at forstaae, i det jeg maatte foretage en betydelig Afrystnings og Afstøvnings Operation med mine Sko, paa Grændsen mellem det altonaiske og hamborgske, inden jeg kunde træde ind ad Altonas Port, faldt det mig ikke ind, at man skulde for Alvor foretrække den figurlige østerlandske Udtydning deraf; og i det jeg erkiænder, at det var en misheldig Fordanskning af inhospita urbs — som jeg vil tilstaae, jeg havde for Øie — at kalde en By ugiæstfri, fordi jeg efter 30 Aars Fraværelse fandt mine gamle uforglemmelige Giæstvenner døde, bortdragne, fraværende, maa jeg dog tilføie, at jeg saameget mere giorde mig Haab, at det ikke vilde blive taget i den værste Mening, da jeg deels i Forveien udtrykke-

lig havde bebudet Alt, hvad her sagdes, som Galskab, deels i det umiddelbar derpaa følgende, glædede mig til, hvad der den 24 Junii forestod mig i Hamborg, og hvoraf jeg med Føie ventede mig noget mere end Giæstfrihed, skiøndt jeg tilstaaer, at det, jeg mødte, langt overgik min Forventning; ligesom jeg og her af fuldt Hierte omtalte, at en af mine paa hin mislige Hamborgvandring forfeilede gamle elskede Giæstvenner, den ædle Leonhard Wächter — Veit Weber *) — havde besøgt mig i Altona, og at jeg i ham havde fundet den Gamle; ikke at tale om, at det følgende Brev begyndte med at fortælle, at jeg paa Reisen til Altona havde seet og gienfundet mit ypperste Giæstvenskabs-Ideal, Mad. Schröder, i hendes Kellingen, altsaa alt fundet mageløst hamborgsk Giæstvenskab, skiøndt ikke inden Hamborgs Volde.

Var jeg midlertid, som Hensigten var, selv kommet til at besørge disse Breve oversatte, vilde jeg vel her deels berigtiget hint i flere Henseender upassende Ord, deels føiet en liden oplysende Note til; ligesom og det Hele læst i Sammenhæng vilde viist, at jeg skiønsom erkiændte saavel den Modtagelse, jeg i Hamborg nød, som de Glæder, Hamborgs schröderske Kunst-

*) Ved en Trykfeil ere disse Navne, hvoraf det ene er Mandens virkelige, det andet hans litterariske, i den nys omhandlede Reise blevne til tree forskiellige Personers, hvilket jeg her troer at burde berigtige.

Skole kiænkede mig. Men dette Forehavende bortfaldt, og den høiærværdige Lez gav dem snykkeviis Plads i sine ynbede Originalien. En Mand, som jeg særdeles hædrer, læste der ovenanførte Sted, tog det efter Bogstaven, forargedes derover, i Særdeleshed ved at sammenholde det med den Modtagelse, han havde havt en Broderdeel i, at yde mig, og paaankede det lydelig, som ligesaa ubilligt, som ukiønsomt, hvad det, naar det havde været alvorligen sagt, ustridig vilde været. Det, som giør mig det til en dobbelt hellig og kiær Pligt, at omtale det her, er, at nu en tilstedeværende Landsmand, der fra sine Barndomsaar af havde kiændt mig, stod op, og tog tilorde til mit personlige Forsvar, medens han misbilligede Udtrykkene, som uoverlagte og ugrundede; et Adfærd, der giør ham saa meget mere Ære, og har saameget mere befoiet Krav paa min Erkiændelse, som vore personlige Forhold, hvad han og udtrykkeligen tilføiede, den Tid vare, eller i det mindste syntes saadanne, at de vel kunde fritage ham for at fremstaae som min frivillige Talsmand.

Dette er, hvad i ovenanførte Reise berøres med det Udtryk, at man optog det høist ilde, skiøndt ikke med Grund, at jeg havde kaldet Hamborg en uglasseret By. Det er iøvrigt min Pligt at tilføie, at det er saa langt fra, jeg paa mine senere Reiser har mødt det Allermindste, der vidnede om, at man bar Nag til mig for hint orkesløse Ord, at jeg

dent August Klingemann, Directeur for det brunsvigske Theater, og Forfatter til adskillige Tragedier, hvoriblandt den forrige Vinter her mesterlig forestilte, og i Aar ikke gientagne, Ferdinand Cortes, med flere, samt adskillige lærerige theoretiske Skrifter, hvoriblandt eet, om den Kunst at sætte Repertoirer.

S. 242. I Anledning af, hvad her er sagt, angaaende Forskiælligheden af mine og Prof. Meyers Domme om de wienske Skuespillere, faldt mig med Sandhedens fulde Vægt følgende Ord paa, som jeg fandt i anden Deel af Boghandler Beekens nys udkomne Reise — 2 D. S. 187 o. f. — og som jeg her afskriver, for tillige in omnibus at underskrive dem, som noget af det smagfuldeste og meest selvtænkte, jeg i en rum Tid over den dramatiske Kunst har læst.

I Anledning af nysnævnte Reisendes Forundring over, at et ham særdeles roest Theater ikke opfyldte hans Forventning, meddeelte en sagkyndig let udfindelig Landsmand og Ven ham følgende Bemærkninger:

"Saaledes gaaer det flere end Dig, og jeg kunde næsten sige, det var et Under, om det kunde gaae dem anderledes. De fleeste betragte, men urigtigen, Theatret, som et Maleri, hvilket overalt er det samme, skiøndt det under eet Dagskin frembyder eet, under et andet et andet Farvespil. De betænke ikke, at de her see levende Figurer, som først kunne virke med deres eiendommelige, deres særegne Kraft paa Tilskueren, naar denne har giort sig deres særegne Eiendom-

meligheder ogne. Og dette kan man hverken ved den første eller anden Forestilling, man seer dem i. Det første flygtige Syn af hvilketsomhelst Kunstværk, det er, leder almindeligen til en skiæv Dom, hvis man affiger den, førend man har undersøgt det, og bragt det til at kiende alle dets Bestanddele, og dette maa saameget mere giælde om det flygtigste af alle Kunstværker, en theatralsk Forestilling. Et fremmed Instrument, et Organ, vi ikke ere vante til at høre, skurrer altid første Gang i vort Øre, naar det ikke er befriet fra alle Mangler. Øret maa have hævet sig over disse Betingelser, som intet Jordisk nogensinde er befriet for, Øiet maa have vant sig til alle de uvante, i Begyndelsen maaskee stødende, Former, det seer for sig, inden det virkelig Gode hos den Bestuede kan bemærkes tydeligen af Tilskueren, og nydes tilfulde af ham. Ligesom udmærkede udvortes Fuldkommenheder giøre os blinde for Feil, som ikke strax falde i Øiet, saaledes forblinde mange smaa udvortes Mangler, der ikke bemærkes mere af den, som er vant til dem, og har hævet sig over dem, os for det Gode, der ligger skiult bag ved dem. Ingen Skuespiller paa noget Theater i Verden er saa stor, saa ophøiet over disse Smaabetingelser, at enhver Tilskuer af Dom og Indsigt, der seer ham første Gang, finder ham saa aldeles inde i den Caracteer, han forestiller, at der intet mere kunde være at ønske; men ved Vanen bliver han fortrolig med Skuespille-

rens Forestillingsmaade, og paa sit eget Hiems Theater føer han ikke dette Stødende, fordi han kiender dets Personale, og Personalets Forestillingsmaader. Forend han kommer paa dette Standpunkt, kan han ikke fælde nogen paalidelig og gyldig Dom, og ved et fremmed Theater hører der Tid til, inden han kommer paa det Standpunkt. Kun meget faa, kun de, der ere vante til at tænke klart over dramatisk Kunst, forstaae at abstrahere derfra; men til at bringe det til denne Vane, hører der et mere end sædvanligt Øie, en mere end almindelig Kunstsands. Derfor er og intet mere upaalideligt, tildeels endog mere latterligt, end den Dom, der afsiges over et Theater af en almindelig Reisende, og som de fleeste Reisende afsige, naar Talen er derom, med en Suffisance, hvorved de saameget mere røbe deres Vankundighed i dette Fag. Hvor kan, f. Ex., den føle sig henrevet ved et beundringsværdigt Ensemble, der aldrig har seet det, og som hængende endnu med sit fremmede nysgierrig stirrende Øie, og med adspredt Sind, ved alle de nye Gienstande, der optræde for ham, naturligviis ikke kan overskue det, ei heller lægge Mærke dertil? Jeg vil overbevise Dig om Rigtigheden af, hvad jeg her siger Dig, ved Dit eget Exempel: Du er bleven kold ved den Forestilling, der i Aften har ydet mig sand Nydelse, fordi jeg kiender det spillende Personale, og Du ikke kiender det."

At jeg afbryder her, er sandelig ikke, fordi jeg er mindre enig med Grundsætningerne i det følgende; som jeg tvertimod i alle Ord, Punkter og Klausuler underskriver. Kun vil jeg, at ikke den ovenanførte smagfulde Dramaturg, og jeg med ham, skulle miskiendes, tilføie: det første, der falder en Hverdags Tilskuer ved en ny Skueplads, eller en ny Forestilling, paa, er, hvad der falder umiddelbar i Øie og Øre. At Garrik fattedes — som Sturz udtrykker sig — næsten un pied du Roi til det, de Franske kalde det høie tragiske; at Kongen i Hamlet talte meget høiere, end hiin lille Mand, som der blev giort saameget af; at Clairon var lille af Vart, at Ekhof var meget langt fra at være en Adonis, at Rosing havde en norsk Dialect, kan enhver Barbeersvend, saavelsom han i Tom Jones, ved første Skuespilbesøg fortælle os; men at Garrik var Kunstens Proteus, at Clairon var paa Scenen stor ved sin Aand, da hun ikke kunde være det ved sit Legeme, at Ekhof var en scenisk Demosthenes, med hvem selv Schröder tog i Betænkning at maale sig, at Narsnese kan gaae, og atter gaae, inden et fuldendt Kunstværk, som Rosings Marinelli, hædrer den danske Scene, det seer endog den danske fuldendte Kiender ikke ved første Øiekast; det skal der langt og gientaget Studium til vedbørlig at erkiende. Intet er derfor den dramatiske Kunst fordærveligere, og mere fornedrende, end den nu grasserende Nyhedshunger, hvor den ene Bagatel efter den anden drager

forbi, som Schattenspiel an der Wand, uden at Kunstneren deri faaer Leilighed at levere, Kunstdommeren at kiende og erkiende noget Kunstværk; "derved komme vi did, at — som en fremmed Kunstner af første Rang nylig skrev mig — man efterhaanden bliver uvis, om man endnu er istand til at spille et virkeligt Digterværk — som det fortiener; derved qvæles den sande Kunst under væmmelige Gøglerier. — Saaledes — siger han — er det, mere eller mindre, nu overalt. De, — slutter han — har seet vor Konsts skiønne Tid, vi ere kaldede til dets Liigfølge."

Dog — overlod jeg mig til min Drift, blev her efterhaanden mere Note end Text, hvori jeg ovenikiøbet fik at skaffe med en langt anden Tid, end den, Bogen omhandler.

S. 243. Hvorledes Schröders Colleger i Ausschus, og deres høie Beskyttere, vidste at skaffe ham disse magelige Dage, derom har jeg, medens det endnu var mig i frisk Minde, i en Afhandling om Rolledoublering m. m. i Lommebogen for Skuespilyndere 1788 mellem mine Hovedbetænkeligheder ved Doubleringen sagt følgende: Den allerypperligste Skuespiller taber ikke alene sin Anseelse, men endog virkelig sit Værd, naar man holder ham borte fra Skuepladsen*); hans Evner ruste — om man saa kan sige —

*) At det ikke bliver bedre derved, om man lader Kunstneren daglig tærske aandelig Langhalm, forstaaer sig selv. April 1825.

ved at være ubrugte; og dette kan saa let skee ved Doublering. Ved dette Middel drev man Lambrecht fra Berlins Theater, hvor han var Directeurens — Döbbelins — Familie i Veien; derved krænkede det stephaniske Huus, understøttede af deres Beskyttere, Grev Rosenberg og Baron Kienmayer, den store Schröder og hans værdige Kone; derved . . . . o jeg har seet — — — hvorledes man har laant en Kunstners lykkeligste Roller til en eller anden Directeuryndling; og paa det man ikke skulde nødsages at give Kunstneren dem igien, holdt Stykkerne siden omhyggelig uspilte, med mindre en beleilig Sygdom overfaldt denne, og satte ham ud af Stand til at spille; thi da kom de med Lynets Fart paa Repertoiret, og derfra paa Skuepladsen. Man havde vel endog den Godhed at skaane Kunstnerens Helbred, og ansee ham for syg, længe efter, at han og hans Doctor holdt Sygdommen for at være forbi, dersom han ellers vovede at komme sig, inden Yndlingen havde høstet al den mulige Fordeel af hans Upasselighed."

At, hvad jeg her 1787 skrev, ikke var tomt Hiernespind, har Meyer i Schröders Biographie 40 Aar senere, tildeels med Schröders egne Ord, tildeels med unægtelige Kiændsgierninger hiemlet, og vil jeg derfor vise did, hvor mangehaande mere vil findes, der kan foranledige nøiere Eftertanke.

S. 266. Da i en ovenomhandlet nysudkommet dansk Reisebeskrivelse, det, skiøndt med øiensynlig

Skaansomhed mod mig, er blevet bragt paa ny i Erindring, at man i Hamborg optog mig ilde, at jeg — just ikke i et poetisk Lune, som Reisebeskriveren mildelig udtrykker sig, men — i reen Spøg havde kaldt det en ugiæstfri By, være det mig tilladt, da denne Begivenhed falder langt efter det Tidsrum, disse Erindringer komme til at berøre, at tage Anledning til et Par Ord herom, af dette Sted, hvor jeg med skyldig Taknemmelighed omtaler en Hamborgers og et hamborgsk Huses mageløse Giæstvenskab mod mig.

Blandt nogle Breve, jeg paa min første nyere holsteenske Reise 1819 havde skrevet til Kiøbenhavn, og som jeg siden lod aftrykke i det af mig udgivne Maanedsskrift Hesperus, vare adskillige til Prof. Nyerup, og disse, som ved Brevverling mellem mangeaarige nøie Venner er Tilfældet, efter som Omstændigheder og Lune indgave; i et af disse, det tredie, faldt mig ind, efter at have meddeelt ham adskillige litterariske Anecdoter og Efterretninger, at ende Brevet ved at sende ham — som jeg udtrykkelig siger — oven paa alt dette, lidt Galskab, og deriblandt en Beretning om en møisommelig Vandring, jeg efter 30 Aars Fraværelse paa denne hede Sommers hedeste Dag havde giort giennem Hamborg, gaaet feil der af Alt, hvad jeg søgte, og endelig heed, keed, og leed af den fremmede By, var vendt tilbage til mit giæstmilde Altona, hvor jeg ovenikiøbet paa selve Grændseskiellet uventet havde mødt en gammel og kiær Universitetsven, Prof.

Med. Nissen, Ridder af Dannebrogen. Nu tilføier jeg: "Uagtet jeg imidlertid denne Dag i bogstavelig Forstand rystede Støvet af mine Fødder over hiin ugiæstfri By, har jeg dog saalidt brudt Staven over den, at vi endog i Morgen paa nogle faa Dage flytte dertil."

Det er ofte hændet mig, og vel andre og bedre Mennesker, end jeg gier Fordring paa at være, at vi, juft ved Bevidstheden, intet Ondt forsætlig at ville lægge i, hvad vi sagde, stundum ikke noksom have overveiet, om der desuagtet, os uvitterlig, kunde synes at ligge, eller af andre blive lagt noget Ondt i, hvad os slap af Mund eller Pen. Mig bevidst, at det Udtryk, at ryste Støvet af mine Fødder, var, som jeg og havde udtrykt mig, aldeles bogstavelig at forstaae, i det jeg maatte foretage en betydelig Afrystnings og Afstøvnings Operation med mine Sko, paa Grændsen mellem det altonaiske og hamborgske, inden jeg kunde træde ind ad Altonas Port, faldt det mig ikke ind, at man skulde for Alvor foretrække den figurlige østerlandske Udtydning deraf; og i det jeg erkiænder, at det var en misheldig Fordanskning af inhospita urbs — som jeg vil tilstaae, jeg havde for Øie — at kalde en By ugiæstfri, fordi jeg efter 30 Aars Fraværelse fandt mine gamle uforglemmelige Giæstvenner døde, bortdragne, fraværende, maa jeg dog tilføie, at jeg saameget mere giorde mig Haab, at det ikke vilde blive taget i den værste Mening, da jeg deels i Forveien udtrykke-

lig havde bebudet Alt, hvad her sagdes, som Gal-
skab, deels i det umiddelbar derpaa følgende, glædede mig til, hvad der den 24 Junii forestod mig i Hamborg, og hvoraf jeg med Føie ventede mig noget mere end Giæstfrihed, skiøndt jeg tilstaaer, at det, jeg mødte, langt overgik min Forventning; ligesom jeg og her af fuldt Hiærte omtalte, at en af mine paa hin mislige Hamborgvandring forfeilede gamle elskede Giæstvenner, den ædle Leonhard Wächter — Veit Weber *) — havde besøgt mig i Altona, og at jeg i ham havde fundet den Gamle; ikke at tale om, at det følgende Brev begyndte med at fortælle, at jeg paa Reisen til Altona havde seet og gienfundet mit ypperste Giæstvenskabs-Ideal, Mad. Schröder, i hendes Rellingen, altsaa alt fundet mageløst hamborgsk Giæstvenskab, skiøndt ikke inden Hamborgs Volde.

Var jeg midlertid, som Hensigten var, selv kommet til at besørge disse Breve oversatte, vilde jeg vel her deels berigtiget hint i flere Henseender upassende Ord, deels føiet en liden oplysende Note til; ligesom og det Hele læst i Sammenhæng vilde viist, at jeg skiønsom erkiendte saavel den Modtagelse, jeg i Hamborg nød, som de Glæder, Hamborgs schröderske Kunst-

*) Ved en Trykfeil ere disse Navne, hvoraf det ene er Mandens virkelige, det andet hans literariske, i den nys omhandlede Reise blevne til tree forskiellige Personers, hvilket jeg her troer at burde berigtige.

Skole kiamkede mig. Men dette Forehavende bortfaldt, og den hæderværdige Løz gav dem styckeviis Plads i sine ynbede Originalien. En Mand, som jeg særdeles hædrer, læste der ovenanførte Sted, tog det efter Bogstaven, forargedes derover, i Særdeleshed ved at sammenholde det med den Modtagelse, han havde havt en Broderdeel i, at yde mig, og paaankede det lydelig, som ligesaa ubilligt, som ukiønsomt, hvad det, naar det havde været alvorligen sagt, ustridig vilde været. Det, som giør mig det til en dobbelt hellig og kiær Pligt, at omtale det her, er, at nu en tilstædeværende Landsmand, der fra sine Barndomsaar af havde kiendt mig, stod op, og tog tilorde til mit personlige Forsvar, medens han misbilligede Udtrykkene, som uoverlagte og ugrundede; et Adfærd, der giør ham saa meget mere Ære, og har saameget mere befæiet Krav paa min Erkiendelse, som vore personlige Forhold, hvad han og udtrykkeligen tilføiede, den Tid vare, eller i det mindste syntes saadanne, at de vel kunde friage ham for at fremstaae som min frivillige Talsmand.

Dette er, hvad i ovenanførte Reise berøres med det Udtryk, at man optog det høist ilde, skiøndt ikke med Grund, at jeg havde kaldet Hamburg en ugiæstfri By. Det er ivrigt min Pligt at tilføie, at det er saa langt fra, jeg paa mine senere Reiser har mødt det Allermindste, der vidnede om, at man bar Nag til mig for hint orkesløse Ord, at jeg

tvertimod i Hamborg og af Hamborgere har nødt, nydt, og fundet, ikke blot mere Giæstfrihed, end jeg efter min Viis at leve har kunnet modtage, men og, hvad mig er noget langt høiere og dyrebarere, et Giæstvenskab, der, især hos den hamborgske Scenes Ædlinge, synes at være nedarvet fra deres herlige Forgiængere, mine gamle Lærere og Mønstere; og ikke er dette det eneste Helligdom, hvor den udødelige Schröders Venskab og Gunst gik som en venlig Genius ved hans sønlig hengivne Lærlings Side. Den Yndest, den Godhed, den Agt, den Tillid, hvormed jeg, for som efter hin Tid, i Hamborg er hædret, vil blive mig uforglemmelig, saalænge jeg har Sands og Skiønsomhed for, hvad der er virkelig værdt at sætte Priis paa.

I det jeg her har fralagt mig en Anke, som en ubesindigt Penstrøg har paadraget mig, være det mig tilladt at skrifte, og efter Evne oprette, en anden Letsinds Synd, som jeg i samme Breve begik. I et følgende Brev havde jeg fortalt en Anecdote om en Værtshuusregning, som en reisende Musikus skulde have salderet med en Contraregning for en Composition af en Vise af Vertens. Jeg havde hørt Anecdoten i en talrig Forsamling, og ikke nævnt Vertens Navn, som jeg neppe troer engang, jeg havde hørt, i det mindste ikke beholdt. Efter min Hiemkomst fik jeg et Brev fra en mig ubekiendt Mand, der var fortørnet over denne Anecdote, som han paastod baade at være usand,

og at være om ham. Det første har han siden til fuldkommen Evidents beviist mig; hvad det sidste angik, kunde jeg vel med Føie indvende, at, hvor ingen var nævnt, kunde ingen være fornærmet, og at jeg især ikke kunde have fornærmet en Mand, som jeg ikke vidste, var til. Da jeg midlertid, som sagt, havde Syn for Sagen om Fortællingens Urigtighed, da flere af mine Venner forsikrede mig, at Manden var en brav Mand, og der tog sig den Sag nær, har det længe været mit Forsæt, at give ham den Fyldestgiørelse, jeg troer at skylde, hvem jeg uvitterlig og uforsætlig har forulæmpet eller fortrædiget. At det skeer saa seent, kommer deels af, at denne Fyldestgiørelse i Begyndelsen affordredes mig i en Tone, som jeg aldrig har Hast med at efterkomme, saa meget mere, som jeg vel kunde fordre, at han skulde hiemle sin Adkomst til at paatale den Sag, hvilket først senere paa en uforkastelig Maade factisk skeede; deels og, at jeg ikke traf nogen beqvem Leilighed at giøre en Erklæring desangaaende, og fandt det, efter Aar og Dags Forløb og derover, alt for paafaldende, uden nogen Anledning, i et offentligt Blad, at falde som med Dørren ind i Huset dermed. Da jeg midlertid her har havt en anden samtidig ikke uliig Sag at omtale, vilde jeg hellere gribe Leiligheden ved Pandelokken, om den endog skulde synes en Smule trukket ved Haarene, end lade den paa ny slippe mig af Hænderne. Saalidet, jeg haaber, det nogensinde skal blive mit Tilfælde, af

usfel Menneskefrygt og feig Persons Mishelse at tie med, hvad Ret og Pligt byde mig at sige, saa uforandret skal det være min Bestræbelse, at blive mit gamle Valgsprog tro,

Curs'd be the Line, how well soever it flow,
That tends to make one worthy man my foe,
Give Virtue scandal, Innocence a fear,
Or from the soft-eyed virgin steal a Tear;

og saa lidet skal jeg undsee mig ved at vedgaae og oprette, hvad jeg uforvarende kan have brudt.

S. 275. For at forebygge Misforstand, vil jeg tilføie, at det ikke var i samme Stykke eller Rolle, jeg denne Vinter saae det Ideal af Ingenuitet, den münchenske Mad. Lang, som Wilhelmine, her gav mig, overgaaet, da jeg ikke engang med Vished erindrer, om dette Stykke i Aar har været paa Skuepladsen; i det mindste har jeg da ikke bivaanet Forestillingen.

Bakkehuset April 1825.

K. L. Rahbek.

Trykfeil i Erindringernes anden Deel.

S. 13	L. 9	bidroge	læs bidrog
	L. 15	hermed gaaer ud	
— 15	L. 2 nedenfra	til	læs til den
— 26	L. 11	Længset	læs Længsel
— 30	L. 13	første	læs anden
— 33	L. 8	i Grunden	læs da var han
— 47	L. 4	viltree	læs viltre
— 70	L. 6	Klingemann	læs Klingmann
— 88	L. 11 nedf.	Recenscent	læs Recensent
— 95	L. 10	de faa Holsteners	læs de faa Holstenere deri
— 98	L. 6 nedf.	*cartate*	læs *caritate*
— 145	L. 13 nedf.	som en Mand	læs som en skiøn Mand
— 149	L. 17	berved	læs derved
— 151	L. 10	Meistern	læs Meisterin
— 175	L. 9 nedf.	Messen	læs Meissen
— 193	L. 4 nedf.	Julie	læs Ines de Castro
— 210	L. 10	Comma efter levede	
	L. 11	ligeledes efter Omgang	
— 212	L. 7	merleiker	læs merleicker
— 214	L. 18	var der	læs var det
— 236	L. 13	mindst udslettes	
— 237	nederste Lin.	anden gaaer ud	
— 241	L. 4 nedf.	Saccos	læs Sacco
	L. 3 nedf.	Partidebras	læs Portdebras

S. 267 L. 9 nedf. Buffoens læs Buffaens
— 279 L. 19 1786 læs 1787.
— 283 nederste Lin. Jeg fandt mig læs fandt mig
— 285 L. 11 Liebesbundniß læs Liebesbündniß
— 287 L. 4 Agrypnin læs Agrypnie
— 300 L. 11-12 Reife læs Reise
— 310 L. 4-5 Canzerens læs Canzlerens
— 311 L. 11 piinlig læs pinlig
— 312 L. 13 fordum læs fordums.

